

Karel Čapek

POVÍDKY Z JEDNÉ KAPSY

Znění tohoto textu vychází z díla *Povídky z jedné a z druhé kapsy* tak, jak bylo vydáno v Československém spisovateli v roce 1993 (ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné a z druhé kapsy*. 30. vyd. *Povídky z jedné kapsy*, 24. vyd. *Povídky z druhé kapsy*. Praha : Československý spisovatel, 1993. 328 s. Spisy, sv. 6.).

Další díla Karla Čapka naleznete online na www stránkách Městské knihovny v Praze: www.mlp.cz/karelcapek.

Elektronické publikování díla Karla Čapka je společným projektem Městské knihovny v Praze, Společnosti bratří Čapků, Památníku Karla Čapka a Českého národního korpusu.

PŘÍPAD DR. MEJZLÍKA

“Poslyšte, pane Dastychu,” řekl zamyšleně policejní úředník dr. Mejzlík starému kouzelníkovi, “já k vám jdu vlastně na poradu. Já mám tuhle jeden případ, se kterým si nevím rady.”

“Tak ven s tím,” děl pan Dastych. “Kohopak se ten případ týká?”

“Mne,” vzdychl dr. Mejzlík. “Čím víc na to myslím, tím míň do toho vidím. Poslouchejte, člověk by se z toho zbláznil.”

“Tak co vám kdo udělal?” ptal se chlácholivě pan Dastych.

“Nikdo,” vyhrkl dr. Mejzlík. “To je to nejhorší. Já sám jsem něco udělal, čemu nerozumím.”

“Snad to nebude tak zlé,” těšil ho starý Dastych. “Tak co jste to provedl, mládenče?”

“Chytil jsem kasaře,” odpověděl dr. Mejzlík pochmurně.

“A to je všechno?”

“To je všechno.”

“A ten kasař asi nebyl ten pravý,” pomáhal pan Dastych.

“Ale byl, vždyť se přiznal. Udělal kasu v Židovském dobročinném spolku, víte? Byl to nějaký Rozanowski čili Rosenbaum ze Lvova,” bručel dr. Mejzlík. “Našli u něho hasáky a všechno.”

“No, a co byste rád věděl?” pobádal ho starý Dastych.

“Já bych rád věděl,” řekl policejní úředník zahloubaně, “jak jsem ho chytil. Počkejte, já vám to povím po pořádku. Před měsícem, to bylo třetího března, jsem měl až do půlnoci službu. Já nevím, jestli se pamatujete, že tehdy už třetí den přšelo. Tak jsem si zaskočil na chvilku do kavárny a pak chci jít domů, na Vinohrady. Ale místo toho jsem šel opačným směrem k Dlážděné ulici. Prosím vás, nevíte, proč jsem šel zrovna v tu stranu?”

“Snad jen tak, náhodou,” mínil pan Dastych.

"Poslouchejte, v takovém počasí necourá člověk jen tak náhodou po ulicích. Já bych rád věděl, co jsem tam u všech sakramentů chtěl. Co myslíte, nemohlo to být nějaké tušení? Víte, něco jako telepatie."

"Aha," pravil pan Dastych. "To je docela možné."

"Tak vidíte," mluvil dr. Mejzlík ustaraně. "Tady to máme. Ale taky to mohla být taková podvědomá představa, abych se podíval, co je u Tří panen."

"To je ten zapadáč v Dlážděné ulici," vzpomněl si pan Dastych.

"Právě. Tam přespávají tihle kasaři a kapsáři z Pešti nebo z Haliče, když přijdou do Prahy na práci. My na ten lokál dáváme pozor. Co myslíte, nebyl to docela obyčejný policejní zvyk, že jsem si tam šel mrknout?"

"To může být," soudil pan Dastych. "Takové věci dělá někdy člověk docela mechanicky, hlavně když jaksí má smysl pro povinnost. Na tom není nic zvláštního."

"Tak já jdu do Dlážděné ulice," pokračoval dr. Mejzlík, "podívám se mimochodem na seznam noclehářů u Tří panen a jdu dál. Na konci Dlážděné ulice se zastavím a mířím zase zpátky; pěkně prosím, nevíte, proč jsem šel zpátky?"

"Zvyk," mínil pan Dastych. "Zvyk patrolovat."

"To by mohlo být," souhlasil policejní úředník. "Ale já jsem neměl službu a chtěl jsem jít domů. Třeba to byla předtucha."

"Bývají takové případy," uznával pan Dastych. "Ale taková předtucha není nic záhadného. To je přece známo, že v člověku jsou jakési vyšší schopnosti..."

"Hergot," zařval dr. Mejzlík, "tak byl to zvyk, nebo nějaké vyšší schopnosti? Tohle bych rád věděl! – Tak počkejte: Když si to tak šlapu, jde proti mně nějaký člověk. Řekněte, pročpak by u všech všudy nemohl kdokoliv jít v jednu hodinu v noci Dlážděnou ulicí? Na tom není nic podezřelého. Já sám jsem na nic ani nepomyslel; ale zastavil jsem se zrovna pod lucernou a zapaloval jsem si egyptku. Víte, to my děláme, když se chceme v noci na někoho pořádně podívat. Co myslíte: byla to náhoda, nebo zvyk, nebo... nebo nějaký podvědomý alarm?"

“To nevím,” řekl pan Dastych.

“Já taky ne,” křikl zlostně dr. Mejzlík. “Hrom do toho! Tedy si zapaluju cigaretu pod tou lucernou a ten člověk jde podle mne. Pane, já jsem se mu ani nepodíval na nos a jenom tak čumím k zemi. Když ten chlap přešel, začalo se mně něco nelíbit. Čerchmante, řekl jsem si, tady není něco v pořádku – ale co vlastně? Vždyť jsem si toho vašnosity ani nevšiml. Tak stojím v dešti pod tou lucernou a přemýšlím; a najednou mě napadlo: boty! Ten člověk měl něco divného na botách. A já vám z ničeho nic povídám nahlas: popel.”

“Jaký popel?” ptal se pan Dastych.

“No popel. V tu chvíli jsem si vzpomněl, že ten člověk měl na botách mezi svrškem a podrážkou popel.”

“A proč by neměl mít na botách popel?” mínil pan Dastych.

“To se rozumí,” zvolal dr. Mejzlík. “Ale pane, v ten okamžik jsem viděl, ano, viděl vyříznutou ohnivzdornou, ze které se sype popel na podlahu. Víte, ten popel, co je mezi ocelovými pláty. A já jsem viděl, jak ty boty šlapou do toho popela.”

“Tak to byla intuice,” rozhodl pan Dastych. “Geniální, ale nahodilá intuice.”

“Nesmysl,” řekl dr. Mejzlík. “Člověče, kdyby nepršelo, tak bych si toho popela ani nevšiml. Ale když prší, tak lidé obyčejně nemají na botách popel, rozumíte?”

“Tak to byl empirický závěr,” pravil s jistotou pan Dastych. “Byl to skvělý úsudek na základě zkušenosti. A co bylo dál?”

“Inu, pak jsem šel za tím chlapem: to se ví, zapadl ke Třem pannám. Potom jsem zatelefonoval pro dva tajné a udělali jsme tam šfáru; našli jsme pana Rosenbauma i s tím popelem a hasáky a dvanácti tisíce z kasy Židovského dobročinného spolku. Na tom už nic není. To víte, v novinách se psalo, že tentokrát naše policie ukázala značnou pohotovost – Takový nesmysl! Prosím vás, kdybych náhodou nebyl šel do té Dlážděné ulice a náhodou se nepodíval tomu gaunerovi na boty... Totiž,” děl dr. Mejzlík sklíčeně, “byla-li to jen tak náhoda. To je právě to.”

“Na tom přece nezáleží,” mínil pan Dastych. “Mladý člověče, to byl úspěch, ke kterému si můžete gratulovat.”

“Gratulovat!” vybuchl dr. Mejzlík. “Pane, jakpak si mám gratulovat, když nevím k čemu? K svému báječnému detektivnímu bystrozraku? Nebo k mechanickým policejním zvykům? Nebo k šťastné náhodě? Nebo k nějaké intuici a telepatii? Koukněte se, to byl můj první větší případ; něčeho se člověk musí držet, že? Dejme tomu, zítra mně dají nějaký mord; pane Dastychu, co budu dělat? Mám běhat po ulicích a koukat lidem bystrozrace na boty? Nebo mám jít za nosem a čekat, že mě nějaká předtucha nebo vnitřní hlas povede rovnou k vrahovi? Tak vidíte, to je ten případ. Celá policie si teď říká: Tenhle Mejzlík, ten má nos; z toho mládence s brejlemi něco bude, to je detektivní talent. Vždyť je to zoufalá situace,” bručel dr. Mejzlík. “Nějakou metodu člověk musí mít. Do svého prvního případu jsem věřil na všelijaké ty exaktní metody; víte, na pozorování, na zkušenost, na soustavné vyšetření a takové hlouposti. Ale když si teď probírám ten případ, tak vidím, že – Poslouchejte,” vyhrkl s úlevou, “já myslím, že to byla jen šťastná náhoda.”

“Vypadá to tak,” řekl pan Dastych moudře. “Ale byl v tom také kus dobrého pozorování a takové té logiky.”

“A mechanická rutina,” děl mladý úředník malomyslně.

“A intuice. A taky trochu takový dar předtuchy. A instinkt.”

“Ježíšikriste, tak to vidíte,” bědoval dr. Mejzlík. “Pane Dastychu, jak mám nyčko něco dělat?”

“– Pan doktor Mejzlík k telefonu,” hlásil pan vrchní. “Volá policejní prezídium.”

“Tady to máme,” zahučel dr. Mejzlík zdrceně; a když se vrátil od telefonu, byl bledý a nervózní. “Platit, pane vrchní,” křikl podrážděně. “Už to tak je. Našli nějakého cizince zavražděného v hotelu. Hrom aby –” a odešel. Zdálo se, že tento energický mladý muž má trému.

MODRÁ CHRYZANTÉMA

“Tak já vám povím,” řekl starý Fulinus, “jak přišla Klára na svět. Tehdy jsem zařizoval knížecí lichtenberský park v Lubenci – pane, starý kníže, to byl nějaký znalec; celé stromy si nechal posílat od Veitsche z Anglie, a jen cibulí z Holandska odebral sedmnáct tisíc kusů; ale to jen tak vedle. Tak jednou v neděli jdu v Lubenci po ulici a potkám Kláru; víte, to byl tamní idiot, hluchoněmá bláznivá káča, která kudy šla, tudy blaženě hýkala, – nevíte, pane, proč jsou tihle idioti tak blažení? Zrovna jsem se jí vyhýbal, aby mně nedala hubičku, když najednou zahlédnu, že má v prackách kytici; byl to nějaký kopr a takový ten polní neřád, ale mezi tím, pane – já jsem viděl ledacos, ale tehdy mě mohl trefit šlak. Ona vám ta potrhlá měla ve své kytce jeden květ pompónové chryzantémy, která byla modrá! Pane, modrá! Byla to asi taková modrá jako Phlox Laphami; trochu břidlicově nadechnutá, s atlasově růžovým okrajem, uvnitř jako Campanula turbinata, krásně plná, ale to všechno ještě nic není: pane, ta barva byla tehdy a ještě dnes je u vytrvalé indické chryzantémy naprosto neznámá! Před lety jsem byl u starého Veitsche; sir James se mi nějak, panečku, chlubil, že jim loni kvetlo jedno chrysanthemum, import přímo z Číny, tak drobet lila, ale v zimě jim bohužel zašlo. A tady ta krákorající maškara měla v pařátu chrysanthemum tak modré, jak si jen můžete přát. Dobrá.

Tak tedy ta Klára radostně zabučela a strká mně tu svou kytici. Dal jsem jí korunku a ukazoval jsem jí tu chryzantému: Kláro, kdes tohle vzala? Klára nadšeně kdákala a řehtala se; víc jsem z ní nedostal. Křičím na ni, ukazuji rukama, ale nic platno; mermomocí mě chtěla obejmout. Běžím k starému knížeti s drahocennou modrou chryzantémou: Jasnosti, tohleto roste tady někde v okolí; pojd'te to hledat. Starý dal hned zapřahat kočár, a že vezmeme Kláru s sebou. Ale Klára se zatím ztratila a nebyla k nalezení. Stáli jsme u vozu a nadávali tak dobrou hodinku – on kníže pán býval dřív u dragounů. Ale ještě jsme s tím nebyli hotovi, když se přihnala Klára s vyplazeným jazykem a cpala mně celou kytici čerstvě narvaných

modrých chryzantém. Kníže jí podával stokorunu, ale Klára se dala zklamáním do breku; chudák nikdy stokorunu neviděla. Musel jsem jí dát korunu, abych ji upokojil. Začala tancovat a křičet, ale my ji posadili na kozlík, ukázali na ty modré chryzantémy, a Kláro, veď nás!

Klára na kozlíku výskala radostí; to si nemůžete představit, jak byl Jeho Důstojnost pan kočí pohoršen, že musí sedět vedle ní. Kromě toho se koně každou minutu splášili z toho jejího kvikotu a kokrhání, inu, byla to čerchmantská jízda. Když jsme jeli půldruhé hodiny, povídám: Jasnosti, to už jsme udělali aspoň čtrnáct kilometrů.

To je jedno, bručel kníže, třeba sto kilometrů.

No dobrá, já na to, ale Klára se s tou druhou kyticí vrátila za hodinu. To místo nemůže tedy být dál než tři kilometry od Lubence.

Kláro, křičí kníže a ukazuje na ty modré chryzantémy, kde to roste? Kdes tohle našla?

Klára se rozkrákorala a ukazovala pořád dopředu. Nejspíš byla ráda, že jede v kočáře. Poslouchejte, já myslel, že ji kníže zabije; kristepane, ten se uměl vztekat! Z koní kapala pěna, Klára kejhala, kníže se rouhal, kočí div nebrečel hanbou a já jsem dělal plány, jak vypátrat modrou chryzantému. Jasnosti, povídám, takhle to nepůjde. Musíme hledat bez Kláry. Uděláme si na mapě kružítkem okruh tří kilometrů, rozdělíme to na úseky a budeme hledat dům od domu.

Člověče, řekl kníže, na tři kilometry od Lubence není přece žádný park!

To je dobře, povídám. V parku byste našel starého čerta; ledaže byste hledal ageratum nebo kanu. Koukejte se, tadyhle dole na stonku je drobet půdy; to není žádný humus, to je mazlavá žluťka, nejspíš hnojená lidským tentononc. Musíme hledat místo, kde je hodně holubů; na lupení máte plno holubího trusu. Nejspíš to roste u plotu z neloupaných tyček, protože tuhle je v paždí listu ždíbet odprýsknuté smrkové kůry. Tak, to je přesné vodítko.

Jaké? povídá kníže.

No, takové, já řku, že to musíme hledat u každé chalupy v okruhu tří kilometrů; rozdělíme se na čtyři skupiny: vy, já, váš zahradník a můj pomocník Vencl, a je to.

Dobrá, ráno nato byla první věc, že mi Klára zase přinesla pugét modrých chryzantém. Potom jsem propátral svůj úsek, v každé hospodě jsem pil teplé pivo, jedl syrečky a ptal se lidí po modrých chryzantémách. Pane, neptejte se, jaký průjem jsem měl po těch syrečkách; horko bylo, jako se někdy koncem září vydaří, a já vlezl do každé chalupy a musel si nechat líbit ledajaké hrubství, protože lidé si mysleli, že jsem blázen, agent nebo někdo od úřadu. Ale jedna věc byla večer jistá: žádná modrá chryzantéma v mém úseku nerostla. V ostatních třech nenašli taky nic. Jen Klára přinesla novou kytkici nalámaných modrých chryzantém.

To víte, takový kníže je velký pán, když se to vezme kolem a kolem; tak on si zavolal četníky, každému dal do ruky jeden květ modré chryzantémy a slíbil jim nevímco, když mu najdou, kde to roste. Četníci, pane, to jsou vzdělaní lidé, čtou noviny a tak; krom toho znají každý kámen a mají náramný vliv. Pane, považte si, že toho dne šest četníků, obecní strážníci, starostové obcí, školní mládež s učiteli a jedna tlupa cikánů prolézali celý ten kousek země v okruhu tří kilometrů, otrhali všechno, co kde kvetlo, a donesli to do zámku. Prokrindapána, to vám toho bylo, jako o Božím těle; ale modrá chryzantéma, to se ví, ani jedna. Kláru jsme dali po celý den hlídat; v noci utekla a po půlnoci mi přinesla plnou náruč modrých chryzantém. Dali jsme ji hned zavřít do šatlavy, aby neotrhalo všechny; ale byli jsme v koncích. Namouduši, to bylo jako v začarování; představte si, kraj jako dlaň –

Poslouchejte, člověk má právo být sprostý, když je v moc velké bídě nebo když ho potká neúspěch; to já znám; ale když mně kníže pán z toho vzteku řekl, že jsem stejný idiot jako Klára, namítl jsem mu, že si od takového starého kretěna nenechám nadávat, a šel jsem rovnou k vlaku; od té doby jsem v Lubenci nebyl. Ale když už jsem seděl ve vagóně a vlak se hnul, já jsem se, pane, dal do breku jako malý kluk, že už neuvidím modrou chryzantému a že ji nadobro

opouštím. A jak tak brečím a koukám z okna, vidím hnedle u trati něco modrého. Pane Čapek, to bylo silnější než já: vyhodilo mne to ze sedadla a zatahalo to za poplašnou brzdu – já o tom ani nevěděl; vlakem to drcl, jak brzdili, a já jsem se svalil na protější sedadlo – přitom jsem si zlomil tenhle prst. A když přiběhl konduktér, koktal jsem, že jsem něco v Lubenci zapomněl, a musel jsem zaplatit zatracenou pokutu. Pane, já jsem nadával jako špaček a kulhal jsem po trati zpátky k tomu modrému. Ty troubo, říkal jsem si, třeba to je jenom podzimní aster nebo jiný modrý neřád, a ty vyhodíš takové nekřesťanské peníze! Ušel jsem asi pět set metrů; už jsem myslel, že to modré nemohlo být tak daleko, že jsem to minul nebo že se mi to jenom zdálo, když na takovém malém náspu vidím vechtrovský domek a přes tyčkový plot jeho zahrádky kouká to modré. Byly to dva trsy modré chryzantémy.

Pane, každé dítě ví, co tihle vechtři pěstují na svých zahrádkách. Krom kapusty a melounů je to obyčejně slunečnice, pár červených růží, malvy, tropaeolum a nějaká ta jirina; tady ten chlapík neměl ani to, ale jenom brambory, fazole, jeden černý bez a tady v koutě ty dvě modré chryzantémy.

Člověče, povídám mu přes plot, kde jste vzal tyhle kytky?

Ty modrý? řekl hlídač. Jo, ty tu zůstaly po nebožtíkovi Čermákovi, co tu byl vechtrem přede mnou. Ale tady po trati se nesmí chodit, pane. Tamhle je tabulka „Po trati choditi se zapovídá“. Co tu máte co dělat?

Strejčku, povídám mu, a prosím vás, kudy se k vám chodí?

Po trati, na to hlídač. Ale sem nemá nikdo co chodit. Co tu chcete? Klid'te se, zatracenej trumbero, ale na trať nesmíte ani nohou!

Tak kudy, já řku, se mám klidit?

To mně je jedno, křičí hlídač, ale po trati ne, a basta!

Sednu si tedy na ten břeh a povídám: Poslouchejte, dědo, prodejte mi ty modré kytky.

Neprodám, bručí vechtr. A pakujte se vocaď. Tady se nesmí sedět!

Pročpak ne, říkám mu. To není napsáno na žádné tabulce, že se tu nesmí sedět. Chodit se tu nesmí, a já teda nechodím.

Hlídač se zarazil a obmezil se na to, že mně nadával přes plot. Ale byl to nejspíš samotář; za chvíli přestal nadávat a mluvil sám se sebou. Za půl hodiny vyšel, aby obhlédl trať.

Tak co, zastavil se u mne, budete vocaď, nebo ne?

Nemůžu, povídám, po trati chodit je zakázáno a jiná cesta odtud nevede.

Hlídač chvíli přemýšlel. Tak víte co, řekl potom, až tamhle zajdu za ten pešunk, ztraťte se odtud po trati; já to nebudu vidět.

Vřele jsem mu poděkoval, a když zašel za ten pešunk, přelezl jsem přes plot do jeho zahrádky a jeho vlastním rýčem jsem vyryl obě ty modré chryzantémy. Já jsem je ukradl, pane. Jsem poctivý chlap a kradl jsem v životě jenom sedmkrát; a vždycky to byly kytky.

Za hodinku jsem seděl ve vlaku a vezl si domů ukradené modré chryzantémy. Když jsem jel podle toho strážního domku, stál tam ten vechtr s praporečkem a škaredil se jako čert. Mával jsem na něj kloboukem, ale myslím, že mě nepoznal.

Tak to vidíte, pane: že tam byla tabulka s nápisem Zakázaná cesta, nikoho, ani nás, ani četníky, ani cikány, ani děti nenapadlo, že by tam někdo mohl jít hledat modré chryzantémy. Takovou sílu, pane, má výstražná tabulka. Možná, že u vechtrovských domků rostou modré petrklíče nebo strom poznání nebo zlaté kapradí, ale nikdo je nikdy neobjeví, protože po trati choditi se přísně zapovídá, a basta. Jenom bláznivá Klára se tam dostala, protože byla idiot a neuměla číst.

Proto jsem dal modré pompónce chryzantémě jméno Klára. Už se s ní párám patnáct let. Ale nejspíš jsem ji zchoulostivil dobrou půdou a vláhou – ten krobián vechtr ji vůbec nezaléval, měla tam jíl jako cín; zkrátka zjara mně vyrazí, v létě dostane padlí a v srpnu zachází. Považte si, já jediný na světě mám modrou chryzantému, a nemohu s ní na veřejnost. Kdepak Bretagne a Anastázie, ty jsou jen

trochu do lila; ale Klára, pane, až mně jednou pokvete Klára, tak o ní bude mluvit celý svět."

VĚŠTKYNĚ

Každý znalec poměrů nahlédne, že tento příběh se nemohl stát u nás ani ve Francii ani v Německu, neboť v těchto zemích, jak známo, soudcové jsou povinni soudit a trestat hříšníky podle litery zákona, a nikoliv podle svého rozšafného rozumu a svědomí. Protože v této historii vystupuje soudce, který vynáší svůj rozsudek nehledě na paragrafy, nýbrž na zdravý lidský rozum, plyne z toho, že se následující událost nemohla stát jinde nežli v Anglii; a sice stala se v Londýně, přesněji řečeno v Kensingtonu; nebo počkejte, bylo to v Bromptonu nebo v Bayswateru, zkrátka tam někde. Ten soudce byl Master Justice Kelley, a ta žena se jmenovala zcela prostě Myersová. Mistress Edith Myersová.

Vězte tedy, že tato jinak úctyhodná dáma vzbudila pozornost policejního komisaře Mac Learyho. "Má drahá," řekl pan Mac Leary jednoho večera své ženě, "mně nejde z hlavy ta Mrs Myersová. Rád bych věděl, z čeho ta ženská žije. Považte si, že teď, v únoru, si posílá služku pro chřest. Dále jsem zjistil, že přijímá denně dvanáct až dvacet návštěv, od hokynářky až po vévodkyně. Já vím, drahoušku, vy řeknete, že je to asi kartářka. Dobrá, ale to může být jenom pláštíkem pro něco jiného, řekněme pro kuplířství nebo pro špionáž. Koukejte se, rád bych do toho viděl."

"Dobrá, Bobe," řekla výtečná paní Mac Leary, "nechte to na mně."

Tedy tak se stalo, že den nato paní Mac Leary, ovšem bez snubního prstýnku, ale zato velmi mladistvě oděná a nakulmovaná jako dívka, která už má na čase nechat hloupostí, s ustrašenou tvářičkou zazvonila u dveří paní Myersové v Bayswateru nebo Marylebone. Musela chvíli čekat, než ji paní Myersová přijala.

“Sedněte si, milé dítě,” řekla tato stará dáma, když si velmi důkladně prohlídla plachou návštěvnici. “Copak byste ode mne chtěla?”

“Já,” zajíkala se paní Mac Leary, “já... já bych ráda... já mám zítra dvacáté narozeniny... Já bych strašně ráda znala svou budoucnost.”

“Ale slečno... eh, jak prosím?” děla paní Myersová a chopila se hromádky karet, jež počala energicky míchat.

“Jonesová,” vydechla paní Mac Leary.

“Drahá slečno Jonesová,” pokračovala paní Myersová, “to je omyl; já neprovozuju kartářství, leda ovšem tu a tam, z přátelství, jako každá stará žena. Sejměte karty levou rukou a udělejte pět hromádek. Tak. Někdy pro zábavu si vyložím karty, ale jinak – Hele,” děla, obracejíc první hromádku. “Kule. To znamená peníze. A srdcový kluk. To je krásný list.”

“Ah,” řekla paní Mac Leary. “A co dál?”

“Kulový kluk,” pravila paní Myersová, odkrývajíc druhou hromádku. “Zelená desítka, to jsou cesty. Ale tady,” zvolala, “vidím žaludy. Žaludy jsou vždycky protivensství, ale srdcová dáma je na konci.”

“Co to znamená?” ptala se paní Mac Leary, vyvalujíc oči, jak nejlépe dovedla.

“Zase kule,” dumala paní Myersová nad třetí hromádkou. “Milé dítě, vás čeká mnoho peněz; ale ještě nevím, budete-li dělat větší cestu vy, nebo někdo vám blízký.”

“Já mám jet do Southamptonu k tetě,” pravila paní Mac Leary.

“To bude větší cesta,” řekla paní Myersová, obracejíc čtvrtou hromádku. “Někdo vám bude bránit, nějaký starší muž –”

“Asi tatínek,” zvolala paní Mac Leary.

“Tak tady to máme,” děla paní Myersová slavnostně nad pátou hromádkou. “Milá slečno Jonesová, tohle byl nejkrásnější list, jaký jsem kdy viděla. Do roka budete mít svatbu; vezme si vás moc, moc bohatý mladý muž, asi milionář nebo obchodník, protože mnoho cestuje; ale než se dostanete, budete muset překonat velké překážky,

nějaký starší pán vám bude bránit, ale vy musíte vytrvat. Až se vdáte, odstěhujete se daleko odtud, nejspíš až za moře. Dostanu jednu guinea, na křesťanské misie mezi ubohými černochoy."

"Já jsem vám tak vděčná," pravila paní Mac Leary, vytahujíc z taštičky libru a jeden šilink, "tak strašně vděčná! Prosim vás, paní Myersová, co by to stálo bez těch protiventství?"

"Karty se nedají podplatit," děla stará dáma důstojně. "Čímpak je váš tatínek?"

"U policie," lhala s nevinnou tváří mladá paní. "Víte, v tajném oddělení."

"Aha," pravila stará paní a vytáhla z hromádky tři karty. "To je velmi ošklivé, velmi ošklivé. Řekněte mu, milé dítě, že mu hrozí veliké nebezpečí. Měl by ke mně přijít, aby se dozvěděl víc. Ke mně jich chodí ze Scotland Yardu mnoho, abych jim vyložila karty; a. řeknou mně všechno, co mají na srdci. Tak tak, jen mi ho pošlete. Říkáte, že je v politickém oddělení? Mr Jones? Vyříd'te mu, že ho budu čekat. Sbohem, milá slečno Jonesová. Další!"

*

"To se mi nelíbí," pravil pan Mac Leary, drbaje se zamyšleně v týle, "to se mi nelíbí, Katie: Ta ženská se příliš zajímala o vašeho nebožtíka tatínka. Krom toho se nejmenuje Myersová, nýbrž Meierhoferová a je z Lubeku. Zatrápená Němkyně," bručel pan Mac Leary, "jakpak se jí dostaneme na kobytku? Sázím pět proti jedné, že tahá z lidí věci, po kterých jí nic není. Víte co, já o tom řeknu nahoře."

Pan Mac Leary o tom skutečně řekl nahoře; kupodivu, nahoře nebrali věc na lehkou váhu, a tak se stalo, že ctihodná paní Myersová byla pozvána k panu sudímu Kelleyovi.

"Tak, paní Myersová," řekl jí pan sudí, "copak to, propána, je s tím vaším vykládáním karet?"

"Ale jemine, pane," děla stará dáma, "člověk se přece musí něčím živit. Ve svém věku nepůjdu tancovat do varieté."

"Hm," řekl pan Kelley. "Ale tuhle je na vás žaloba, že vykládáte karty špatně. Milá paní Myersová, to je, jako byste místo čokolády

prodávala tabulky hlíny. Za jednu guinea mají lidé právo na pořádnou věštbu. Prosím vás, jak můžete věštit, když to neumíte?”

“Někteří lidé si nestěžují,” bránila se stará dáma. “Koukejte se, já jim prorokuju věci, které se jim líbí. Ta radost, pane, stojí za těch pár šilinků. A někdy to člověk opravdu trefí. Paní Myersová, řekla mně tuhle jedna paní, ještě nikdo mně tak dobře nevyložil karty a neporadil jako vy. Ona bydlí v St. John’s Wood a rozvádí se se svým mužem.”

“Počkejte,” zarazil ji pan sudí. “Tadyhle máme jednu svědkyni proti vám. Paní Mac Leary, povězte nám, jak to bylo.”

“Paní Myersová mně vyložila z karet,” spustila hbitě paní Mac Leary, “že budu mít do roka svatbu; že si mne vezme moc bohatý mladý muž a že se s ním odstěhuji za moře –”

“Proč zrovna za moře?” ptal se pan sudí.

“Protože v druhé hromádce byla zelená desítka; to prý znamená cesty, říkala paní Myersová.”

“Nesmysl,” bručel pan sudí. “Zelená desítka znamená naději. Cesty jsou zelený spodek; když s ním jde kulová sedma, znamená to veliké cesty, ze kterých kouká zisk. Paní Myersová, mne nenapálíte. Tedy vy jste věštila svědkyni, že se do roka vdá za bohatého mladíka; ale paní Mac Leary je už tři roky vdána za výtečného policejního komisaře Mac Learyho. Paní Myersová, jak vysvětlíte tento nesmysl?”

“Ale božítku,” pravila stará dáma pokojně, “to se stává. Tahle osůbka ke mně přišla lehkomylně nastrojená, ale měla levou rukavici roztrhanou; tedy nemá nazbyt peněz, ale chce honit vodu. Řekla, že jí je dvacet let, ale zatím jí je pětadvacet –”

“Čtyřicet,” vyhrkla paní Mac Leary.

“To je jedno; tedy by se ráda vdávala – totiž ona se vydávala za slečnu. Proto jsem jí vyložila list na vdavky a na bohatého ženicha; to se mně zdálo to nejprůměrnější.”

“A co ta protivenství, ten starší pán a ta cesta za moře?” ptala se paní Mac Leary.

“Aby toho bylo víc,” řekla prostě paní Myersová. “Za jednu guinea toho musí člověk napovídat celou hromadu.”

“Tak to stačí,” řekl pan sudí. “Paní Myersová, nic platno, takhle vykládat karty je podvod. Kartám se musí rozumět. Jsou sice různé teorie, ale nikdy, pamatujte si to, nikdy neznamená zelená desítka cesty. Zaplatíte padesát liber pokuty, jako ti, kdo falšují potraviny nebo prodávají bezcenné zboží. Je na vás podezření, paní Myersová, že krom toho provozujete špionáž; ale já myslím, že se k tomu nepřiznáte.”

“Jakože je Bůh nade mnou,” zvolala paní Myersová, ale pan Kelley ji přerušil: “Nono, nechme to být; ale protože jste cizinka bez řádného povolání, užijí politické úřady svého práva a vykáží vás ze země. Sbohem, paní Myersová, děkuji vám, paní Mac Leary. Ale říkám vám, takhle falešně vykládat karty je cynické a nesvědomitě počínání. Pamatujte si to, paní Myersová.”

“Co mám dělat,” vzdychla stará dáma. “Zrovna když mně živnost začala jít –”

*

Asi za rok potkal soudce Kelley komisaře Mac Learyho. “Pěkné počasí,” řekl pan sudí přívětivě. “Mimochodem, co dělá paní Mac Leary?”

Pan Mac Leary vzhlédl velmi kysele. “Totiž... víte, pane Kelley,” pravil s jistými rozpaky, “ona paní Mac Leary... my jsme se totiž rozvedli.”

“Jděte,” podivil se pan sudí, “taková hezká mladá paní!”

“To je právě to,” bručel pan Mac Leary, “ale on se do ní znenadání zabouchl jeden mladý flákač... takový milionář nebo obchodník z Melbourne... Já jsem jí bránil, ale...” Pan Mac Leary beznadějně mávl rukou. “Před týdnem spolu odjeli do Austrálie.”

“Víte, pane státní,” kázal pan Janowitz, “mne tak lehko někdo nenapálí, nejsem přece nadarmo žid, no ne? Ale co dělá ten chlap, to je prostě nad můj rozum. To není jen tak grafologie, to je já nevím co. Tak si to vezte: Dáte mu něčí rukopis v nezálepené obálce; on se na to písmo ani nepodívá, jen strčí prsty do kувэru a šátrá jimi po tom písmu; přitom takhle křiví hubu, jako by ho něco bolelo. A za chvíli vám začne povídat povahu toho pisatele, ale tak vám – no, to byste mrkal. Navlas vám toho člověka trefí. Já mu dal do té obálky jeden dopis od starého Weinberga; všecko poznal, i to, že má cukrovku a že má udělat bankrot. Co tomu říkáte?”

“Nic,” děl suše pan státní zástupce. “Možná, že starého Weinberga zná.”

“Ale vždyť on to písmo ani neviděl,” rozčiloval se pan Janowitz. “On říká, že každé písmo má své fluidum, a to prý se dá docela přesně namáknout. On říká, že to je čistě fyzický úkaz, tak jako rádio. Pane státní, to není žádný švindl; on ten princ Karadagh za to nic nebere, to prý je moc stará rodina z Baku, říkal mně jeden Rus. Ale co vám budu povídat, přijďte se na to podívat, on bude dnes večer u nás. To musíte přijít.”

“Poslouchejte, pane Janowitz,” řekl pan státní zástupce, “to je všecko pěkné, ale cizincům já věřím jenom na padesát procent, zvlášť když nevím, čím se živí; Rusům věřím ještě míň a těmhle fakírům nejmní; ale když to má býti ještě k tomu princ, pak už mu nevěřím zhola nic. Kde, říkáte, že se tomu naučil? Aha, v Persii. Dejte mně pokoj, pane Janowitz; celý Orient je humbuk.”

“Ale pane státní,” bránil se pan Janowitz, “on to ten mladík vykládá docela vědecky; žádná kouzla, žádné tajemné síly, ale říkám vám, přesně vědecká metoda.”

“To je tím větší humbuk,” děl pan státní káravě. “Pane Janowitz, já se vám divím; po celý život jste se obešel bez přesně vědeckých metod, a tady se jimi budete ohánět. Koukněte se, kdyby na tom něco bylo, musilo by to být dávno známo, že?”

“Inu,” mýnil pan Janowitz trochu zviklán, “ale když já jsem na vlastní oči viděl, jak uhodnul celého starého Weinberga! To vám bylo geniální. Víte co, pane státní, přijďte se podívat; je-li to švindl, tak vy to poznáte, na to vy jste specialista, panečku; pane státní, vás přece nikdo nemůže oblafnout.”

“Myslím, stěží,” řekl pan státní skromně. “Tak já přijdu, pane Janowitz, ale jen abych se tomu vašemu fenoménu podíval na prsty. To je hanba, že jsou u nás lidé tak lehkověrní. Ale nesmíte mu říci, kdo jsem; počkejte, já mu dám číst jeden rukopis v obálce, to bude něco extra. Vsadíte se, pane, že mu dokážu humbuk.”

*

Musíte vědět, že pan státní (nebo přesněji řečeno, pan vrchní státní zástupce dr. Klapka) měl v nejbližším porotním sedění zastávat žalobu v procesu Hugo Müller, zločin úkladné vraždy. Pan Hugo Müller, takto továrník a milionář, byl žalován, že pojistil na velké peníze svého mladšího bratra Otu a pak ho utopil v doksanském rybníku; mimoto byl v podezření, že před lety odklidil svou milenku, ale to se ovšem nedalo dokázat. Zkrátka byl to jeden z velikých procesů, na kterém si pan státní chtěl dát záležet; i pracoval na spisech s celou tou pílí a pronikavostí, která z něho učinila nejstrašlivějšího veřejného žalobce. Věc nebyla jasná; pan státní by byl dal nevímco za jediný přímý důkaz, ale jak věci stály, musil se spoléhat více na svou vyřídilku, aby dostal od poroty provaz pro pana Müllera; neboť vězte, že to je pro veřejného žalobce věc cti.

Pan Janowitz byl toho večera drobátko rozčilen. “To je princ Karadagh,” představoval tlumeně, “pan doktor Klapka; tak můžeme začít, že jo.”

Pan státní se podíval zkoumavě na to exotické zvíře; byl to mladý a štíhlý člověk s brejlemi, s tváří tibetského mnicha a jemnýma zlodějskýma rukama. Hochštapler, rozhodl pan státní krátce.

“Pane Karadagh,” brebentil pan Janowitz, “tady u toho stolečku. Minerálka tam už je. Prosím, rozsvěťte si tu stojací lampičku; lustr zhasíme, aby vás nerušil. Tak. Prosím, pánové, aby bylo ticho. Pan –

eh, tuhle pan Klapka přinesl nějaký rukopis; kdyby chtěl být pan Karadagh tak laskav –"

Pan státní krátce odkašlal a posadil se tak, aby na jasnovidece co nejlíp viděl. "Tady je ten rukopis," řekl a vytáhl z náprsní kapsy nezalepenou obálku. "Prosím."

"Děkuji," řekl jasnovidec mdle, chopil se obálky a se zavřenýma očima ji obracel v prstech. Náhle se zachvěl a zavrtěl hlavou. "Zvláštní," zamumlal a polkl doušek vody. Pak vsunul své tenké prsty do obálky a ustrnul; zdálo se, že ten nažloutlý obličej ještě zbledl.

V pokoji bylo takové ticho, že bylo slyšet chrčení pana Janowitze; pan Janowitz měl totiž vole.

Tenké rty prince Karadagha se třásly a křivily, jako by tiskl v prstech rozžhavené železo; a na čele mu vyrazil pot. "Nemohu to vydržet," sykl sevřeně, vytáhl prsty z obálky, otřel si je kapesníkem a jezdil jimi chvíli po sukně stolku, jako když se brousí nůž; načež opět vzrušeně usrkl vody a vzal opatrně obálku do prstů.

"Člověk, který to psal," začal suše, "člověk, který to psal... Je tu velická síla, ale taková – (tu zřejmě hledal slovo) síla, která cíhá. To cíhání je strašné," vykřikl a pustil obálku na stůl. "Toho člověka bych nechtěl mít svým nepřítelem!"

"Proč?" nezdržel se pan státní. "Dopustil se něčeho?"

"Neptejte se mne," řekl jasnovidec. "Každá otázka dává pokyn. Já jenom vím, že by se mohl dopustit čehokoliv – velkých i strašných činů. Je tady úžasná vůle... po úspěchu... po penězích... Ten člověk by se nezastavil nad životem bližního. Ne, to není obyčejný zločinec; tygr také není zločinec; tygr je veliký pán. Ten člověk by nebyl schopen žádné špinavosti, ale myslí si, že vládne nad životem lidí. Když je na svém lovu, vidí v lidech jenom kořist. Pak je zabije."

"Mimo dobro a zlo," zabručel pan státní s patrným souhlasem.

"To jsou jen slova," řekl princ Karadagh. "Nikdo není mimo dobro a zlo. Ten člověk má své přesné mravní pojmy; není nikomu nic dlužen, nekrade, nelže; zabije-li, je to, jako by dal na šachovnici šach mat. Je to jeho hra, ale hraje ji správně." Jasnovidec sraštil

usilovně čelo. "Nevím, co to je. Vidím velký rybník a na něm motorový člun."

"A co dál?" vyhrkl státní návladní, stěží dýchaje.

"Dál nic není vidět; je to docela mlhavé. Je to tak divně mlhavé proti té ukrutné a bezohledné vůli dostat svou kořist. Ale není v tom žádná vášeň, jenom rozum. Naprostá rozumová úvaha v každé podrobnosti. Jako když se řeší nějaká úloha nebo technický problém. Ne, ten člověk si nikdy nic nevyčítá. Je tak sebejistý, tak bezpečný sám před sebou; nemusí se bát svého svědomí. Mám dojem člověka, který se na všechno dívá svrchu; je krajně nadutý a samolibý; těší ho, že se ho lidé bojí." Jasnovidec usrkl vody. "Ale i on je komediant. V jádře prospěchář, který si dává jistou pózu. Rád by ohromil svět svými činy – Dost. Jsem unaven. Nemám ho rád."

*

"Poslyšte, Janowitz," vykládal pan státní vzrušeně, "to je opravdu úžasné, ten váš jasnovidce. To, co řekl, je dokonalý portrét. Silný a bezohledný člověk, který vidí v lidech jenom kořist; dokonalý hráč své hry; mozek, který čistě rozumově připraví svůj čin a nikdy si nic nevyčítá; džentlmen a přitom komediant. Pane Janowitz, ten Karadagh ho vystihl na sto procent!"

"Tak vidíte," pravil pan Janowitz polichoceně. "Neříkal jsem vám to? To byl dopis od libereckého Schliefera, že jo?"

"Ale kde," zvolal pan státní. "Pane Janowitz, to byl dopis od jednoho vraha."

"Ale, ale," podivil se pan Janowitz, "a já myslel, že to je textilní Schliefer; víte, to je moc velký gauner, ten Schliefer."

"Ne. To byl dopis od Hugo Müllera, toho bratrovraha. Všiml jste si, jak ten jasnovidce mluvil o člunu na rybníku? Z toho člunu hodil Müller svého bratra do vody."

"Ale, ale," žasl pan Janowitz. "Tak vidíte! Ale to je báječný talent, pane státní!"

"Nesporně," prohlásil pan státní. "Jak jenom vystihl povahu toho Müllera a motivy jeho činu, to je prostě, pane Janowitz, to je fenomenální. Ani já bych toho Müllera tak dokonale netrefil. A ten

jasnovidec to pozná hmatem, z několika řádků Müllerova písma – pane Janowitz, něco na tom je; musí být v lidském písmu nějaké zvláštní fluidum nebo co.”

“Co jsem vám říkal?” triumfoval pan Janowitz. “Kdybyste byl tak laskav, pane státní, já jsem ještě neviděl písmo od žádného vraha.”

“S radostí,” řekl pan návladní a vytáhl z kapsy tu obálku. “Je to ostatně zajímavý dopis,” dodával, vyndáváje papír z obálky, a najednou změnil v obličeji barvu. “Totiž... pane Janowitz,” vypravil ze sebe jaksi nejistě, “ten dopis patří k soudním spisům; to jest... já vám jej nesmím ukázat. Prosím za prominutí.”

Za chvíli běžel pan státní domů, nevnímaje ani, že prší. Já osel, říkal si hořce, já blbec, jak se mně tohle mohlo stát? Já idiot! Že já jsem v tom spěchu popadl v aktech místo Müllerova dopisu svůj vlastní rukopis, své poznámky k žalobě, a strčil to do té obálky! Já pitomec! Tak tedy to bylo mé písmo! Děkuju pěkně! Počkej, ty švindléri, na tebe si počínám!

Ale ostatně, uklidňoval se pan státní zástupce, vždyť to většinou nebylo tak zlé, co říkal. Veliká síla; úžasná vůle, prosím; nejsem schopen žádné špinavosti; mám své přesné mravní pojmy – To je vlastně docela lichotivé. Že si nikdy nic nevyčítám? Chválabohu, nemám co: plním jenom svou povinnost. A s tou rozumovou úvahou, to je také pravda. Ale s tím komediantem si to spletl. Je to přece jen humbuk.

Najednou se zastavil. To se rozumí, řekl si, vždyť to, co ten jasnovidec říkal, se může hodit na každého druhého! To jsou jen takové obecnosti. Každý člověk je tak trochu komediant a prospěchář. To je ten celý trik: mluvit tak, že by se v tom každý mohl poznat. Tak je to, rozhodl pan státní, a rozevřev deštník, ubíral se domů svým pravidelným energickým krokem.

*

“Ježíšikriste!” bědoval předseda soudu, svlékaje si talár, “už je sedm hodin; to se to zase protáhlo! Když on pan státní mluvil dvě hodiny – ale pane kolego, vyhrál to; na takové slabé indicie dostat provaz, tomu se říká úspěch. Inu, u poroty se nikdy neví. Ale

šikovně mluvil," děl předseda, umývá si ruce. "Hlavně jak podával charakteristiku toho Müllera, to byl hotový portrét; víte, ten monstózní, nelidský charakter toho vraha – člověk se zrovna otrásal. Pamatujete se, pane kolego, jak říkal: Není to obyčejný zločinec; není schopen špinavosti, nelže ani nekrade; ale zavraždí-li člověka, udělá to tak klidně, jako by dával na šachovnici mat. Nevraždí z vášně, ale z chladné rozumové úvahy, jako by řešil úlohu nebo technický problém. Moc dobře řečeno, pane kolego. A dál: Když je na svém lovu, vidí v bližním jenom kořist – Víte, s tím tygrem, to snad bylo trochu teatrální, ale porotcům se to líbilo."

"Nebo to," pravil pan votant, "jak říkal: Tenhle vrah si jistě nic nevyčítá; je tak sebejistý, tak bezpečný sám před sebou, – nemusí se bát svého svědomí."

"Nebo zas ten psychologický postřeh," pokračoval předseda soudu utíraje si ručníkem ruce, "že je to komediant a pozér, který by chtěl ohromit svět svými činy –"

"Copak Klapka," řekl pan votant uznale. "To je nebezpečný odpůrce."

"Hugo Müller vinen dvanácti hlasy," podívoval se předseda, "kdo by to byl řekl! Tak ho Klapka přece jen do toho dostal. Pro něj to je jako hra v šachy nebo lov. On se tak do každého procesu zažere – Pane kolego, já bych ho nechtěl mít svým nepřítelem."

"Jemu," děl pan votant, "to dělá radost, když se ho lidé bojí."

"Trochu samolibý, to on je," řekl zamyšleně ctihodný předseda. "Ale má úžasnou vůli ... hlavně k úspěchu. Veliká síla, pane kolego, ale –" Pana předsedu nenapadlo vhodné slovo. "Nu, pojďme se navečeřet."

TAJEMSTVÍ PÍSMÁ

"Rubnere," řekl šéfredaktor, "půjdete se podívat na toho grafologa Jensena, má dnes večer produkci pro zástupce tisku; prý

to má být něco epochálního, ten Jensen. Pak o tom napíšete patnáct řádek."

"Dobrá," zabručel Rubner s náležitou služební neochotou.

"Ale dejte pozor, aby to nebyl nějaký švindl," kladl mu na srdce šéfredaktor. "Dobře to kontrolujte, pokud možno osobně. Právě proto tam posílám vás, zkušeného člověka –"

*

"– – tedy to jsou, pánové, hlavní zásady vědecké, přesněji řečeno psychometrické grafologie," končil toho večera grafolog Jensen svůj teoretický výklad před zástupci tisku. "Jak vidíte, celý systém je vybudován na čistě experimentálních zákonech; ale ovšem praktické užití těchto exaktních metod je tak nekonečně složité, že je nemohu podrobněji demonstrovat při této jediné přednášce. Omezím se na to, že vám prakticky předvedu analýzu dvou nebo tří rukopisů, aniž bych vám teoreticky vysvětloval celý postup své práce; na to bohužel nemáme dnes pokdy. Prosím někoho z pánů o jakýkoliv rukopis."

Rubner, který už na to čekal, podal hned velikému Jensenovi popsaný list papíru. Jensen si nasadil své čarodějné brýle a podíval se na písmo.

"Aha, ženská ruka," ušklíbl se. "Mužské písmo bývá obvykle výraznější a zajímavější, ale konečně –" Bruče něco, brejlil pozorně na ten list papíru. "Hm, hm," řekl chvílemi a zakroutil hlavou; bylo hluboké ticho.

"Není to snad... od nějaké osoby vám blízké?" ptal se najednou grafolog.

"Ne, kdepak," protestoval honem Rubner.

"Tím lépe," řekl veliký Jensen. "Poslouchejte, ta ženská lže! To je první dojem z toho písma: lež, lež ze zvyku, lež jako životní projev. Ostatně je to osoba hodně nízké úrovně; s ní by vzdělaný člověk neměl mnoho o čem hovořit – – Je hrozně smyslná; to písmo má takové zrovna masité formy. A úžasně nepořádná; v jejím okolí to musí vypadat – na! To jsou primární rysy, o kterých jsem vám prve říkal; první, co na člověku poznáte, jsou jeho zvyky, totiž vlastnosti,

kteřé se samy, přímo mechanicky zevně vyjadřují. Vlastní psychologická analýza se počíná teprve u vlastností, které dotyčná osoba zapírá nebo potlačuje, protože by se jinak vydala všanc svému okolí. Tedy například," řekl klada prst na špičku nosu, "tahle osoba by asi nikomu nepřiznala, co si myslí. Je povrchní, ale povrchní v dvojím smyslu; povrchně se projevuje, má mnoho přízemních zájmů, ale tím vším jenom zakrývá, co si skutečně myslí; a toto skryté já je zase tak strašně všední: řekl bych neřest, ovládaná duševní leností. Například, podívejte se: to písmo je až nepříjemně smyslné – to je také známka marnotratnosti – a přitom tak vulgárně rozšafné; ta osoba má příliš ráda své pohodlí, než aby hledala nějaké dobrodružství smyslů; ovšem, když se jí naskytne příležitost – Ale to není naše věc. – Neobyčejně pohodlná a přitom rozvláčná; když něco udělá, mluví o tom půl dne, do omrzení – Příliš se zabývá sama sebou; je vidět, že nemá nikoho ráda; jenom pro své pohodlí se na někoho těžce pověsí a chce mu namluvit, že ho miluje a že se o něho bůhvíjak stará. Je to jedna z těch žen, před kterou každý muž je slaboch; prostě stane se slabochem z nudy, z toho nekonečného tlachání, z celé té ponižující hmotnosti. Všimněte si, jak je psán začátek slov a zejména vět: tak nějak rozmáchle a měkce. Ta osoba chce poroučet a skutečně poroučí; ale není v tom energie, nýbrž jakási předstíraná důležitost a mnoho řečí; případně ta nejpodlejší tyranie, totiž tyranie slz. To je zvláštní: po každém tom rozmachu je vidět nějaký takový nápadný, zrovna malomyslný pokles; tu osobu něco brzdí, něčeho se pořád leká – nejspíš, aby nevyšlo něco ven, co by ohrozilo její hmotné pohodlí; musí tu být něco moc trapného a pečlivě skrývaného, hm, já nevím; asi něco v minulosti. Teprve po této reakci sebere zase svou sílu nebo spíš životní rutinu, aby konvenčně dopsala slovo – ovšem s tím samolibým a rozvláčným ocáskem na konci; už zase v ní roste sebevědomí. To máte v analýze ten první dojem prolhanosti. Na tom zároveň vidíte, pánové, jak podrobná analýza nakonec musí potvrdit ten první, povšechný, poněkud intuitivní dojem; tuto konečnou shodu nazývám metodická verifikace. – Řekl jsem nízká úroveň; ale ta úroveň není

dána primitivností, nýbrž nesouladem; to písmo se přetvařuje, dělá se hezčí, nežli je, ale činí to v malichernostech. Ta osoba v lapáliích dbá na jakousi korektnost: dělá pečlivě své tečky nad i, ale ve velkých věcech je nedbalá, bez kázně, bez morálky, prostě šlampa. Nejvíce zarážející jsou čárky; písmo má normální sklon vpravo, ale čárky mají směr obrácený. Dělá to takový divný dojem jako rána dýkou do zad. Je v tom něco potměšilého a úskočného. Řekl bych obrazně, ta osoba by dovedla člověka probodnout zezadu; ale neudělá to pro svou pohodlnost – a pro nedostatek fantazie. – Myslím, že nám to stačí. Má někdo jiný, zajímavější rukopis?”

*

Tedy toho večera přišel Rubner domů jako mrak.

“To je dost, že už jdeš,” řekla paní Rubnerová. “Večeřel jsi někde?”

Rubner na ni chmurně pohlédl. “Už zase začínáš?” zabručel hrozivě.

Paní Rubnerová zvedla udiveně obočí. “Prosím tě, cože zase začínám? Já se jenom ptám, chceš-li večeři.”

“Tak vida,” řekl Rubner s odporem. “O jiném ty ovšem neumíš mluvit než o tom žvanci jídla. To jsou ty tvé přízemní zájmy. To je tak ponižující, to věčné tlachání, ta hmotnost a nuda –” Rubner vzdychl a beznadějně mávl rukou. “Já vím, tím se dělají z mužů slaboši.”

Paní Rubnerová položila šití do klína a pozorně se na něho dívala. “Franci,” řekla starostlivě, “stalo se ti snad něco nepříjemného?”

“Aha,” vyhrkl Rubner jizlivě. “Už se zas o mne staráš, vid’? Nemysli si, prosím, že mně to namluvíš! Holenku, jednou člověk prokoukne tu celou prolhanost; jednou si uvědomí, jak se na něj někdo těžce pověsil jen pro své pohodlí... a z pouhé smyslnosti. Fuj,” zařval Rubner, “člověk se zrovna oťrese!”

Paní Rubnerová zavrtěla hlavou a chtěla něco říci; ale raději sevřela rty a začala rychle šít; bylo ticho.

“Tady to vypadá,” zasykl po chvíli Rubner a těžce se rozhlédl. “Nepořádek a šlampáctví – To se ví, v lapáliích, to se kouká na pořádek a korektnost; ale ve větších věcech – Co tady mají co dělat ty hadry?”

“Spravuji ti košile,” dostala ze sebe paní Rubnerová se sevřeným hrdlem.

“Spravuješ košile,” vysmíval se Rubner; “tak vida, ty spravuješ košile! To se rozumí, o tom musí vědět celý svět, že? Půl dne se musí mluvit jen o tom, že někdo spravuje košile! To se s tím nadělá řečí a důležitosti! A ty si myslíš, že proto tu můžeš poroučet? Á, pane, to teď přestane!”

“Franci,” vydechla paní Rubnerová s úžasem, “udělala jsem ti něco?”

“Copak já vím?” utrl se Rubner. “Já nevím, cos udělala; já nevím, nač myslíš a co máš za lubem; já nevím o tobě nic, docela nic, protože ty zatraceně skrýváš, co v tobě vězí! Já neznám ani tvou minulost!”

“Dovol,” vzkypěla paní Rubnerová, “tohle už přestává všechno! Řekneš-li ještě něco –” Vší mocí se ovládla. “Muži,” řekla s hrůzou, “co se to s tebou stalo?”

“Aha,” prohlásil Rubner vítězně, “tady to máme! Čeho ses tak lekla? Snad aby něco nevyšlo ven, co by ohrozilo tvůj blahobyteček, he? To známe; ona se i ve všem pohodlí někdy najde příležitost k nějakému tomu dobrodružství, že?”

Paní Rubnerová seděla jako zkamenělá. “Muži,” vypravila ze sebe, polykajíc slzy, “máš-li něco proti mně... tedy to, proboha, řekni rovnou!”

“Docela nic,” kázal Rubner s mohutnou ironií, “ale kdepak, docela nic proti tobě nemám! To přece nic není, má-li člověk ženu bez kázně, bez morálky, prolhanou, nepořádnou, vulgární, línou, marnotratnou a hrozně smyslnou! A k tomu ještě tak nízké úrovně –”

Paní Rubnerová zaštkala a povstala, pouštějíc své šití na zem.

“Přestaň s tím,” okřikl ji muž s opovržením, “to je ta nejpodlejší tyranie, tahle tyranie slz!”

Ale to už paní Rubnerová ani neslyšela, neboť dusíc se křečovitým pláčem vrhla se do své ložnice.

Rubner se tragicky zachechl a strčil ještě hlavu do dveří. “Vrazit člověku dýku do zad,” křikl, “to bys ještě dovedla; ale i na to jsi příliš pohodlná!”

*

Večer nato zapadl Rubner do své obvyklé hospody. “Tady čtu zrovna ve vašich novinách,” přivítal ho pan Plečka, pohlížeje přes brýle, “jak velebí toho grafologa Jensena. Je na tom něco, pane redaktore?”

“Je, a mnoho,” řekl pan Rubner. “Tak, pane Jančík, třeba mně dejte tu roštěnou, ale ať není tvrdá. Poslouchejte, to je fenomén, ten Jensen; já ho viděl včera. On vám to písmo analyzuje naprosto vědecky.”

“Pak teda je to švindl,” mýnil pan Plečka. “Pane, já věřím všemu, jenom ne vědění. To máte jako ty vitamíny; pokud nebyly žádné vitamíny, tak aspoň člověk věděl, co jí; a teď to nevíte, teď máte v tej roštěnce neznámé životní faktory. Fuj tajksl,” pravil pan Plečka znechuceně.

“To je něco jiného,” prohlásil Rubner. “To bych vám, pane Plečko, musil moc dlouho povídat, co je to psychometrie, automatismus, primární a sekundární znaky a takové ty věci. Ale já vám říkám, že ten člověk čte z písma jako z knihy. A naprosto vám toho člověka trefí, že ho zrovna před sebou vidíte; řekne vám, jaký je, jakou má minulost, nač myslí, co skrývá, no všechno! Já byl při tom, pane!”

“Jděte,” bručel pan Plečka skepticky.

“Tak já vám povím jeden případ,” začal pan Rubner. “Jeden pán – já vám ho nebudu jmenovat, ale moc známý člověk – dal tomu Jensenovi list rukopisu od své ženy. A ten Jensen se na to písmo jenom podívá a hned začne: Ta ženská je prolhaná skrz naskrz, nepořádná, strašně smyslná a povrchní, líná, marnotratná, žvanivá,

poroučí doma, má špatnou minulost a k tomu chce ještě svého muže zavraždit! – Představte si, ten pán vám zbledl na smrt, protože to všechno bylo doslova pravda. Jen si vezměte, on s ní byl dvacet let šťastně živ a docela nic nepozoroval! Za dvacet let manželství nepoznal na té ženské ani desetinu toho, co ten Jensen vykoukal na první pohled! To je přece výkon, no ne? Pane Plecko, to musí přesvědčit i vás!”

“To se divím,” mínil pan Plečka, “že to ten trouba, ten muž za těch dvacet let neviděl.”

“Prosím vás,” řekl honem pan Rubner, “když ona se ta ženská tak šikovně přetvařovala, a on ten muž byl s ní jinak docela šťasten – Takový šťastný člověk nemá žádné oči. A potom, víte, on neměl ty vědecké a exaktní metody. To máte tak: co se vám prostým okem zdá bílé, to má vědecky všechny barvy. Zkušenost, pane, to nic neznamená; dnešní člověk dá jenom na exaktní metody. Tomu se nediňte, že ten dotyčný neměl ani tušení, jakou má doma potvoru; prostě nešel na ni vědeckou metodou, to je to.”

“A teď se s ní dal jako rozvést?” připltl se do hovoru pan hostinský Jančík.

“To já nevím,” pravil nedbale pan Rubner, “o takové hlouposti se já nestarám. Mne na tom jenom zajímá, jak se dá z písma vyčíst, co jinak vůbec nikdo nepozná. Považte, že někoho znáte hromadu let jako hodného a slušného člověka, a najednou, bác, z jeho písma shledáte, že to je zloděj nebo prachlump. Panečku, člověk nesmí nikomu jen tak na ksicht věřit; teprve takovou analýzou se ukáže, co v něm vězí!”

“Ale, ale,” divil se pan Plečka stísněně, “to aby se člověk zrovna bál někomu psát.”

“Právě,” mínil pan Rubner. “Představte si, jaký tahle vědecká grafologie bude mít význam řekněme pro kriminalistiku. Pane, to budou moci člověka zavřít, dřív než něco ukradne; jeho písmo prozradí, že ten chlap má sekundární zlodějský rys, a šups s ním na Pankrác! To má ohromnou budoucnost. Jak vám říkám, to je hotová

věda, o tom nemůže být nejmenší pochybnosti." Pan Rubner se podíval na hodinky. "No, deset hodin; to abych už šel domů."

"Copak dneska tak brzo?" bručel pan Plečka.

"Ale to víte," pravil pan Rubner měkce, "žena by třeba bručela, že ji nechávám pořád tak samotnou."

NAPROSTÝ DŮKAZ

"Viš, Toníku," povídal vyšetřující soudce Mates svému nejbližšímu příteli, "to je věc zkušenosti; já nevěřím žádným výmluvám, žádnému alibi a žádnému povídání; já nevěřím obviněnému ani svědkům. Člověk lže, i když ani nechce; tak třeba takový svědek ti přísahá, že proti obviněnému nechová žádné nepřátelství, a přitom sám neví, že ho v hloubi duše, viš, v podvědomí nenávidí z nějaké té potlačené nenávisti nebo žárlivosti. Všecko, co ti vypovídá obviněný, je předem vymyšlené a narafičené; všecko, co ti vypovídá svědek, se může řídit vědomým nebo i nevědomým úmyslem obviněnému pomáhat nebo přitížit. Holenku, to já znám: člověk je naskrz prolhaná potvora.

Čemu tedy věřím? Náhodě, Toníku; takovým těm mimovolným, bezděčným, nebo jakpak bych to řekl, nekontrolovaným hnutím nebo činům nebo slovům, které člověku tu a tam uklouznou. Všecko se dá falšovat nebo nastrojit, všecko je přetvářka nebo nějaký záměr, jenom náhoda ne; to se pozná na první pohled. Já ti mám tuhle metodu: sedím a nechám lidi brebentit, co si předem vymyslili a nachystali; dělám, jako bych jim věřil, ještě jim pomáhám, aby jim huba líp jela, a číhám, až z nich vyletí nějaké to bezděčné, nechtěné slovíčko; viš, na to musí být člověk psycholog. Některý vyšetřující soudce má taktiku obviněného splést; proto mu pořád skáče do řeči a zmate ho tak, že se mu ten janek nakonec přizná třeba i k tomu, že zavraždil císařovnu Alžbětu. Já chci naprostou jistotu; proto pomaloučku, trpělivě čekám, až mně z toho soustavného lhaní a vytáčení, kterému se odborně říká výpověď, blýskne mimovolný

kousek pravdy. Víš, čistá pravda se v tomhle slzavém údolí vyskytne jenom z nedopatření: jen když se lidský tvor nějak podřekne nebo přehmátne.

Poslechni, Toníku, já před tebou nemám žádné tajnosti; jsme přece kamarádi od klukovských let – vždyť víš, jak ti nařezali, když já jsem rozbil okno. Nikomu bych to nepovídal, ale já se ti tak za něco stydím, že to musí ze mne ven; to je marné, člověk se potřebuje zpovídat. Já ti řeknu, jak se mně ta má metoda zrovna teď osvědčila v mém... v mém nejsoukromějším životě; zkrátka v mém manželství. A pak mně řekni, prosím tě, že jsem byl blbec a hrubec; patří mně to.

Človče, já... no, já jsem podezíral svou ženu Martičku; zkrátka žárlil jsem jako blázen. Já jsem si ti vzal do hlavy, že má něco s tím... s mladým tento... já ho budu jmenovat Artur; já myslím, že ho ani neznáš. Počkej, já nejsem žádný negr; kdybych věděl jistě, že ho miluje, řekl bych, Martičko, rozejdeme se. Ale to je to nejhorší, já jsem žádnou jistotu neměl; Toníku, nemáš ponětí, jaká to jsou muka. Hergot, to byl šeredný rok! To víš, jaké voloviny takový žárlivý manžel provádí: stopuje, číhá, služby vyslýchá, scény dělá... Ale teď si vem, že jsem náhodou vyšetřující soudce; človče, můj rodinný život za poslední rok, to byl ustavičný křížový výslech od rána až... až zase do postele.

Obviněná, chci říci Martička, se držela skvěle; i když plakala, i když uraženě mlčela, i když vypovídala, kde po celý den byla a co dělala, pásl jsem nadarmo po tom, že se nějak podřekne nebo prozradí. To víš, lhala mně často, chci říci, lhala obyčejně, ale to už je takový ženský zvyk; ženská ti ani pořádně neřekne, že byla dvě hodiny u modistky – vymyslí si, že byla u zubaře nebo na hřbitově u mamínčina hrobu. Čím víc jsem ji trápil – Tondo, žárlivý chlap, to je horší než vzteklý pes – čím víc jsem ji kujonýroval, tím méně jistoty jsem měl. Každé její slovo, každou její vytáčku jsem desetkrát obracel a kuchal; ale nenašel jsem nic než ty obyčejné záměrné polopravdy a pololži, ze kterých pozůstává normální lidský styk a manželství zvlášť, no vid'. Já vím, jak přitom bylo mně; ale když tak

povážím, co přitom zkusila chudák Martička, tak bych si, člověče, nejraději nafackoval.

Tak letos jela Martička do Františkových Lázní – to víš, ty ženské věci a tak, zkrátka vypadala špatně. To se ví, já ji tam nechal hlídat – takového mrzkého chlapa jsem platil, který se tam ostatně válel jen po hospodách... To je zvláštní, jak se celý život korumpuje, když to v jedné jediné věci s tebou není v pořádku; jsi celý nečistý, máš-li na jediném místě skvrnu. Martička mně psala... tak nějak nejistě a zakřiknutě... jako by nevěděla o čem; to se rozumí, já jsem se v těch dopisech šťoural a hledal mezi řádky... Jednou teda jsem od ní dostal dopis, adresa byla „František Mates, vyšetřující soudce“ a tak dále; a když to otevru a vyndám její list, vidím nadpis: Drahý Arture!

Člověče, mně klesly ruce. Tak tady to konečně je. To se tak někdy stane, když člověk píše víc dopisů, že je strčí do nepravých obálek. Vid', Martičko, to je hloupá náhoda, co? Až mně jí, hochu, bylo líto, že se mně tak vydala do rukou.

Nemysli si, Toníku, mé první hnutí bylo, abych ten dopis, určený tomu... tomu Arturovi, ani nečetl a poslal jej zpátky Martičce; já bych to v každém případě udělal, ale žárlivost je špinavá vášeň a svinstvo; kamaráde, já jsem si ten dopis přečetl a já ti jej ukážu, protože jej nosím s sebou. Tak se podívej, co v něm je:

Drahý Arture,

nehněvejte se, že jsem Vám dosud neodpověděla; ale měla jsem starosti, že mně Franci – to teda jsem já, rozumíš? – tak dlouho nepsal; já vím, že má mnoho práce, ale když je člověk tak dlouho beze zpráv o svém muži, tak chodí jako tělo bez duše; ale tomu Vy, Arturku, nerozumíte. Příští měsíc sem Franci přijede, tak byste sem mohl přijet také. On mi píše, že má teď moc zajímavý případ, ale nenapsal co, já myslím, že to je ta vražda Hugona Müllera; mne by to strašně zajímalo. Mně je tak líto, že se Vám Franci trochu odcizil,

ale to je jen proto, že má tak mnoho práce; kdyby to bylo jako dřív, mohl byste ho vytáhnout mezi lidi nebo autem na výlet. Vy jste k nám vždycky býval tak hodný a ani teď nezapomínáte, třebaže to není tak, jak by to mělo být; ale on je Franci tak nervózní a divný. Ani jste mi nepsal, co dělá Vaše dívka. Franci si také nařiká, že je v Praze strašně horko; měl by jet sem a vypřáhnout, ale on jistě sedí až do noci v úřadě. Kdy pojedete k moři? Doufám, že vezmete svou dívku s sebou; Vy nevíte, co to je, když se nám ženským stýská.

Srdečně Vás, Arturku, zdraví Vaše

Marta Matesová.

Tak, Toníku, co tomu říkáš? Já vím, že to není žádný duchaplný dopis; je to docela slabý výkon po stránce stylu a zajímavosti; ale člověče, jaké to vrhá světlo na Martičku a na její poměr k tomu chudáku Arturovi! Nikdy bych jí nebyl tak věřil, kdyby mně říkala co chtěla; ale tady jsem měl v ruce něco tak bezděčného, tak mimo její vůli... Tak to vidíš, že pravda, neklamná a nepochybná pravda se zjeví jenom nedopatřením. Já bych byl brečel radostí – a přitom hanbou, že jsem tak pitomě žárlil.

Co jsem potom udělal? Inu, svázal jsem provázkem akta vraždy Hugona Müllera, zavřel je do zásuvky a den nato jsem byl ve Františkových Lázních. Když mě Martička uviděla, začervenala a zajíkla se jako holčička; vypadala, jako by provedla něco hrozného. Já nic. Franci, povídá za chvíli Martička, dostal jsi můj dopis?

Jaký dopis? divím se. Ty mi toho píšeš po čertech málo.

Martička se na mne zaraženě dívá a vydechne, jako by se jí ulevilo. Tak já jsem ti jej asi zapomněla poslat, řekla a hrabala se v taštičce, až vylovila takový trochu zmuchlaný list. Začínal slovy: Drahý Franci! Musel jsem se v duchu smát. Pan Artur už asi obratem vrátil, co mu nepatřilo.

Pak už o tom nepadlo ani slovo; to se rozumí, začal jsem jí vykládat o tom zločinu Hugona Müllera, který ji tak moc zajímal. Myslím, že podnes věří, že jsem ten dopis vůbec nedostal.

No, a to je všechno; od té doby je u nás aspoň pokoj. Řekni, nebyl jsem blbec, že jsem tak sprostě žárlil? To víš, teď to hledím Martičce

vynahradiť; teprve z toho dopisu jsem viděl, jak se chudáček o mne stará. Tak, teď už je to venku; člověk se víc stydí za svou pitomost než za své hříchy.

Ale to máš klasický příklad, jakou průkaznou sílu má taková čirá a bezděčná náhoda, že?”

*

Přibližně v téže době řekl mladý muž, zde nazývaný Arturem, paní Martičce: “Tak co, holčičko, pomohlo to?”

“Co, miláčku?”

“Ten dopis, cos mu tehdy jako nedopatřením poslala.”

“Pomohlo,” řekla paní Marta a zamyslela se. “Víš, hochu, já se ti až stydím, že mně on, Franci, teď tak hrozně věří. On je na mne od té doby tak hodný... Ten dopis ti pořád nosí na srdci.” Paní Marta se zachvěla. “Je to vlastně strašné, že... že ho tak klamu, nemyslíš?”

Ale pan Artur to nemyslel; aspoň tvrdil, že rozhodně ne.

EXPERIMENT PROFESORA ROUSSE

Přítomni byli zvláště: ministr vnitra, ministr spravedlnosti, policejní prezident, řada poslanců, několik vysokých úředníků, vynikající právníci, přední učenci a ovšem i zástupci tisku; neboť ti musejí být při všem.

“Pánové,” začal profesor harvardské univerzity C. G. Rouss, náš proslulý americký krajan, “experiment, který já vám budu ukázat, spočívá na starších pracích velké řady mých učených kolegů a spolupracovníků; indeed, na celé věci není už nic nového a eh, really, je to... Je to stará vesta,” vyhrkl radostně, vzpomenuv si na to pravé slovo. “Jenom ta method užití a eh, a praktická upotřebitelnost některých teoretických experiences byla obžektem mé práce. Já prosím nejvíc pány kriminalisty, aby oni věc posoudili podle své practice. Well.

Tedy celá věc je ta: já vám řeknu slovo, a vy mně musíte říci jiné slovo, které vás v ten moment napadne, ať je to třeba nonsense, eh,

blbost, já míním nesmysl. A nakonec já vám podle těch slov, co vy mně dáte, řeknu, co vy máte v hlavě, na co vy myslíte a eh, a co vy skrýváte. Rozumíte vy tomu? Já vám to nebudu vyložit theoretically; to jsou asociace, potlačené představy, trochu sudžesce a takové věci. Já budu moc krátký: to se musí vy – eh, well, vyloučit vůle a úvaha; tím se vybaví podvědomé connexions a já z toho budu poznat, co – co –“ Slavný profesor tápal po slově. “Well, what’s on the bottom of your mind.”

“Co je na dně vaší duše,” napověděl někdo z auditoria.

“Docela tak,” děl C. G. Rouss uspokojeně. “Vy jenom musíte říkat automatically, co vám v ten moment přijde na jazyk, beze vší control a ryzervy. Můj byznys potom bude, analajzovat vaše představy. That’s all. Tak já vám to chci ukázat na jednom kriminálním kejsu, eh, případu, a potom na někom z auditory, kdo se bude přihlásit. Well, pan direktor od police nám bude říkat, co je to za kejs s tím mužem. Já prosím.”

Pan policejní prezident povstal a řekl: “Pánové, muž, kterého za chvíli uvidíte, je Čeněk Suchánek, domkář a vyučený zámečník ze Záběhlic. Máme ho už týden v policejní vazbě pro podezření, že zavraždil autodrožkáře Josefa Čepelku, který zmizel před čtrnácti dny. Důvody podezření jsou: auto zmizelého Čepelky bylo nalezeno v kůlně zatčeného Suchánka; na volantu a pod sedadlem řidiče jsou stopy po lidské krvi. Zatčený ovšem na celé čáře zapírá; tvrdí, že auto od Čepelky koupil za šest tisíc, protože sám chce provozovat drožkářství. Zjistili jsme, že zmizelý Josef Čepelka skutečně mluvil o tom, že vším praští, prodá svůj starý vůz a půjde někam za šoféra; ale jiné stopy po něm nemáme. Protože další materiál není, má být zatčený Suchánek zítra odevzdán do vyšetřovací vazby na Pankrác. Vyžádal jsem si dovolení, aby s ním náš slovutný krajan profesor C. G. Rouss provedl svůj experiment; přeje-li si pan profesor...”

“Well,” řekl profesor, který si pilně dělal poznámky, “vy ho, prosím, necháte jít sem.”

Na pokyn policejního prezidenta přivedl strážník Čeňka Suchánka; byl to zamračený chlapík s výrazem naznačujícím, aby

mu všichni vlezli někam; pokud je na něm, že je pevně odhodlán nedat se.

"Pojďte sem, vy," spustil na něj přísně C. G. Rouss, "já se vás nebudu na nic ptát. Já vám jenom budu říkat slova, a vy musíte hned říkat první slovo, které vás napadlo, rozumíte vy? Tak dávejte pozor: Sklenice."

"H...o," pravil pan Suchánek zarytě.

"Poslouchejte, Suchánku," řekl honem policejní Prezident, "nebudete-li pořádně odpovídat, odvedou vás hned k výslechu, rozumíte? A nechají si vás tam celou noc. Dejte si pozor! Ještě jednou!"

"Sklenice," řekl znovu profesor Rouss.

"Pivo," zabručel Suchánek.

"Tak vy vidíte, muži," děl slovatný profesor, "tak je to moc dobře."

Suchánek nedůvěřivě vykoukl. Není v tom nějaký podfuk?

"Ulice," řekl profesor.

"Vozy," na to Suchánek neochotně.

"Vy musíte rychleji. Chalupa!"

"Pole."

"Soustruh!"

"Mosaz."

"Moc dobře." Zdálo se, že pan Suchánek už nemá námitek proti této hře. "Maminka!"

"Teta."

"Pes!"

"Bouda."

"Voják!"

"Kanonýr." Tak to šlo ráz na ráz, stále rychleji; nejspíš to pana Suchánka začalo bavit; připomínalo mu to triumfování karet. Bože, na co si při téhle hře letmo vzpomínal!

"Cesta," hodil mu C. G. Rouss v bezoddyšném tempu.

"Silnice."

"Praha!"

"Beroun."

"Schovat!"

"Zahrabat."

"Pucovat!"

"Fleky."

"Hadr!"

"Pytel."

"Motyka!"

"Zahrada."

"Jáma!"

"Plot."

"Mrtvola!"

Nic.

"Mrtvola," opakoval profesor naléhavě. "Tak vy jste ji zahrabal u plotu, že?"

"Já jsem nic neřekl," vybuchl pan Suchánek.

"Vy jste ji zahrabal u plotu na vaší zahradě," opakoval tvrdě C. G. Rouss. "Vy jste ho zabil cestou do Berouna. Vy jste utíral tu krev na té káře jedním pytlím. Copak jste vy udělal s tím pytlím?"

"To není pravda," křičel Suchánek, "já jsem ten vůz od pana Čepelky koupil! Já se nenechám od nikoho tahat..."

"Počkejte, muži," řekl Rouss. "Tak já budu prosit, aby se tam šli policemen podívat. To už není můj byznys. Ať jde ten muž ven. Já prosím, pánové, to trvalo sedmnáct minut. To bylo moc rychle. To byl hloupý kejz. Nejvíč často to trvá hodinu. Tak já bych rád prosil, aby chtěl přijít někdo z pánů a já mu budu dávat slova. To bude trvat moc dlouho, protože já nevím, co ten pán má za secret, jak se to říká?"

"Tajemství," napověděl někdo z auditoria.

"Tajemství," zaradoval se náš vynikající krajan, "já znám, to je jedna opera. To nám vezme mnoho času, než nám ten pán bude prozradit svou povahu, svou minulost a své nejvíč skryté ajdyje."

"Myšlenky," napověděl hlas z publika.

"Well. Já vás prosím, pánové, kdo se bude dát analajzovat?"

Nastala pauza; někdo z přítomných se uchechtl; ale nikdo se nehnul.

“Já prosím,” opakoval C. G. Rouss. “Vždyť to nebude bolet.”

“Jděte vy, pane kolego,” šeptal ministr vnitra ministru spravedlnosti.

“Jdi tam jako zástupce své strany,” rýpal poslanec do poslance.

“Pane sekční šéfe, račte,” ponoukal vysoký úředník kolegu z jiného ministerstva.

Už to začalo být jaksi trapné; nikdo z přítomných se nezvedl.

“Já prosím, pánové,” pravil americký učenec potřetí, “snad se vy nebojíte, že vy se budete prozradit?”

Tu se obrátil ministr vnitra dozadu a zasykl: “Tak přece jděte někdo, pánové!”

V pozadí auditoria někdo skromně zakašlal a povstal; byl to vyschlý a poněkud ošoupaný stařík s ohryzkem rozčileně se pohybujícím. “Já –... ehm,” řekl plaše, “když tedy nikdo, tak já si dovolím – jaksi...”

“Pojďte sem,” přerušil ho Amerikán velitelsky, “tady si sedněte. Vy musíte říkat, co vás první napadne. Vy nesmíte přemýšlet, vy musíte plácnout mechanically, ani sám nevíte co. Vy rozumíte?”

“Prosím,” řekl ochotně pokusný muž, trochu tísněn auditoriem tak významným; načež odkašlal a úzkostlivě mrkal jako maturant.

“Strom,” vystřelil na něj učenec.

“Mohutný,” zašeptal stařík.

“Jak prosím?” ptal se učenec, jaksi nechápaje.

“Lesní velikán,” vysvětloval muž ostýchavě.

“Ah tak. Ulice!”

“Ulice ... ulice v slavnostním hávu,” děl mužík.

“Co tím míníte?”

“Prosím slavnost. Nebo pohřeb.”

“So. Tak vy máte říci jenom slavnost. Pokud možno jedním slovem.”

“Ano prosím.”

“Tak dál: Obchod.”

"Vzkvétá. Krize našeho obchodu. Politický kšeft."

"Hm. Úřad."

"Prosím který?"

"To je jedno. Řekněte nějaké slovo, rychle!"

"Kdybyste ráčil snad říci úřady..."

"Well. Úřady!"

"Příslušné," vyhrkl radostně mužík.

"Kladivo!"

"Kleště. Tahat odpověď kleštěmi. Rozbil mu kladivem hlavu."

"Curious," bručel učenec. "Krev!"

"Rdít se do krve. Krev nevinně prolitá. Dějiny psané krví."

"Oheň!"

"Ohněm a mečem. Čacký hasič. Plamenná řeč. Mene tekel."

"To je divný kejz," řekl profesor zaraženě. "Tak ještě jednou. Vy muži, vy musíte říkat jenom tu první představu, víte? Jen to, co se vám automatically vybaví, když slyšíte slovo. Go on. Ruka!"

"Bratrská nebo pomocná. Třímá prapor. Se zařatými pěstmi. Nečistě ruce. Klepnout přes prsty."

"Oči!"

"Oči soudné veřejnosti. Sůl v očích. Sejmout blány. Očitý svědek. Písek do očí. Nevinná dětská očka. Vytříit zrak."

"Ne tak mnoho! Pivo!"

"Řízný ležák. Démon alkohol."

"Hudba!"

"Hudba budoucnosti. Osvědčená kapela. Národ hudebníků. Luzné zvuky. Koncert velmocí. Šalmaje míru. Národní hymny."

"Láhev!"

"Vitriol. Nešťastná láska. V nemocnici za strašných bolestí podlehla."

"Jed!"

"Jedem a žlučí. Otravování studní."

C. G. Rouss se zadrbal na hlavě. "Never heard that. Tak znovu, prosím. Já bych vás, pánové, chtěl upozornit, že se vždycky začíná

od ... eh, od takových plain, obyčejných věcí, aby se našel ten hlavní interest a profession toho muže. Tak dál: Účet!"

"Účet dějin. Zúčtovat s nepřáteli. Spadá na účet našich odpůrců."

"Hm. Papír!"

"Papír se rdí hanbou," prohlásil mužík energicky. "Cenné papíry. Papír snese všecko."

"Bless you," děl učenec nakvašeně. "Kámen!"

"Hodit kamenem. Kámen náhrobní. Věčná paměť," řekl pokusný muž vřele. "Ave, anima pia."

"Vůz!"

"Triumfální vůz. Kolesa osudu. Vůz záchranné stanice. Bohatě dekorovaný vůz s alegorickou scénou."

"Aha," zvolal C. G. Rouss. "That's it! Obzor!"

"Zachmuřený," řekl stařík s živým potěšením. "Nové mraky na politickém obzoru. Uzoučký obzor. Otevírat nové obzory."

"Zbraně!"

"Nekalé zbraně. V plné zbroji. S vlajícími prapory. Vpadnout do zad. Otrávený šíp," drmolil pokusný muž nadšeně. "Z boje neustoupíme. Bitevní vřava. Volební boj."

"Živel!"

"Rozkacené živly. Živelný odpor. Nekalé živly. Živili junáci! Živio!"

"Tak dost," zadržel ho C. G. Rouss. "Člověče, vy jste od novin, že?"

"Ano prosím," řekl pokusný muž horlivě. "Už třicet let. Já jsem redaktor Vašátko."

"Já děkuju," uklonil se suše náš slovatný americký krajan. "Finished, gentlemen. Analajzováním představ toho muže bychom – eh, bychom zjistili, že on je jeden žurnalista. Já myslím, že by bylo zbytečné dělat ten experiment dál. It would only waste our time. Já prosím, ten experiment se nepodařil. So sorry, gentlemen."

*

"Koukejme," zvolal večer v redakci pan Vašátko, prohlížeje redakční papíry, "tak policie hlásí, že našla mrtvolu toho Josefa

Čepelky; byl zakopán u plotu na zahradě toho Suchánka, a pod ním našli zakrvácený pytel. Vidíte, on to ten Rouss přece jen dobře uhodl! To byste, pane kolego, nevěřil: já jsem mu neřekl ani slova o novinách, a on úplně přesně poznal, že jsem novinář. Pánové, řekl, máte před sebou zasloužilého, vynikajícího žurnalistu – – Však jsem napsal v referátě o jeho přednášce: Vývody našeho proslulého krajana byly přijaty s lichotivým uznáním našich odborných kruhů. Počkejte, to bych měl stylisticky upravit: Zajímavé vývody našeho proslulého krajana byly po zásluze přijaty s živým a lichotivým uznáním našich odborných kruhů. Tak to má být.”

ZTRACENÝ DOPIS

“Boženko,” řekl pan ministr své choti, nabíraje si důkladnou dávku salátu, “dnes odpoledne jsem dostal dopis, to tě bude zajímat. Musím to předložit ministerské radě. Kdyby to vyšlo ven, byla by jedna politická strana v pořádné bryndě. Na, podívej se na to,” děl pan ministr, sahaje nejprve do levé náprsní kapsy a potom do pravé. “Počkej, kampak jsem to,” bručel pan ministr, hmataje znovu do levé náprsní kapsy; načež položil vidličku a začal hrabat oběma rukama ve všech ostatních kapsách. Pozorný divák by přitom shledal, že takový ministr má stejně překvapující počet kapes na všemožných částech a stranách těla jako každý jiný řádný muž; že v nich má klíče, tužky, notesy, večerníky, tobolky, úřední lejstra, hodinky, párátka, nůž, hřeben, staré dopisy, kapesník, sirky, staré vstupenky do kina, plnicí péro a četné jiné předměty denní potřeby; a že hrabaje se v kapsách mumlá “kampak jsem to dal”, “to jsem blázen”, “počkejme”, tak jako by činil každý jiný lidský tvor, hrabající se ve svých vlastních kapsách. Ale ministrova choť nevěnovala mnoho pozornosti tomuto ději, nýbrž řekla, jako by to učinila každá jiná paní: “Prosím tě, kdybys raději jedl; vystydne ti to.”

“Dobrá,” pravil pan ministr, dávaje veškerý obsah svých kapes zpátky do příslušných míst, “nejspíš jsem to nechal na stole v pracovně; tam jsem ten dopis četl. Tak představ si,” spustil bujaře a nabral si kus pečeně, “představ si, že mně někdo posílá originál dopisu od – Jen okamžik,” řekl neklidně a vstal od stolu. “Já se jen podívám do pracovny. Asi jsem to nechal na stole.” A pryč byl.

Když se nevrátil ani za deset minut, šla se za ním paní Božena podívat do pracovny. Ministr seděl uprostřed pokoje na zemi a probíral list po listu akty a dopisy, které shrnul z psacího stolu.

“Mám ti dát večeři ohřát?” ptala se paní Božena tak trochu přísně.

“Hned, za okamžik,” děl ministr roztržitě. “Nejspíš jsem to zastrčil tady mezi ty papíry. To by bylo hloupé, kdybych to nenašel... – Ale to není možné; musí to tu někde být.”

“Tak se dřív najež,” radila paní, “a pak to hledej.”

“Hned, hned,” řekl ministr podrážděně. “Jen co to najdu. Byla to taková žlutá obálka – Inu to jsem blázen,” bručel probíraje další stoh papírů. “Tady u toho stolu jsem to četl, a nehnul jsem se odtud, až mne volali k večeři – Kampak se to mohlo poděť?”

“Já ti pošlu večeři sem,” rozhodla paní a nechala ministra na zemi uprostřed jeho papírů. Potom se rozhostilo ticho, zatímco venku šuměly stromy a padaly hvězdy. Byla skoro půlnoc, když paní Božena počala zívat a šla opatrně nahlédnout do pracovny.

Ministr, bez kabátu, rozcuchaný a zapoceny, stál uprostřed rozvrácené pracovny; všude na zemi byly hromady papírů, nábytek odtahán od stěn, koberce naházeny v koutě; na psacím stole stála nedotčená večeře.

“Proboha, muži, co to tu děláš?” vyhrkla paní Božena.

“Ježíšikriste, dej mi pokoj,” rozzuřil se ministr. “Copak mě musíš vyrušovat každých pět minut?” Ovšem hned si uvědomil, že jí křivdí, a řekl mírněji: “To se musí prohledat systematicky, rozumíš? Kousek po kousku. Někde to tu musí být, protože sem nevklešil nikdo nežli já. Jen kdybych tu neměl takových zatracených lejster!”

“Já ti pomohu, nechceš?” nabídla se soucitně paní Božena.

“Ne, ne, ty bys mi to tu rozházela,” bránil se ministr mávaje rukama uprostřed toho nevýslovného nepořádku. “Jen jdi spat, já hned –”

Ve tři hodiny ráno si šel pan ministr lehnout, těžce vzdychaje. To není možné, říkal si; v pět hodin mně přinesla pošta ten dopis ve žluté obálce; četl jsem jej u psacího stolu, kde jsem pracoval až do osmi; v osm jsem šel k večeři a asi za pět minut jsem běžel do pracovny hledat. Za těch pět minut přece nikdo nemohl přijít –

Tu vyskočil pan ministr rovnýma nohama z postele a řítil se do pracovny. To se rozumí, okna byla otevřena; ale bylo to v prvním poschodí a ještě k tomu do ulice – To snad není možné, mínil pan ministr, že by sem někdo vlezl oknem! Ale ráno, umiňoval si, to musím zjistit i po téhle stránce.

Znovu uložil pan ministr své mohutné tělo do postele. Počkejme, vzpomněl si, jednou jsem četl v nějaké knížce, že takový dopis nejspíš ujde pozornosti, když leží rovnou na očích! Hrom do toho, že mě to nenapadlo hned! Znovu běžel do pracovny, aby se podíval, co leží rovnou na očích; i viděl hromady papírů, vytahané zásuvky, nesmírný a beznadějný nepořádek svého hledání – Klna a vzdychaje vracel se ministr na své lože beze spánku.

Vydržel to jen do šesti hodin; v šest už křičel do telefonu, naléhaje, aby vzbudili ministra vnitra “v důležité věci, slyšíte, člověče?” Když konečně dostal spojení, spustil horečně: “Haló, pane kolego, prosím vás, pošlete ke mně hned, ale hned asi tři nebo čtyři své nejschopnější lidi... nu ano, detektivy... to se rozumí, ty nejspolehlivější. Ztratil se mi jeden důležitý spis... pane kolego, to je takový nepochopitelný případ... Ano, já na ně budu čekat. – Nechat všechno v tom stavu, v jakém to je? Myslíte, že to musí být? – Dobrá. – Krádež? To nevím. – Ovšem, čistě důvěrně; nikomu o tom neříkejte – Tak vám děkuju; a odpusťte, že... Poklona, pane kolego!”

K osmé hodině se ukázalo, že těch nejschopnějších a nejspolehlivějších lidí je dokonce sedm; neboť sedm mužů v buřinkách se dostavilo do bytu pana ministra.

“Tak se podívejte, pánové,” vykládal ministr uváděje sedm nejspolehlivějších mužů do své pracovny, “tady v té místnosti jsem včera nechal ležet jakýsi... eh, velmi důležitý dopis... ve žluté obálce... adresa fialovým inkoustem...”

Jeden z nejschopnějších mužů znalecky hvízdal: “Ten to tu zřídil,” řekl s odborným obdivem, “zatracený prasák.”

“Kdo totiž?” děl ministr zaražen.

“Ten zloděj,” mínil detektiv, pohlížeje kriticky na boží dopuštění v pracovně.

Pan ministr se slabě zarděl. “Totiž,” řekl honem, “to jsem to tu tak trochu rozházel já, když jsem to hledal; to je tak, pánové, já... eh, já naprosto nemohu vyloučit, že ten dopis je někde tady... založený nebo zapadlý... Abych se vyjádřil přesně, nemůže být jinde než v této místnosti. Myslím, že... ano, tvrdil bych přímo, že by se měla tahle místnost systematicky prohledat. Ale to už je, pánové, vaše věc, abyste podnikli... co je v lidské moci.”

V lidské moci je ledacos; proto tři z nejschopnějších mužů se zavřeli v pracovně, aby ji systematicky prohledali; dva vyslýchali služku, kuchařku, domovníka a šoféra; a poslední dva se odebrali neznámo kam do města, aby, jak pravili, zahájili pátrání.

Večer toho dne prohlásili první tři z nejschopnějších, že je naprosto vyloučeno, aby ztracený dopis byl v pracovně pana ministra; neboť vyňali i obrazy z rámců, rozdělali nábytek a očíslovali každý list papíru. Druzí dva zjistili, že do ministrovy pracovny vkročila jenom služka, když na rozkaz paní Boženy tam donesla večeri, zatímco ministr seděl na zemi mezi svými papíry; jelikož není vyloučeno, že přitom mohla nějaký dopis odnést, bylo zahájeno pátrání, kdo je její milenec – byl to zřízenec od telefonní sítě, kterého nyní nenápadně střežil jeden muž. Poslední dva pátrali někde v neznámu.

Tu noc ministr ne a nemohl usnout; ustavičně si opakoval: v pět hodin ten dopis ve žluté obálce došel, četl jsem jej u psacího stolu a neodešel jsem nežli až k večeri; ergo ten dopis tam musel zůstat – a není tam. Bylo mu smutno a nevolno z té protivné a celkem

nemožné záhady; i vzal si prášek pro spaní a spal jako dřevo až do rána.

Ráno shledal, že kolem jeho domu se (neznámo proč) potlouká jeden z nejschopnějších; ostatní nejspíš zahájili pátrání po celé republice.

“Věc je v běhu,” telefonoval mu ministr vnitra, “doufám, že brzo dostanu hlášení; podle toho, pane kolego, co jste mi řekl o obsahu toho dopisu, můžeme říci, kdo by měl o něj zájem... Kdybychom mohli udělat domovní prohlídku v jednom sekretariátě nebo v jedné redakci, věděli bychom něco víc; ale říkám vám, věc je v běhu.”

Ministr chabě děkoval; byl velmi rozmrzen a chtělo se mu spát. Skutečně také večer jen tak něco zabručel na půl huby a šel do postele.

Asi k jedné hodině – byla jasná měsíčná noc – slyšela paní Božena kroky v knihovně. I ozbrojila se veškerou statečností vynikající ženy a šla po špičkách ke knihovně. Dveře byly dokořán, jedna skříň knihovny otevřena a před ní stál pan ministr v noční košili a tiše broukaje listoval vážně v nějakém svazku.

“Proboha, muži,” vydechla paní Božena, “co to tu děláš?”

“Ale chci se jen tady podívat,” řekl ministr neurčitě.

“Potmě?” divila se paní Božena.

“Já vidím,” tvrdil ministr a zastrčil svazek na své místo. “Dobrou noc,” řekl polohlasem a šel pomalu do své ložnice.

Paní Božena zavrtěla hlavou. Chudák, řekla si, nemůže spát pro ten nešťastný dopis.

Ráno nato vypadal pan ministr růžově a téměř spokojeně.

“Prosím tě,” povídá paní, “cos to v noci hledal v knihovně?”

Ministr položil lžičku a vykulil oči: “Já? Co tě napadá, já jsem v knihovně nebyl. Já jsem ti spal jako dudek.”

“Ale Vlád’o, vždyť jsem tam s tebou mluvila! Listoval jsi v nějaké knize a řekl jsi, že se chceš na něco podívat!”

“Nesmysl,” řekl ministr nedůvěřivě. “Snad se ti něco zdálo. Já jsem se po celou noc ani neprobudil.”

“Stál jsi u té prostřední skříně,” tvrdila paní, “a ještě k tomu sis ani nerozsvítil. Listoval jsi v té knize potmě a ještě jsi říkal: Já vidím.”

Ministr se chytil za hlavu. “Ženo,” vyhrkl sevřeně, “copak jsem náměsíčný? Ale jdi,” uklidňoval se, “to se ti muselo zdát. Já přece nejsem somnambul!”

“Bylo to v jednu hodinu,” stála paní Božena na svém a dodala trochu podrážděně: “Chceš snad říci, že já jsem blázen?”

Ministr zamyšleně míchal lžičkou svůj čaj. “Prosím tě,” řekl najednou, “ukaz mi, kde to bylo.”

Paní Božena ho dovedla do knihovny: “Stál jsi tadyhle u té skříně a dával jsi nějaký svazek tady do té přihrádky.”

Ministr kroutil rozpačitě hlavou; v té přihrádce byla kompletní a účtyhodná řada Sbírky zákonů a nařízení. “To jsem blázen,” bručel škrabaje se na záhlaví a vytáhl téměř mechanicky jeden svazek, který byl zasunut hlavou dolů. Svazek se mu v ruce otevřel: byla v něm vložena žlutá obálka s fialově psanou adresou.

*

“Vidíš, Boženko,” divil se pan ministr, “já bych byl přísahal, že jsem z pracovny neudělal ani krok; ale teprve teď si tak nejasně vzpomínám, že když jsem si přečetl ten dopis, řekl jsem si: To se musím podívat na jeden zákon z roku třiadvacet. Pak jsem si asi donesl na psací stůl tu knihu a chtěl jsem si napsat poznámku; ale protože se mně ten svazek pořád zavíral, položil jsem tam podle všeho ten dopis – a pak jsem nejspíš knihu sklapl a mechanicky ji odnesl na místo – Ale že jsem se do té knihy šel podvědomě, že sna podívat, to je, hm; víš, neříkej o tom nikomu. Lidé by si třeba mysleli – Ono to nedělá slušný dojem, tyhle ty záhadné psychologické úkazy.”

Za chvíli pak už pan ministr hlaholně telefonoval ministrovi vnitra: “Haló, pane kolego, tak ten ztracený dopis – Ale kdepak, nejste na stopě; já už jej mám v ruce!... Cože, jak se našel? Pane kolego, to vám neřeknu. Víte, jsou metody, které vy v ministerstvu vnitra ještě neznáte. – Ale já vím, vaši lidé dělali, co dovedou; za to

oni nemohou, že nejsou na výši... Ne, nebudeme raději o tom mluvit. – Prosím, prosím... Servus, pane kolego!”

UKRADENÝ SPIS 139/VII, ODD. C

Ve tři hodiny ráno zařinčel telefon na posádkovém velitelství: “Tady plukovník Hampl z generálního štábu. Pošlete ke mně ihned dva muže vojenské policie; a vzkazte pro podplukovníka Vrzala, no ovšem že z informačního oddělení, člověče, po tom vám nic není, aby ke mně hned přišel. Ano, teď v noci. Ano, ať si vezme auto. Tak honem, hergot!” A dost.

Za hodinu byl podplukovník Vrzal na místě; bylo to až bůhvíckde ve vilové čtvrti. Privítal ho starší a hrozně ustaraný pán v civilu, to jest jenom v košili a kalhotách. “Podplukovníku, mně se stala sakramentská věc. Sedni si, kamaráde. Zatracená věc mizerná svinská pitomá neřádná. Potvora jedna zlořečená. Tak si to představ: Předevčírem mně dá šéf generálního štábu jeden spis a povídá: Hample, zpracuj to doma; čím míň lidí o tom ví, tím líp – v kanceláři ani muk; tak marš, máš dovolenou a sed’ na tom doma, ale pozor! No dobrá.”

“Jaký to byl spis?” ptal se podplukovník Vrzal.

Plukovník Hampl okamžik váhal. “No,” řekl, “ať to teda víš: bylo to z oddělení C.”

“Aha,” mínil podplukovník Vrzal a počal vypadat nadmíru povážlivě. “Tak dál.”

“Tak koukej,” povídal zdrcený plukovník. “Včera jsem na tom dělal celý den; ale co s tím mám u všech sakramentů dělat v noci? Dát to do šuplete, to nic není; pokladnu nemám; a kdyby někdo věděl, že to je u mne, tak je s tím amen. Člověče, já jsem to na první noc schoval do své postele pod matraci; do rána jsem to zvalél jako kanec.”

“To věřím,” řekl podplukovník Vrzal.

“Co chceš,” vzdychl plukovník, “má žena je ještě tlustší. No, tak druhou noc mně žena poradila: Víš co, dáme to do plechové piksly od makarónů a schováme to na noc do spíže. Já spíž na noc zamykám a klíč беру k sobě, povídá žena – my totiž máme takovou strašně tlustou služku, která všechno sní. Tam to nebude nikdo hledat, že? No dobrá, to se mi líbilo.”

“Má vaše spíž dvojité okno nebo jednoduché?” přerušil ho podplukovník Vrzal.

“Hrom do toho,” vybuchl plukovník, “to mě nenapadlo! Jednoduché okno! Já jsem pořád myslel na sázavský případ a jiné takové pitomosti a zapomněl jsem se podívat na okno! Ztracená věc zlořečená!”

“Tak dál,” upomínal ho podplukovník.

“No, co by bylo dál. Ve dvě ráno slyší žena, jak dole piští služka. Šla se zeptat, co je, a Máry ječí: Ve špajzu je zloděj! Žena běží pro klíč a pro mne, já letím s pistolí do spíže, a sakramentská neřádná věc, okno ve spíži je vytento, vypáčeno a piksla se spisy pryč. A zloděj taky pryč. To je všechno,” oddychl si plukovník.

Podplukovník Vrzal bubnoval prsty na stole. “A pane plukovníku, věděl někdo, že máš ten spis doma?”

Nešťastný plukovník rozhodil rukama. “To nevím. Kamaráde, ti lumpové špióni vyšpiclují všechno.” Přitom si vzpomněl na funkci podplukovníka Vrzala a upadl do rozpaků. “Totiž jsou to moc chytří lidé,” opravoval se chabě. “Ale já jsem to neřekl nikomu, čestné slovo. Jenže,” dodal vítězně, “nikdo přece nemohl vědět, že jsem to dal do plechovky od makarónů.”

“A kdepak jste to dávali do té plechovky?” ptal se mimochodem podplukovník.

“Tady, u toho stolu.”

“Kde přitom stála ta plechovka?”

“Počkejme,” vzpomínal plukovník. “Já jsem seděl tuhle a měl jsem tu plechovku před sebou.”

Podplukovník se opřel o stůl a díval se snivě do okna. V rosném úsvitu se naproti rýsovala šedá a červená vila. "Kdopak tam bydlí?" ptal se unyle.

Plukovník bouchl do stolu. "Hergot sakra, na to jsem nevzpomněl! Počkej, tam bydlí nějaký žid, ředitel banky nebo co. Zatracená věc, teď už do toho vidím! Vrzale, mně se zdá, že jsme na stopě!"

"Já bych rád viděl tu spížku," řekl podplukovník vyhybavě.

"Tak pojď. Tudy, tudy," vedl ho plukovník horlivě. "Tady to je. Na tom nejvyšším regále byla ta krabice. Máry," zařval plukovník, "tady nemáte co koukat! Jděte na půdu nebo do sklepa!"

Podplukovník si oblékl rukavice a vyšvihl se na okno, které bylo poněkud vysoko. "Vypáčeno dlátem," řekl prohlížeje okno. "Okenní pažení je ovšem z měkkého dřeva; pane plukovníku, to rozštípně každý kluk."

"Zatrápená věc," divil se plukovník. "Zatracení lidé, že dělají tak mizerná okna!"

Venku před mříží čekali dva vojáčky.

"To je vojenská policie?" ptal se podplukovník Vrzal. "To je dobře. Já se ještě podívám zvenčí. Pane plukovníku, musím ti poradit, abys do eventuálního rozkazu neodešel z domu."

"To se rozumí," souhlasil plukovník. "A proč vlastně?"

"Abys byl k dispozici, kdyby snad - Ti dva vojáci zůstanou ovšem tady."

Plukovník zafuněl a něco spolkl. "Rozumím. Nechtěl bys trochu kafe? Žena by ti uvařila."

"Teď na to není kdy," řekl podplukovník suše. "O tom ukradeném spise zatím ovšem nikomu neříkej; leda až... až tě zavolají. A ještě něco: služce řekni, že ten zloděj ukradl nějaké konzervy, nic víc."

"Ale poslyš," zvolal plukovník zoufale, "ty přece ten spis najdeš, že?"

"Budu hledět," pravil podplukovník a srazil služebně paty.

Toho rána seděl plukovník Hampl jako hromádka neštěstí. Chvilí si představoval, jak ho přijdou dva důstojníci zatknout; chvíli si hleděl nějak vymyslet, co asi dělá podplukovník Vrzal a jak uvádí v pohyb celý ten veliký a skrytý aparát vojenské informační služby. Představoval si poplach u generálního štábu a sténal.

“Karlouši,” říkala mu podvacáté jeho paní (- už dávno z opatrnosti ukryla jeho revolver do služčína kufru), “nechtěl bys něco sníst?”

“Dej mi pokoj, ksakru,” utrhł se plukovník. “Já myslím, že to viděl ten žid naproti.”

Paní jen vzdychla a šla do kuchyně plakat.

Vtom zařinčel zvonek. Plukovník vstal a narovnal se, aby přijal s vojenskou přímostí důstojníky, kteří ho přicházejí zatknout. (Kteřípak to asi budou? uvažoval roztržitě.) Ale místo důstojníků vešel zrzavý človíček s tvrděškem v ruce a vycenil na plukovníka veverčí zuby. “Prosím, já jsem Pištora z policejního komisařství.”

“Co chcete?” vyhrkl plukovník a nenápadně se přesunul z pozoru v pohov.

“Prý vám tu vykradli špajz,” zubil se pan Pištora s jakousi důvěrností. “Tak už jsem tady.”

“A co vám je po tom?” vyštěkl plukovník.

“Prosím,” zářil pan Pištora, “tady to je náš rajón. Ona ta vaše služka říkala ráno u pekaře, že vám vykradli špajz, a tak já povídám, pane komisaři, já si tam zaskočím, že jo.”

“To nestojí za to,” zavrčel odmítavě plukovník. “Ukradli jenom... jenom krabici s makaróny. Nechte to laskavě plavat.”

“To je divné,” mínil pan Pištora, “že nemákli víc.”

“Je to moc divné,” řekl hořce plukovník. “Ale po tom vám nic není.”

“Asi je někdo vyrušil,” zazářil pan Pištora v náhlém osvětlení.

“Tak máúcta, pane,” uřál plukovník.

“Prosím,” pravil pan Pištora s nedůvěřivým úsměvem, “to já bych se na ten špajz dřív musel podívat.”

Plukovník chtěl vybuchnout, ale pak se poddal své bídě. "Tak pojďte," řekl znechuceně a vedl toho človíčka do spíže.

Pan Pištora se nadšeně rozhlížel po úzké komůrce. "No jo," řekl potěšeně, "vypáčil okno dlátem; tak to byl Pepek nebo Andrlík."

"Co prosím?" ptal se ostře plukovník.

"To udělal Pepek nebo Andrlík; ale Pepek snad sedí. Kdyby vymáčkkl jenom sklo, tak by to mohl být Dundr, Lojza, Novák, Hosička nebo Kliment. Ale tohle bude Andrlík."

"Abyste se nemýlil," zahučel plukovník.

"Že by tu byl někdo nový na špajzy?" zvažněl náhle pan Pištora. "To snad ne. Totiž on Mertl taky jde na okna páčidlem, ale nikdy nechodí na špajzy, nikdy, pane; ten jde skrz záchod do bytu a bere jen prádlo." Pan Pištora vycenil veverčí zuby. "No, já si mrknu k Andrlíkovi."

"Že ho nechám pozdravovat," vrčel plukovník. To je neuvěřitelné, mínil, když byl zase ponechán svým trudným myšlenkám, jak je tahle policie neschopná. Kdyby aspoň hledali otisky prstů nebo šlépěj – dobrá, v tom je odborná metoda; ale tak pitomě na to jít – Kdepak by se policie hrabala na mezinárodní špionáž! To bych rád věděl, co dělá Vrzal.

Plukovník neodolal tomu pokušení a zavolal telefonem podplukovníka Vrzala; po půlhodinovém zuření dostal konečně spojení. "Haló," volal medově, "tady Hampl. Prosím tě, tak jak daleko – Já vím, že nemůžeš nic říkat, ale já jen – Já vím, ale kdybys mně jen laskavě řekl, je-li to už – Ježíšmarjá, ještě pořád nic? – Já vím, že to je těžký případ, ale – Jen okamžik, Vrzale, prosím tě. Mě tak napadlo, že ze svých prostředků, rozumíš, dám deset tisíc tomu, kdo toho zloděje dopadne. Já víc nemám, ale to víš, za takovou službu – Já vím, že ne; ale já čistě soukromě – No ano, to bude má soukromá věc; služebně to nejde. – Nebo se to může rozdělit těm civilním detektivům, že? – Ale ovšem, ty o tom jako nevíš; ale kdybys těm lidem nějak naznačil, že plukovník Hampl slíbil deset tisíc – Tak dobře, tak ať to řekne tvůj strážmistr. Prosím tě, kamaráde! – Tedy promiň. Děkuju ti."

Plukovníku Hamplovi se poněkud ulevilo po tomto štědrém rozhodnutí; měl dojem, že teď aspoň má sám nějaký podíl na stíhání toho zatraceného zlodějského špióna. Lehl si na sofa, protože byl unaven tím rozčilováním, a maloval si, jak sto, dvě stě, tři sta mužů (všichni byli zrzaví a cenili veverčí zuby jako pan Pištora) prohlížejí vlaky, zastavují auta letící k hranicím, čekají na svou kořist za rohem ulice a náhle vykročí se slovy: "Ve jménu zákona. Pojd'te se mnou a držte hubu." Pak se mu zdálo, že skládá zkoušku z balistiky na vojenské akademii, i hekal těžce a probudil se zpocen. Někdo zvonil.

Plukovník Hampl vyskočil a pokoušel se srovnat své myšlenky. Ve dveřích se zjevily veverčí zuby pana Pištory. "Tak už jsem tady," řekly veverčí zuby. "Tak prosím, byl to on."

"Kdo?" snažil se pochopit plukovník.

"No přece Andrlík," podivil se pan Pištora tak, že přestal cenit zuby. "Kdopak jiný? Pepek je totiž na Pankráci."

"Ale co máte pořád s tím Andrlíkem?" utrl se netrpělivě plukovník.

Pak Pištora vykulil svá světlá očka. "Ale přece on ukrad ty makaróny ze špajzu," pravil důtklivě. "Už ho zbalili na komisařství. Prosím, ale já jsem se přišel zeptat – On Andrlík říká, že prý v té piksle žádné makaróny nebyly, že tam bylo jen takové lejstro. Tak jestli to je jako pravda."

"Člověče," vykřikl plukovník bez dechu, "kde máte to lejstro?"

"V kapse," vycenil zuby pan Pištora. "Kampak jsem to –,“ pravil hrabaje se v listrovém sáčku, "– aha. Je to vaše?"

Plukovník mu vytrhl z ruky drahocenný, pomačkaný spis číslo 139/VII, odd. C. Oči se mu zalily slzami úlevy. "Človíčku zlatý," vydechl, "já bych vám za to dal nevímco. Ženo," zařval, "pojd' sem. To je pan komisař – pan inspektor eh –"

"Agent Pištora," řekl mužíček ukazuje svůj chrup co nejpotěšeněji.

"Tak on už našel ten ukradený spis," hlaholil plukovník. "Jdi, ženo, přines skleničky a koňak. Pane Pištore, já bych... ani nevíte jak... totiž abyste věděl... Napijte se, pane Pištore."

“Vždyť to nic nebylo,” zubil se pan Pištora. “Pane, ta píše! Jo, a ta piksla, milostpaní, je na komisařství.”

“Čert vem pikslu,” burácel blaženě plukovník. “Ale drahý pane Pištore, jak jste tak rychle ten spis našel? Na zdraví, pane Pištore!”

“Ať slouží,” děl pan Pištora uctivě. “Božíčku, to nic není. Když je vylomený špajz, tak jdeme na Andrlíka nebo na Pepka, ale Pepek teď kroutí dva měsíce na Pankráci. Když je to půda, tak to máme Píseckýho, Tonderu chromáka, Kanera, Zimu a Housku.”

“Ale, ale,” divil se plukovník. “Poslouchejte, a jakpak když je dejme tomu případ špionáže? Prosit, pane Pištore!”

“Děkuju uctivě. – Jako špionáž, to my u nás nemáme. Ale mosazné kliky, to je Čeněk a Pinkus, na měděné dráty je teď jenom jeden, nějaký Toušek, a když to jsou pivní trubky, tak to musí být Hanousek, Buchta nebo Šlesinger. Pane, to my jdeme najisto. A kasaře, ty máme z celé republiky. Je jich – hup!, je jich teď dvacet sedm, ale šest jich sedí.”

“Patří jim to,” prohlásil plukovník krvelačně. “Pane Pištore, napijte se!”

“Děkuju uctivě,” řekl pan Pištora, “ale já moc nepiju. Prosím, zdravíčko. Oni tihle – hup!, tihle gauneři, to není žádná inteligence, pane; každý umí jenom jeden kousek a ten dělá, dokud ho zase nechytím. Jako ten Andrlík. Aha, povídá, sotva mě zmerčil, to je pan Pištora skrz ten špajz. Pane Pištore, to přece nestojí za to, dyť sem popad jen lejstro v pikslu. Dyť já sem se musel zdejchnout, dřív než sem něco namakal. – Tak pod', já mu povídám, ty troubo, vyfásneš za to nejmíň rok.”

“Rok vězení?” mínil plukovník Hampl soucitně. “Není to trochu moc?”

“Ale vždyť je to vloupání,” vycenil zuby pan Pištora. “Tak děkuju uctivě, pane; já mám ještě jednu výkladní skříň, to bude Klečka nebo Rudl. A kdybyste něco potřebovali, tak se jen zeptejte na komisařství. Stačí říct pan Pištora.”

“Prosím vás, pane,” řekl plukovník, “kdybyste snad – hm – za tu službu – Totiž to lejstro je... totiž nijak zvlášť, ale... já bych to nerad

ztratil, víte? Tedy, kdybyste snad přijal za tu službu," pravil honem a strčil panu Pištorovi do ruky padesátikorunu.

Pan Pištora překvapením a dojetím zvážněl. "Ale to nebylo třeba," řekl strkaje honem ruku s bankovkou do kapsy. "To přece nic nebylo – Tak já děkuju uctivě, pane; a kdybyste někdy zas potřebovali –"

"Dal jsem mu totiž padesát korun," řekl pan plukovník Hampl své ženě blahovonně. "Dvacet korun by pro takového tulipána taky stačilo, ale –" Pan plukovník mávl velkomyslně rukou. "Jen když se ten zatracený spis našel."

MUŽ, KTERÝ SE NELÍBIL

"Pane Kolda," řekl pan Pacovský strážmistrovi Koldovi, "já mám něco pro vás." Pan Pacovský býval totiž za Rakouska policajtem, dokonce u jízdní stráže; ale po válce se nějak nemohl vpravit do nových poměrů, šel do penze, ohlédl se drobet po světě a konečně si najal hostinec Na vyhlídce; je to sic trochu samota, ale dnes to začínají mít lidé rádi, tyhle výlety, vyhlídky, koupání v rybníce a takové ty věci. "Pane Kolda," řekl tedy pan Pacovský, "já do toho nevidím. Já tam mám jednoho hosta, už čtrnáct dní, nějaký Roedl to je. Copak o to, on platí slušně, nechlastá ani nehraje, ale... Víte co," vyhrkl pan Pacovský, "přijďte se někdy na něj podívat."

"Co s ním je?" ptal se pan Kolda.

"To je právě to," pravil pan Pacovský pohoršeně, "já nevím. Nic vám na něm není zvláštního, ale – jakpak bych vám to řekl? Mně se ten člověk nelíbí. No."

"Roedl, Roedl," přemýšlel strážmistr Kolda. "To jméno mně nic neříká. Čím je?"

"Já nevím," řekl pan Pacovský. "Říká, že je bankovní úředník; ale já vám z něho nemůžu dostat, od které banky je. Mně se to nelíbí. Je to sic takový zdvořilý človíček, ale – A poštu taky žádnou

nedostává. Já mám dojem, jako by se vyhýbal lidem. A to se mně nelíbí."

"Jak to," mýnil strážmistr Kolda, "že se vyhýbá lidem?"

"On se ani nevyhýbá," pravil pan Pacovský nejistě, "ale... prosím vás, kdopak bude v září na venkově? A když se před hospodou zastaví auto, tak on se vám sebere třeba od jídla a jde do svého pokoje. Teda tak je to. Já vám říkám, mně se ten Roedl nechce líbit."

Pan Kolda chvíli přemýšlel. "Tak víte co, pane Pacovský," pronesl moudře, "řekněte mu třeba, že na podzim hospodu zavíráte. Ať si jde do Prahy nebo na jiný okres, že jo! Načpak bysme ho tu měli zrovna my? A je to."

Den nato, v neděli, se vracel mladý četník Hurych, řečený Márinka neboli Panenka, z pochůzky; cestou ho napadlo, stavím se v hospodě, a zamířil rovnou od lesa k dvorku hospody Na vyhlídce. Když už byl v zadním vchodu, zastavil se, aby si profoukl lulku. Vtom slyšel, jak řinklo okno v prvním patře do dvora a něco za ním žuchlo na zem. Panenka vyběhl na dvorek a chytil za rameno člověka, který si tak z ničeho nic vyskočil z okna. "Pane," řekl káravě, "co to děláte?"

Muž, kterého držel za rameno, byl bledý a bezvýrazný. "Proč bych neskákal?" ozval se chabě. "Já tady totiž bydlím."

Četník Panenka uvažoval krátce o situaci. "To je možné," řekl, "ale mně se nelíbí, že skáčete z okna."

"Já jsem nevěděl, že to je zakázané," omlouval se bezvýrazný muž. "Zeptejte se pana Pacovského, že tu bydlím. Já jsem totiž Roedl."

"To je možné," pravil četník Panenka. "Tak mně ukažte své papíry."

"Papíry?" děl pan Roedl nejistě. "Já totiž nemám s sebou žádné papíry. Já si o ně dopíšu."

"My už si o ně dopíšeme sami," řekl Panenka ochotně. "Pojďte se mnou, pane Roedl."

"Kam?" bránil se pan Roedl, popelavý v tváři. "Jakým právem... jakým právem mě chcete sebrat?"

“Protože se mně nelíbíte, pane Roedl,” prohlásil Panenka. “Nedělejte žádné řeči a pojd’te.”

Na četnické stanici seděl pan strážmistr Kolda v papučích, kouřil dlouhou fajfku a četl úřední noviny. Když uviděl Panenku s panem Roedlem, spustil veliký křik: “Ale ježíšmarjá, Márinko, co mně to děláte? Copak nemám mít pokoj ani v neděli? Proč mně sem zrovna v neděli vodíte lidi?”

“Pane strážmistře,” hlásil Panenka, “mně se ten člověk nelíbí. Když mě viděl jít do hospody, skočil oknem na dvorek a chtěl se ztratit do lesa. A papíry taky nemá. Tak jsem ho sebral. Je to nějaký Roedl.”

“Aha,” řekl pan Kolda se zájmem. “Pan Roedl. Tak už vás tu máme, pane Roedl.”

“Vy mne přece nemůžete zatknout,” pravil znepokojeně pan Roedl.

“To nemůžeme,” souhlasil pan Kolda. “Ale můžeme vás zadržet, že jo! Márinko, skočte do té hospody, prohledejte pokoj pana Roedla a nechte sem donést jeho věci. Sedněte si, pane Roedl.”

“Já... já odpírám jakoukoliv výpověď,” koktal pan Roedl rozčileně. “Já si budu stěžovat... já protestuju –”

“Ježíšmarjá, pane Roedl,” vzdychl pan Kolda, “vy se mně nelíbíte! Já se s vámi nebudu tahat. Sedněte si tamhle a držte hubu.” Načež se chopil novin a četl dále.

“Koukněte se, pane Roedl,” řekl po chvíli, “ono vám je vidět na vočích, že to s vámi není v pořádku. Já bych na vašem místě řekl všecko, a budete mít pokoj. Ale když nechcete, tak je taky dobře.”

Pan Roedl seděl bledý a zrosený potem; pan Kolda ho pozoroval, frkaje odporem, a pak šel přerovnávat houby, které sušil nad kamny.

“Helejte, pane Roedl,” začal zase po nějaké době, “tak my budeme zjišťovat vaši identitu; a vy zatím budete sedět u soudu a nikdo s vámi nebude mluvit. Člověče, nebud’te protivný!”

Pan Roedl setrval v zarytém mlčení a pan Kolda, znechuceně bruče, si čistil dýmku. “No jo,” řekl, “tak se podívejte: ono to může

trvat třeba měsíc, než vás zjistíme; ale ten měsíc, pane Roedl, vám pak nezapočítají do trestu. Dyť je to škoda takhle ztratit měsíc trestu!"

"A když se přiznám," řekl pan Roedl váhavě, "tak..."

"Tak se na vás uvalí vyšetřovací vazba, že jo," vykládal pan Kolda, "a ta se vám započítá. Dělejte si, co chcete. Vy se mně nelíbíte, já budu rád, až si vás odvezou ke krajskému. Teda tak je to, pane Roedl."

Pan Roedl vzdychl; v jeho těkavých očích byl žalostný a skoro uštvaný výraz. "Proč," vydralo se z něho, "proč mně každý říká, že se mu nelíbím?"

"Protože máte strach," děl rozšafně pan Kolda. "Vy něco skrejujete, pane Roedl, a to nemá nikdo rád. Pročpak se nikomu nepodíváte do očí? Vy nemáte pokoj. To je to, pane Roedl."

"Rosner," opravil bledý člověk stísněně.

Pan Kolda se zamyslel. "Rosner, Rosner, počkejte, který Rosner? To mně zní nějak povědomě."

"No přece Rosner Ferdinand," vyhrkl člověk.

"Rosner Ferdinand," opakoval pan Kolda, "to už mně něco říká. Rosner Ferdinand..."

"Depozitní banka ve Vídni," pomáhal bledý muž.

"Aha!" zvolal radostně pan Kolda. "Zpronevěra. Už to mám. No jo, Rosner! Člověče drahá, vždyť na vás máme už tři roky zatykač! Tak vy jste Rosner," opakoval potěšeně. "Ale proč jste to hned neřekl? Koukejte, já bych vám byl málem ukázal dveře, a vy jste Rosner! Márinko," hlaholil na vstupujícího četníka Hurycha, "vždyť je to Rosner, defraudant!"

"Totiž," trhl sebou Rosner trochu bolestně.

"Ale Rosnere," chlácholil ho pan Kolda, "na to si zvyknete. Buďte rád, že už to je venku. Proboha vás prosím, člověče zlatá, kde jste se po ty tři roky schovával?"

"Schovával," řekl Rosner hořce. "Buďto ve spacím voze, nebo v těch nejdražších hotelech. Tam se člověka neptají, kdo je a odkud je."

“A jejej,” pravil pan Kolda soucitně, “to jste s tím měl náramnou režii, že jo!”

“To si myslím,” ulevoval si Rosner. “Ale copak jsem mohl jít do nějaké hospody, kam přijdou poldové na šfáru? Pane, já musel pořád žít nad své poměry! Nikde jsem nebyl dýl než tři noci, až tady – a tady jste mne čapli.”

“No jo,” těšil ho pan Kolda. “Ale to už vám docházely prachy, vidíte, Rosnere? To už byl stejně konec.”

“Byl,” souhlasil Rosner. “Ale já vám povím, že už bych to byl dýl ani nevydržel. Jezus, vždyť já jsem si po ty tři roky s nikým od srdce nepromluvil, až tady! Vždyť já jsem se nemohl ani najíst! Jak se na mne někdo podíval, už jsem se hleděl ztratit... Každý si mne tak prohlížel,” stěžoval si Rosner, “každý mně připadal, jako by byl od policie. Považte si, i pan Pacovský.”

“Z toho si nic nedělejte,” Pravit pan Kolda. “Pan Pacovský je totiž bejvalej od policie.”

“Tak vidíte,” bručel Rosner; “pak má být našinec někde za větrem! Proč si mě tak každý prohlížel? Copak vypadám jako nějaký zločinec?”

Pan Kolda ho pozorně přezkoumal. “Já vám něco řeknu, Rosnere,” řekl, “teď už ne; teď už vypadáte jako docela obyčejný člověk. Ale předtím jste se mně, holenku, nelíbil; já nevím, co tak na vás neštimovalo... No,” rozhodl, “Márinka vás odvede k soudu. Ještě není šest hodin, tak to vám započítají dnešek do vazby. Kdyby nebyla neděle, tak bych vás tam odvedl sám, abyste viděl, že – hm, že už proti vám nic nemám. To dělala jen ta cizota, Rosnere; ale teď je to v pořádku. Márinko, zatkněte ho!”

*

“Víte, Márinko,” pravil toho večera pan Kolda, “já vám řeknu, mně se ten Rosner dost líbil. Docela milý člověk, že jo! Já myslím, že mu nedají víc než rok.”

“Já jsem se přimluvil,” řekl četník Panenka, zardívaje se, “aby mu dali dvě deky. On není zvyklý spát na kavalci...”

“To je dobře,” mínil pan Kolda. “A já řeknu dozorcí, aby s ním sem tam promluvil. Aby ten Rosner teda viděl, že zas je mezi lidma.”

BÁSNÍK

Byla to běžná policejní událost: ve čtyři hodiny ráno přejelo auto v Žitné ulici opilou stařenu a v největší rychlosti ujelo. A teď měl mladý policejní koncipient dr. Mejzlík vyšetřit, které auto to bylo. Takový mladý koncipient to bere vážně.

“Hm,” řekl dr. Mejzlík strážníkovi číslo 141, “tak vy jste viděl ze vzdálenosti tři set kroků rychle jedoucí auto a na zemi lidské tělo. Co jste nejdřív udělal?”

“Nejdřív jsem běžel k té přejeté,” hlásil strážník, “abych jí poskytl první pomoc.”

“Nejdřív jste měl zjistit ten vůz,” bručel dr. Mejzlík, “a teprve pak se starat o bábu. Ale možná,” dodával, drbaje se tužkou ve vlasech, “že bych já to udělal zrovna tak. Tedy číslo vozu jste neviděl; a co se jinak toho vozu týče – ?”

“Myslím,” řekl váhavě strážník číslo 141, “že byl nějaký tmavý. Možná, že byl modrý nebo červený. To nebylo dobře vidět pro kouř z výfuku.”

“Ach ježíšikriste,” naříkal dr. Mejzlík, “jakpak mám potom zjistit, který to byl vůz? Copak mám běhat po všech šoférech a ptát se jich: Pěkně prosím, nepřejeli jste starou bábu? No tak, člověče, co s tím mám dělat?”

Strážník pokrčil rameny v subordinované bezradnosti. “Prosím,” řekl, “mně se přihlásil jeden svědek, ale neví taky nic. Prosím, on čeká vedle.”

“Tak ho přiveďte,” řekl dr. Mejzlík znechuceně a marně hleděl něco vykukat z hubeného protokolu. “Prosím, jméno a bydliště,” řekl mechanicky; ani se na svědka nepodíval.

“Králík Jan, studující strojního inženýrství,” pronesl svědek pevně.

“Tak vy jste, pane, byl při tom, když dnes ráno ve čtyři hodiny přejelo neznámé auto Boženu Macháčkovou.”

“Ano, a já musím říci, že šofér je vinen. Prosím, pane komisaři, ulice byla úplně volná; kdyby byl šofér na křižovatce zpomalil –”

“Jak jste stál daleko?” přerušil ho dr. Mejzlík.

“Na deset kroků. Já jsem doprovázel svého přítele z – z kavárny, a když jsme byli v Žitné ulici –”

“Kdo je váš přítel?” přerušil ho znovu dr. Mejzlík. “Toho tady nemám.”

“Jaroslav Nerad, básník,” řekl svědek s jistou hrdostí. “Ale ten by vám asi nic neřekl.”

“Proč ne?” bručel dr. Mejzlík, chytající se stěbla.

“Protože on... je takový básník. Když se stalo to neštěstí, dal se do pláče a utíkal domů jako malé dítě. Tedy když jsme byli v Žitné ulici, přihnalo se odzadu šílenou rychlostí auto –”

“Které mělo číslo?”

“To nevím, prosím. Toho jsem si nevšiml. Já jsem pozoroval tu šílenou jízdu, a zrovna jsem si řekl, že –”

“A jaký to byl vůz?” přerušil ho dr. Mejzlík.

“Čtyřtákní výbušný motor,” pravil znalecky svědek. “Ve značkách aut já se ovšem nevyznám.”

“A jakou měl barvu? Kdo v něm seděl? Byl otevřený, nebo zavřený?”

“To nevím,” děl svědek zaražen. “Myslím, že to byl nějaký černý vůz; ale blíž jsem si toho nevšiml, protože když se stalo to neštěstí, řekl jsem Neradovi: Koukej, ti lotři přejedou člověka a ani se nezastaví!”

“Hm,” mínil dr. Mejzlík nespokojeně, “to je sice docela místná a správná morální reakce, ale já bych byl raději, kdybyste si všiml čísla vozu. To je úžasné, pane, jak lidé nedovedou pozorovat. Vy ovšem víte, že šofér je vinen, vy ovšem správně soudíte, že ti lidé jsou lotři, ale na číslo se nekouknete. Soudit dovede každý; ale pořádně, věcně

si všimnout věci – Děkuju vám, pane Králíku; nebudu vás zdržovat.”

Za hodinu zazvonil strážník číslo 141 u bytné básníka Jaroslava Nerada. Ano, pan básník je doma, ale spí. Básník vykulil ze dveří malá užaslá očka na strážníka; nemohl se jaksi upamatovat, co vlastně provedl. Nakonec přece jenom pochopil, proč má jít na policii. “Musí to být?” ptal se nedůvěřivě. “Já se totiž na nic už nepamatuju; já byl v noci trochu –”

“– nalitej,” děl strážník chápavě. “Pane, já jsem poznal mnoho básníků. Tak se, pane, ustrojte; mám na vás počkat?”

Načež se básník a strážník dostali do řeči o nočních lokálech, o životě vůbec, o zvláštních úkazech na nebi a mnohých jiných předmětech; jen politika byla oběma cizí. Takto v přátelském a poučném hovoru se dostal básník na policii.

“Vy jste pan Nerad Jaroslav, básník,” řekl mu dr. Mejzlík. “Pane svědku, vy jste byl při tom, když neznámé auto přejelo Boženu Macháčkovou.”

“Ano,” vydechl básník.

“Mohl byste mně říci, jaké to bylo auto? Zda bylo otevřené nebo zavřené, jaké barvy, kdo v něm seděl, jaké mělo číslo?”

Básník usilovně přemýšlel. “To nevím,” řekl, “já jsem si toho nevšiml.”

“Nevzpomínáte si na žádnou podrobnost?” naléhal Mejzlík.

“Kdepak,” děl básník upřímně. “Víte, já nedávám vůbec na podrobnosti pozor.”

“Tak prosím vás,” spustil dr. Mejzlík ironicky, “co jste tedy vůbec pozoroval?”

“Tu celou náladu,” pravil básník neurčitě. “Víte, tu opuštěnou ulici... takovou dlouhou... za úsvitu... a jak tam ta ženská zůstala ležet –” Najednou vyskočil. “Vždyť já jsem o tom něco napsal, když jsem přišel domů!” Hrabal se ve všech kapsách a vytahal množství obálék, účtů a jiných takových hadrů. “Ne, tohle to není,” brumlal, “tohle taky ne – Počkejme, snad je to tohle,” mínil pohřížen v pozorování rubu jakési obálky.

“Ukažte mi to,” řekl dr. Mejzlík shovívavě.

“To nic není,” bránil se básník. “Ale jestli chcete, já vám to přečtu.” Načež vykuliv nadšeně oči a zpěvavě protahuje dlouhé slabiky recitoval:

“marš tmavých domů ráz dva zastavit stát
úsvit na mandolínu hrá
proč dívka proč se červenáš
pojedem vozem 120 HP na konec světa
nebo do Singapore
zastavte zastavte vůz letí
naše veliká láska v prachu leží
dívka zlomený květ
labutí šíje nadra buben a činely
proč tolik pláču”

“A to je celé,” prohlásil Jaroslav Nerad.

“Prosím vás,” řekl dr. Mejzlík, “co to má znamenat?”

“No přece, to je to neštěstí s tím autem,” podivil se básník.
“Copak tomu není rozumět?”

“Myslím, že ne,” mínil dr. Mejzlík kriticky. “Já v tom jaksi nemohu poznat, že dne 15. července ve čtyři hodiny ráno v Žitné ulici přejelo auto číslo to a to šedesátiletou opilou žebračku Boženu Macháčkovou; raněná byla odvezena do Všeobecné nemocnice a zápasí se smrtí. O těchto faktech se vaše báseň, pane, pokud jsem pozoroval, nezmiňuje. Tak.”

“To je jen syrová skutečnost, pane,” děl básník mna si nos. “Ale báseň je vnitřní skutečnost. Báseň, to jsou volné, surreální představy, které skutečnost vyvolá v podvědomí básníka, víte? Takové ty zrakové a sluchové asociace. A těm se má čtenář poddat,” prohlásil Jaroslav Nerad káravě. “Pak tomu rozumí.”

“Prosím vás,” vybuchl dr. Mejzlík. “Nebo počkejte, půjčte mi ten váš opus. Děkuju. Tak tu máme, hm: ‘Marš tmavých domů ráz dva zastavit stát.’ Tedy mně, prosím, vyložte –”

“To je přece Žitná ulice,” pravil básník klidně. “Takové dvě řady domů, víte?”

“A proč to není třeba Národní třída?” ptal se dr. Mejzlík skepticky.

“Protože ta není tak rovná,” zněla přesvědčující odpověď.

“Tak dál. ‚Úsvit na mandolínu hrá‘ – No, dejme tomu. ‚Proč dívka proč se červenáš‘ – Prosím vás, kde se tu bere ta dívka?”

“Červánky,” řekl básník lakonicky.

“Aha, promiňte., ‚Pojedem vozem 120 HP na konec světa‘ –Nu?”

“To asi přijel ten vůz,” vysvětloval básník.

“A měl 120 HP?”

“To já nevím; to znamená, že jel rychle. Jako by chtěl letět až na konec světa.”

“Ah tak. ‚Nebo do Singapore‘ – Proboha vás prosím, proč zrovna do Singapore?”

Básník pokrčil rameny. “To už nevím. Třeba proto, že tam jsou Malajci.”

“A jaký má vztah to auto k Malajcům? He?”

Básník sebou stísněně vrtěl. “Možná, že ten vůz byl hnědý, nemyslíte?” řekl zahloubaně. “Něco hnědého tam jistě bylo. Proč by tam jinak byl Singapore?”

“Tak vidíte,” řekl dr. Mejzlík, “ten vůz už byl červený, modrý a černý. Co si z toho mám vybrat?”

“Vyberte si hnědý,” radil básník. “To je příjemná barva.”

“‚Naše veliká láska v prachu leží dívka zlomený květ,‘” četl dál dr. Mejzlík. “Ten zlomený květ, to je ta opilá žebračka?”

“Přece nebudu psát o opilé žebračce,” pravil básník dotčen. “Byla to prostě žena, rozumíte?”

“Aha. A co je tohle: ‚labutí šije řadra buben a činely.‘ To jsou volné asociace?”

“Ukažte,” řekl básník zaražen a naklonil se nad papír. “‚Labutí šije řadra buben a činely‘ – co to má být?”

“Na to se právě ptám,” bručel dr. Mejzlík poněkud urážlivě.

“Počkejte,” přemýšlel básník, “něco tam muselo být, co mně připomnělo – Poslouchejte, nepřipadá vám někdy dvojka jako labutí šije? Koukejte se,” a napsal tužkou 2.

“Aha,” řekl dr. Mejzlík pozorně. “A co ta řadra?”

“To je přece 3, dva obloučky, ne?” divil se básník.

“Ještě tam máte buben a činely,” vyhrkl policejní úředník napjatě.

“Buben a činely,” přemýšlel básník Nerad, “buben a činely... to by snad mohla být pětka, ne? Helejte,” řekl a napsal číslici 5. “To břicho je jako buben, a nahoře činely –”

“Počkejte,” řekl dr. Mejzlík a napsal si na papírek 235. “Jste si tím jist, že to auto mělo číslo 235?”

“Já jsem si vůbec žádného čísla nevšiml,” prohlásil Jaroslav Nerad rozhodně. “Ale něco takového tam muselo být – kdepak by se to tu vzalo?” divil se, hloubaje nad básnickou. “Ale víte, to místo je to nejlepší z celé básně.”

*

Za dva dny navštívil dr. Mejzlík básníka; básník tentokrát nespal, nýbrž měl tam nějakou dívku a marně sháněl prázdnou židli, aby ji policejnímu úředníkovi nabídl.

“Já už zase běžím,” řekl dr. Mejzlík. “Já vám jen jdu říci, že to byl opravdu vůz číslo 235.”

“Jaký vůz?” užasl básník.

“Labutí šije řadra buben a činely,” vysypal jedním dechem dr. Mejzlík. “A Singapore taky.”

“Aha, už vím,” děl poeta. “Tak vidíte, to máte tu vnitřní skutečnost. Chcete, abych vám přečetl pár jiných básní? Ted’ už jim budete rozumět.”

“Až jindy,” řekl honem policejní úředník. “Až zase budu mít nějaký případ.”

PŘÍPADY PANA JANÍKA

Ten pan Janík není ani dr. Janík z ministerstva, ani ten Janík, co zastřelil statkáře Jirsu, ani ten senzál Janík, o kterém se říká, že udělal sérii tří set dvaceti šesti karambolů, nýbrž pan Janík, šéf firmy Janík a Holeček, velkoobchod s papírem a celulózou; on je to takový

slušný a trochu menší pán, co kdysi chodil za slečnou Severovou a pak už se z desperace neoženil; zkrátka takřečený papírník Janík, aby nebylo mýlky.

Tedy ten pan Janík se dostal k těm věcem čirou náhodou, a sice někde na Sázavě, kde býval na letním bytě; to bylo tehdy, když hledali mrtvolu té Růženy Regnerové, co ji zavraždil její ženich Jindřich Bašta, polil nebožku petrolejem, spálil a zahrabal v lese. Bašta byl sice usvědčen, že Růženu zabil, ale její tělo nebo kosti nemohli nalézt; devět dní už chodili četníci po lesích, jak je Bašta vodil a ukazoval jim, tuhle nebo tamhle to bylo, hrabali a kopali, ale nikde nic. Bylo zřejmo, že uštvaný Bašta je svádí ze správné stopy nebo hledí získat čas. Byl to mládenec ze slušné a zámožné rodiny, ten Jindřich Bašta, ale nejspíš mu doktor nějak zmáčkl kleštěmi hlavu, nežli přišel na svět, zkrátka nebylo to s ním jaksí v pořádku; takový zvrhlý a divný člověk to byl. Tedy devět dní vodil četníky po lesích, bledý jako strašidlo, s očima těkajícíma nystagmem hrůzy, trapno se na něho podívat. Četníci se s ním brodili borůvkým a morastem, zuřiví už, div nekousali, a mysleli si, bestie, my tě utaháme tak, že nás tam nakonec přece jen dovedeš! Bašta, stěží se vleka vysílením, klesl kdekoliv na zem a chraptl: "Tady, tady jsem ji zahrabal!"

"Vstaň, Bašto," zařval na něho četník. "Tady to nebylo! Dál!"

Bašta se potácivě zvedl a pletl nohama o kousek cesty dál, pokud se zase nezhroutil únavou. Tedy takový průvod to byl: čtyři četníci, dva civilní, pár hajných a strejci s motykami; a křečovitě se posunující, zsinálý vrak člověka, Jindřich Bašta.

Pan Janík se znal s četníky z hospody; následkem toho směl chodit po lesích s tím tragickým průvodem, aniž se na něho někdo utrl, že tu nemá co dělat. Mimoto nosil s sebou krabičky se sardinkami, salám, koňak a jiné takové věci, které přišly těm pánům vhod. Devátého dne už bylo zle, tak zle, že pan Janík se rozhodoval: víckrát s sebou nepůjdu. Četníci už přímo štěkali podrážděným vztekem, hajní prohlásili, že už toho mají dost a že mají jiné věci na práci, strejci s motykami bručeli, že za tuhle rachotu je dvacet korun

denně málo, a zhroucen na zemi třásl se Jindřich Bašta křečovitými záchvěvy, už ani neodpovídaje na křik a hartusení četníků. V tu bezradnou a pustou chvíli udělal pan Janík věc, která jaksí nebyla v programu: klekl k Baštovi, strčil mu do ruky housku se šunkou a řekl lítostivě: "Koukejte se, pane Bašto – no tak, pane Bašto, slyšíte?" Bašta zavyl a vypukl v pláč. "Já to najdu... já to najdu, Pane," vzlykal a pokoušel se vstát; vtom už byl u něho jeden z tajných a zvedal ho téměř něžně. "Jen se opřete, pane Bašto," domlouval mu, "pan Janík vás vezme z druhé strany, tak. No tak, pane Bašto, teď ukážete panu Janíkovi, kde to bylo, že jo."

Hodinu nato stál Jindřich Bašta, kouře cigaretu, nad mělkou jamou, ze které vyčuhovala stehenní kost.

"To je tělo Růženy Regnerové?" ptal se strážmistr Trnka sevřeně.

"Je," řekl klidně Jindřich Bašta a sklepnul prstem popel z cigarety do otevřené jámy. "Přejí si pánové ještě něco?" –

"Víte, pane," kázal večer v hospodě strážmistr Trnka panu Janíkovi, "vy jste psycholog, to se vám musí nechat. Na zdraví, pane! Chlap změknu, jen jak jste mu řekl ,pane Bašto'. Ten si potrpěl na čest, mizera jeden! a my, my se s ním tahali – Prosím vás, jak jste poznal, že na něj ta zdvořilost bude tak působit?"

"To," pravil hrdina dne skromně se zardívaje, "to bylo jen tak, víte? Já, víte, já říkám každému ,pane'. Totiž mně ho bylo líto, toho pana Bašty, a tak jsem mu chtěl dát tu housku –"

"Instinkt," prohlásil strážmistr Trnka. "Tomu já říkám čuch a psychologie. Na zdraví, pane Janík!! Vás je škoda, vy byste měl jít k nám –"

*

Nějaký čas nato jel pan Janík nočním vlakem do Bratislavy; byla tam valná hromada akcionářů nějaké slovenské papírny, a protože pan Janík byl na ní hodně angažován, chtěl při tom být. "Musíte mne před Bratislavou vzbudit," domlouval konduktérovi, "aby mě nezavezli až na hranice." Načež vlezl ve W. L. do lůžka, rád, že je v kupé sám, uložil se pěkně jako nebožtík, chvilku uvažoval o různých obchodech a usnul. Ani nevěděl, kdy to bylo, když

konduktér otevřel kupé jakémusi pánovi, který se začal svlékat a vyšplhal se do hořeniho lůžka. Pan Janík v polosnu viděl ještě pár nohavic a bimbající se neobyčejně chlupaté nohy, slyšel hekání člověka, který se zahrabává do příkrývek, pak cvakl vypínač a byla zase rachotící tma. Panu Janíkovi se zdálo to a ono, ponejvíce, že ho pronásledují jakési chlupaté nohy, a pak se probudil tím, že bylo dlouhé ticho a že slyšel někoho venku volat: "Na shledanou v Žilině!" I vyskočil z lůžka a podíval se oknem; viděl, že venku svítá, že vlak už stojí na bratislavském nádraží a že ho konduktér zapomněl vzbudit. Pro samé leknutí nezačal ani nadávat a v horečné rychlosti si navlékl přes pyžama kalhoty a ostatní šatstvo, nastrkal do kapes svých pět švestek a vyskočil na perón ve chvíli, kdy nádražní úředník už zvedl ruku k odjezdu vlaku.

"Uf," odplivl si pan Janík, zahrozil za odjíždějícím rychlíkem pěstí a šel se na toaletu doobléci. Když konečně přerovnával obsah svých kapes, strnul hrůzou: v náprsní kapse měl místo jedné tašky s penězi dvě. V té tlustší z nich, která nebyla jeho, bylo šedesát nových československých pětisetkorun. Byla to patrně tobolka jeho nočního spolucestujícího; ale jak se mu dostala do kapsy, to si rozespalý pan Janík nedovedl za živého boha představit. Dobrá, to se rozumí, nejdřív se sháněl po někom od policie, aby mu odevzdal tu cizí tašku. Policie nechala pana Janíka chvíli umírat hladem a zatím telefonovala do Galanty, aby tam oznámili cestujícímu na lůžku číslo 14, že jeho tobolka s penězi je na policii v Bratislavě. Pak pan Janík musel udat své personálie a šel se nasnídat. Potom ho hledal člověk od policie a ptal se ho, není-li to mejlka; ten pán na lůžku číslo 14 totiž prohlásil, že žádné tobolky nepohřešuje. Pan Janík musel jít znovu na policii a vykládat podruhé, jak k té tobolce přišel. Zatím dva páni v civilu si těch šedesát bankovek někam odnesli, pan Janík musel půl hodiny čekat mezi dvěma detektivy, načež ho odvedli k nějakému velkému pánovi od policie.

"Pane," řekl ten pán, "právě telegrafujeme do Parkáň-Nány, aby byl zadržen cestující na lůžku číslo 14. Můžete nám dát jeho přesný popis?"

Pan Janík nemohl říci o mnoho více, než že ten cestující měl nápadně chlupaté nohy. Pán od policie tím nebyl příliš spokojen. "Ty bankovky jsou totiž padělek," pravil náhle. "Musíte tu zůstat, až vás budeme konfrontovat s tím spolucestujícím."

Pan Janík v duchu proklínal konduktéra, který ho nevzbudil včas a tím zavinil, že se panu Janíkovi v tom chvatu dostala do kapsy ta zlořečená taška. Asi za hodinu došla z Parkán-Nány depeše, že cestující na lůžku číslo 14 vystoupil už v Nových Zámcích; kam šel nebo jel potom, není zatím známo.

"Pane Janíku," řekl konečně ten vysoký pán od policie, "zatím vás nebudeme zdržovat; my tu věc postoupíme do Prahy inspektoru Hruškovi, co je přes tyhle falzifikáty; ale já vám řeknu, že to asi bude moc vážná věc. Vraťte se co nejdříve do Prahy, a oni si vás tam zavolají. Zatím vám děkuju, že jste tak šťastně kápl na ty padělky. Pane, to není jen tak náhoda."

Sotva se pan Janík vrátil do Prahy, už ho volali na policejní prezídium; tam ho přijal jeden ohromný a zavalitý pán, kterému všichni říkali pane prezidente, a jeden žlutý a šlašitý člověk, který se jmenoval inspektor Hruška. "Sedněte si, pane Janíku," pravil zavalitý pán a roztrhl pečetě na malém balíčku. "Je tohle ta tobolka, co jste... eh, co jste našel ve své kapse na bratislavském nádraží?"

"Je prosím," vydechl pan Janík.

Zavalitý pán přepočítal nové bankovky, které byly v té tašce. "Šedesát kusů," řekl. "Všechny mají sérii 27 451. To číslo jsme už dostali signalizováno z Chebu."

Šlašitý člověk vzal do ruky jednu bankovku, zavřel oči a mnul ji v prstech, načež k ní přičichnul. "Tak tyhle jsou ze Štýrského Hradce," řekl. "Ty ze Ženevy nejsou tak lepkavé."

"Štýrský Hradec," opakoval zavalitý pán zamyšleně, "tam dělají tyhle věci pro Pešť, že?"

Šlašitý člověk jenom mrknul. "To abych jel do Vídně," mínil. "Ale vídeňská policie nám toho chlapa nevydá."

"Hm," bručel zavalitý pán. "Pak ho k nám hleďte dostat jinak. Kdyby to nešlo, tak jim řekněte, že jim za něj dáme Leberhardta."

Šťastnou cestu, Hruško. A vy, pane," pravil obraceje se k panu Janíkovi, "já ani nevím, jak bych vám měl poděkovat. Vy jste ten, co našel tu holku Jindřicha Bašty, že?"

Pan Janík se zapálil. "To byla jen taková náhoda," řekl honem. "Já skutečně... já jsem neměl nijak v úmyslu..."

"Máte šťastnou ruku," děl uznale zavalitý pán. "Pane Janíku, to už je takový dar od pánaboha. Někdo po celý život nic nenajde, a jiný zrovna klopýtne o nejlepší případy. Měl byste se dát k nám, pane Janíku."

"To nejde," bránil se pan Janík. "Já... totiž já mám svůj obchod... dobře prosperující... stará firma po dědečkovi..."

"Jak chcete," vzdychl veliký muž, "ale je vás škoda. Takové zatracené štěstí hned tak někdo nemá. My se ještě uvidíme, pane Janíku."

*

Nějaký měsíc nato večerel pan Janík se svým obchodním přítelem z Lipska. To se rozumí, taková obchodní večere už stojí za to; zejména koňak byl jakýsi zvláště dobrý; zkrátka panu Janíkovi se naprosto nechtělo jít domů pěšky, i kývl rukou na sklepníka a kázal: "Auto!" Když pak vyšel z hotelu, viděl, že auto už čeká u vchodu; i vlezl dovnitř, zabouchl dvířka a v té náladě zapomněl jako na smrt, že neřekl šoférovi svou adresu. Nicméně auto se rozjelo a pan Janík, pohodlně složen v koutě, usnul.

Jak dlouho jel, to nevěděl; ale probudil se tím, že se vůz zastavil a šofér mu otevřel dvířka pravě: "Tak už jsme tady, pane. Máte jít nahoru, pane." Pan Janík se sice velmi divil, kde vlastně je, ale protože mu po tom koňaku bylo všechno jedno, šel po nějakých schodech nahoru a otevřel dveře, za kterými slyšel hlučný hovor. Bylo tam asi dvacet lidí, kteří se nedočkavě obrátili ke dveřím. Náhle nastalo divné ticho; jeden z pánů vstal a šel k panu Janíkovi: "Co tu chcete? Kdo jste?"

Pan Janík se udiveně rozhlížel; poznal pět nebo šest pánů, - byli to bohatí lidé, o kterých se proslýchalo, že mají jakési zvláštní politické zájmy; ale pan Janík se do politiky nemíchal. "Pozdrav

bůh," řekl přátelsky, "tamhle je pan Koubek a pan Heller. Tě péro, Ferry! Mládenci, já bych pil."

"Kde se tu bere ten chlap?" rozzuřil se jeden z přítomných. "Copak on patří k nám?"

Dva páni vytlačili pana Janíka na chodbu. "Kde jste se tu vzal?" řekl jeden z nich ostře. "Kdo vás sem pozval?"

Pan Janík vystrízlivěl tímto málo přátelským hlasem. "Kde to jsem?" pravil pohoršeně. "U čerta, kam jste mne to dovezli?"

Jeden z pánů seběhl ze schodů a vrhl se k šoferovi: "Vy idiote," řval, "kde jste toho člověka sebral?"

"No před hotelem," bránil se šofér. "Mně odpoledne řekli, abych v deset hodin večer čekal u hotelu na nějakého pána a dovezl ho sem. Ten pán mně v deset hodin vlezl do vozu a nic mně neřekl; tak jsem jel rovnou sem –"

"Ježíšmarjá," křičel pán dole, "vždyť je to někdo jiný! Člověče, vy jste nám to zavařil!"

Pan Janík si sedl rezignovaně na schody. "Aha," řekl uspokojeně, "to je nějaká tajná schůze, že? Teď mě musíte zardousit a zakopat. Sklenici vody!"

"Pane," řekl jeden z těch dvou. "Vy jste se zmýlil. Tam uvnitř nebyl ani pan Koubek, ani pan Heller, rozumíte? To je omyl. My vás necháme odvézt do Prahy; musíte prominout, že se stalo to nedorozumění."

"Nic se nestalo," řekl velkodušně pan Janík. "Já vím, že mě šofér cestou zastřelí a zahrabe v lese. To už je jedno. Já trouba mu zapomněl dát svou adresu; to mám z toho."

"Vy jste opilý, že?" ptal se neznámý pán s jistou úlevou.

"Částečně," souhlasil pan Janík. "Víte, já jsem večerel s drážďanským Meyerem. Janík, velkoobchodník s papírem a celulózou," představoval se sedě na schodech. "Starý závod, po dědečkovi."

"Jděte se vyspat," radil mu neznámý pán. "Až se z toho vyspíte, ani si nevzpomenete, že – hm, že jsme vás tak vyrušili."

“Zcela správně,” mínil pan Janík důstojně. “Jděte se vyspat, pane. Kde mám postel?”

“Doma,” řekl cizí pán. “Šofér vás odveze domů. Dovolte, já vám pomohu vstát.”

“Není třeba,” ohradil se pan Janík. “Já nejsem tak ožralý jako vy. Jděte se vyspat. Šofére, Bubeneč!”

Auto se rozjelo zpátky; a pan Janík, lišácky mrkaje, dával pozor, kudy ho to vezou.

*

Ráno nato telefonoval na policejní prezídium své noční dobrodružství. “Pane Janíku,” odpověděl mu po chvilce mlčení hlas z prezidia, “tohle je pro nás moc zajímavé. Prosím vás snažně, abyste se sem ihned dostavil.”

Když se pan Janík dostavil, čekali ho už čtyři páni s tím velikým a zavalitým v čele. Pan Janík musel znovu vypravovat, co se stalo a koho viděl. “Auto mělo značku N XX 705,” dodával zavalitý pán. “Soukromý vůz. Z těch šesti osob, které pan Janík poznal, jsou mně tři nové. Pánové, já vás teď nechám. Pane Janíku, pojd’te ke mně.”

Pan Janík seděl jako oukropeček ve velké pracovně zavalitého pána, který přecházel velmi zamyšlen. “Pane Janíku,” pravil konečně, “především vás musím prosit: nikomu o tom ani slova. Státní důvody, rozumíte?”

Pan Janík mlčky kývnul. Prokrista, myslel si, do čeho jsem se to zas dostal!

“Pane Janíku,” pravil náhle zavalitý muž, “já vám nechci lichotit, ale my vás potřebujeme. Vy máte takové štěstí – Ono se řekne metoda; ale detektiv, který nemá docela pitomou kliku, není k ničemu. My potřebujeme lidi, kteří mají štěstí. Rozumu máme sami dost; ale my bychom si chtěli koupit šťastnou náhodu. Víte co, pojd’te k nám.”

“A co můj obchod?” zašeptal pan Janík zdrceně.

“Ten povede váš společník; vás s tím vaším darem je na to škoda. Tak co?”

“Já... já si to ještě rozmyslím,” koktal nešťastný pan Janík. “Já k vám přijdu do týdne; ale musí-li to být... a mám-li tu schopnost... já ještě nevím; já přijdu.”

“Dobrá,” pravil zavalitý muž tiskna mu mohutně ruku. “Nepochybujte o sobě. Na shledanou.”

*

Ani neuplynul týden, když se pan Janík znovu ohlásil. “Tak už jsem tady,” hlaholil se zářící tváří.

“Rozhodnut?” pravil zavalitý pán.

“Zaplaťpánbůh,” oddechl si pan Janík. “Já vám jdu totiž říci, že to nejde a že se k tomu nehodím.”

“Jděte! A pročpak ne?”

“Považte si,” triumfoval pan Janík, “pět let mě okrádal můj prokurista, a já jsem na to nepřišel! Já idiot! Nu tak, řekněte sám pane, jaký bych já byl detektiv? Chválabohu! Pět let sedím s takovým taškářem, a nevím o ničem! Tak vidíte, že k ničemu nejsem! A já už měl takový strach! Ježíšmarjá, to jsem rád, že z toho nic nebude! Tak, a teď jsem z toho venku, že? Děkuju mnohokrát!”

PÁD RODU VOTICKÝCH

Jednoho dne přišel do kanceláře policejního úředníka dr. Mejlíka takový pomenší člověk se zlatými brejlemi a ustaranou tváří. “Archivář Divíšek,” zamumlal. “Pane doktore, já k vám jdu na poradu... jako k vynikajícímu kriminalistovi; mně totiž řekli, že vy rače být... jaksi... zvláště pokud jde o složitější případy – Totiž to je neobyčejně záhadný případ,” prohlásil důtklivě.

“Jenom řekněte, oč jde,” pravil dr. Mejlík, bera do ruky tužku a poznámkový blok.

“Mělo by se vyšetřit,” vyhrkl archivář Divíšek, “kdo zavraždil toho pana Petra Berkovce, jak zemřel jeho bratr Jindřich a co se stalo s jeho chotí Kateřinou.”

“Berkovec Petr,” vzpomínal dr. Mejzlík, “pokud vím, nemáme tady o jeho smrti žádné hlášení. Vy chcete podat udání, že?”

“Ale ne,” řekl pan archivář. “Totiž já se k vám obracím jenom o radu, víte? Muselo se stát něco strašného.”

“Kdy to bylo?” pomáhal mu dr. Mejzlík. “Prosím, nejdřív datum.”

“Nu přece roku čtrnáct set šedesát pět,” pravil pan Divíšek, káravě pohlížeje přes brýle na policejního úředníka. “To byste měl vědět, pane: za pozeňnané vlády krále Jiříka z Poděbrad.”

“Aha,” řekl dr. Mejzlík a odhodil blok a tužku. “Tak, milý pane,” mluvil s nápadnou přívětivostí, “na tenhle případ je spíš doktor Knobloch.” Abyste věděli, to je policejní lékař. “Já vám ho zavolám, ano?”

Pan archivář se zasmušil. “To je škoda,” řekl, “mně tak doporučovali vás. Víte, já právě chystám historické dílo o vládě Jiříka z Poděbrad, a přitom jsem klopýtl, ano, klopýtl o takovou věc, se kterou si nevím rady.”

Neškodný, rozhodl se dr. Mejzlík. “Milý pane,” řekl honem, “já se obávám, že vám nebudu mnoho platen. Abych se vám přiznal, v dějinách jsem příliš slabý.”

“To je chyba,” mínil přísně pan Divíšek. “Dějiny byste měl znát. Ale i když, pane, vám příslušný historický materiál není znám z první ruky, já vám uvedu všechny zjištěné okolnosti; bohužel je jich málo. V první řadě je tu ten dopis pana Ladislava Pcháče z Olešné panu Janu Boršovskému z Čerčan. Ten dopis je vám ovšem znám.”

“Prosím není,” přiznával se dr. Mejzlík se zkroušeností špatného žáka.

“Ale člověče,” vybuchl pan Divíšek pohoršen, “ten dopis přece publikoval už před sedmnácti lety historik Šebek ve svých Regestech, aspoň to byste mohl vědět! Jenže,” dodával narovnávaje si brýle, “ani Šebek, ani Pekař, ani Novotný, ani nikdo jiný nevěnoval tomu dopisu patřičné pozornosti. A právě ten dopis, který byste ovšem měl znát, mne uvedl na stopu toho případu.”

“Aha,” řekl dr. Mejzlík. “Tak dál.”

“Nejdřív ten dopis,” pravil pan archivář. “Já tu jeho text bohužel nemám, ale jenom jedna jeho zmínka se týká našeho případu; on tam totiž pan Ladislav Pcháč píše panu Boršovskému, že jeho, totiž pana Jana strýc, pan Ješek Skalický ze Skalice, toho léta Páně 1465 není čekán na dvoře v Praze, jelikož Jeho Milost královská vlastní rukou panu Ješkovi ,po těch neblahých skutcích na Votici Velenově’, jak praví korespondent, uložila na dvůr královský nadále nechoditi a prchlivosti své Pánu Bohu želeti a spravedlivosti boží čekati. Tedy rozumíte,” vykládal pan archivář, “my bychom řekli, že Jeho Milost král pana Ješka konfinoval na jeho zboží a statcích. Pane, není vám něco nápadné?”

“Zatím ještě ne,” řekl dr. Mejzlík, kresle přitom na papíře podivuhodnou spirálu.

“Aha,” zvolal pan Divíšek vítězně. “Vidíte, Šebek si toho také nevšiml. Tedy velmi nápadná, pane, je ta okolnost, že Jeho Milost král nevolá pana Ješka – ať už pro jakékoliv neblahé skutky – na řádný světský soud, nýbrž doporučuje ho boží spravedlnosti. Jeho Milost tím dává zřejmě najevo,” děl pan archivář s patrnou úctou, “že ty neblahé skutky jsou takového rázu, že je sám panovník vyjímá ze světské spravedlnosti. Kdybyste Jeho Milost znal, pane, viděl byste, že to je naprosto nevšední případ; král Jiří blahé paměti tuze držel na řádné a přísné konání spravedlnosti.”

“Snad se pana Ješka bál,” mínil dr. Mejzlík. “Prosím vás, za těch jeho časů –”

Archivář Divíšek pobouřeně vyskočil. “Pane,” koktal, “co to říkáte? Král Jiří že by se někoho bál? A dokonce někoho z pouhých rytířů?”

“Tak to byla nějaká protekce,” řekl dr. Mejzlík. “To víte, u nás –”

“Žádná protekce,” křikl pan Divíšek celý rudý. “Za krále Vladislava byste snad mohl mluvit o protekci, ale za krále Jiříka, to ne, pane, na toho byste si s protekcí nepřišel! Ten by vás hnal!” Pan archivář se poněkud uklidnil. “Žádná protekce. Pane, tady zřejmě muselo být něco zvláštního na těch neblahých skutcích, že Jeho Milost král je ponechal boží spravedlnosti.”

“A jaké to byly skutky?” vzdychl dr. Mejzlík.

Pan archivář Divíšek se podívil. “To přece vy mně máte nalézt,” povídal užasle. “Načpak jste kriminalista? Proto právě k vám jdu!”

“Propánakrále,” bránil se dr. Mejzlík, ale archivář ho nenechal domluvit. “Nejdřív musíte znát fakta,” řekl poučně. “Když tedy jsem si všiml té nejasné narážky, začal jsem pátrat po těch neblahých skutcích na Votici Velenově. Bohužel se nezachoval žádný zápis; ale zato jsem v kostele na Votici Velenově našel náhrobní kámen pana Petra Berkovce, a ten kámen, pane, je právě z roku 1465! Víte, on pan Petr Berkovec byl zeť pana Ješka Skalického; pojal totiž za manželku jeho dceru Kateřinu. Tady je fotografie toho náhrobku – aha, nepozorujete nic zvláštního?”

“Ne,” řekl dr. Mejzlík, prohlížeje z obou stran fotografii náhrobního kamene, na němž byl vytesán nějaký rytíř s rukama složenýma na prsou a dokola nápis gotickou frakturou. “Počkejte, tady v rohu je otisk prstu.”

“To snad je od mého prstu,” pravil archivář; “ale všimněte si tady toho nápisu!”

“Anno Domini MCCCCLXV,” četl s námahou dr. Mejzlík. “Léta Páně 1465. To je letopočet smrti toho pána, ne?”

“To se rozumí, ale nevidíte nic? Některá písmena jsou zřejmě větší, koukejte se!” A rychle napsal tužkou: ANNO DOMINI MCCCCLXV. “Ten sochař vytesal schválně písmena O, C a C větší; to je kryptogram, rozumíte? Napište si ta písmena OCC – nenapadá vás nic?”

“OCC, OCC,” bručel dr. Mejzlík, “to by mohlo být – aha, zkratka za OCCISUS, že? To znamená zavraždění!”

“Ano,” zvolal slavnostně archivář. “Sochař tím naznačil potomstvu, že urozený pán pan Petr Berkovec de Wotice Welenova byl úkladně zavražděn. Tady to máme!”

“A zavraždil ho jeho tchán, ten Ješek Skalický,” prohlásil dr. Mejzlík v náhlém historickém osvětlení.

“Nesmysl,” řekl pan Divíšek s opovržením. “Kdyby pan Ješek zavraždil pana Berkovce, volala by ho Jeho Milost na hrdelní soud.

Ale to není všechno, pane: Hned vedle tohoto náhrobku je druhý, pod kterým odpočívá Henricus Berkovec de Wotice Welenova, bratr pana Petra; a na tom náhrobku je týž letopočet 1465, jenže bez kryptogramu! A pan Jindřich na tom náhrobku má v rukou meč; sochař chtěl patrně naznačit, že zemřel v čestném boji. A teď mně, proboha, povězte, jak ty dvě smrti spolu souvisí!”

“Snad je to jen náhoda,” mínil dr. Mejzlík nejistě, “že ten Jindřich přišel o život téhož roku –”

“Náhoda,” zařval archivář podrážděně. “Pane, my historikové žádnou náhodu neuznáváme! Kam bychom přišli, kdybychom připustili, že se něco stalo náhodou? Tady musí být nějaký příčinný vztah! Ale to pořád ještě není všechno. Rok nato, 1466, zemřel v Pánu pan Ješek Skalický; a prosím, jeho zboží Skalice a Hrádek připadly dědictvím jeho sestřenci, řečenému panu Janu Boršovskému z Čerčan. Víte, co to znamená? To znamená, že jeho dcera Kateřina, kterou, jak ví každé dítě, pojal roku 1464 týž pan Petr Berkovec za ženu, už také nebyla naživu! A tahle paní Katuše, prosím, nemá nikde žádný náhrobek! Račte dovolit, to je také náhoda, že paní Katuše nám naprosto mizí hned po smrti svého manžela? Co? Tomu, pane, říkáte náhoda? A proč nemá náhrobek, co? Náhoda? Nebo právě to jsou ty neblahé skutky, pro které Jeho Milost král doporučoval panu Ješkovi spravedlnost boží?”

“To je docela možné,” mínil dr. Mejzlík s poněkud větším zájmem.

“To je docela jisté,” prohlásil pan Divíšek, nepřipouštěje žádných pochyb. “A teď jde, rozumíte, o to, kdo koho zabil a jak to všechno souvisí. Smrt pana Ješka nás nezajímá, protože ‚ty neblahé skutky‘ přežil; jinak by mu král Jiří neukládal, aby jich Pánu Bohu želel. My máme zjistit, kdo zabil pana Petra, jak přišel o život pan Jindřich, kam se poděla paní Kateřina a co s tím vším měl co dělat pan Ješek Skalický.”

“Počkejte,” řekl dr. Mejzlík, “napíšeme si osoby:

1. Petr Berkovec – zavražděn;
2. Jindřich Berkovec – zahynul v boji, že ano?

3. Katuše – zmizela beze stopy;

4. Ješek Skalický – ponechán spravedlnosti boží. Je to tak?"

"Je," řekl archivář pozorně mrkaje. "Ale měli byste říkat pan Petr Berkovec, pan Ješek a podobně. Tak dál."

"Přitom vylučujete," přemýšlel dr. Mejzlík, "že by ten Ješek zavraždil svého zetě Petra Berkovce, protože v tom případě by byl postaven před porotu."

"Pohnán před královský soud," opravoval archivář. "Jinak je to správně."

"Tak počkejte: pak nám zbývá jenom Petrův bratr Jindřich. Nejspíš Jindřich zavraždil svého bratra –"

"To není možno," bručel archivář. "Kdyby zavraždil svého bratra, nepostavili by mu v kostele náhrobek – aspoň ne hned vedle."

"Aha. Tedy Jindřich jenom zjednal vraha na svého bratra a sám pak zahynul v nějakém boji, ne?"

"Proč by potom pan Ješek dostal od krále důtku za svou prchlivost?" mínil archivář nespokojeně sebou vrtě. "A kam se nám poděla Kateřina, he?"

"To je pravda," bručel dr. Mejzlík. "Poslouchejte, to je složitý případ. Tak dejme tomu ten Petr zastihl Kateřinu in flagranti s Jindřichem a zabil ji. To se dozvěděl její otec a v hněvu zavraždil svého zetě –"

"To taky nejde," namítal pan Divíšek. "Kdyby pan Petr zabil Kateřinu pro cizoložství, pak by s tím její otec jenom souhlasil. Panečku, tehdy na to byli přísní."

"Tak počkejte," přemýšlel dr. Mejzlík. "Řekněme, že ji zabil jenom tak; třeba se s ní pohádal –"

"Pak by jí přece jen postavili náhrobek," vrtěl hlavou archivář. "To nejde. Pane, já si s tím lámu hlavu už rok, a nejde mi to dohromady."

"Hm," řekl dr. Mejzlík, dívaje se povážlivě na ten malý seznam osob. "To je zatrápená věc. Možná, že nám schází někdo pátý."

“Co byste chtěl s tím pátým?” pravil vyčítavě pan Divíšek. “Vždyť si ani s těmi čtyřmi nevíte rady!”

“Pak tedy to musel být někdo z těch dvou, kdo zabil Berkovce: buď jeho tchán, nebo jeho bratr – Ale safra,” vykřikl náhle, “poslouchejte, že ona to udělala ta Kateřina!”

“Propána,” vyhrkl archivář stísněně, “na to jsem ani nechtěl myslet! Ježíšmárjá, že by to provedla ona? A co by s ní bylo dál?”

Doktoru Mejzlíkovi zrudly uši od přemýšlení. “Okamžik,” řekl a vyskočil, aby vzrušeně přecházel. “Aha, aha,” volal, “už do toho začínám vidět! Hrom do toho, tohle je případ! Ano, to se shoduje. – Pan Ješek v tom má hlavní roli! Aha, kruh se zavírá! A proto on Jiří – teď tomu rozumím! Poslouchejte, to byl číman, ten král Jiří!”

“To byl,” pravil pan Divíšek zbožně. “Panečku, to byl moudrý panovník!”

“Tak koukejte se,” spustil dr. Mejzlík usedaje na svůj vlastní kalamář na stole, “nejspíš to mohlo být takhle; a já na to vezmu jed, že to tak bylo! Tedy především hypotéza, kterou přijmeme, musí vzít v počet všechna daná fakta; žádná, ani sebemenší okolnost jí nesmí odporovat. Za druhé je musí vřadit do jediného souvislého děje; čím jednodušší, uzavřenější a souvislejší je děj, tím je pravděpodobnější, že se věci staly tak a ne jinak. Tomu my říkáme rekonstrukce činu, víme? Hypotéza, která všechna zjištěná fakta zařadí do nejsouvislejšího a nejpráhlednějšího dějového pásma, ta pro nás bezpodmínečně platí, rozumíte?” pravil dr. Mejzlík, pohlížeje přísně na archiváře. “To je naše metodické pravidlo.”

“Ano,” pravil archivář poslušně.

“Tedy fakta, na která musíme mít zřetel, jsou v pravděpodobném pořádku:

1. Petr Berkovec pojal za choť Kateřinu;
2. byl zavražděn;
3. Kateřina mizí bez náhrobku;
4. Jindřich bere zaslé v nějakém boji;
5. král vytýká Ješkovi Skalickému jeho prchlivost;

6. ale nepohání ho na soud: tedy Ješek Skalický byl nějakým způsobem v právu. Jsou to všechna daná fakta? Zajisté. Tedy dál: Ze srovnání těchto faktů plyne, že Petra nezavraždil Jindřich ani Ješek; kdo ho tedy mohl zavraždit? Patrně Kateřina. Ten dohad se nám potvrzuje i tím, že nemáme po Kateřině žádný náhrobek; byla nejspíš někde zahrabána jako pes. A proč vůbec nebyla pohánána na řádný soud? Patrně proto, že ji nějaký prchlivý mstitel bezmála na místě zabil. Byl to Jindřich? Patrně ne; kdyby Jindřich trestal Kateřinu smrtí, byl by s tím starý Ješek asi souhlasil; a proč by ho potom král káral za jeho prchlivost? Tedy z toho plyne, že Kateřinu utratil její rozzuřený otec. A teď je otázka, kdo zabil v boji Jindřicha. Pane, kdo to udělal?"

"Nevím," vydechl archivář zdrceně.

"No přece Ješek," vykřikl dr. Mejzlík. "Člověče, vždyť už tu nikoho jiného nemáme! Teprve tím se nám celý příběh zaokrouhluje, chápete to? Tedy podívejte se: Kateřina, žena Petra Berkovce, za – hm, jak se říká, zahořela hříšnou láskou k jeho mladšímu bratrovi Jindřichovi."

"Máte na to doklady?" ptal se pan Divíšek s ohromným zájmem.

"To plyne z logiky děje," řekl s určitostí dr. Mejzlík. "Poslouchejte, buď jde o peníze, nebo o ženskou; to my známe. Jak dalece Jindřich tu vášeň opětoval, to nevím; ale tady musíme hledat motiv, proč by Katuše zavraždila svého muže; a já vám říkám do očí," prohlásil dr. Mejzlík mocným hlasem, "že ona to udělala!"

"Já jsem to tušil," vzdychl archivář chmurně.

"A nyní se objeví na scéně její otec, Ješek Skalický, jako rodinný mstitel. Zabije svou dceru, protože ji nechce odevzdat katovi; a pak vyzve na souboj Jindřicha, protože ten nešťastný mladík je jaksi spoluvinen ze zločinu a ztracení jeho jediné dcery. V tom souboji Jindřich padne s mečem v ruce. Ovšem je tu druhá alternativa: Jindřich chrání Kateřinu vlastním tělem před rozzuřeným otcem a v souboji padne. Ale ta první alternativa je lepší. Tady máte ty neblahé skutky. A král Jiří, protože cítí, jak málo je lidský soud povolán soudit čin tak divoce spravedlivý, ponechává docela rozumně toho

strašlivého otce, toho prchlivého mstitele spravedlnosti boží. Slušná porota by to taky tak udělala. Do roka pak starý Ješek umírá žalem a samotou; nejspíš srdeční mrtvice.”

“Amen,” řekl archivář Divíšek spínaje ruce. “Tak to bylo. Král Jiří, jak ho znám, nemohl jednat jinak. Poslouchejte, ten Ješek, to je skvostná a drsná postava, že? Teď je ten případ dokonale jasný; člověk to zrovna vidí před sebou. A jak to všechno souvisí,” divil se pan archivář. “Pane, prokázal jste cennou službu naší historické vědě; to vrhá tak dramatické světlo na tehdejší lidi, a vůbec –” Pan Divíšek mávl rukou překonán vděčností. “Až vyjdou mé Dějiny vlády krále Jiříka z Poděbrad, dovolím si vám je, pane, poslat; to budete koukat, jak tam ten případ vědecky zpracuju!”

*

Po čase opravdu dostal dr. Mejzlík mohutný svazek Dějin vlády krále Jiříka z Poděbrad s vřelým věnováním archiváře Divíška. Pročetl celou knihu od A až do Z, neboť – přiznejme to – byl velmi hrd, že má podíl na vědeckém díle; ale nenašel nikde nic, až teprve na stránce 471 v bibliografických poznámkách četl toto:

Šebek Jaroslav, Regesta XIV. a XV. století, str. 213, dopis pana Ladislava Pcháče z Olešné panu Janu Boršovskému z Čerčan. Zajímavá, vědecky dosud nezpracovaná poznámka o Ješku Skalickém ze Skalice zasluhuje zvláštní pozornosti.

REKORD

“Pane okresní,” hlásil četník Hejda okresnímu soudci Tučkovi, “tak tu mám jedno těžké ublížení na těle. Himl, to je horko!”

“Jen si, člověče, udělejte pohodlí,” radil mu pan sudí.

Pan Hejda postavil pušku do kouta, hodil přilbu na zem, odepjal řemen a rozepjal si kabát. “Uf,” řekl. “Zatracený holomek! Pane soudce, takový případ jsem ještě neměl. Tak se podívejte.” Po těch slovech zvedl něco těžkého, zavázaného v modrém kapesníku, co

prve nechal ležet u dveří, rozvázal uzlíky a vybalil kámen veliký jako lidská hlava. "Jen se na to podívejte," opakoval důtklivě.

"Co má na tom být?" ptal se pan soudce, rýpaje do toho kamene tužkou. "To je bulizník, ne?"

"Je, a pořádný kus," potvrzoval pan Hejda. "Tak hlásím, pane soudce: Lysický Václav, cihlářský dělník, devatenáct let, bytem v cihelně, máte to?, praštil nebo uhodil přiloženým kamenem, váha pět kilogramů devět set čtyřicet devět gramů, Pudila Františka, statkáře, Dolní Újezd číslo 14, máte to?, do levého ramene, čímž týž utrpěl zlomení kloubu, frakturu ramenní a klíční kosti, krvácející ránu v ramenním svalu, přetržení šlachy a svalového pouzdra, máte to?"

"Mám," řekl pan soudce. "A co má na tom být tak zvláštního?"

"To budete mrkat, pane soudce," prohlásil pan Hejda důrazně. "Já vám to povím po pořádku. Teda jsou tomu tři dny, co si pro mne poslal ten Pudil. Vy ho znáte, pane okresní."

"Znám," pravil soudce. "Měli jsme ho tu jednou skrz lichvu a jednou - hm -"

"To bylo za příčinou ferbla. Teda ten Pudil to je. Víte, on má třešňový sad až k řece; ona se tam Sázava kroutí, a proto je tam širší než jinde. Teda ten Pudil si pro mne ráno poslal, že se mu něco stalo. Já ho najdu v posteli, jak heká a nadává. Tak prý šel včera večer na sad podívat se na vajsle, a tam vám nachytl na stromě nějakého kluka, jak si cpal do kapes třešně. Víte, on je ten Pudil trochu rabiát; tak on si odepjal řemen, stáhl kluka za nohu ze stromu a řeže do něho řemenem. A vtom na něj někdo z druhého břehu volá: Pudile, nechte toho kluka! On ten Pudil trochu špatně vidí, já myslím, že to je od toho pití; zmerčil jenom, že na druhém břehu někdo stojí a kouká na něj. Proto jen pro jistotu řekl: Co ti je po tom, lumpe, a řezal do kluka tím víc. Pudile, zařval ten člověk na druhém břehu, pusťte toho kluka, jo? Pudil si myslel, co ty mně můžeš udělat, a proto jen křikl: Vlez mně někam, ty troubo! Jen to řek, a už ležel na zemi se strašnou bolestí v levém rameni; a ten člověk na druhém břehu povídal: Já ti dám, ty mamlase statecká! Poslouchejte, oni toho

Pudila museli odnést, ani vstát nemohl; a vedle něho ležel tenhle kámen. Ještě v noci jeli pro doktora; doktor chtěl Pudila odvézt do špitálu, protože má všechny kosti na maděru; prý mu ta levačka zůstane chromá. Jenže ten Pudil teď o žních do špitálu nechce. Teda ráno si pro mne poslal, že toho prašivku mizerného, toho vola, co mu to udělal, musím aretýrovat. No dobrá.

Poslouchajte, když mně ukázali ten kámen, zůstal jsem koukat; on je to buližník s nějakým kyzem, takže je těžší, než vypadá. Potězkejte; já jsem jej na omak odhadl na šest kilo – schází jenom jednapadesát gramů. Panečku, s takovým kamenem se musí umět házet. Pak jsem se šel podívat na ten sad a na řeku. Co byla zvalená tráva, tam se svalil ten Pudil; z toho místa byly ještě dva metry k vodě; a řeka, pane, řeka tam je na první pohled dobrých čtrnáct metrů široká, protože se tam kroutí. Pane soudce, já jsem začal křičet a skákat a povídám, přineste mně honem osmnáct metrů špagátu! Potom jsem zarazil kolík na to místo, kde se svalil ten Pudil, přivázal jsem k němu ten provázek, svléknu se a plavu s druhým koncem provázku v hubě na druhý břeh. A co byste řek, pane okresní: ten špagát stačil akorát k druhému břehu; a to ještě pak přijde kus hráze a teprve nahoře je cestička. Já jsem to třikrát přeměřil: od toho kolíku na tu cestičku, to je navlas devatenáct metrů a dvacet sedm centimetrů.”

“Človče Hejdo,” řekl soudce, “tohle snad není možné; devatenáct metrů, to je nějaká dálka; poslouchajte, nestál on ten člověk ve vodě, jako uprostřed řeky?”

“To mě taky napadlo,” pravil pan Hejda. “Pane okresní, od jednoho břehu k druhému je hloubka přes dva metry, protože tam je takový zákrut. A po tom kameni byl ještě dolík v hrázi; víte, ten druhý břeh tak trochu vydláždili, aby to tam nebrala voda. Ten člověk vytrhnul ten kámen z hráze a mohl jej hodit jenom z cestičky, protože ve vodě by nestačil a na hrázi by sklouzl. To teda znamená, že hodil devatenáct celých dvacet sedm setin metru. Víte, co to je?”

“Třeba měl prak,” mínil soudce nejistě.

Pan Hejda na něho vyčítavě pohleděl. "Pane okresní, vy jste nikdy neházel z praku, že jo. Tak to zkuste vystřelit z praku dvanáctiliberní kámen; to byste musel mít katapult. Pane, já jsem se s tím kamenem dřel dva dny; zkoušel jsem udělat nějakou smyčku a roztočit jej, víte, jako při vrhu kladivem; já vám říkám, to vám vyklouzne z každé smyčky. Pane, to byl čistý vrh koulí. A víte," vyhrkl rozčileně, "víte vy, co to je? To je světový rekord. Tak."

"Ale dejte pokoj," užasl pan soudce.

"Světový rekord," opakoval četník Hejda slavnostně. "Ona závodní koule je těžší, váží sedm kilo; a letošní rekord v závodní kouli je šestnáct metrů bez nějakého centimetru. Devatenáct let, pane, byl rekord patnáct a půl metru; až letos jeden Ameríkán, jakpak on se jmenuje, nějak jako Kuck nebo Hirschfeld, hodil skoro šestnáct. Tak to by při šestikilové kouli mohlo dělat osmnáct nebo devatenáct metrů. A my tady máme o dvacet sedm setinek víc! Pane okresní, ten chlap by dohodil závodní koulí dobrých šestnáct a čtvrt, a bez treningu! Ježíšikriste, šestnáct a čtvrt metru! Pane soudce, já jsem starý vrhač; na Sibiři, to vždycky kluci volali, Hejdo, hoď to tam - totiž ruční granát, víte? A ve Vladivostoku jsem házel s americkými mariňáky; já jsem dohodil závodní koulí čtrnáct, ale jejich kaplan udělal o čtyři body víc. Hergot, my jsme se něco na Sibiři naházeli! Ale tenhle kámen, pane, jsem hodil jenom patnáct a půl metru; víc jsem ze sebe nedostal. Devatenáct metrů! hrom do toho, řekl jsem si, toho chlapa musím dostat; ten nám udělá rekord. Představte si, vyfouknout Americe rekord!"

"A co s tím Pudilem?" namítl soudce.

"Čert vem Pudila," křikl pan Hejda. "Pane soudce, já jsem zahájil pátrání po neznámém pachateli světového rekordu; to je národní zájem, no ne? Tak nejdřív jsem mu zaručil beztrestnost za toho Pudila."

"Nono," protestoval soudce.

"Počkejte; zaručil jsem mu beztrestnost, když opravdu dohodí šestikilovým kamenem přes Sázu. Okolním starostům jsem vyložil, jaký to je slavný výkon a že by se o něm psalo v celém světě;

a řekl jsem, že by ten chlap na tom vydělal hromadu tisíc. Ježíšmarjá, pane soudce, od té chvíle všichni mládenci z celého okolí nechali žní a hnali se tam na tu hráz, aby házeli kamením na druhou stranu. Ta hráz už je úplně rozebraná; teď roztloukají kdejaký mezník a bourají kamenné zdi, aby měli čím házet. A kluci, pakáží jedna, házejí kamením po celé vesnici; tam vám už je zabitých slepic – A já stojím na hrázi a dohlížím; to se rozumí, nikdo nedohodí dál než asi doprostřed řeky – pane, to koryto bude myslím tím kamením už napůl zanešené. Tedy včera kvečeru ke mně přivedli mládence, a to prý je ten, co tím kamenem potloukl toho Pudila. Však ho, huncúta jednoho, uvidíte, čeká venku. Poslouchej, Lysický, povídám mu, tak tys hodil tímhle kamenem po Pudilovi? Jo, on povídá, on mně Pudil nadával, a já jsem se dožral, a on tu jiný kámen zrovna nebyl – Tak tady máš jiný takový kámen, já řku, a teď dohoď na Pudilův břeh; ale jestli nedohodíš, ty kujóne, tak ti proženu perka!

Tak on vzal ten kámen – pracky měl jako lopaty, postavil se na hráz a mířil; koukám, techniku neměl žádnou, styl žádný, nepracoval nohama ani trupem, a plums, hodil kámen do vody asi čtrnáct metrů; víte, je to dost, ale – Dobrá, tak já mu ukazuju: Ty trulante, to se musíš postavit takhle, pravým ramenem dozadu, a když hodíš, tak současně přitom musíš vyrazit tím ramenem, rozumíš? Jo, on na to, zkrivil se jako svatý Jan Nepomucký, a plums, hodil kámen na deset metrů.

Víte, to mě dožralo. Ty lumpe, křičím, ty žes trefil toho Pudila? Ty lžeš! Pane vachmajstr, povídá on, pámbu ví, že jsem ho trefil; ať se tam Pudil postaví, však já na něj zas dohodím, na toho psa zlého. Pane, já jsem teda běžel za tím Pudilem a prosím, pane Pudile, koukejte se, tady jde o světový rekord; prosím vás, pojd'te zas nadávat na ten váš břeh, on ten cihlář po vás hodí ještě jednou. – A to byste nevěřil, pane soudce: ten Pudil že ne, a že nepůjde ani zanic. Vidíte, tihle lidé nemají žádné vyšší zájmy.

Tak jdu zas na toho Vaška, toho cihláře. Ty podvodníku, křičím na něj, to není pravda, žes Pudila pobil; ten Pudil říká, že to byl jiný. To je lež, povídá Lysický, to jsem udělal já. Tak ukaž, povídám,

dohodíš-li tak daleko! Ten Vašek se jen drbe a směje: Pane vachmajstr, povídá, takhle naprázdno, to já neumím; ale do toho Pudila trefím dycky, na toho mám dožer. Vašku, říkám mu po dobrém, dohodíš-li, pustím tě; když nedohodíš, tak půjdeš sedět pro těžké ublížení na těle, žeš toho Pudila zchromil; ty holomku, za to dostaneš půl roku. Tak to já si odsedím v zimě, řekl ten Vašek; a já jsem ho teda ve jménu zákona zatknul.

Ted' čeká na chodbě; pane okresní, kdybyste tak z něho dostal, hodil-li opravdu ten kámen, nebo jestli jen renomíruje! Já myslím, že se lekne a odvolá; ale pak mu, lumpovi, nasolit aspoň měsíc pro klamání úřadů nebo pro podvod; přece ve športu se nesmí lhát, na to by měl být pořádný trest, pane. Já vám ho přivedu."

"Tedy vy jste ten Václav Lysický," řekl okresní soudce pohlížeje přísně na blondovlasého delikventa. "Vy se přiznáváte, že jste v úmyslu ublížit mu hodil tenhle kámen na Františka Pudila a že jste mu přivodil těžké zranění. Je to pravda?"

"Prosím, pane soudce," začal provinilec, "to bylo tak: on ten Pudil tam mládil nějakého kluka, a já jsem na něj volal přes tu řeku, aby toho nechal, a on mně začal nadávat –"

"Hodil jste ten kámen, nebo ne?" spustil soudce.

"Prosím hodil," řekl provinilec zkroušeně; "ale on mně nadával, a tak já jsem popad ten kámen –"

"Hrom do vás," rozkřikl se soudce. "Proč lžete, člověče? Nevíte, že na to je veliký trest, když chcete obulíkovat úřady? My víme dobře, že jste ten kámen nehodil!"

"Hodil prosím," koktal mladý cihlář, "ale on mně Pudil řekl, abych mu vlezl někam –"

Soudce se podíval tázavě na četníka Hejdu, jenž bezradně pokrčil rameny. "Svlékněte se, člověče," obořil se soudce na zdrceného viníka. "No tak honem, – a katě taky! Bude to?"

Nyní stál mladý obr, jak ho pánbůh stvořil, a trásl se; nejspíš se bál, že bude mučen a že to už patří k věci.

"Koukejte, Hejdo, na ten deltoides," pravil soudce Tuček. "A ten dvojhlavý sval, – co tomu říkáte?"

“No, ten by ušel,” mýnil pan Hejda znalecky. “Ale břišní svaly nejsou dost vypracované. Pane okresní, na vrh koulí je potřeba břišních svalů, víte, jak se otáčí trup. Kdybych vám ukázal své břišní svaly!”

“Človče,” bručel soudce, “vždyť to je břicho, koukejte ty hrboly; hergot, to je hrudník,” řekl píchaje prstem do zlatého chmýří Vaškových prsou. “Ale nohy jsou slabé; tihle venkovani mají vůbec špatné nohy.”

“Protože je neohýbají,” pravil pan Hejda kriticky. “Tohle přec nejsou žádné nohy; pane, vrhač musí mít nějaké nohy!”

“Obraťte se,” vyjel pan soudce na mladého cihláře. “A co ta záda?”

“Tady od ramen to je dobré,” mýnil pan Hejda, “ale dole, to není nic, ten chlap nemá v trupu žádný švunk. Já myslím, pane okresní, že to nehodil.”

“Tak se oblecte,” utrl se soudce na cihláře. “Poslouchejte, človče, poslední slovo: hodil jste ten kámen, nebo ne?”

“Hodil,” mumlal Václav Lysický s beraní tvrdohlavostí.

“Vy osle,” vyhrkl soudce, “hodil-li jste ten kámen, tak to je těžké ublížení na těle a s tím půjdete ke krajskému soudu a dostanete několik měsíců, rozumíte? Nechte už toho naparování a přiznejte se, že jste si to s tím kamenem vymyslel; já vám dám jenom tři dny pro klamání úřadů a můžete jít. Tak co, uhodil jste tím kamenem toho Pudila, nebo ne?”

“Uhodil,” pravil Václav Lysický zarytě. “On mně přes tu řeku nadával –”

“Odveďte ho,” zařval okresní soudce. “Zatracený švindlér!”

Za chvílku vstrčil ještě jednou hlavu do dveří četník Hejda. “Pane okresní,” řekl mstivě, “takhle mu dát ještě poškození cizího majetku; víte, on vytáhl kámen z té hráze, a teď je ta hráz celá rozebraná.”

PŘÍPAD SELVINŮV

“Hm, můj největší úspěch, totiž úspěch, který mně udělal největší radost –,” vzpomínal starý mistr Leonard Uden, veliký básník, laureát Nobelovy ceny a tak dále. “Mladí přátelé, v mém věku už člověk nedá na ty vavříny, ovace, milenky a jiné takové nesmysly, jmenovitě když už jsou dávno tytam. Pokud je člověk mlád, těší se ze všeho, a byl by osel, kdyby to nedělal; jenže dokud je mlád, nemá na to, aby se z něčeho těšil. Vlastně by měl život postupovat obráceně; nejdřív by měl být člověk stár a dělat plnou a záslužnou práci, protože se k jinému nehodí; teprve nakonec by měl dospět mladosti, aby užíval plodů svého dlouhého života. Tak vidíte starce, už se zapovídal. O čem jsem to chtěl mluvit? Aha, co byl můj největší úspěch. Poslouchejte, to nebylo žádné z mých dramát a žádná z mých knížek – ačkoliv byl čas, kdy se mé knížky opravdu četly; můj největší úspěch byl případ Selvinův.

Nu ovšem, vy už ani dobře nevíte, oč šlo; vždyť už je tomu dvacet šest, nebo ne, dvacet devět let. Tedy je tomu dvacet devět let, co jednoho božího dne ke mně přišla taková bělovlasá, droboucká paní v černých šatech; a dříve než jsem se jí mohl se svou tehdy velmi oceňovanou přívětivostí zeptat, co vlastně chce, bums, klečela přede mnou na zemi a dala se do pláče; já nevím, já vám nemohu vidět ženskou plakat.

Pane, řekla ta maminka, když jsem ji trochu upokojil, vy jste básník; pro vaši lásku k člověku vás zapřísahám, zachraňte mého syna! Jistě jste četl v novinách o případu Franka Selvina –

Myslím, že jsem tehdy vypadal asi jako vousaté nemluvně; četl jsem sice noviny, ale žádného případu Franka Selvina jsem si nevšiml. Tedy pokud jsem jí v tom štkání a kvílení rozuměl, byla věc ta: Její jediný syn, dvaadvacetiletý Frank Selvin, byl právě odsouzen doživotně do těžkého žaláře, protože prý v loupežném úmyslu zavraždil svou tetu Sofii; v očích poroty bylo přítěžující okolností, že se k svému činu nepřiznal. Vždyť on je nevinný, pane, úpěla paní Selvinová, já vám přísahám, že je nevinný! Toho nešťastného večera

mi řekl: Maminko, mě bolí hlava, já se půjdu projít za město. Pane, proto nemůže dokázat své alibi! Kdopak si v noci všimne mladého hochy, i kdyby ho náhodou potkal? Můj Frantík byl trochu lehkomyšlný chlapec; ale vy jste byl také mlád; považte, pane, že mu je teprve dvaadvacet let! Copak je možné takhle zničit celý život mladého člověka? A tak dále. Poslyšte, kdybyste viděli tu zlomenou bělovlasou maminku, tak byste poznali, co jsem tehdy poznal já: že jedno z nejstrašnějších utrpení je bezmocná soustrast. Nu, co vám budu povídat: nakonec jsem jí přísahal, že vynaložím všechno a nepřestanu, dokud v té věci nezjednám jasno; a že věřím v nevinu jejího syna. Za to slovo mně chtěla líbat ruce. Když mně chudák stará žehnala, byl bych málem sám před ní klekl. To víte, jak hloupý obličej dělá člověk, když mu někdo tak děkuje jako pánubohu.

Dobrá, tedy od té chvíle jsem udělal případ Franka Selvina svou věcí. Nejdřív jsem ovšem prostudoval akta procesu. Poslouchejte, tak šlampácký proces jsem jakživ neviděl; to byl prostě justiční skandál. Případ byl vlastně docela jednoduchý: Jedné noci slyšela služka dotyčné tety Sofie, nějaká Anna Solarová, duševně méněcenná, padesátiletá, že někdo chodí u slečinky, totiž u tety Sofie, po pokoji. Šla se tedy podívat, proč slečinka nespí, a když vešla do ložnice, viděla okno dokořán a jak nějaká mužská postava skáče z okna do zahrady. Tu ta ženská ztropila děsný křik; a když přišli sousedé se světlem, našli na zemi slečnu Sofii uškrcenou jejím vlastním ručníkem; prádelník, kde schovávala své peníze, byl otevřen a prádlo zčásti vyházeno; peníze tam zůstaly – patrně v tu chvíli služka vraha vyrušila. To byla tedy materia facti.

Druhého dne byl zatčen Frank Selvin. Ta služka totiž vypověděla, že poznala mladého pána, když skákal z okna. Bylo zjištěno, že v tu hodinu nebyl doma: vrátil se domů asi za půl hodiny potom a šel rovnou do postele. Dále vyšlo najevo, že ten hloupý kluk měl nějaké dluhy. Dále se našla klepna, která důležitě vypověděla, že se jí nějaký den před vraždou teta Sofi s něčím svěřila: prý byl u ní synovec Frank s prosíkem, aby mu půjčila pár stovek; když odmítla – byla totiž strašně lakomá –, řekl prý Frank: Teto, dejte si pozor,

něco se stane, to bude svět koukat. – Tedy to bylo všechno, pokud se týkalo Franka.

A teď si vezměte proces: trval všeho všudy půl dne. Frank Selvin prostě tvrdil, že je nevinný, že byl na procházce, pak šel rovnou domů a spal. Žádný ze svědků nebyl podroben křížovému výslechu. Advokát Frankův – to se rozumí ex offio, protože paní Selvinová na lepšího advokáta peníze neměla – byl takový starý dobrák a idiot, který se omezil na to, že upozorňoval na mládí svého nerozvážného klienta a se slzami v očích prosil velkodušné porotce o shovívavost. Ani státní žalobce si nedal mnoho práce; hřímal na porotce, že právě před procesem Franka Selvina vynesli dva osvobozující rozsudky; kam prý by se lidská společnost řítla, kdyby každý zločin došel ochrany v laxní blahovůli a mírnosti soudců z lidu? – Zdá se tedy, že porotci tento argument uznali a chtěli dát najevo, že se nesmí hřešit na jejich blahovůli a mírnost; prostě rozhodli jedenácti hlasy, že Frank Selvin je vinný zločinem vraždy. Tak, to byl ten celý případ.

Poslyšte, když jsem tyhle věci zjišťoval, já byl přímo zoufalý; ve mně se všechno vařilo, ačkoliv nejsem právník, nebo snad právě proto, že nejsem právník. Jen si to představte: korunní svědkyně je duševně méněcenná; nadto je jí skoro padesát let, tedy je patrně v klimakteriu, což ovšem případně snižuje její věrohodnost. Tu postavu v okně viděla v noci; jak jsem později zjistil, byla teplá, ale velmi tmavá noc; ta ženská nemohla tedy toho člověka poznat ani s přibližnou určitostí. Potmě nerozeznáte přesně ani velikost člověka; to jsem sám na sobě důkladně přezkoušel. A ještě ke všemu ta ženská mladého pána, totiž Franka Selvina, přímo hystericky nenáviděla, protože prý se jí posmíval; říkal jí totiž běloloktá Hébé, což dotyčná Anna Solarová z jakési příčiny považovala za smrtelnou urážku.

Druhá věc: Teta Sofie nenáviděla svou sestru, paní Selvinovou, a vlastně spolu nemluvily; ta stará panna nemohla přijít Frankově mamince ani na jméno. Říkala-li teta Sofie, že jí Frank nějak vyhrožoval, mohlo to docela dobře patřit mezi ty staropanenské jedovatosti, které si vymýšlela, aby ponížila svou sestru. Pokud se

týče Franka, byl to průměrně nadaný hoch; byl písařem v nějaké kanceláři, měl dívku, které psal sentimentální dopisy a špatné verše, a upadl do dluhů, jak se říká, bez vlastní viny; totiž protože se ze sentimentality ožíral. Jeho maminka byla dokonalá a ubohá osoba, šířaná rakovinou, chudobou a lítostí. Tedy tak vypadaly věci při bližším pohledu.

Kdepak, vy neznáte má tehdejší junácká léta; když jsem byl v ráži, já jsem se necítil. Tehdy jsem napsal do novin sérii článků pod názvem Případ Franka Selvina; bod za bodem jsem ukazoval nevěrohodnost svědků, hlavně korunní svědkyně; analyzoval jsem rozpory ve svědectvích a zaujatost některých výpovědí; dokázal jsem absurdnost toho, že by korunní svědkyně mohla poznat pachatele; demonstroval jsem naprostou neschopnost předsedy soudu a hrubou demagogii plaidoyeru státního zástupce. Ale to mně nestačilo; když už jsem byl v tom, začal jsem útočit na celou justici, na trestní řád, na instituci porot, na celý netečný a sobecký společenský řád. Neptejte se, jaký z toho byl poprask; tehdy už jsem měl nějaké jméno, mladý svět stál za mnou; jednoho večera byly dokonce demonstrace před budovou soudu. Tehdy ke mně přiběhl ten advokát mladého Selvina a lomil rukama, co prý jsem to provedl; že on přece podal zmateční stížnost a odvolání a že by Selvinův trest byl jistě snížen na nějakých pár let vězení; ale teď že vyšší instance nemůže ustoupit teroru ulice, a proto zamítne všechny jeho rekursy. Řekl jsem tomu ctihodnému právníkovi, že už mně nejde jen o Selvinův případ; že mně jde o pravdu a spravedlnost.

Ten advokát měl pravdu; rekursy byly zamítnuty, ale předseda soudu byl dán na penzi. Lidé zlatí, tehdy teprve jsem se do věci zažral; vidíte, i dnes bych řekl, že to byl svatý boj o spravedlnost. Hled'te, mnoho věcí se od té doby zlepšilo; přiznejte mně, starci, že mám na tom svůj trošek zásluhy. Selvinův případ přešel do světového tisku; řečnil jsem dělníkům v hospodách a delegátům celého světa na mezinárodních kongresech. „Napravte Selvinův případ“, to byl svého času stejně mezinárodní výkřik jako třeba

„Odzbrojte“ nebo „Votes for Women“. Pokud šlo o mne, byl to boj jedince proti státu; ale za mnou bylo mládí. Když zemřela Selvinova maminka, sedmnáct tisíc lidí šlo za rakví té vyschlé a maličké paní, a já jsem mluvil nad otevřeným hrobem, jako jsem nemluvil nikdy v životě; bůhví, přátelé, strašná a podivná věc je inspirace.

Sedm let jsem vedl ten boj; a ten boj udělal mne. To nebyly mé knihy, ale Selvinův případ, co mně získalo to jisté světové jméno. – Já vím, říkají mně Hlas Svědomí, Rytíř Pravdy nebo jak ještě; něco z toho bude i na mém náhrobním kameni. Jistě tak nějakých čtrnáct let po mé smrti se bude ve školních čítankách psát, jak básník Leonard Uden bojoval za pravdu; pak se i na to zapomene.

Sedmého roku zemřela korunní svědkyně Anna Solarová; před smrtí se vyzpovídala a s pláčem se přiznala, že ji tíží svědomí; že tehdy u soudu krivě přísahala; že nemůže říci po pravdě, že by ten vrah v okně byl Frank Selvin. Ten dobrák páter s tím přijel ke mně; tehdy už jsem měl lepší rozum o běhu světa, a proto jsem nešel s věcí do novin, nýbrž poslal jsem milého faráře k soudu. Do týdne byla nařízena restituce procesu Franka Selvina. Do měsíce stál Frank Selvin znovu před porotou; nejlepší advokát zadarmo rozdrtil žalobu v prach; nato povstal státní zástupce a doporučil porotcům, aby Franka Selvina osvobodili. A porotci rozhodli dvanácti hlasy, že je Frank Selvin nevinný.

Ano, to tedy byl největší triumf mého života. Žádný úspěch mně nedal tak čisté uspokojení – – – a zároveň takový jakýsi pocit prázdnoty; abych řekl pravdu, trochu mně začal Selvinův případ chybět – zůstala mně po něm jaksi mezera. To bylo den po procesu. Najednou přijde holka a povídá, že chce se mnou mluvit nějaký člověk.

Já jsem Frank Selvin, řekl ten člověk a zůstal stát ve dveřích; a mně bylo – já nevím, jak bych vám to řekl; pocítil jsem jakési zklamání, že ten můj Selvin vypadá jako... řekněme jako losový agent: trochu obtloustlý a bledý, se začínající pleší, mírně opocený a nesmírně všední; krom toho páchnul pivem.

Slovutný mistře, koktal Frank Selvin (představte si, řekl mi „slovutný mistře!“, já bych ho kopnul!), já vám jdu poděkovat... jako svému největšímu dobrodinci. – Zdálo se, že se tomu učil zpaměti. – Vám vděčím za svůj celý život. Všechna slova díky jsou slabá –

Ale prosím vás, řekl jsem mu honem, to byla má povinnost; když jsem si jednou byl jist, že vás odsoudili nevinně –

Frank Selvin potřásl hlavou. Mistře, řekl truchlivě, já bych nechtěl svému dobrodinci lhát; já jsem totiž tu babu zabil.

Tak u všech všudy, vyletěl jsem, proč jste to neřekl před soudem?

Frank Selvin se mi podíval vyčítavě do očí.

Mistře, řekl, na to přece mám právo; obžalovaný má právo zapírat, no ne?

Přiznám se vám, že jsem byl zdrcen. Co tedy ode mne chcete? vyjel jsem si na něj.

Já vám jdu, mistře, jen poděkovat za vaši šlechtnost, mluvil pan Selvin smutným hlasem, který patrně považoval za dojatý. I mé matičky jste se ujal. Bůh vám žehnej, ušlechtilý pěvče!

Jděte, zařval jsem bez sebe; chlap letěl ze schodů jako střelený. Za tři neděle mě zastavil na ulici; byl trochu opilý. Nemohl jsem se ho zbavit; dlouho jsem nechápal, co chce, až mně to vyložil, drže si mě za knoflík. Prý jsem mu to pokazil; kdybych prý nebyl tak o jeho případu psal, byl by odvolací soud přál sluchu zmateční stížnosti jeho advokáta, a on, pan Selvin, by nemusel sedm let nevinně sedět; abych tedy prý vzal aspoň zřetel na jeho stísněné postavení, které jsem zavinil tím, že jsem se vložil do jeho procesu – Zkrátka musel jsem mu strčit nějakou stovku. Bůh vám žehnej, dobrodinče, řekl nakonec pan Selvin se zarosenýma očima.

Podruhé přišel vyhrůžněji. Já prý jsem si na jeho případu pomohl; prý jsem si získal slávu jen tím, že jsem ho hájil, a jak on k tomu přijde, aby z toho nic neměl? Nemohl jsem ho nijak přesvědčit, že mu nejsem dlužen cosi jako provizi; prostě platil jsem znovu.

Od té doby se u mne objevoval spíše v kratších přestávkách; sedl si na sofa a vzdychal, že trpí výčitkami svědomí za to, že tu babu odkrouhnul. Já se jdu udat, mistře, říkal zasmušile, ale pro vás to

bude světová ostuda. Tak já nevím, jak bych došel klidu. – Poslouchejte, tyhle výčitky svědomí musejí být strašlivá věc, mám-li soudit podle toho, co jsem se tomu chlapovi naplatil, aby je mohl dále snášet. Nakonec jsem mu koupil lístek do Ameriky; došel-li tam klidu, to nevím.

Tak to byl ten největší úspěch mého života; mladí přátelé, až budete psát nekrolog na Leonarda Undena, napište, že Selvinovým případem se vryl zlatým písmem a tak dále; buď mu věčný dík."

ŠLÉPĚJE [*] Viz povídku Šlápěj v Bozích mukách.]

Pan Rybka se té noci ubíral domů ve zvláště dobré míře, předně proto, že vyhrál svou partii šachu (to byl pěkný mat koněm, liboval si cestou), a za druhé proto, že napadal čerstvý sníh a měkce mu chrupal pod nohama v tom pěkném a čistém tichu. Bože, to je krása, mínil pan Rybka; město pod sněhem, to je najednou docela malé město, takové starosvětské městečko – člověk by skoro věřil v ponocné a v dostavníky; to je zvláštní, jak sníh vypadá starodávně a venkovsky.

Křup, křup, pan Rybka si hledal nepošlapanou cestičku, jen pro tu radost, že to tak křupe; a protože bydlel v tiché zahradní uličce, ubývalo těch šlápějí, čím dál šel. Heleme, tady u těch vrátek ubyly mužské boty a ženské střevíčky; nejspíš manželé – jsou-li pak mladí? řekl si pan Rybka měkce, jako by jim chtěl požehnat. Tadyhle přeběhla kočka a nechala ve sněhu své řapky, podobné kvítkům; dobrou noc, číčo, budou tě studit nožičky. A teď už je tu pouze jeden řádek šlápějí, mužských a hlubokých, rovný a jasný řetízek kroků, jež rozvíjel osamělý chodec. Kterýpak soused tudy šel? řekl si pan Rybka s přátelským zájmem; tady chodí tak málo lidí, ani jedna koleje není ve sněhu, jsme tu na okraji života; až dojdou domů, ulička si Přitáhne bílou duchnu až k nosu a bude se jí zdát, že je jenom hračka pro děti. Škoda, že ráno nám to tu pošlape babka s novinami; ta nadělá šlápoty křížem krážem, jako zajíc –

Pan Rybka se najednou zastavil: právě když chtěl přejít přes běloučskou ulici k svým vrátkům, viděl, že i ty šlépěje, které tu byly před ním, odbočují z chodníku a míří přes ulici k jeho vrátkům. Kdo by to ke mně šel? řekl si zaraženě a sledoval očima ty jasné šlépěje. Bylo jich pět; a přesně uprostřed ulice se končily ostrým otiskem levé nohy; dál už nebylo nic, jen neporušený a nedotčený sníh.

To jsem blázen, řekl si pan Rybka – snad se ten člověk vrátil na chodník! – Ale pokud dohlédl, byl chodník hladce a kypře zasněžen bez jediného lidského kročeje. Inu safra, divil se pan Rybka, nejspíš ty další šlépěje budou na druhém chodníku! I obešel obloukem ten nedokončený řádek kroků; ale na druhém chodníku nebylo jediné šlápoty; a celá ulice dál svítila nedotčeným a hebkým sněhem, až se dech tajil nad tou čistotou; nikdo tudy nešel od té doby, co napadl sníh. To je divné, bručel pan Rybka, nejspíš se ten člověk vrátil pozpátku na chodník, šlapaje do vlastních šlépějí; ale to by pak musel jít pozpátku ve svých šlépějích až na roh ulice, protože přede mnou tamtudy šly jen jedny šlápoty, a sice směrem sem – Ale proč by to ten chlap dělal? užasl pan Rybka. A jak by mohl jda pozpátku trefit přesně do svých šlépějí?

Kroutě hlavou, odemkl vrátka a vešel do svého domu; ačkoliv věděl, že je to nesmysl, díval se, nejsou-li uvnitř domu nějaké sněhové nášlapky; to se rozumí, kde by se tam vzaly! Snad se mi to jen zdálo, bručel znepokojeně pan Rybka a vyklonil se z okna; na ulici ve světle lucerny viděl jasně pět ostrých a hlubokých šlépějí, končících uprostřed ulice; a dál nic. Hrom do toho, mínil pan Rybka, mna si oči; jednou jsem četl nějakou povídačku o jedné šlápotě ve sněhu; ale tady jich je celý řádek, a najednou nic – kam se ten chlap poděl?

Vrtě hlavou začal se svlékat; ale najednou toho nechal, šel k telefonu a zavolal stísněným hlasem policejní komisařství: “Haló, pan komisař Bartošek? Prosím vás, tady je taková divná věc, moc divná – Kdybyste sem někoho poslal, nebo raději přišel sám – To je dobře, já na vás počkám na rohu. Já nevím, oč jde – Ne, já myslím,

že není žádné nebezpečí; jde jen o to, aby ty stopy nikdo nepošlapal – To nevím, čím stopy! Tak dobře, já na vás počkám.”

Pan Rybka se oblékl a vyšel zase ven; opatrně obešel ty šlépěje a dával pozor i na chodníku, aby je nepošlapal. Chvěje se chladem a rozčilením, čekal na rohu ulice na komisaře Bartoška. Bylo ticho a země obývaná lidmi pokojně svítila do vesmíru.

“Tady je tak pěkně ticho,” bručel komisař Bartošek melancholicky. “A mně přivedli jednu rvačku a jednoho ožralu. Fuj! – Tak copak tu máte?”

“Sledujte tyhle šlépěje, pane komisaři,” pravil pan Rybka rozechvěným hlasem. “Je to pár kroků odtud.”

Pan komisař si svítil elektrickou lampičkou. “To byl čahoun, skoro metr osmdesát,” mýnil, “podle šlápoty a délky kroku. Boty měl slušné, myslím, že ručně šité. Ožralý nebyl a šel dost rázně. Já nevím, co se vám na těch šlépějích nelíbí.”

“Tohle,” řekl krátce pan Rybka a ukazoval na nedokončený řádek kroků uprostřed ulice.

“Aha,” děl komisař Bartošek a bez dlouhých okolků zamířil k té poslední šlépěji, sedl si na bobek a posvítit si lampičkou. “To nic není,” řekl uspokojeně, “to je docela normální, pevná šlápotá. Váha spočívala spíš na patě; kdyby ten člověk udělal další krok nebo skok, přenesla by se váha na špičku nohy, rozumíte? A to by bylo vidět.”

“To tedy znamená –,” ptal se pan Rybka napjatě.

“Inu,” řekl komisař klidně, “to znamená, že už dál nešel.”

“A kam se tedy poděl?” vyhrkl Rybka zimničně.

Komisař pokrčil rameny. “To nevím. Máte snad na něho nějaké podezření?”

“Jaké podezření?” užasl pan Rybka. “Já bych chtěl jenom vědět, kam se poděl. Podívejte se, tady udělal poslední krok a kam, prokrista, udělal další krok? Vždyť tady není žádná další šlépěj!”

“To vidím,” řekl komisař suše. “A co vám je po tom, kam šel? Je to někdo z vašeho domu? Pohřešujete někoho? Tak hergot, co vám na tom záleží, kam se poděl?”

“Ale to se přece musí vysvětlit,” zabreptal pan Rybka. “Nemyslíte, že třeba šel pozpátku ve svých vlastních šlápějích?”

“Nesmysl,” zabručel komisař. “Když jde člověk pozpátku, dělá kratší kroky a jde víc rozkročmo, aby měl jistější rovnováhu; krom toho nezvedá nohy, takže by musel vrýt patami do sněhu celé rýhy. Do těch stop je šlápnuto jen jednou, pane. Vidíte přece, jak jsou ostré.”

“Když teda se nevrátil,” naléhal tvrdošijně pan Rybka, “kam se ztratil?”

“To je jeho věc,” bručel pan komisař. “Koukejte se, když nic neprovedl, tak my nemáme právo se plést do jeho věcí. To bychom museli mít na něho nějaké udání; pak ovšem zavedeme předběžné vyšetřování...”

“Ale copak může člověk uprostřed ulice prostě zmizet?” hrozil se pan Rybka.

“To musíte počkat, pane,” radil mu pokojně komisař. “Zmizel-li někdo, bude nám to za několik dní hlásit jeho rodina nebo kdo; no, a potom budeme po něm pátrat. Dokud ho nikdo nepohřešuje, tak s tím nemáme co dělat. To nejde.”

V panu Rybkovi se počal zvedat temný hněv. “Promiňte,” prohlásil ostře, “ale já bych řekl, že policie by se měla tak trochu zajímat o to, když klidný chodec z ničeho nic zmizí uprostřed ulice!”

“Ono se mu nic nestalo,” chlácholil ho pan Bartošek. “Vždyť tu není ani stopy po nějakém zápasu – Kdyby ho někdo přepadl nebo unesl, tak by tady muselo být naděláno šlápot – Mně je líto, pane, ale já tu nemám proč zakročit.”

“Ale, pane komisaři,” spráskl ruce pan Rybka, “tedy mně aspoň vysvětlíte... To přece je taková záhada...”

“Je,” souhlasil pan Bartošek zamyšleně. “Nemáte ponětí, pane, co je na světě záhad. Každý barák, každá rodina je záhada. Když jsem šel sem, tak támhle v tom domku zavzlykal mladý ženský hlas. Pane, záhady, to není naše věc. My jsme placeni za pořádek. Copak si myslíte, že my pátráme po nějakém zloději ze zvědavosti? Pane, my po něm pátráme, abychom ho zavřeli. Pořádek musí být.”

“Tak vidíte,” vyhrkl Pan Rybka. “A to přece uznáte, že není v pořádku, aby se někdo prostřed ulice... dejme tomu vznesl kolmo do vzduchu, ne?”

“To záleží na výkladu,” mínil komisař. “On je policejní předpis, že je-li nebezpečí pádu z větší výše, má být ten člověk přivázán. Na to je v první řadě napomenutí a potom pokuta. – Jestli se ten pán vznesl jen tak samovolně do vzduchu, tak by ho ovšem měl strážník napomenout, aby si připnul ochranný pás; ale on tu asi strážník nebyl,” řekl omluvně. “To by tu byly po něm šlápoty. Ostatně třeba se ten pán vzdálil jiným způsobem, ne?”

“Ale jakým?” děl honem pan Rybka.

Komisař Bartošek potřásl hlavou: “Těžko říci. Třeba nějaké nanebevzetí, nebo Jakubův žebřík,” řekl neurčitě. “Nanebevzetí by se snad mohlo považovat za únos, kdyby se stalo násilím; ale já myslím, že se to obyčejně stává se souhlasem dotyčného. Ono je možné, že ten člověk umí lítat. Nezdálo se vám někdy, že lítáte? To se člověk jen tak drobet odrazí nohou, a už se vznáší... Někteří letí jako balón, ale já, když ve snu lítám, se musím chvílemi odrážet nohou od země; já si myslím, že to dělají ty těžké šaty a šavle. Třeba ten člověk usnul a ve snu začal lítat. Ale to není zakázáno, pane. Ovšem na frekventované ulici by ho musel strážník napomenout. Nebo počkejte, třeba to byla levitace, oni spiritisti věří na levitaci, ale spiritismus taky není zakázán. Mně říkal nějaký pan Baudyš, že to sám viděl, jak médium viselo ve vzduchu. Kdopak ví, co na tom je.”

“Ale pane,” řekl pan Rybka káravě, “snad tomu nevěříte! To by přece bylo takové porušení přírodních zákonů –”

Pan Bartošek pokrčil těžkomyslně rameny. “Pane, to já znám, lidé překračují všechny možné zákony a nařízení; kdybyste byl policajt, tak byste o tom věděl víc...” Komisař mávnul rukou. “Já bych se nedivil, kdyby porušili i přírodní zákony. Lidi jsou velká pakáz, pane. Nu, dobrou noc; ono to zebe.”

“Nevypil byste tadyhle u mne sklenici čaje... nebo slivovice?” navrhl pan Rybka.

“Proč ne,” bručel komisař melancholicky. “To víte, v téhle uniformě nemůže člověk ani do hospody. Proto policajti tak málo pijí.”

“Záhada,” pokračoval sedě v lenošce a dívaje se zamyšleně, jak mu taje na špičce boty sníh. “Devětadevadesát lidí by šlo podle těch šlépějí a ničeho by si nevšimli. A vy sám si nevšimnete devětadevadesáti věcí, které jsou zatraceně záhadné. My víme starou belu, co všechno je. Jenom některé věci nejsou záhadné. Pořádek není záhadný. Spravedlnost není záhadná. Policie taky není záhadná. Ale každý člověk, který jde po ulici, už je záhadný, protože na něho nemůžeme, pane. Jakmile něco ukradne, tak přestane být záhadný, protože ho zavřeme, a je to; aspoň víme, co dělá, a můžeme se na něho kdykoliv podívat takovým okýnkem ve dveřích, víte? Prosím vás, tihle novináři třeba píší ‚Záhadný nález mrtvoly!‘ Co je na takové mrtvole záhadného? Když ji dostaneme my, tak ji změříme a ofotografujeme a rozřežeme; my známe každou niť, co na ní je, víme, co posledně jedla, nač zemřela a kdesi cosi; mimoto víme, že ji někdo zabil nejspíš pro peníze. To je všecko tak jasné a vyložené... Můžete mně dát hodně tmavý čaj, pane. Všechny zločiny jsou jasné, pane; na nich aspoň vidíte pohnutky a všechno, co k tomu patří. Ale záhadné je, co si myslí vaše kočka, o čem se zdá vaší služce a proč se vaše žena dívá tak zamyšleně z okna. Pane, všecko je záhadné krom trestních případů; takový kriminální případ, to je přesně určený kousek skutečnosti, takový výsek, na který jsme si posvítili. Koukněte se, kdybych se tady rozhlíd, tak bych o vás ledacos poznal; ale já se dívám na špičku své boty, protože mně po vás úředně nic není; my totiž na vás nemáme žádné udání,” dodával srkaje horký čaj.

“To je taková divná představa,” začal zase po chvíli, “že policie a hlavně tihle tajní se zajímají o záhady. My se vám vykašleme na záhady; nás zajímají nepatříčnosti. Pane, nás nezajímá zločin, protože je záhadný, ale protože je zakázaný. My nehoníme nějakého toho lumpa z intelektuálního zájmu; my ho honíme, abychom ho zatkli ve jménu zákona. Poslouchejte, metaři neběhají s koštětem po

ulici, aby četli v prachu lidské stopy, ale aby smetli a uklidili to všechno svinstvo, co tam život nadělá. Pořádek není ani drobet záhadný. Dělat pořádek je svinská práce, pane; a kdo chce dělat čistotu, musí strkat prsty do každého neřádu. Prosím vás, někdo to musí dělat," řekl melancholicky, "jako někdo musí zabíjet telata. Ale zabíjet telata ze zvědavosti, to je surovost; to se má dělat ze řemesla. Když má člověk povinnost něco dělat, tak aspoň ví, že má právo to dělat. Koukněte se, spravedlnost musí být nepochybná jako násobilka. Já nevím, mohl-li byste dokázat, že každá krádež je špatná; ale já vám dokážu, že každá krádež je zakázaná, protože vás v každém případě seberu. Kdybyste rozséval na ulici perly, tak vás strážník napomene pro znečišťování ulic. Ale kdybyste začal dělat zázraky, tak vám v tom nemůžeme bránit, ledaže bychom tomu řekli veřejné pohoršení nebo nedovolený shluk lidí. Musí to být nějaká nepřístojnost, abychom se do toho vložili."

"Ale pane," namítal pan Rybka vrtě sebou nespokojeně, "copak vám tohle stačí? Tady jde o... o takovou divnou věc... o něco tak záhadného... a vy..."

Pan Bartošek pokrčil rameny. "A já to nechávám plavat. Pane, chcete-li, já nechám tu šlěpěj odklidit, aby nerušila váš noční klid. Víc nemohu dělat. Neslyšíte nic? Žádné kroky? To jde naše patrola; tak to už jsou dvě hodiny a sedm minut. Dobrou noc, pane."

Pan Rybka doprovázel komisaře z vrátek; prostřed ulice byl ještě ten nedokončený a nepochopitelný řádek kroků – Po druhém chodníku se blížil strážník.

"Mimro," zavolal komisař, "máte něco nového?"

Strážník Mimra zasalutoval. "Celkem nic, pane komisaři," hlásil. "Tamhle v čísle sedmnáct mňoukala venku kočka; tak jsem na ně zazvonil, aby ji pustili domů. V čísle devět neměli zavřená vrátka. Na rohu rozkopali ulici a nedali tam červenou lucernu, a u hokynáře Maršíka se na jedné straně uvolnila vývěsní tabule; budou to muset ráno sundat, aby to někomu nespadlo na hlavu."

"To je všechno?"

“To je všechno,” mýnil strážník Mimra. “Ráno se budou muset sypat chodníky, aby si někdo nezlomil nohu; mělo by se v šest hodin všude zazvonit –”

“Tak je dobře,” řekl komisař Bartošek. “Dobrou noc!”

Pan Rybka se ještě jednou ohlédl po těch šlápějích, jež vedly do neznáma. Ale tam, kde byla poslední šlápěj, byly teď dva důkladné otisky služebních bot strážníka Mimry; a odtud pokračovaly ty široké šlápoty pravidelnou a jasnou řádkou dál.

“Zaplaťpánbůh,” oddychl si pan Rybka a šel spat.

KUPÓN

Toho horkého srpnového večera bylo na Střeleckém ostrově plno lidí; a tak Mince a Pepovi nezbylo, než aby si sedli ke stolu, kde už seděl nějaký pán s tlustým a smutným knírem. “S dovolením,” řekl Pepa a ten pán jenom tak pokývl. (Ten protiva, řekla si Minka, zrovna u našeho stolu musí sedět!) První věc tedy byla, že si Minka s gestem vévodkyně sedla na židli, kterou jí Pepa utřel kapesníkem; druhá, bezprostředně následující, byla ta, že honem vytáhla pudřenku a pudrovala si nos, aby se jí proboha v tom horku snad trochu neleskl; a přitom, jak tu pudřenku vyjímala, vypadl jí z taštičky zmuchlaný lístek. Tu se ten pán s knírem shýbl a zvedl ten maličký lístek. “Schovejte si to, slečno,” řekl zasmušile.

Minka se začervenala, předně proto, že ji oslovil cizí pán, a za druhé proto, že ji mrzelo, že se začervenala. “Děkuju,” řekla a obrátila se honem k Pepovi. “Víš, to je ten kupón z obchodu, co jsem si kupovala punčochy.”

“Právě,” řekl melancholický muž. “Ani nevíte, slečno, k čemu se to může potřebovat.”

Pepa považoval za svou rytířskou povinnost jaksí zakročit. “Načpak schovávat takové hloupé papírky,” pravil, nedívaje se na toho pána. “Člověk toho má potom plné kapsy.”

“To nevadí,” mínil muž s knírem. “To má někdy větší cenu než já nevím co.”

Minčina tvář nabyla upjatého výrazu. (Ten protiva se nám bude plést do řeči; bože, proč jsme si nesesli jinam!) Pepa se rozhodl, že to skoncuje. “Jakou cenu?” řekl studeně a svraštil obočí. (Jak mu to sluší, potěšila se Minka.)

“Jako stopa,” zabručel ten protiva a dodal místo formálního představení: “Já jsem totiž pan Souček od policie, víte? Teď zrovna jsme měli takový případ,” řekl a mávl rukou. “Člověk ani neví, co nosí v kapse.”

“Jaký případ?” nemohl se zadržet Pepa. (Minka zachytila pohled mládence od vedlejšího stolu. Počkej, Pepo, já ti dám, mluvit s jinými lidmi!)

“Ale s tou ženskou, co ji našli u Roztyl,” řekl muž s knírem a chystal se umlknout.

V Mince propukl náhlý zájem, nejspíš proto, že šlo také o ženu. “S jakou ženskou?” vyhrkla.

“Ale s tou, co ji tam tuhle našli,” bručel vyhýbavě pan Souček od policie a trochu v rozpacích vyhrabal z kapsy cigaretu; a tu se stalo něco naprosto nepředvídaného: Pepa vjel spěšně rukou do kapsy, rozžal svůj zapalovač a podával tomu člověku oheň.

“Děkuju vám,” řekl pan Souček zřejmě dojat a poctěn. “Víte, jak našli ženci v obilí tu ženskou mrtvolu mezi Roztyly a Krčí,” vysvětloval, dávaje tím najevo svou vděčnost a přízeň.

“Já o tom nic nevím,” řekla Minka, vyvalujíc oči. “Pepo, pamatuješ, jak jsme byli v Krči? – A co se té ženské stalo?”

“Uškrcená,” pravil pan Souček suše. “Měla ještě provaz kolem krku. Já nebudu tady před slečnou povídat, jak vypadala; to víte, v červenci – a když tam ležela skoro dva měsíce –” Pan Souček vyfoukl s odporem kouř. “To nemáte ponětí, jak člověk v takovém pádě divně vypadá. Kdepak, ani vlastní matka by ho nepoznala. A těch much –” Pan Souček zavrtěl melancholicky hlavou. “Slečno, když se dá pryč jenom ta kůže, tak je s krásou amen. Ale potom

určit identitu, to je ten kříž, rozumíte? Pokud to ještě má nos a oči, tak se to dá poznat; ale když to leží dýl než měsíc na slunci –”

“Tak musí ta mrtvola mít nějaký monogram,” mínil Pepa znalecky.

“Kdepak monogram,” bručel pan Souček. “Pane, svobodné holky obvykle nemají žádný monogram, protože si říkají, ale co, beztoho se brzo vdám. Ta ženská neměla žádný monogram, kdepak!”

“A jak byla stará?” zajímala se Minka účastně.

“Asi pětadvacet, říkal doktor; víte, podle zubů a takových věcí. A podle šatů to mohla být dělnice nebo služka, ale spíš služka, protože měla takovou jako venkovskou košili. A pak, kdyby to byla dělnice, tak by už asi byla po ní shánka, protože dělnice se obvykle drží na jednom místě nebo v jednom kvartýru. Ale taková služka, když jednou změní místo, tak o ní nikdo neví a nikdo se už o ni nestará. To je taková divná věc se služkami, že jo. Tak jsme si řekli, když se nikdo po ní dva měsíce nesháněl, tak to nejspíš bude služka. Ale hlavní věc, to byl ten kupón.”

“Jaký kupón?” ptal se živě Pepa; neboť zajisté cítil v sobě hrdinnou možnost být detektivem, kanadským zálesákem, lodním kapitánem nebo něčím podobným; a jeho tvář nabyla onoho soustředěného a energického výrazu, který už patří k věci.

“To je tak,” řekl pan Souček pohlížeje zádumčivě k zemi. “Ono se u ní nenašlo dočista nic; ten, co jí to udělal, jí sebral všechno, co by mohlo mít nějakou cenu. Jenom v levé ruce ještě držela utržený řemínek od taštičky, a ta taštička bez řemínku se našla kus dál v žitě. On jí chtěl nejspíš vytrhnout i tu taštičku, ale když se řemínek přetrhl, tak už pro něj neměla žádnou cenu a zahodil ji do žita; ale dřív z ní všechno vybral, víte? Tak v té tašce jenom zůstal zapadlý v takovém faldíčku lístek z tramvaje číslo 7 a takový ten kupón z jednoho obchodu s porculánem na pětapadesát korun. Nic víc jsme u ní nenašli.”

“Ale ten provaz na krku,” řekl Pepa. “Za tím jste měli jít!”

Pan Souček potřásl hlavou. “To byl jen kus šňůry na prádlo, to nic není. My jsme neměli dočista nic než ten lístek z tramvaje a ten

kupón. To se ví, dali jsme do novin, že se našla ženská mrtvola, stáří asi dvacet pět let, šedivá sukně a proužkovaná blůza, a jestli se nějaká služebná asi dva měsíce pohřešuje, tak ať se to oznámí na policii. Dostali jsme přes sto udání; to víte, v květnu tyhle služby nejvíc mění místo, to nikdo neví proč; ale pak se ukázalo, že to byly samé plané údaje. Ale co to dá práce, takové zjišťování,” řekl pan Souček melancholicky. “Nežli se taková káča, co sloužila v Dejvicích, najde zas někde ve Vršovicích nebo v Košířích, pane, to stojí jednoho člověka celý den běhání. A nakonec to všechno je zbytečné; ta pitomá řehtačka je živá a ještě se člověku vysměje. Teď hrajou pěkný kousek,” poznamenal s libostí, kývaje hlavou do taktu k Wagnerovu motivu valkýr, do něhož kapela na ostrově vkládala všechnu svou sílu. “Takový smutný, že? Já mám rád smutnou hudbu. Proto já chodím na všechny velké funusy, chytat tam kapsáře.”

“Ale ten vrah musel nechat nějaké stopy,” mínil Pepa.

“Vidíte tamhletoho frajera?” pravil pan Souček se zájmem. “Ten dělá pokladničky v kostelích. To bych rád věděl, co tu chce. Ne, ten vrah nenechal žádné stopy. Poslouchejte, když najdete zamordovanou holku, tak na to můžete vzít jed, že to udělal její milenec; to se tak obvykle stává,” řekl zádušně. “Z toho si, slečno, nic nedělejte. Teda to my bychom věděli, kdo ji oddělal; ale dřív bychom museli znát, která ona je. V tom byla ta celá potíž, že jo.”

“Ale na to,” řekl Pepa nejistě, “má přece policie své metody.”

“No právě,” souhlasil těžkomyslně pan Souček. “Například takovou metodu, jako kdybyste hledal jednu kroupu v pytli s čočkou. To už musí být taková trpělivost, pane. Víte, já čtu rád tyhle detektivky, co tam je o těch drobnostech a takových věcech. Ale co byste si na té ubohé holce drobnostem vykoukal? Ledaže byste se chtěl podívat na rodinné štěstí nějakého toho tlustého červa, jak vede na procházku ty své malé červíčky. Promiňte, slečno; ale mě vždycky mrzí, když něco slyším o metodě. Víte, ono to není jako číst román a předem hádat, jak to dopadne. Spíš to je, jako by vám dali

román a řekli: Tak, pane Souček, to musíte přechíst slovo za slovem, a kde najdete slovo ačkoliv, tak tu stránku si запиšte. – Teda taková to je práce, rozumíte? Tady člověku nepomůže žádná metoda ani důmysl; musí číst a číst, a nakonec najde, že v té knize není ani jedno ačkoliv. Nebo musí běhat po celé Praze a zjišťovat pobyt nějakého sta Andul nebo Mařek, aby teda detektivně objevil, že žádná z nich není zabitá. O tomhle by se mělo něco napsat,” mínil nespokojeně, “a ne o ukradeném perlovém náhrdelníku královny ze Sáby. Protože tohle, pane, je aspoň solidní práce.”

“No, a jak jste tedy na to šli?” vyptával se Pepa, jsa si předem jist, že on by na to šel jinak.

“Jak jsme na to šli,” opakoval pan Souček zamyšleně. “Nejdřív jsme museli s něčím začít, že jo. Tak jsme tu měli předně ten lístek z tramvaje číslo sedm. Teda dejme tomu, že ta holka, jestli to byla totiž služka, sloužila někde blízko té trati: ono to nemusí být správně, třeba po té trati jela jen náhodou; ale něco musíme ze začátku přijmout, aby se vůbec dalo začít, no ne? Jenže ona ta sedmička jezdí zrovna přes celou Prahu, z Břevnova přes Malou Stranu a Nové Město na Žižkov; teda to zas nic není, s tím se nedá nic dělat. Potom tu byl ten kupón; z toho se dalo poznat aspoň to, že ta holka před časem koupila v jednom obchodě s porculánem za pětapadesát korun zboží. Tak jsme šli do toho obchodu.”

“A tam si na ni vzpomněli,” vyhrkla Minka.

“Co vás nemá, slečno,” bručel pan Souček. “Kdepak by se na ni pamatovali. Ale náš pan doktor Mejzlík, totiž to je náš pan komisař, se tam šel zeptat, jaké zboží se tak může za pětapadesát korun dostat. To je různé, řekli mu, podle toho, kolik kousků toho bylo; ale rovnou za pětapadesát korun, to je jen taková anglická čajová konvička pro jednu osobu. – Tak mně jednu prodejte, řekl náš pan doktor, ale ať je to šmízo, aby to tolik nestálo.

Teda potom si mě pan komisař zavolal a povídá: Koukejte se, Součku, tohle je něco pro vás. Dejme tomu, že ta holka byla služka. Taková služka každou chvíli něco rozbije, a když se jí to stane potřetí, řekne jí paní, vy huso, teď to půjdete koupit ze svého. Teda

taková holka jde koupit jenom jeden kus, zrovna ten, co rozbila. A za padesát pět korun je zrovna jen tahle čajová konvička. – To je zatrápeně drahé, povídám mu. A on na to: Člověče, to je právě to. Předně nám to vysvětluje, proč si ta služka ten kupón schovala; pro ni to byla fůra peněz, a třeba si myslela, že jí to jednou paní nahradí. Za druhé, koukejte se: to je čajová konvička pro jednu osobu. Teda buď to děvče sloužilo u osamělé osoby, nebo její paní měla na bytě osamělou osobu, která si v té konvičce nechávala nosit snídani. A ta osamělá osoba byla nejspíš nějaká slečna, protože osamělý pán by si sotva koupil takovou drahou a pěknou konvičku, že jo; paní si obyčejně ani nevšimnou, z čeho pijí. Ještě tak nejspíš to bude osamělá slečna, protože taková frajle v podnájmu má vždycky strašně ráda něco svého a pěkného, a pak si koupí takovou zbytečně drahou věc.”

“To je pravda,” zvolala Minka. “Víš, Pepo, já ti mám takovou pěknou vázičku!”

“Tak vidíte,” řekl pan Souček. “Ale kupón od ní už nemáte. A pak mně pan komisař povídá: Teď, Součku, budeme hádat dál; ono to je zatrápeně nejisté, ale někde musíme začít. Koukněte se, osoba, která vyhodí pětapadesát korun za čajovou konvičku, nebude bydlet na Žižkově. (Víte, to zas pan doktor Mejzlík měl na mysli tu trať číslo 7, totiž ten lístek z tramvaje.) Ve vnitřní Praze, tam máte málo podnájemníků, a na Malé Straně bydlí jen takoví, co pijí kafe. Já bych nejspíš hádal na tu čtvrť mezi Hradčany a Dejvicemi, když už tu máme tu sedmičku. Skoro bych řekl, povídá, že ta slečna, co pije čaj z takovéhle anglické konvičky, nemůže jinde bydlet než v takovém domku se zahrádkou; víte, Součku, to už je taková moderní anglická kultura. – Rozumíte, on náš doktor Mejzlík má někdy takové potrhle nápady. Tak víte co, Součku, povídá, vemte tu konvičku a poptejte se po té čtvrti, kde tam bydlí v podnájmu takové ty lepší slečny; a kdyby některá měla právě takovou konvičku, tak se zeptejte, jestli od její bytné neodešla někdy v květnu služka. Je to po čertech slabá stopa, ale zkusit se to může. Tak jděte, fotr, to už je váš případ.

Teda poslouchejte, já nemám rád takovéhle hádání; pořádný detektiv přece není nějaký planetář nebo jasnovidec. Detektiv nemá tak mnoho špekulovat; někdy sic náhodou kápne na to pravé, ale náhoda, to není poctivá práce. Ten lístek z tramvaje a ta čajová konvička, to je aspoň něco, co vidím; ale to ostatní je jen... dílo obraznosti," pravil pan Souček, trochu se ostýchaje užít tak vzdělaného slova. "Teda já jsem na to šel po svém; šel jsem v té čtvrti dům od domu a ptal jsem se, nemají-li tam takovou čajovou konvičku. A představte si, v sedmatřicátém domě, kam jsem po pořádku přišel, povídá služka, jejej, zrovna takovou konvičku má naše slečna, co bydlí u naší paní! Tak jsem se nechal ohlásit u té paní. Ona to byla nějaká vdova po generálovi a pronajímala dva pokoje slečnám; a jedna ta slečna, nějaká slečna Jakoubková, profesorka angličtiny, měla právě takovou konvičku na čaj. Milostpaní, povídám, neodešla od vás někdy v květnu služka? – Odešla, řekla ta paní, říkali jsme jí Mařka, ale jak se jmenovala dál, to už nevím. – A nerozbila někdy předtím té slečně tu konvičku? – Rozbila, řekla ta paní, a musela ze svého koupit novou; ale propána, jak o tom víte? – Vidíte, milostpaní, povídám, my se dozvíme všechno.

Teda pak už to šlo lehko; nejdřív jsem zjistil služku, se kterou ta Mařka kamarádila – poslouchejte, každá služka má vždycky jen jednu kamarádku, ale té řekne všechno –, a od té jsem se dozvěděl, že se ta holka jmenovala Marie Pařízková z Dřevíce; ale nejvíc jsem chtěl vědět, se kterým mládencem ta Mařka chodila. Prý chodila s nějakým Frantou; co ten Franta byl, to ta kamarádka nevěděla, ale vzpomněla si, že byla s těmi dvěma jednou v Edenu, a tam jiný frajer křikl na toho Frantu: Tě bůh, Ferdo! – Teda tohle dostal do referátu nějaký pan Frýba od nás; víte, on je znalec na tyhle alias. A ten Frýba hned řekl: Franta alias Ferda, to bude ten Kroutil z Košíř, ale on se vlastně jmenuje Pastyřík. Pane komisař, já na něho jdu, ale to musíme být dva. – Teda já jsem šel s sebou, třebaže to není můj referát. Čapli jsme ho u jeho milé; neřád, chtěl střílet. Pak ho dostal do práce komisař Matička; pane, to nikdo neví, jak ten to dělá, ale za

šestnáct hodin dostal z toho Franty nebo Pastyříka všecko, že uškrtil na mezi tu Marii Pařízkovou a oloupil ji o těch pár stovek, zrovna když odešla ze služby; on jí totiž sliboval, že si ji vezme, – to všichni tak dělají,” dodal pochmurně.

Minka se zachvěla. “Pepo,” vydechla, “to je strašné!”

“Teď už ne,” pravil pan Souček od policie vážně. “Ale víte, strašné bylo, když jsme tam nad ní stáli v tom poli a nenašli jsme nic než ten kupón a ten lísteček z tramvaje. Takové dva nicotné, bezvýznamné papírky – a přece jsme chudáka Mařku pomstili. Já říkám, nic, nic nemá člověk zahodit; i ta nejzbytečnější věc může být stopa nebo svědectví. Pane, člověk ani neví, co má v kapse důležitého.”

Minka se ustrnule dívala očima plnými slz; a hle, teď je v horoucí oddanosti obrací k svému Pepovi a nechává z vlhké dlaně vypadnout na zem zmačkaný kupónek, který po celou tu dobu nervózně žmolila. Pepa to neviděl, protože koukal po hvězdičkách; ale pan Souček od policie to viděl a usmál se smutně a chápavě.

OPLATKŮV KONEC

K třetí hodině ráno shledal civilní strážník Krejčík, že v pekařském krámu v Neklanově ulici, čp. 17, je napolo vyzdvižen závěs. Zazvonil tedy na domovníka, a třebaže neměl službu, nahlédl pod závěs, není-li snad někdo v krámě. V tom okamžiku vyrazil z krámu člověk, na půl kroku střelil Krejčíka do břicha a dal se na útěk.

Strážník Bartoš, který v tu dobu podle předpisu patroloval v Jeronýmově ulici, slyšel výstřel a rozběhl se tím směrem. Na rohu Neklanovy ulice div nevrazil do běžícího člověka; ale dříve než mohl říci “Stůj!”, třeskla rána a strážník Bartoš se zhroutil střelen do života.

Ulice se probudila ječením policejních písťalek; poklusem se sbíhaly patroly z celého rajónu, z komisařství přiběhli tři muži

cestou si zapínající kabáty, za pár minut přihrčela motorka z ředitelství a z ní vyskočil policejní důstojník; v tu chvíli už strážník Bartoš byl mrtev a Krejčík umíral, drže se za břicho.

Do rána bylo provedeno asi dvacet zatčení; zatýkalo se naslepo, protože vraha nikdo neviděl; ale jednak strážníci museli nějak pomstít smrt dvou svých lidí, jednak se to tak obvykle dělá: počítá se s tím, že některý ze zatčených náhodou kápne božskou. Na direkci se vyslýchalo nepřetržitě po celý den a celou noc; bledí a umoření notoričtí zločinci se svíjeli na skřipci nekonečných výslechů, ale ještě víc se třásli před tím, až je po výsledku vezme pár strážníků mezi sebe; neboť ve všech lidech od policie bouřila temná a strašná zuřivost. Vrah strážníka Bartoše přerušil ten jistý familiérní poměr, který je mezi strážníkem z povolání a zločincem z povolání; kdyby jen střílel, budiž, ale střílet do břicha, to se nedělá ani zvířatům.

Druhé noci k ránu už věděli všichni strážníci až na Poslední periférii, že to udělal Oplatka. Utrousil to jeden ze zatčených: Jo, Valta řek, že Oplatka voddělal ty dva v Neklance a že jich vodkrouhne víc; jemu že to je jedno, protože má souchotě. – Dobrá, tedy Oplatka.

Ještě té noci byl zatčen Valta, potom Oplatkova milenka a tři mládenci z Oplatkovy party; ale nikdo nemohl nebo nechtěl říci, kde se Oplatka zdržuje. Kolik strážníků a tajných bylo posláno za Oplatkou, to je jiná věc; ale krom toho každý strážník, když měl po službě, sotva vypil doma tu bryndu a něco zabručel ke své ženě, sebral se a šel na svou pěst hledat Oplatku. Bodejť, Oplatku zná každý; to je přece ten zelenej skrček s tím tenkým krkem.

K jedenácté hodině v noci strážník Vrzal, který se v devět vrátil ze služby, hodil se do civilu a řekl ženě, že se jde jen tak okouknout na ulici, potkal u Rajské zahrady človíčka, který se jaksí držel ve stínu. Strážník Vrzal, třebaže neozbrojen a mimo službu, se šel na něho trochu blíž podívat; ale když byl od něho na tři kroky, sáhl ten človíček do kapsy, střílel Vrzala do břicha a dal se na útěk. Strážník Vrzal se chytil za břicho a rozběhl se za ním; po stu krocích se

zhroutil; ale to už zahvízdaly policejní píšťalky a několik mužů běželo za prchajícím stínem. Za Riegrovými sady padlo pár výstřelů; čtvrt hodiny nato se několik aut ověšených strážníky hnalo do hořeniho Žižkova a hlídky čtyř nebo pěti mužů prolézaly novostavby té čtvrti. K jedné hodině třeskl výstřel za Olšanským rybníkem; kdosi běžící střelil po mládenci, který se vracel od svého děvčete z Vackova, ale netrefil ho. O druhé hodině uzavíral řetěz strážníků a detektivů Židovské pece a krok za krokem se stahoval. Počalo sychravě pršet. K ránu došla zpráva, že někdo za Malešicemi střelil po financovi, který tam měl svůj post; financ se sice za ním rozběhl, ale pak si moudře řekl, že to není jeho věc. Bylo zřejmo, že Oplatka vyklouzl do polí.

Na šedesát mužů v přilbách i v buřinkách se vracelo od Židovských pecí, promoklí a bezmocně rozlícení, že jim bylo až do breku. Hergot, není-li tohle k vzteku! Tři lidi od policie ten lump oddělal, Bartoše, Krejčíka a Vrzala, a teď běží přímo do rukou četníkům! My máme na něj právo, mínila policie v uniformách i v civilu, a teď musíme toho skrčka, toho mizerného Oplatku, nechat četníkům! Poslouchejte, když nás odstřeloval, tak je to naše věc, ne? Ať se nám do toho žandáři nepletou; měli by mu jen zastoupit cestu, aby se musel vrátit do Prahy –

Celý den studeně mžilo; večer za soumraku šel četník Mrázek z Čerčan, kde si kupoval baterku do rádia, do Pyšel; byl beze zbraně a pískal si. Když tak jde, vidí proti sobě jít pomenšího človíčka; na tom nic není, ale človíček se zastavil, jako by váhal. Kterýpak to je, řekl si četník Mrázek, a vtom už viděl šlehnout plamínek a svalil se, drže se rukou za bok.

Ještě toho večera bylo, to se rozumí, alarmováno četnictvo z celého okresu. “Poslouchej, Mrázku,” řekl umírajícímu četnický kapitán Honzátko, “nic si z toho nedělej ; čestné slovo, že toho lumpa dostaneme. Je to ten Oplatka, a já na to vezmu jed, že se chce protlouct k Soběslavi, protože se tam narodil. Čertví, proč se ti chlapi, když už jim jde o krk, táhnou k domovu. No tak, Václave, podej mi ruku; já ti slibuju, že ho odkráglujem, kdyby nás to mělo

nevímco stát." Václav Mrázek se pokusil o úsměv; myslel sice na své tři děti, ale pak si představil, jak ze všech stran se stahují četníci... snad i Toman z Černého Kostelce... votický Závada půjde jistě... sázavský Rousek taky, kamarádi, kamarádi... To bude krása, myslel Václav Mrázek, tolik četníků pohromadě! Tehdy se Mrázek usmíval naposledy; co bylo pak, byla už jen nelidská muka.

Ale té noci se stalo tohle, že votického strážmistra Závadu napadlo prohlédnout noční vlak od Benešova; kdopak ví, třeba tam sedí ten Oplatka; kruci, že by si troufal do vlaku? Ve vagónech blikala světélka, lidé dřímali na lavicích schouleni jako unavená zvířata. Strážmistr Závada procházel vagóny a myslel si, čert aby poznal člověka, kterého jsem jakživ neviděl! Vtom na krok od něho vyskočil mládenec s kloboukem do očí, praskla rána, a dřív než mohl strážmistr na úzké chodbičce strhnout pušku z ramene, byl človíček mávající revolverem z vozu venku. Strážmistr Závada měl ještě čas křiknout "Za ním!", načež se složil v chodbě vagónu na tvář.

Zatím ten mládenec vyskočil z vozu a běžel k nákladním vagónům. Tam šel s lucerničkou železničář Hruša a říkal si, no, až odjede šestadvacítká, půjdu si do lampárny lehnout. Vtom běžel proti němu člověk. Děda Hruša neřekl ani švec a skočil mu do cesty; to už je takový mužský instinkt. Pak ještě viděl takové šlehnutí, a dost; ani šestadvacítká neodjela, a děda Hruša už ležel v lampárně, ale na prkně, a železničáři se na něho chodili dívat smekajícíce.

Několik supějících mužů se sice rozběhlo za prchajícím stínem, ale bylo už pozdě; nejspíš se už dostal po kolejích do polí. Ale odtud, z toho blikajícího nádraží, z toho houfce poplašených lidí se rozletěla širokým kruhem po kraji, stočeném v podzimní dřímotě, divá panika. Lidé se vtiskli do svých chalup a stěží si troufali na zápraží. Povíдалo se, že tuhle a tamhle někdo viděl neznámého a divoce vypadajícího člověka; byl takový dlouhý a hubený, nebo takový menší v koženém kabátě; pošťák viděl, jak se někdo schovává za stromem; na kočího Lebedu někdo na silnici kýval, aby zastavil, ale Lebeda práskl do koní a ujel. Skutečně se stalo to, že

kdosí vzlykající únavou zastavil dítě, které šlo do školy, a vytrhl mu uzlíček s krajícem chleba. "Dej sem," zachroptěl ten člověk a dal se s krajícem na útěk. Od té chvíle se vesnice zavřely na závoru a sotva dýchaly hrůzou; jen taktak, že se odvážily přitisknout nos k okenní tabulce a podezřivě vyhlížet do šedivého a liduprázdného kraje.

Ale současně se rozvíjel druhý, soustředný pohyb. Všemi cestami po jednom po dvou přicházeli četníci; bůhví, kde se jich tolik nabralo. "Hergot, člověče," zařval kapitán Honzátko na četníka z Čáslavi, "co tu chcete? Kdo vás sem poslal? Copak si myslíte, že potřebuju na jednoho lumpa četníky z celých Čech? He?" Četník z Čáslavi si sundal přilbu a drbal se rozpačité v týle. "Víte, pane kapitáne," řekl s prosebným pohledem, "on ten Závada byl můj kamarád... já mu to nemůžu udělat, abych při tom nebyl, že jo." "Zatracení chlapi," burácel kapitán, "tohle mně říká každý! Už mně sem přišlo na padesát četníků bez rozkazu - co mám s vámi dělat?" Kapitán Honzátko si hryzal vztekle kníry. "Dobrá, budete mít silnici tady od té křižovatky k lesu; řekněte benešovskému Voldřichovi, že ho jdete vystřídat." "To nepůjde," mínil rozvážně četník z Čáslavi. "Pane kapitáne, on se mně ten Voldřich na vystřídání vykašle, že jo, to se rozumí. Spíš abych vzal ten les od kraje k té druhé cestě - kdo tam je?" "Semerád z Veselky," bručel kapitán. "Poslouchejte, vy Čáslaváku, pamatujte si: na mou odpovědnost budete střílet první, kdybyste někoho viděl. Žádné cavyky, rozumíte? Já už si nenechám odstřelovat své lidi. Tak marš!"

Potom přišel přednosta stanice. "Pane kapitáne," řekl, "tak zas jich přijelo třicet." "Koho třicet?" vyhrkl kapitán. "No," řekl přednosta stanice, "přece železničářů. Víte, skrz toho Hrušu. On to byl náš člověk, a tak oni se vám přišli nabídnout -" "Pošlete je zpátky," rozkřikl se kapitán, "já tady nepotřebuju žádné civilisty!" Přednosta stanice nejistě přešlapoval. "Koukněte se, pane kapitáne," mínil chlácholivě, "oni sem jeli až z Prahy a z Mezimostí. - Ono je dobře, když tak spolu drží. Víte, to oni si zas nedají vzít, když ten Oplatka zabil jednoho z nich. Jaksi právo na to mají - No tak, pane kapitáne, udělejte jim tu radost a vemte je s sebou!"

Kapitán Honzátko podrážděně vrčel, aby mu dali svatý pokoj. Během dne se široký kruh pomalu stahoval. Odpoledne telefonovalo nejbližší posádkové velitelství, je-li snad zapotřebí vojenské posily. "Ne," utrl se kapitán neuctivě, "to je naše věc, rozumíte?" Zatím dojeli tajní z Prahy; strašně se pohádali s vrchním četnickým strážmistrem, který je rovnou z nádraží posílal zpátky. "Cože," rozzuřil se inspektor Holub, "nás chcete posílat pryč? Nám zabil tři lidi a vám jenom dva, vy svrabáři! My máme na něj větší právo než vy, vy zlatohlavové!" - Sotva se podařilo srovnat tento konflikt, vypukl nový na druhé straně kruhu, mezi četníky a hajnými. "Jděte nám odtud," vztekali se četníci, "tohle není hon na zajíce!" "Až naprší," pravili hajní, "tohle jsou naše lesy, a tady my máme právo chodit, víme?" "Mějte rozum, lidi," urovnával to sázavský Rousek, "to je naše věc, a do toho ať se nám nikdo neplete." - "Povídali," pravili hajní. "To dítě, co mu ten chlap vzal chleba, je tamhle hajného z Hůrky d'ouče. To my tak nemůžeme nechat, a basta!"

Toho večera byl kruh uzavřen; když se setmělo, slyšel muž chraptivý dech muže po své pravé i levé straně a mlaskání kroků v mazlavé oranici. "Stát," letělo tiše od muže k muži. "Nehýbat se!" Bylo těžké a hrozné ticho; jen chvílemi zaharašilo suché listí v té tmě uprostřed kruhu nebo zašuměla mžívá přeprška; jen chvílemi mlaskl krok přešlapujícího muže nebo něco kovově cvaklo, snad řemení či puška. K půlnoci někdo v té tmě zařval "Stůj!" a vystřelil; v ten okamžik se to semlelo tak nějak divně, padlo zmateně asi třicet ran z pušek, všichni se rozběhli v tu stranu; ale vtom zase jiní křičeli "Zpátky! Nikdo ani krok!" Jakžtakž se to urovnalo, kruh se uzavřel znovu; ale teprve teď si všichni plně uvědomili, že v té tmě před nimi se skrývá uštvaný a ztracený člověk, číhající, aby vyrazil v šíleném útoku. Cosi jako nezadržitelný třas běželo od muže k muži; někdy zašustila těžká kápěj, jako by to byl pokradmý krok. Bože, kdyby už bylo vidět! Ježíšikriste, kdyby už bylo světlo!

Začalo mlhavě svítat. Muž rozpoznával obrysy nejbližšího muže, divě se, že byl tak blízko člověku. Uprostřed řetězu lidí se rýsovalo husté křoví nebo lesík (byl to zaječí remízek), ale bylo tam tak ticho,

tak docela ticho – Kapitán Honzátko si tahal zimničně kníry: hergot, máme ještě čekat, nebo –

“Já tam půjdu,” zahučel inspektor Holub; kapitán zafrkl nosem. “Jděte tam vy,” obrátil se na nejbližšího četníka. Pět lidí se vrhlo do křoví, bylo slyšet praskot lámaných větví, a najednou ticho. “Zůstaňte tady,” křikl kapitán Honzátko na své lidi a šel pomalu k houští. Pak se vynořila z křoví široká záda četníka něco vlekoucího, nějaké schoulené tělo, jehož nohy nesl hajný s mrožím knírem. Za nimi se vydral z houští kapitán Honzátko, zachmuřený a žlutý. “Položte ho tady,” zachroptěl, přemnul si čelo, rozhlédl se jako udiven po tom váhajícím řetězu lidí, zamračil se ještě víc a křikl: “Co koukáte? Rozchod!”

Nějak rozpačitě trousil se muž za mužem k tomu drobnému, jakoby skrčenému tělu na mezi. Tohle tedy byl Oplatka; ta hubená ruka, čouhající z rukávu, ta drobná, zelená, deštěm oslizlá tvář na tenkém krčku – Propána, jaký ho je malinký kousíček, toho mizery Oplatky! Hele, tady má vstřel v zádech, tady malou ránu za odstávajícím uchem, a tady zas... Čtyři, pět, sedm jich dostal! Kapitán Honzátko, který klečel u toho těla, vstal a stísněně odchrchlával; pak zvedl nejistě a téměř plaše oči – Tady stojí dlouhá, masívní fronta četníků, pušky na ramenou, nahoře lesklé bodáky; bože, jací silní chlapi, jako tanky, a stojí ve vyrovnané řadě jako při parádě, nikdo ani nedutá – Z druhé strany černý hlouček tajných, takoví zavalití, kapsy napuchlé revolverem; pak modří železničáři, nevelcí a houževnatí, potom zelení hajní, čahouni šlašití a vousatí, tváří rudých jako paprika – Vždyť je to jako slavný funus, cuklo to v kapitánovi; takové karé, jako by měli salvu vystřelit! Kapitán Honzátko se hryzl do rtů v nesmyslné a palčivé trýzni. Ten skrček na zemi, ztuhlý a rozčepýřený, sestřelená nemocná vrána, a tady tolik lovců – “Tak sakra,” křičel kapitán zatínaje zuby, “není tu nějaký pytel? Zakrejte to tělo!”

Na dvě stě mužů se rozcházelo všemi směry; ani na sebe nemluvili, jen bručeli na špatné cesty a rozmrzele říkali na vzrušené dotazy, no jo, je po něm, a dejte nám už pokoj! Četník, který zůstal

na stráži nad tím zakrytým tělem, se utrhoval vztekle na venkovské čumily: "Co vy tu chcete? Tady nemáte co koukat! To není pro vás!"

Na hranicích okresu si odplivl sázavský četník Rousek: "Fuj loty! Člověče, já ti řeknu, raději bych se neviděl. Hergot, kdybych tak na toho Oplatku mohl být sám, chlap proti chlapovi!"

POSLEDNÍ SOUD

Pověstný, mnohonásobný, několika zatykači a celou armádou četníků i detektivů stíhaný vrah Kugler prohlásil, že ho nedostanou, a také ho nedostali, aspoň živého ne. Poslední, vcelku devátý jeho vražedný kousek byl, že zastřelil četníka, který ho chtěl zatknout. Četníka sice skolil, ale sám dostal sedm kulí, z nichž tři byly naprosto smrtelné. Tím zdánlivě unikl pozemské spravedlnosti.

Jeho smrt přišla tak rychle, že ani neměl času pocítit obzvláštní bolest. Když jeho duše opustila tělo, mohla užasnout nad podivnostmi onoho světa, světa mimo prostor, šerého a nekonečně pustého, ale neužasla. Člověk, který byl v žaláři i v Americe, považuje onen svět prostě za nové prostředí, v němž se s trochou statečnosti protluče jako kdekoliv jinde.

Konečně nadešel Kuglerovi nevyhnutelný Poslední Soud. Poněvadž v nebi je věčně stav výjimečný, přišel před Senát, a nikoliv před Porotu, jak by byl dle svých skutků snad očekával. Soudní síň byla zařízena prostě, tak jako na zemi; z důvodů, jež záhy nahlédnete, scházel tam kříž, u kterého přísahají svědkové. Soudcové byli tři, vesměs staří, zasloužilí radové přísných a omrzelých tváří. Formality byly poněkud nudné: Kugler Ferdinand, bez zaměstnání, narozený toho a toho dne, zemřel... Tu se ukázalo, že Kugler nezná datum své smrti; viděl hned, že toto opomenutí mu v očích soudu škodí, i zatvrdil se.

"Čím se dáváte vinen," ptal se předseda.

"Ničím," řekl Kugler zarytě.

"Přiveďte svědka," vzdychl předseda.

Proti Kuglerovi usedl mohutný, přímo neobyčejně veliký stařec, oděný modrým pláštěm, posetým zlatými hvězdami; při jeho příchodu soudcové vstali, a vstal i Kugler, proti své vůli, okouzlen. Teprve když stařec se posadil, usedl soud znovu.

“Svědku,” počal předseda, “Bože Vševědoucí, tento Poslední Senát vás povolal, abyste podal svědectví ve věci Kuglera Ferdinanda. Jsa Nejvyšš Pravdomluvný, nemusíte přísahat. Žádáme vás jenom v zájmu líčení, abyste se držel věci a neodbočoval do podrobností, jež nemají nezákonné povahy. A vy, Kuglere, neskákejte svědkovi do řeči. Ví vše, zbytečně byste zapíral. Prosím pana svědka, aby vypovídal.”

To řka, opřel se předseda lokty pohodlně o stůl a sňal zlaté brýle, patrně připraven na delší řeč svědkovu. Nejstarší votant se uvelebil k spaní. Zapisující anděl otevřel knihu života.

Svědék Bůh lehce odkašlal a počal:

“Ano, Kugler Ferdinand. Ferdinand Kugler, syn továrního úředníka, byl odmalička zkažené dítě; ty kluku, ty ses nazlobil! Maminku měl strašně rád, ale styděl se to dát najevo; proto byl vzpurný a neposlušný. Pamatuješ se, jak jsi kousl tatínka do palce, když ti chtěl natlouci, že jsi kradl růže v notářově zahradě?”

“To byly růže pro berních Irmu,” vzpomínal Kugler.

“Já vím,” řekl Bůh. “Bylo jí tehdy sedm let. A že nevíš, co se s ní potom stalo?”

“Nevím.”

“Vdala se, vzala si Oskara, syna továrníkova; nakazil ji a při potratu zemřela. Pamatuješ se na Rudu Zárubova?”

“Co se s ním stalo?”

“Ten se dal, člověče, k námořníkům a zahynul v Bombaji. Vy dva jste byli nejhorší kluci v celém městě. Kugler Ferdinand kradl už ve svém desátém roce a lhal napořád; chodil do špatné společnosti, jako byl opilec a žebrák Dlabola, se kterým se dělil o své jídlo.”

Soudce pokynul rukou, to že snad sem nepatří; ale Kugler sám se ptal ostýchavě: “A... co se stalo s jeho dcerou?”

“S Mařkou?” řekl Bůh. “Ta se docela spustila. Ve čtrnácti se prodávala, ve dvaceti zemřela a vzpomněla na tebe v agónii smrti. Ve čtrnácti letech ses opíjel a utíkal jsi z domova. Tvůj otec se utrápil hořem a tvá matka si vyplakala oči; zneuctil jsi svůj dům, a tvá sestřička, tvá hezká sestra Martička, nenašla ženicha, který by pro ni přišel do domu zlodějova. Žije ještě v samotě a chudobě, uštvaná drobnými výdělky, kterými ji milosrdní lidé zraňují.”

“Co dělá zrovna teď?”

“Zrovna teď je u Vlčků v krámě a kupuje nitě, aby šila do setmění. Pamatuješ se na ten krám? Koupil sis tam jednou skleněnou duhovou kuličku, to ti bylo šest let; a hned první den jsi kuličku ztratil a ne a ne ji nalézt. Pamatuješ se; jaks tehdy brečel vztekem a lítostí?”

“Kam se to tenkrát zakutálela?” ptal se Kugler dychtivě.

“Ale do odtoku pod okapem. Vždyť, člověče, tam leží doposud, a je už tomu třicet let. Zrovna teď na zemi prší a skleněná kulička se otrásá v chladné, zurčící vodě.”

Kugler sklonil hlavu překonán. Ale předseda nasadil si brýle a řekl mírně: “Svědku, musíme přejít k věci. Vraždil obžalovaný?”

Bůh svědek potřásl hlavou. “Devět lidí zabil. Prvního člověka ve rvačce. Zato se zkazil v kriminále. Druhá byla nevěrná milá. Za to byl odsouzen k smrti a utekl. Třetí byl stařec, kterého oloupil. Čtvrtý byl noční hlídač.”

“Ten zemřel?” vykřikl Kugler.

“Zemřel po třech dnech,” řekl Bůh, “v hrozných bolestech a nechal po sobě šest dětí. Pátý a šestý člověk byli dva staří manželé; ubil je sekerou a našel jen šestnáct korun, zatímco měli schováno přes dvacet tisíc.”

Kugler vyskočil: “Prosím vás, kdepak?”

“Ve slamníku,” řekl Bůh. “V plátěném pytlíčku pod slamníkem, kde skrývali své peníze vydřené lichvou a lakotou. Sedmého člověka zabil v Americe; byl to přistěhovalec, krajan, bezradný jako dítě.”

“Tak ve slamníku to bylo,” šeptal Kugler užasle.

“Ano,” pokračoval svědek. “Osmý člověk, to byl chodec, který se mu namátl do cesty, když ho honili. Tehdy měl zánět okostice a šílel bolestí. Člověče, tys mnoho zkusil. Poslední pak byl četník, kterého skolil, právě než umřel.”

“Proč vraždil?” tázal se předseda.

“Jako jiní lidé,” odpovídal Bůh; “ze zloby, z chtivosti peněz, s rozvahou i nahodile, někdy s rozkoší a jindy z nutnosti. Byl štědrý a někdy pomáhal lidem. Byl hodný k ženám, měl rád zvířata a držel své slovo. Mám uvést jeho dobré skutky?”

“Děkuji,” řekl předseda, “není třeba. Obžalovaný, máte co říci k svému obhájení?”

“Ne,” pravil Kugler lhostejně; neboť teď už mu bylo všechno jedno.

“Soud se odebere k poradě,” prohlásil předseda, a tři radové se vzdálili. Bůh i Kugler zůstali v soudní síni.

“Kdo to jsou?” ptal se Kugler, ukazuje hlavou za odcházejícími.

“Lidé jako ty,” řekl Bůh. “Byli na světě soudci, a tož soudí i tady.”

Kugler si hryzl prsty. “Myslí jsem... totiž, nestaral jsem se o to, ale... čekal bych, že budete soudit vy, jakožto... jakožto...”

“Jakožto Bůh,” dokončil veliký stařec. “Ale to je právě to, víš? Protože všechno vím, nemohu vůbec soudit. To přece nejde. Že nevíš, Kuglere, kdo tě tentokrát udal?”

“Nevím,” řekl Kugler překvapen.

“Lucka, sklepnice; udala tě ze žárlivosti.”

“Promiňte,” osmělil se Kugler, “ale vy jste zapomněl říci, že jsem zastřelil v Chicagu toho ničemu Teddyho.”

“Ale kdepak,” namítl Bůh, “ten se z toho vylízal a je živ doposud. Já vím, že je udavač; ale on je, člověče, jinak dobrák a hrozně má rád děti. Jen si nemysli, že někdo je tak docela ničema.”

“Proč vlastně vy... proč ty, Bože, nesoudíš sám?” tázal se Kugler zamyšleně.

“Protože všechno vím. Kdyby soudcové všechno, ale naprosto všechno věděli, nemohli by také soudit; jen by všemu rozuměli, až

by je z toho srdce bolelo. Jakkak bych já tě mohl soudit? Soudce ví jenom o tvých zločinech; ale já vím o tobě všechno. Všechno, Kuglere. A proto tě nemohu soudit.”

“A proč tedy soudí... ti lidé... i na nebi?”

“Protože člověk patří člověku. Já jsem, jak vidíš, jenom svědek; ale o trestu, víš, o trestu rozhodují lidé – i na nebi. Věř mi, Kuglere, je to v pořádku; lidé si nezasluhují jiné spravedlnosti než lidské.”

V té chvíli vrátil se soud od porady a předseda Posledního Senátu přednesl silným hlasem: “Kugler Ferdinand odsuzuje se pro devětkrát opakovaný zločin vraždy úkladné, zabití a loupeže, pro přečin revertence, pro neoprávněné nošení zbraně a pro krádež růží k doživotnímu trestu pekla. Trest nastoupí ihned. Prosím, nyní další případ. Je tu obžalovaný Machát František?”

ZLOČIN V CHALUPĚ

“Vstaňte, obžalovaný,” pravil předseda soudu. “Tedy žaloba vás viní, že jste zavraždil svého tchána Františka Lebedu; při vyšetřování jste doznal, že jste ho třikrát uhodil sekerou do hlavy v úmyslu zabít ho. Tak co, cítíte se vinen?”

Zedřený mužík se zachvěl a něco polkl. “Ne,” vypravil ze sebe.

“Zabil jste ho?”

“Jo.”

“Tedy se cítíte vinen?”

“Ne.”

Předseda soudu měl andělskou trpělivost. “Koukejte se, Vondráčku,” řekl, “ono vyšlo najevo, že jste ho už jednou chtěl otrávit; dal jste mu do kafe jed na krysy. Je to pravda?”

“Jo.”

“Z toho je vidět, že jste mu už delší dobu bažil po životě. Rozuměl jste mi?”

Mužík potáhl nosem a bezradně pokrčil rameny. "To bylo skrz ten jetel," koktal. "Von prodal ten jetel, a já mu říkal, táto, nechte ten jetel, já koupím králíky –"

"Počkejte," přerušil ho předseda soudu. "Byl to jeho jetel, nebo váš?"

"No jeho," mumlal obžalovaný. "Ale nač von potřebuje jetel? A já mu říkal, táto, nechte mně aspoň to pole, co máte tu vojtěšku, ale von povídá, až umřu, tak to dostane Mařka, jako má žena, a pak si s tím dělej, co chceš, ty hlade hladová."

"Proto jste ho chtěl otrávit?"

"No jo."

"Proto, že vám nadával?"

"Ne. To bylo skrz to pole. Von řek, že to pole prodá."

"Ale člověče," vyhrkl předseda, "vždyť to bylo jeho pole, ne? Proč by to nesměl prodat?"

Obžalovaný Vondráček se podíval vyčítavě na předsedu. "Dyť já mám vedle toho pole takovej proužek brambor," vysvětloval. "Já to koupil proto, aby to jednou s tím polem přišlo dohromady, a von řek, co mně je po tvým proužku, já to prodám Joudalovi."

"Tak vy jste žili v nesvárech," pomáhal předseda.

"No jo," řekl Vondráček zamračeně. "To bylo skrz tu kozu."

"Pro jakou kozu?"

"Von mně vydojil kozu. Já mu říkal, táto, nechte tu kozu, nebo nám dejte tu loučku u potoka. Ale von tu louku pronajal."

"A co dělal s penězi?" zeptal se jeden z porotců.

"Co by dělal," pravil obžalovaný zasmušile. "V truhle je schoval. Až umřu, říkal, tak to dostanete. Ale umřít, to von nechtěl. Dyť už mu bylo přes sedmdesát."

"Tedy vy říkáte, že těmi sváry byl vinen váš tchán?"

"To byl," mínil Vondráček váhavě. "Von nechtěl nic dát. Dokud jsem živ, povídal, tak hospodařím já, a basta. A já mu povídám, tatínku, kdybyste koupil krávu, tak já to pole zvorám, a nemusí se prodávat. Ale von řek, až umřu, tak si kup třeba dvě krávy, ale já ten můj pruh prodám Joudalovi."

“Poslyšte, Vondráčku,” pravil předseda přísně, “nezabil vy jste ho pro ty peníze v truhle?”

“Ty byly na krávu,” řekl Vondráček zarytě. “To jsme počítali, až von umře, to bude kráva. Taková chalupa nemože bejt bez krávy, že jo. Kdepak mám vzít hnůj.”

“Obžalovaný,” vpadl do toho státní zástupce, “nám nejde o krávu, ale o lidský život. Proč jste zabil svého tchána?”

“To bylo skrz to pole.”

“To není žádná odpověď!”

“Von chtěl to pole prodat –”

“Ale peníze by vám po jeho smrti stejně zůstaly!”

“Jo, ale von nechtěl umřít,” pravil Vondráček pohoršeně. “Milostpane, kdyby byl umřel po dobrým – Já mu nikdy nic zlého neudělal. To dosvědčí celá vesnice, já ho měl jako vlastního otce, no že jo?” řekl, obraceje se k publiku. Auditorium, kde zasedalo půl vesnice, souhlasně zašumělo.

“Ano,” ozval se předseda vážně. “A proto jste ho chtěl otrávit, že?”

“Votrávit,” zabručel obžalovaný. “Tak neměl prodat ten jetel. Milostpane, to jim každej dosvědčí, že jetel má zůstat doma. To nejní žádný hospodářství, no že jo?”

Auditorium zabručelo na souhlas.

“Obracejte se ke mně, obžalovaný,” křikl předseda. “Nebo dám vaše krajany vyvést. Povězte nám, jak se stala ta vražda.”

“No,” začal Vondráček váhavě, “to bylo v neděli, a já viděl, jak zase mluví s tím Joudalem. Táto, povídám mu, to pole mně nesmíte prodat. Ale von řek, to víš, tebe se budu ptát, ty cihláři. Tak jsem si řek, že už je nejvyšší čas, že jo. Tak jsem šel štípat dříví.”

“Byla to tahle sekyrka?”

“Jo.”

“Pokračujte!”

“Večer povídám ženě, jdi a vem děti k tetě. Vona hned začala brečet. Nebreč, povídám, já s ním dřív eště promluvím. A von pak přišel do kůlničky a řek, tohle je má sekyrka, dej ji sem! A já mu řek,

že mně vydojil kozu. Nato von mně chtěl vydrat tu sekyrku. Tak jsem po něm seknul."

"Proč?"

"To bylo skrz to pole."

"A proč jste ho seknul třikrát?"

Vondráček pokrčil rameny. "To už tak – Milostpane, našinec je zvyklej na těžkou práci."

"A pak?"

"Pak jsem si šel lehnout."

"Spal jste?"

"Ne. Já jsem počítal, co bude stát ta kráva, a že tu louku vyměním za ten cípek u cesty. Vono to pak bude pohromadě."

"A svědomí vás netrápilo?"

"Ne. Mě trápilo, že ty pole nejsou pohromadě. A pak se musí spravit chlív pro tu krávu, to bude taky stát pár stovek. Dyť von tchán už neměl ani vůz. Já mu říkal, táto, pánbůh vám hříchy odpusť, ale tohle nejni hospodářství. Ty dvě pole chtěj k sobě, to už dá cit."

"A se starým člověkem jste cit neměl?" zahřímal předseda.

"Když von chtěl ten proužek prodat Joudalovi," koktal obžalovaný.

"Tedy vy jste ho zavraždil ze ziskuchtivosti!"

"To není pravda," bránil se Vondráček rozechvěně. "To bylo pro to pole! Kdyby ty pole přišly dohromady –"

"Cítíte se vinen?"

"Ne."

"Zavraždit starého člověka, to pro vás nic není?"

"Dyť říkám, že to bylo skrz to pole," vybuchl Vondráček téměř vzlykaje. "To přece není žádná vražda! Ježíšmarjá, tomu přece každěj musí rozumět! Milostpane, dyť to bylo v rodině! Cizímu bych to neudělal – Já jsem nikdy nic neukrad... zeptejte se na Vondráčka... a voni mě sebrali jako zloděje, jako zloděje," sténal Vondráček, duse se lítostí.

“Ne, ale jako otcovraha,” pravil předseda smutně. “Víte, Vondráčku, že na to je trest smrti?”

Vondráček smrkal a potahoval. “To bylo skrz to pole,” řekl odevzdaně; načež se líčení vleklo dál: svědkové, plaidoyery...

Zatímco se porota odebrala k poradě o vině obžalovaného Vondráčka, brejlil Předseda zamyšleně z okna kanceláře.

“Celkem to bylo slabé,” bručel votant. “Ani státní zástupce se do toho jaksi nehnal, ani obhájce toho mnoho neřek... Zkrátka, vyložený případ, jaképak řeči.”

Předseda soudu zafuněl. “Vyložený případ,” řekl a mávl rukou. “Poslouchejte, pane kolego, ten člověk se cítí tak v právu jako vy nebo já. Mně to připadá, jako bych měl soudit rezníka za to, že porazil krávu, nebo krtka za to, že dělá krtiny. Člověče, mně chvílemi bylo, že to vůbec není naše věc, rozumíte, otázka práva nebo zákona – Fuj,” oddechl si a svlékal talár. “Musím si od toho chvilku odpočinout. Víte, já myslím, že ho porota pustí; je to nesmyslné, ale snad ho pustí, protože... Já vám něco řeknu: já jsem selské krve; a když ten člověk říkal, že ta pole chtějí k sobě, tak... já viděl dva pruhy polí, a cítil jsem, kdybychom měli soudit... rozumíte, po nějakém božím zákonu... že bychom musili soudit ta dvě pole. Víte, co bych byl nejraději udělal? Nejraději bych byl vstal, smekl baret a řekl: Obžalovaný Vondráčku, ve jménu božím, protože krev prolitá volá do nebe, oseješ ta dvě pole blínem; blínem a hložím; a do smrti budeš mít před očima ten úhor nenávisti... Rád bych věděl, co by tak tomu řekl státní zástupce. Pane kolego, někdy by měl soudit Bůh; víte, on by mohl uvalit takové strašné a veliké tresty – Soudit ve jménu božím; ale na to my jsme krátkí. – Co, už se porota dohodla?” Vzdychaje nechutí, oblékal si předseda soudu talár. “Tak pojďme! Uveďte porotu!”

ZMIZENÍ HERCE BENDY

Druhého září zmizel herec Benda, mistr Jan Benda, jak se mu říkalo od té doby, co jediným rozběhem vystoupil na jednu z nejvyšších příčlí herecké slávy. Totiž druhého září se nestalo docela nic; posluhovačka, která v devět hodin ráno přišla poklidit Bendův byt, našla zvalenou postel a celý ten kančí nepořádek, který obyčejně Bendu obklopoval, jenom pan mistr nebyl doma; ale jelikož na tom nebylo nic neobvyklého, dala byt svým sumárním způsobem do pořádku a šla zase po svém. Dobrá. Ale od té doby nebylo po herci Bendovi ani památky.

Paní Marešová (totiž ta posluhovačka) se nepodivila příliš ani tomu; prosím vás, tihle herci, to vám je jako cikáni; kdopak ví, kam zas jel hrát nebo flámovat. Ale desátého září se strhla po herci Bendovi shánka; měl přijít do divadla, kde se začínaly zkoušky na Krále Leara; když Benda nepřišel ani na třetí zkoušku, vzbudilo to přece jen nepokoj a z divadla telefonovali doktoru Goldbergovi, Bendovu příteli, neví-li, co se děje s Bendou.

Ten doktor Goldberg byl chirurg a vydělával ukrutné peníze na slepých střevech; to už je taková židovská specialita. Jinak to byl tlustý člověk s tlustými zlatými brýlemi a tlustým zlatým srdcem; hořel pro umění, měl byt od podlahy po strop ověšený samými obrazy a oddaně miloval herce Bendu, který k němu choval přátelské opovržení a s jistou blahosklonností mu dovoľoval, aby za něj platil; což, mezi námi, nebyla zrovna maličkost. Tragická maska Bendova a zářící obličej doktora Goldberga (který pil jenom vodu), to už patřilo k sobě při všech těch sardanapalských flámech a divokých výtržnostech, které byly druhou stránkou proslulosti velkého mima.

Tedy tomu doktoru Goldbergovi telefonovali z divadla, co prý se děje s Bendou. Odpověděl, že nemá ponětí, ale že se po něm podívá; co neřekl, bylo, že už ho sám po celý týden shání po všech nočních lokálech a výletních hotelech s rostoucím znepokojením; měl tísnivou předtuchu, že se něco Bendovi stalo. To bylo totiž tak:

Doktor Goldberg byl, pokud mohl zjistit, poslední, kdo Jana Bendu viděl. Někdy koncem srpna s ním ještě podnikl triumfální tažení noční Prahou; ale pak už Benda nepřišel na žádnou obvyklou schůzku. Snad stůně, řekl si konečně doktor Goldberg a zajel si jednou večer do Bendova bytu; bylo to právě prvního září. Zvonil u dveří; nikdo nešel otevřít, ale uvnitř bylo slyšet nějaký šramot. Tu drnčel doktor dobrých pět minut na zvonek; najednou zazněly kroky a dveře se otevřely; stál v nich Benda zahalený v županu, a doktor Goldberg se ho zděsil: tak zdivočele vypadal slavný herec s rozčuchanými a splenými vlasy a vousy dobrý týden neholenými; zdál se přepadlý a špinavý. "A, to jste vy," řekl nevlídně, "co chcete?"

"Proboha, copak se s vámi stalo?" vyhrkl doktor užasle.

"Nic," zavrčel Benda. "Nikam nepůjdu, rozumíte? Dejte mi pokoj!" A zavrčel dveře Goldbergovi před nosem. – Den nato tedy zmizel.

Doktor Goldberg břejlil ustaraně svými tlustými skly. Něco tu nebylo v pořádku. Od domovníka baráku, kde Benda bydlel, zvěděl jenom to, že onehdy v noci, snad to bylo zrovna na druhého září, zastavilo asi ve tři hodiny ráno před domem auto; ale nikdo nevystoupil, jen troubil na houkačku, jako by dával někomu v domě znamení. Pak bylo slyšet, že někdo vychází z domu a zabouchl za sebou domovní vrata; potom auto odjelo. Jaké to bylo auto, kdepak, na to se domovník nešel podívat; ve tři hodiny ráno člověk neleze z postele, když nemusí. Ale ta houkačka troubila, jako by ti lidé měli hrozný kvalt a nemohli chvíli čekat.

Paní Marešová vypověděla, že pan mistr celej tejden nevyšel z bytu (leđa snad v noci), neholil se a snad se ani nemyl, jak vypadal; jídlo si nechal nosit domů, chlastal koňak a válel se na sofa; to jako je všecko. Nyní, když se začali o Bendovo zmizení starat také jiní lidé, šel doktor Goldberg znovu za paní Marešovou.

"Poslouchejte, matko," řekl, "nevíte, jaké měl pan Benda na sobě šaty, když odešel ze svého bytu?"

“Žádný,” pravila paní Marešová; “to je právě to, co se mně nelíbí. Neměl žádný šaty. Já znám všechny jeho vobleky a všechny visej v bytě, – ani jedny katě nechyběj.”

“Že by byl odešel jenom v prádle?” mínil doktor Goldberg velmi zaražen.

“Ani v prádle ne,” prohlásila paní Marešová, “ani v botách; to je to divný, pane. Viděj, já mám zapsanej každej jeho kousek prádla, protože to nosím do prádelny; teď to vyprali a já jsem mu to srovnala a spočítala; má tam vosmnáct košil, nechybí ani jedna, ani jeden kapesník, no dočista nic. Jenom jeden kufírek je pryč, co s sebou vždycky bere. Jestli vodešel, tak musel bejt krom ty drahý duše docela nahej.”

Doktor Goldberg vypadal velmi povážlivě. “Matko,” řekl, “když jste tam druhého září ráno přišla, nebyl tam nějaký zvláštní nepořádek? Víte, něco pokáceného nebo vylomené dveře – ?”

“Nepořádek,” mýnila paní Marešová, “to von tam nepořádek byl, jako vždycky. Von pan Benda byl takový čuně, pane. Ale jinak tam nebyl žádnéj nepořádek, to zas ne. Ale řeknou mně, kam moh jít, když neměl na těle ani tu kšandu?”

Doktor Goldberg to ovšem věděl tak málo jako ona; a s nejpochmurnějšími starostmi se obrátil tentokrát už na policii.

“Nu dobře,” řekl policejní úředník, když mu dr. Goldberg vyklopil všechno, co věděl, “budeme pátrat. Ale podle toho, co jste povídal, že byl po celý týden zamčen doma, neholený a nemytý, válel se na pohovce, chlatal koňak a pak se ztratil nahý jako ašant, to by, pane, koukalo, hm, na nějaké –”

“– delirium,” vyhrkl doktor Goldberg.

“Ano,” řekl úředník. “Řekněme na sebevraždu v pomatení smyslů. Víte, u něho bych se tomu nedivil.”

“Ale to by se snad našlo jeho tělo,” mýnil dr. Goldberg nejistě. “A potom, jakpak daleko by mohl dojít nahý? A proč by bral s sebou kufřík? A ten vůz, co čekal u domu – Pane, to vypadá spíš jako útěk.”

“A co,” vzpomněl si úředník, “dluhy neměl?”

“Ne,” řekl honem doktor; on sice Jan Benda měl dluhů jako kvítí, ale nebral je nikdy tragicky.

“Nebo... řekněme nějaký osobní skandál... nešťastnou lásku, nebo lues, nebo vůbec nějakou větší starost?”

“Pokud vím, nic,” mínil doktor Goldberg váhavě; na jednu nebo dvě věci si přitom vzpomněl, ale spolkl je, – ostatně to všechno stěží mělo co dělat s nepochopitelným zmizením herce Bendy. Nicméně když se vracel z policie domů – to se rozumí, policie učiní, co je v její moci –, převaloval v hlavě, co věděl o Bendovi po téhle stránce. Nebylo toho mnoho:

1. Benda měl někde za hranicemi legitimní manželku, o kterou se ovšem nestaral;

2. vydržoval si jakési děvče v Holešovicích;

3. měl poměr, a sice takzvaný pohoršující poměr s paní Grétou, ženou velikého fabrikanta Korbela; ta paní Gréta chtěla mermomocí hrát divadlo, a proto pan Korbel financoval nějaké filmy, ve kterých jeho paní hrála ovšem hlavní role. Bylo tedy známo, že Benda je milencem paní Gréty, že paní Gréta za ním jezdí a už si ani nedává tak pozor, jak by se slušelo. Ostatně Benda nikdy o těchhle věcech nemluvil; pohrdal vším zpola s veličenskou důstojností a zpola s cynismem, který Goldberga mrazil. Ne, řekl si doktor beznadějně, v soukromých věcech Bendových se nikdo nevyzná. Ať se propadnu, není-li v tom nějaká ošklivá historie; ale teď už je to věc policie.

*

Doktor Goldberg ovšem nevěděl, co policie podniká a jaké jsou její cesty: čekal s rostoucí malomyslností, že dostane nějakou zprávu. Zatím už uplynul měsíc od zmizení herce Bendy a o Janu Bendovi se začalo mluvit v minulém čase.

Jednou kvečeru potkal doktor Goldberg starého herce Lebdušku; a jak se tak zapovídali, přišla řeč, to se rozumí, na Bendu. “Panečku, to byl herec,” vzpomínal starý Lebduška. “Já ho pamatuju, když mu bylo asi pětadvacet let. Zatracený kluk, ten hrál Osvalda! Víte, že se tam chodili dívat mladí medikové, jak vypadá paralýza? Tehdy hrál poprvé krále Leara; poslouchejte, já ani nevím, jak hrál, protože jsem

se mu pořád díval na ruce. On vám měl ruce jako osmdesátiletý dědek, takové vyzáblé, vysušené, ubohé ruce – teda tomu podnes nerozumím, jak si udělal ty ruce. Já přece se taky dovedu maskovat; ale tohle, pane, po Bendovi neudělá nikdo; to ocení jenom herec.”

Doktoru Goldbergovi působilo melancholickou rozkoš naslouchat tomu hereckému nekrologu na Jana Bendu.

“To byl důkladný hráč, pane,” vzdychl Lebduška. “Jak vám sekýroval divadelního krejčího! Já vám nebudu hrát krále, křičel, když mně dáte na kabát takové šófl krajky! To on nesnesl na sobě žádný divadelní švindl. Když měl hrát Othella, tak vám proběhal všechny starožitnické krámy, až našel takový starý renezanční prsten; a ten musel mít na prstě, když hrál Othella. On říkal, že se mu líp hraje, když má na sobě něco pravého. To ani nebyla hra, to bylo zrovna... převtělení,” řekl Lebduška nejistě, nevěda, užil-li pravého slova. “A když hrál, byl vždycky v pauzách sprostý jako polír a zamykal se ve své šatně, aby ho nikdo nevytrhoval z toho stavu. Proto on tolik pil, že mu to šlo na nervy,” mínil Lebduška zamyšleně. “Já jdu tadyhle do kina, pane,” řekl na rozloučenou.

“Já půjdu s vámi,” navrhl doktor Goldberg, nevěda, jak by utloukl večer. Dávali tam nějaký námořnický film, ale doktor Goldberg ani dobře nevěděl, oč jde; skoro se slzami v očích poslouchal, jak starý Lebduška žvatlá o Janu Bendovi.

“To nebyl herec,” povídal Lebduška, “to byl zrovna čert; jemu nestačil jeden život, to je to. V životě byl prase, pane doktore; ale na jevišti, to byl skutečný král nebo skutečný šupák. Pane, jak on dovedl kynout rukou, jako by po celý život jenom poroučel; a zatím jeho táta byl potulný brusič. Helejte, tady ten trosečník; je na pustém ostrově a přitom má ostříhané nehty, blbec jeden. Vidíte, jak ty fousy má jenom přilepené? Kdyby ho hrál Benda, tak by si nechal narůst pravé fousy, a za nehty by měl pravou špínu... Copak, pane doktore, copak se vám tak najednou stalo?”

“Promiňte,” koktal Goldberg, vstávaje, “ale já jsem si na něco vzpomněl. Děkuju vám,” a už běžel z biografu. Benda by si byl

nechal narůst pravé vousy, opakoval. Benda si nechal narůst pravé vousy! Že mě to nenapadlo dřív!

“Na četnické velitelství!” křikl, vrhaje se do nejbližšího taxíku; a když pronikl k strážmistrovi, který měl noční službu, domáhal se s velkým křikem a prošením, aby mu pro živého boha hned, ale hned zjistili, nebyla-li druhého září nebo někdy potom nalezena kdekoliv mrtvola neznámého vandráka, ano, kdekoliv prosím! Proti všemu očekávání se onen strážmistr šel opravdu někam podívat nebo zeptat, spíše z dlouhé chvíle nežli ze zvláštní horlivosti nebo zájmu; zatím se doktor Goldberg potil rozčilením, neboť mu svítalo něco hrozného.

“Tak, pane,” pravil strážmistr, vraceje se, “druhého září ráno našel hajný v křivoklátských lesích mrtvolu neznámého tuláka, asi čtyřicet let; třetího září byla vytažena u Litoměřic z Labe mrtvola neznámého muže, věk asi třicet let, byl ve vodě aspoň čtrnáct dní; dne desátého září u Německého Brodu neznámý oběšenec, věk asi šedesát let...”

“O tom tulákovi není nic bližšího?” ptal se doktor Goldberg bez dechu.

“Vražda,” řekl strážmistr, koukaje pozorně na rozčileného doktora. “Podle hlášení četnické stanice měl lebku rozbitou tupým předmětem. Pitevní nález je: alkoholik, příčina smrti poranění mozku. Tady je fotografie,” pravil strážmistr a dodával znalecky: “Hergot, toho zřídili!”

Na fotografii bylo vidět tělo muže po pás; byl oblečen ve všivé hadry, s rozhalenou kalikovou košilí; tam, kde lidé mají čelo a oči, byl jen strašný chumáč spečených vlasů a něčeho, co snad byla kůže nebo kosti; toliko ježatá, strniskem zarostlá brada a pootevřená ústa se podobaly ještě člověku. Doktor Goldberg se třásl jako list. Je to... mohl by to snad být Benda?

“Měl... měl nějaké zvláštní znamení?” vypravil ze sebe zdrceně.

Strážmistr se podíval do nějakého lejstra. “Hm. Velikost metr sedmdesát osm, vlasy prošedivělé, zuby nápadně zkažené...”

Doktor Goldberg si hlasitě oddechl: "Tak to není on. Benda měl zuby zdravé jako zvíře. To není on. Odpusťte," breptal blaženě, "že jsem vás obtěžoval, ale to nemůže být on. To je vyloučeno."

To je vyloučeno, říkal si s úlevou, když se vracel domů. Možná, že je živ; snad, bože, snad už sedí v Olympii nebo u Černé Káči...

Té noci doktor Goldberg podnikl zase tah noční Prahou; pil svou sklenici vody ve všech lokálech, kde kdysi kraloval Jan Benda, a brejllil svými zlatými okuláry po všech koutech, ale Benda nebyl nikde. K ránu doktor Goldberg zbledl, řekl si nahlas, že je idiot, a hnál se do své garáže.

Ráno už byl u jednoho okresního hejtmanství a nechal si vzbudit hejtmana; naštěstí se ukázalo, že toho pána už jednou vlastnoručně vykuchal a zašil a odevzdal mu na památku slepé střevo naložené v lihu. Následkem této nikoliv povrchní známosti měl za dvě hodiny v rukou exhumaci povolení a přihlížel po boku velmi rozmrzelého okresního lékaře vykopávání mrtvolý neznámého tuláka.

"Říkám vám, pane kolego," bručel okresní lékař, "na toho již se ptala pražská policie; to je naprosto vyloučeno, že by to byl Benda. Vždyť to byl úplně špinavý lump."

"Měl vši?" ptal se doktor Goldberg se zájmem.

"To nevím," řekl lékař s odporem. "Pane kolego, teď již na něm nic nepoznáte; prosím vás, když je to měsíc v zemi –"

Když byl hrob vykopán, musil doktor Goldberg poslat pro kořalku; jinak by nedostal hrobníky k tomu, aby zvedli a donesli do márnice to nevýslovné, co leželo na dně hrobu, zašito v pytli.

"Jděte se na to podívat sám," utrl se okresní lékař na doktora Goldberga a zůstal před márnicí, kouře silné cigáro.

Za chvíli se motal z márnice doktor Goldberg, na smrt bledý. "Pojďte se podívat," řekl chraptivě, šel zpátky k tomu tělu a ukazoval na místo, které bylo kdysi hlava člověka. Tu odhrnul doktor Goldberg pinzetou to, co byly kdysi rty; objevily se odporně zkažené zuby, nebo spíše jen žluté kousky zubů, blýskající z černé karies. "Tak se dobře podívejte," vydechl Goldberg, zajel pinzetou mezi zuby a vyňal z nich kus černého kazu. Pod ním se ukázaly dva

skvoucí, silné řezáky. Ale děle to doktor Goldberg nevydržel; utekl z márnice, drže se oběma rukama za hlavu.

Když se za chvíli vrátil k okresnímu lékaři, byl bledý a strašlivě smutný. "Tak to máte ty nápadně zkažené zuby, pane kolego," řekl tiše. "To byla jenom černá smola, co si herci Přilepují na zuby, když hrají dědky nebo vandráky. Ten špinavý lump byl herec, pane kolego," a beznadějně mávl rukou, dodávaje: "A k tomu ještě veliký herec."

*

Toho dne objevil se doktor Goldberg u továrníka Korbela; byl to veliký a silný člověk s bradou jako galoše a tělem jako pilíř.

"Pane," řekl mu doktor Goldberg, vyhlížeje soustředěně ze svých kulatých skel, "já k vám jdu... ve věci herce Bendy."

"Ale," děl fabrikant a založil ruce za hlavou. "Už se zas našel?"

"Částečně," pravil doktor Goldberg. "Já myslím, že vás to bude zajímat... už kvůli tomu filmu, který jste s ním chtěl dělat... totiž financovat."

"Kvůli jakému filmu?" ptal se veliký muž lhostejně. "Já o ničem nevím."

"Já míním ten film," řekl Goldberg tvrdohlavě, "co v něm měl Benda hrát tuláka... a paní Gréta hlavní ženskou roli. Vlastně se to mělo točit kvůli paní Grétě," mínil doktor nevinně.

"Po tom vám nic není," zavrčel Korbel. "Nejspíš vám Benda něco namluvil... To byly předčasné řeči. Nějaký takový plán snad byl... To vám říkal Benda, že?"

"Kdepak! Vy jste mu přece nařídil, že o tom nesmí nikomu ani pipnout; dělali jste s tím takové tajnosti. Ale víte, on si Benda nechal poslední týden svého života narůst vousy a pačesy, aby vypadal jako vandrák. On Benda bral takové detaily moc důkladně, že?"

"Nevím," uřál továrník. "Přejete si ještě něco?"

"Tak ten film se měl točit druhého září, co? První scéna se měla brát v křivoklátských lesích za úsvitu; tulák se probouzí na kraji mýtiny... v ranních mlhách... vytřepává si listí a jehličí z hadrů... Já si tak představuju, jak by to byl Benda zahrál. Já vím, že si oblékl ty

nejhorší hadry a škrpály; on toho měl na půdě plnou bednu. Proto po jeho... zmizení nechyběl ani kousek z jeho prádla a šatů – propána, že to nikoho nenapadlo! Pane, to se dalo čekat, že se vystrojí do posledního cancouru u rukávů a provázku kolem pasu jako pravý šupák; to už tak byl jeho koníček, dát si tak záležet na kostýmu.”

“A co dál?” řekl veliký muž a naklonil se víc do stínu. “Já totiž nechápu, proč mně to všechno povídáte.”

“Protože druhého září asi ve tři hodiny ráno,” pokračoval doktor Goldberg tvrdošíjně, “jste pro něj přijel... nejspíš vypůjčeným, ale rozhodně zavřeným autem; já myslím, že řídil váš bratr, protože je sportsman a nenadělá mnoho řečí. Jak bylo s Bendou smluveno, nešel jste nahoru, ale troubil jste dole. Za chvíli přišel Benda... nebo řekněme přesněji, špinavý a ježatý tulák. Tak honem, řekl jste mu, operatér už jel napřed. A jeli jste do křivoklátských lesů.”

“Číslo vozu patrně nevíte,” řekl muž ve stínu ironicky.

“Kdybych to věděl, tak by vás už zatkli,” pravil doktor Goldberg velmi jasně. “Za úsvitu jste byli na místě; je to taková mýtina nebo spíš háj stoletých dubů – překrásná scenérie, pane! Já myslím, že váš bratr zůstal u vozu na silnici a dělal, jako by něco spravoval na motoru. Vy jste vedl Bendu čtyři sta kroků od cesty a tam jste řekl: Tak, tady je to. A kde je operatér? vzpomněl si najednou Benda. V tom okamžiku jste mu zasadil první ránu.”

“Čím?” ozval se muž ve stínu.

“Olověným zabijákem,” řekl doktor Goldberg. “Protože francouzský klíč by byl na takovou lebku, jako měl Benda, příliš lehký; a vy jste ji chtěl rozmlátit k nepoznání. Když jste ho dobil, šel jste zpátky k vozu. Hotovo? ptal se váš bratr; ale vy jste asi nic neřekl, protože zavraždit člověka není maličkost.”

“Vy jste se zbláznil,” zahučel muž ve stínu.

“Nezbláznil. Já jsem vám chtěl jenom připomenout, jak to asi bylo. Vy jste chtěl Bendu odstranit kvůli tomu skandálu s paní Grétou; paní Gréta už vyváděla tuze veřejně –”

“Vy smradlavý žide,” zaburácel muž v lenošce, “co vy si to dovoluujete –”

“Já se vás nebojím,” řekl doktor Goldberg, narovnával si brýle, aby vypadal přísněji. “Na mne si, pane, nepřijdete, kdybyste byl sebebohatší. Čím mně můžete uškodit? Ledaže si u mne nedáte řezat slepé střevo; a já bych vám to, pane, ani neradil.”

Muž ve stínu se dal do tichého smíchu. “Poslouchejte, člověče,” řekl s jakousi veselostí, “kdybyste jen desetinu z toho, co jste mně tady nažvanil, bezpečně věděl, nešel byste s tím ke mně, ale na policii, že?”

“To je právě to,” řekl velmi vážně doktor Goldberg. “Pane, kdybych mohl jen desetinu dokázat, nebyl bych tady. Myslím, že se to nikdy nedokáže; ani to, že ten shnilý tulák byl Benda, se už nedokáže. Právě proto jsem přišel.”

“Vyhrožovat, ne?” hodil muž v lenošce a sahal po elektrickém zvonku.

“Ne, ale strašit. Pane, vy jistě nemáte tuze citlivé svědomí, na to jste příliš bohatý. Ale to, že někdo jiný zná tu celou hrůzu, že někdo ví, že jste vrah, že váš bratr je vrah, že jste zavraždili herce Bendu, syna brusičova, komedianta, vy dva fabrikanti, pane, to do smrti poruší vaši velkopanskou rovnováhu. Pokud budu živ, vy dva nebudete mít pokoj. Pane, já bych vás chtěl vidět na šibenici; ale aspoň pokud budu živ, vás budu otravovat... Benda byl zlé zvíře; pane, já vím nejlíp, jak byl zlý, nadutý, cynický, nestoudný a co chcete; ale byl umělec. Všecky vaše milióny nevydají za toho opilého komedianta; se všemi svými milióny nesvedete ten královský pokyn ruky – tu vylhanou, a přece úžasnou velikost člověka –” Doktor Goldberg spráskl zoufale ruce. “Jak jste to mohl udělat? Pane, vy nikdy nebudete mít pokoj, já vás nenechám zapomenout! Do smrti vám budu připomínat: Pamatujete se na herce Bendu? Pane, to byl umělec, slyšíte?”

VRAŽEDNÝ ÚTOK

Pan rada Tomsa si toho večera zrovna lebedil se sluchátky na uších a s libým úsměvem poslouchal, jak mu rádio pěkně hraje Dvořákovy tance – to přece je muzika, říkal si spokojeně –, když to najednou venku dvakrát zatřesklo a z okna nad jeho hlavou se s řinkotem sypalo sklo; pan Tomsa totiž seděl v přízemním pokoji.

Tu tedy udělal, co by asi udělal každý z nás: nejdřív okamžik čekal, co bude dál, pak si sundal sluchátka a skoro přísně zkoumal, co to bylo, a teprve potom se lekl; neboť viděl, že mu někdo na dvou místech prostřelil okno, u kterého seděl; tamhle naproti ve dveřích je odštípnutá tříska a pod ní vězí kulka. První impuls byl, aby vyběhl na ulici a holýma rukama popadl toho darebáka za límec; ale když už je člověk v letech a požívá jisté důstojnosti, promešká obvykle ten první impuls a rozhodne se pro druhý; proto pan Tomsa běžel k telefonu a zavolal si policejní komisařství: “Haló, pošlete mi sem honem někoho; právě byl na mne spáchán vražedný útok.”

“Kde to je?” řekl ospalý a lhostejný hlas.

“U mne,” rozčiloval se pan Tomsa, jako by za to policie mohla. “To je skandál, takhle z ničeho nic střílet na klidného občana, který sedí doma! Pane, ta věc se musí co nejprísněji vyšetřit! To by tak hrálo, aby...”

“Dobrá,” přerušil ho ospalý hlas. “Já vám tam někoho pošlu.”

Pan rada zuřil netrpělivostí; zdálo se mu, že to trvá věčnost, než se ten někdo přihrabe; ale ve skutečnosti už za dvacet minut byl u něho takový rozvážný policejní inspektor a se zájmem prohlížel prostřelené okno.

“To vám sem někdo střelil, pane,” řekl věcně.

“To vím sám,” vybuchl pan Tomsa. “Vždyť jsem tady seděl u okna!”

“Kalibr sedm milimetrů,” pravil inspektor, vydlabávaje nožem kulku ze dveří. “Vypadá to jako ze starého armádního revolveru. Koukejte se, ten chlap musel stát na plotě; kdyby stál na chodníku, vězela by ta kulka vejš. To znamená, že na vás mířil, pane.”

“To je zvláštní,” mínil pan Tomsa hořce, “já bych byl málem myslel, že chtěl trefit jenom ty dveře.”

“A kdo to udělal?” ptal se inspektor, nedávaje se vyrušovat.

“Promiňte,” řekl pan rada, “že vám nemohu dát jeho adresu; já jsem toho pána neviděl a zapomněl jsem ho pozvat dovnitř.”

“To je těžké,” pravil inspektor pokojně. “A na koho máte podezření?”

Panu Tomsovi docházela trpělivost. “Jaképak podezření?” spustil podrážděně. “Člověče, vždyť já jsem toho lumpa neviděl; a i kdyby tam byl laskavě počkal, až bych mu poslal oknem hubičku, tak bych ho v té tmě nepoznal. Pane, kdybych věděl, kdo to byl, tak bych vás sem neobtěžoval, nemyslíte?”

“No jo,” odpovídal inspektor chlácholivě. “Ale snad si na někoho vzpomenete, kdo by měl třeba zisk z vaší smrti nebo kdo by se vám chtěl za něco pomstít... Koukejte se, to nebyl loupežný pokus; takový lupič nestřílí, dokud nemusí. Ale třeba má někdo na vás takový vztek. To nám, pane, musíte říct vy, a my to vyšetříme.”

Pan Tomsa se zarazil: z téhle stránky na věc dosud nemyslel. “To nemám ani ponětí,” řekl váhavě, jediným pohledem přehlížeje svůj tichý život úředníka a starého mládence. “Kdopak by mohl mít na mne takový vztek?” divil se. “Namouduši, já nevím, že bych měl jediného nepřítele! To je úplně vyloučeno,” mínil, kroutě hlavou. “Já přece s nikým nic nemám; pane, já žiju sám pro sebe, nikam nechodím, do ničeho se nepletu... Zač by se mně kdo mohl mstít?”

Inspektor pokrčil rameny: “To já nevím, pane; ale snad si do zítřka vzpomenete. Nebudete se tady teď bát?”

“Nebudu,” řekl pan Tomsa zamyšleně. To je podivné, říkal si stísněně, když už zůstal sám, proč, ano, proč by na mne někdo střílel? Vždyť já jsem skoro samotář; odbudu si svou práci v úradě a jdu domů – vždyť já vlastně nemám s nikým co dělat! Proč tedy mne chtějí odstřelit? divil se s rostoucí hořkostí nad tím nevděkem; pomalu mu začalo být líto sama sebe. Člověk dře jako kůň, říká si, i akta si bere domů, nic neutrácí, nic neužije, žije jako šnek ve své ulitě, a prásk, přijde ho někdo zabouchnout. Bože, jaká je to v lidech

divná zloba, žasl pan rada sklíčeně. Co jsem komu udělal? Proč mne někdo tak hrozně, tak šíleně nenávidí?

To snad je nějaká mýlka, uklidňoval sám sebe, sedě na posteli s jednou zutou botou v ruce. To se rozumí, jistě to je omyl v osobě! Ten člověk mne prostě považoval za někoho jiného, na koho měl spadeno! To je pravda, řekl si s úlevou, přece proč, proč by někdo tak nenáviděl mne?

Bota vypadla z ruky pana rady. Nu, ano, vzpomněl si najednou trochu rozpačitě, tuhle jsem provedl takovou hloupou věc, ale to mně jen tak vyklouzlo; mluvil jsem s přítelem Roubalem a tu mně tak vylítla z huby taková nešikovná narážka na jeho paní. Celý svět přece ví, že ho ta ženská podvádí kde s kým, i on o tom ví, ale nechce to dát na sobě znát. A já, já mezek, já o tom tak pitomě plácnu... Pan rada si vzpomněl, jak ten Roubal jenom tak polknul a zarýval si nehty do dlaní. Bože, řekl si s hrůzou, jak ten člověk tím byl poraněn! vždyť on tu ženskou miluje jako blázen! To se ví, já jsem to pak hleděl zamluvit, ale jak se ten člověk kousal do rtů! Ten má jistě proč mě nenávidět, mýnil pan rada zarmouceně. Já vím, že on po mně nestřelil, to je vyloučeno; ale ani bych se nemohl divit...

Pan Tomsa se zaraženě zadíval do země. Nebo tuhle ten krejčí, vzpomněl si pln nevolnosti. Patnáct let jsem si u něho dával šít, a pak mně řekli, že má těžké souchotě. To se rozumí, člověk se přece jen bojí nosit šaty, do kterých mu kašlal takový souchotinář; tak jsem u něho přestal šít... A tuhle přišel prosit, že nemá do čeho píchnout, že mu stůně žena a že by potřeboval dát děti ven; abych prý ho zase poctil svou důvěrou – Kristepane, jak byl ten člověk bledý a jak se tak chorobně potil! Pane Kolínský, řekl jsem mu, koukejte se, to nejde, já potřebuju lepšího krejčího; já jsem s vámi nebyl spokojen. – Já se vynasnažím, pane, koktal ten člověk poté se strachem a rozpaky, a div se do pláče nedal. A já, vzpomínal si pan rada, já jsem ho ovšem poslal pryč s takovým tím ‚Uvidíme‘, které tihle chudáci tak dobře znají. Ten člověk by mě mohl nenávidět, zhrozil se pan rada, vždyť je to strašné, jít někoho prosit přímo o život a být tak

lhostejně odbyt! Ale co jsem s ním měl dělat? Já vím, že on to nemohl udělat, ale...

Panu radovi bylo stále tíže na duši. To bylo také tak trapné, vzpomínal si, jak jsem tuhle vynadal našemu úřednímu sluhovi. Nemohl jsem nalézt jeden akt, a tak jsem si zavolal toho starého a křičel jsem na něho jako na kluka, a před lidmi!, co prý to je za pořádek, vy idiote, takový svinčík máte ve všem, měl bych vás vyhodit – A pak jsem ten akt našel ve vlastní zásuvce! A ten dědek ani nemukl, jenom se třásl a mrkal očima – Pana radu zalévalo trýznivé horko. Člověk se přece neomlouvá podřízenému, řekl si nespokojeně, i když mu trochu ublíží. Ale jak tihle podřízení musejí nenávidět své pány! Počkejme, já dám tomu dědkovi nějaké staré šaty; ale vlastně i to je pro něho ponižující –

Pan rada už nevydržel ležet; i ta deka ho dusila. Seděl na posteli objímaje si kolena a díval se do tmy. Nebo ten případ s tím mladým Morávkem u nás v úřadě, napadlo ho trapně. To přece je vzdělaný člověk a píše básně. A když mně tuhle vyřídil špatně ten spis, řekl jsem mu: Předělejte to, pane kolego, a chtěl jsem mu ten spis hodit na stůl; ale ono mu to padlo pod nohy, a on se pro to sehnul, celý rudý, s rudýma ušima – Já bych si dal pár facek, bručel pan rada. Vždyť já mám toho hochu docela rád, a takhle ho ponížit, třeba mimoděk –

Panu radovi vytanul na mysli zas jiný obličej: bledý a odulý obličej kolegy Wankla. Chudák Wankl, řekl si, ten chtěl být přednostou úřadu místo mne; bylo by to o pár stovek ročně víc, a on má šest dětí – prý by chtěl dát svou nejstarší dceru učit zpívat, ale nemá na to; a já jsem ho přeskočil, protože to je takový těžkopádný vrták a dřič – Ženu má zlou, tak hrozně vychrtlou a zlou od toho věčného šetření; v poledne polyká suchou housku – Pan rada se tesklivě zamyslel. Chudák Wankl, tomu také musí být všelijak, když vidí, že já, bez rodiny, mám víc než on; ale copak já za to mohu? Mně je vždycky skoro úzko, když se ten chlap na mne tak těžce a vyčítavě dívá...

Pan rada si mnul čelo, na němž mu vyrážel pot tísně. Ano, řekl si, tuhle mne ošidil sklepník o pár korun; a já jsem si zavolal majitele, a ten toho sklepníka na místě vyhodil. Vy zloději, syčel na něj, já už se postarám, aby vás nikdo v Praze nevzal do lokálu! A ten člověk neřekl ani slovo a šel... měl takové vysedlé lopatky pod tím fráčkem

—

Pan rada už nevydržel v posteli; sedl si k svému rádiu a navlékl si sluchátka; ale rádio bylo němé, byla němá noc, němé hodiny noci; a pan rada si opřel hlavu do dlaní a vzpomínal na lidi, které kdy potkal, na ty divné a malé lidi, se kterými si nijak nerozuměl a na které nikdy nemyslel.

Ráno se zastavil na komisařství; byl trochu bledý a rozpačitý. “Tak co,” ptal se ho policejní inspektor, “vzpomněl jste si na někoho, kdo vás třeba nenávidí?”

Pan rada potřásl hlavou. “Já nevím,” řekl nejistě. “Totiž těch, kteří by mne mohli nenávidět, je tolik, že...” A mávl bezradně rukou. “Poslouvejte, člověk ani neví, kolika lidem ublížil. To víte, u toho okna už sedat nebudu. Já jsem vás přišel poprosit, abyste tu věc nechali plavat.”

PROPUŠTĚNÝ

“Tak co, rozuměl jste, Zárubo?” ptal se ředitel věznice, když téměř slavnostně dočetl příslušný akt od ministerstva spravedlnosti. “To znamená, že se vám podmíněčně promíjí zbytek vašeho doživotního trestu. Odseděl jste si dvanáct a půl roku a po tu celou dobu jste se choval... no, zkrátka, vzorně; my jsme vám dali nejlepší vysvědčení a... eh... jedním slovem, můžete jít domů, rozumíte? Ale pamatujte si, Zárubo, kdybyste něco provedl, tak to podmíněčné propuštění pomine a vy si budete muset odsedět ten doživotní trest za vraždu na své manželce Marii, a pak už vám ani pámbu nepomůže. Tak si dejte pozor, Zárubo; příště by to bylo nadosmrťi.” Pan ředitel se dojatě vysmrkal. “My jsme vás tu měli rádi, Zárubo,

ale podruhé bych vás tu nechtěl vidět. Tak spánembohem, a pan správce vám vyplatí vaše peníze. Můžete jít."

Záruba, čahoun skoro dvoumetrový, přešlapoval a něco koktal; byl tak šťasten, že ho to až bolelo a že v něm hrkalo cosi jako zavzlykání.

"No tak, no tak," bručel ředitel. "Jen se nám tu nerozbrečte. Uchystali jsme vám nějaké šaty, a stavitel Málek mně slíbil, že vás vezme do práce. – Co, vy se chcete dřív podívat domů? Aha, na hrob své ženy. No, to je od vás hezké. Tak šťastnou cestu, pane Zárubo," řekl honem ředitel a podal Zárubovi ruku. "A dejte si na sebe pozor, prokrista, pamatujte, že jste venku jen podmíněčně!"

"Takový hodný člověk," povídal ředitel, sotva se za Zárubou zavřely dveře. "Já vám řeknu, Formánku, tihle vrahové bývají moc slušní lidé; nejhorší jsou defraudanti, těm není v kriminále nic recht. Škoda toho Záruby!"

Když tedy Záruba měl za sebou železná vrata i dvůr pankrácké věznice, měl ještě takový nejistý a pokorný dojem, že ho nejbližší dozorce zadrží a dovede zpátky; i loudal se pomalu, aby se nezdálo, že utíká. Když vyšel na ulici, motala se mu hlava, tolik lidí je venku, tamhle se honí děti, dva šoféři se hádají, bože, těch lidí, to dřív nebývalo, kam vlastně jít? To je jedno; samé vozy, a tolik ženských, nejde nikdo za mnou? ne, ale těch vozů co je! Záruba si to natíral dolů k Praze, aby už byl co nejdál; zavonělo mu uženářství, ale teď ne, teď ještě ne; pak zavonělo něco ještě silněji: novostavba. Zedník Záruba se zastavil a čichal vůni malty a trámů. Díval se na strejdu, jak míchá vápno; měl chuť se dát do řeči, ale jaksi nemohl, nevylezl z něho žádný hlas, člověk si v samovazbě odvykne mluvit. Záruba dlouhými kroky sestupoval do Prahy. Proboha, to je nějakých staveb! Tadyhle to dělají celé z betonu, to před dvanácti lety nebylo, to nebylo, to za mých časů nebylo, mínil Záruba, ale vždyť jim to musí spadnout, takové tenké pilíře! "Pozor, člověče, copak jste slepý?" Málem by ho přejelo auto, málem by vlezl pod řinčící tramvaj; sakra, člověk za dvanáct let odvykne ulicím. Rád by se někoho zeptal, co je to za velikou stavbu; rád by se zeptal, kudy má

jít na Severozápadní nádraží; protože zrovna podle něho rachotil kamión se železem, zkusil sám pro sebe říci nahlas: "Prosím vás, kudy se jde na Severozápadní nádraží?" Ne, nejde to; nějak v něm zaschl hlas či co, člověk tam nahoře zrezaví a oněmí; první tři roky se ještě sem tam na něco zeptá, ale pak už přestane. "Prosím vás, kudy se jde –" Jenom mu to zachrčelo v krku, ale lidský hlas to nebyl.

Dlouhými kroky ubíhá Záruba do ulic. Je mu, jako by byl opilý nebo jako by šel ve snách; ono je všechno docela jiné než před těmi dvanácti roky, větší, hlučnější a zmatenější. Jenom těch lidí co je! Zárubovi je z toho až smutno, zdá se mu, že je někde v cizině a že se s těmi lidmi ani nedomluví. Jenom kdyby se dostal na nádraží a mohl jet domů, domů... Bratr tam má chalupu a děti... "Prosím vás, kudy se jde," pokouší se Záruba vyslovit, ale jen bezhlase hýbá rty. Eh co, doma to přejde, doma se rozmluvím; jen na to nádraží kdybych se dostal!

Najednou za ním křik, a někdo ho strhl na chodník. "Člověče, proč nejdete po chodníku?" hartusí na něho šofér. Záruba by chtěl odpovědět, ale ono to nejde; jen odchrchlá a běží dál. Po chodníku, myslí si, pro mne je chodník málo; lidi, já mám tak naspěch, já chci být doma, prosím vás, kudy se jde na Severozápadní nádraží? Asi tou nejživější ulicí, rozhodl se, tady, co jede ta řada tramvají. Kde jen se nabere tolik lidí? Vždyť to jsou celé zástupy, a všichni jdou jedním směrem, to jistě je k nádraží, proto tak běží, aby jim neujel vlak. Čahoun Záruba přidal do kroku, aby nezůstal vzadu; a vida, ani těm lidem už nestačí chodníky, valí se prostředkem ulice, hustý a hlučící dav; a pořád se přidávají noví, běží poklusem a něco křičí; a vtom počali křičet všichni dlouhým a širým řevem.

Zárubovi se zatočila hlava opojením hluku. Hergot, je to krása, tolik lidí! Tam napřed začali zpívat něco do pochodu. Záruba vyrovnává krok a rozjařeně šlape, hele, teď zpívají všichni kolem něho, Zárubovi něco jihně a nabíhá v krku, jako by ho to tlačilo, musí to ven a je to zpěv, ráz dva, ráz dva, Záruba zpívá píseň beze slov, bručí si, brouká hluboký bas, jak je ta píseň? to je jedno, já jedu

domů, já jedu domů! Dlouhán Záruba šlape už v první řadě a zpívá, nejsou to slova, ale je to tak krásné, ráz dva, ráz dva, se vztyčenou rukou troubí Záruba jako slon, je mu, jako by znělo celé jeho tělo, břicho se chvěje jako buben, hrudník hlasitě duní a v hrdle to dělá tak dobře, tak dobře, jako bys chlastal nebo plakal. Tisíce lidí křičí "Hanba! Hanba vládě!", ale Záruba nemůže pochytit, co to volají, i vytrubuje vítězně "A-á! A-á!" Mávaje dlouhou rukou jde Záruba v čele všech, hýká a řičí, zpívá a burácí, bubnuje si pěstmi do hrudníku a vyráží veliký křik, který ční nad hlavami všech jako vlající prapor. "Uavá, uavá," troubí Záruba z plna hrdla, z plných plic, z plného srdce, zavíraje přitom oči jako kokrhající kohout. "Uavá! Aaá! Huráá!" Nyní se dav jaksi zastavil a nemůže dál, couvá zmatenou vlnou, supí a naježí se rozčilenými skřeky. "Uavá! Huráá!" Záruba se zavřenýma očima se oddává tomu velikému a osvobozenému hlasu, který stoupá z jeho nitra. Najednou se na něho sápour nějaké ruce a udýchaný hlas mu chrčí do ucha: "Ve jménu zákona vás zatýkám!"

Záruba vytřeštil oči; na jedné jeho ruce visí strážník a vytahuje ho z hloučku, který sebou křečovitě cloumá. Záruba hekl hrůzou a chce vyrvat ruku strážníkovi, který mu ji zkrucuje; tu zařval Záruba bolestí a druhou rukou jako palicí praštil strážníka do hlavy. Strážník zrudl a pustil ho; vtom dostal Záruba obuškem do hlavy, a zas, zas, zas! Dvě ohromné ruce se roztočily jako větrný mlýn a dopadaly na nějaké hlavy; tu se na ně pověsili dva lidé v přilbách jako buldoci, Záruba zajíkaje se děsem je hledí setřást, kope kolem sebe, zmítá sebou jako šílený, je někam vlečen a strkán, dva strážníci ho vedou za zkroucené ruce prázdnou ulicí, ráz dva, ráz dva, Záruba jde jako ovečka, prosím vás, kudy se jde na Severozápadní nádraží? dyť já mám jet domů.

Dva strážníci ho téměř hodili na komisařství.

"Jak se jmenujete," spustil na něho zlý a studený hlas.

Záruba by to rád řekl, ale jen hýbá rty.

"No tak, jak se jmenujete," zařval zlý hlas.

"Záruba Antonín," šeptá čahoun sypavě.

“Bytem?”

Záruba bezradně pokrčil rameny. “Na Pankráci,” vypravil ze sebe. “V samovazbě.”

*

Ono to sice nemá být, ale stalo se to: tři právníci se radili, jak z toho dostat toho Zárubu ven, předseda senátu, státní návladní a advokát ex offio.

“Tak ať to ten Záruba zapře,” mínil státní návladní.

“To nejde,” bručel předseda senátu. “On se už ve vyšetřování přiznal, že se s těmi policajty pral. Trouba jeden, když se sám přiznal –”

“Kdyby ti strážníci vypověděli,” navrhoval advokát, “že toho Zárubu s určitostí nepoznávají, že to mohl být někdo jiný –”

“Prosím vás,” protestoval státní návladní, “to tak, abychom učili policajty lhát! Když toho Zárubu určitě poznávají – Já bych byl pro pominutí smyslů. Navrhněte prozkoumání duševního stavu, pane kolego; já se k tomu připojím.”

“Copak o to,” řekl advokát, “já to navrhnou; ale co když nám ho doktoři neuznají za blázna?”

“Já s nimi promluvím,” uvoloval se předseda senátu. “Ono to sice nemá být, ale – U čerta, to bych nerad, aby ten Záruba musel pro tu hloupost doživotně sedět. Já bych se raději viděl nevímkde. Prokristapána, já bych mu dal šest měsíců, ani bych nemrknul; ale aby si pak musel odsedět zbytek doživotního kriminálu, pane, to by se mně zatraceně netento, nelíbilo.”

“Nepomůže-li nám pominutí smyslů,” uvažoval státní zástupce, “tak to vypadá moc škaredě. Proboha vás prosím, já to musím zažalovat jako zločin; co si s tím mám jiného počít? Kdyby se byl ten pitomec stavil aspoň někde v hospodě! Z toho bychom už upletli nějakou tu nepřítetnost –”

“Prosím vás, páni,” naléhal předseda senátu, “nějak mně to už udělejte, abych ho mohl pustit. Já jsem starý člověk a nerad bych bral na sebe – no, však víte co.”

“Těžká věc,” vzdychl státní návladní. “No, budeme vidět. Aspoň se to s těmi psychiatry protáhne. Tak zítra je líčení, že?”

*

Ale k líčení ani nedošlo. Té noci se Antonín Záruba oběsil, patrně ze strachu před trestem. Protože byl příliš dlouhý, visel tak divně, jako by seděl na zemi.

“Zatrápená věc,” bručel státní návladní, “hergot, to je hloupá věc. Ale aspoň že my za to nemůžeme.”

ZLOČIN NA POŠTĚ

“Pane, Spravedlnost,” řekl četnický strážmistr Brejcha. “To bych rád věděl, proč to je na obrazech taková ženská s kšandou na očích a s vázkami, jako by prodávala pepř. Já bych mínil, že Spravedlnost vypadá jako četník. To byste nevěřil, co věci my četníci rozsoudíme bez soudce, bez vázek a bez takových cavyků. V menších případech dáme po hubě a ve větších případech si odepneme řemen; to je v devadesáti případech ze sta celá spravedlnost. A já vám povím, pane, že tuhle jsem já sám usvědčil dva lidi z vraždy a sám jsem je odsoudil k spravedlivému trestu a trest jsem vykonal, a nikomu jsem o tom nehlásil ani slovo. Tak počkejte, vám to teda řeknu.

No jo, vy se pamatujete, pane, na tu slečinku, co tady v obci byla přede dvěma lety na poště. No právě, Helenka se jmenovala. Taková hodná a milá holka, hezká jako obrázek. Bodejť byste se na ni nepamatoval. Tak ta Helenka, pane, se loni v létě utopila; skočila do rybníka a šla asi padesát metrů, než přišla do hloubky. Teprve za dva dny vyplavala. A víte, proč to udělala? V ten den, kdy se utopila, přišla najednou z Prahy revize na poštu a našla, že Helence chybí v kase dvě stovky. Mizerné dvě stovky, pane. Trouba revizor teda řekl, že to musí hlásit dál a že se to bude vyšetřovat jako zpronevěra. Ten večer, pane, se Helenka z hanby utopila.

Když ji vytáhli na hráz, musel jsem u ní stát, než přišla komise. Už na ní, chudákovi, nebylo nic hezkého, ale já jsem pořád viděl, jak

se směje z toho šaltru na poště, – inu, všichni jsme tam za ní chodili, že jo; tu holku měl každý rád. Sakra, povídám si, to děvče neukradlo dvě stovky; předně proto, že tomu nemůžu věřit, a za druhé, vždyť ona nepotřebovala krást; její tatík byl mlynář tamhle z té druhé strany, a ona šla na poštu jen z takové té ženské ctižádosti, že se sama uživí. Tatíka jsem dobře znal; pane, to byl nějaký písmák a krom toho evandělík; a já vám řeknu, tihle evandělíci a duchaři u nás nikdy nekradou. Jestli ty dvě stovky na poště chybí, to by je musel ukrást někdo jiný. Tak jsem, pane, té mrtvé holce tady na té hrázi slíbil, že to tak nenechám.

Tak dobrá, zatím sem na poštu poslali nějakého mládence z Prahy, Filípek se jmenoval; takový šikovný a zubatý chlapík. Teda za tím Filípem jsem chodil na poštu, abych něco vykoukal. To víte, je to tam jako všude na malých poštách; u okénka stolek, v tom stolku v šupletí peníze a známky. Úředník má za zády takový ten regál se všelijakými sazebníky a lejstry a váhu na vážení balíků a takových věcí. Pane Filípek, povídám mu, prosím vás, koukněte se do těch vašich sazebníků, co by tak stál, řekněme, telegram do Buenos Aires.

Tři koruny za slovo, povídá ten Filípek jakoby nic.

Tak co by stál expres telegram do Hongkongu, ptám se ho zas já.

To se musím podívat, řekl ten Filípek, vstal a obrátil se k regálu. A zatímco listoval v tom sazebníku zády ke stolku, protlačil jsem se rameny skrz to okénko, dosáhl jsem rukou na zásuvku s penězi a otevřel jsem ji; otvírala se docela lehce a tiše.

Tak děkuju, už to mám, povídám; takhle se to mohlo stát. Dejme tomu, že Helenka něco hledala v tom regálu; pak mohl někdo štipnout ty dvě stovky ze šuplete. Koukejte se, pane Filípek, kdybyste mně ukázal, kdo v těch minulých dnech odtud něco telegrafoval nebo posílal.

Pan Filípek se drbal na hlavě a povídá: Pane vachmajstr, to nepůjde. Víte, ono platí něco jako listovní tajemství – ledaže byste to hledal jménem zákona; ale to bych musel ohlásit nahoru, že tu byla prohlídka.

Počkejte, povídám mu. To bych zatím nerad dělal. Ale helejte, pane Filípek, kdybyste vy takhle... z dlouhé chvíle nebo tak... podíval se do těch lejster, kdo v posledních dnech odtud poslal něco takového, že se třeba Helenka musela obrátit zády ke stolku –

Pane vachmajstr, povídá ten Filípek, copak o to, odtelegrafované blankety tu budou; ale od rekomandovaných dopisů a balíků máme jenom zapsáno, komu se to posílá, ale ne, kdo to poslal. Já teda vám sepíšu všechna jména, která tu najdu; ono to sic nemá být, ale pro vás to už udělám. Ale já myslím, že z toho poznáte starou belu.

On měl, pane, ten Filípek pravdu; přinesl mně asi třicet jmen – to víte, na vesnické poště se toho mnoho nepodává, ještě takhle nějaký ten balík pro kluka na vojně –, ale z těch jsem nevycucal ani nejmenší zdání. Pane, kudy jsem chodil, tudy jsem na to myslil; tak mě tlačilo, že už svůj slib té mrtvé holce nesplním.

Tak jednou, to bylo asi za tejdén, jdu zase na poštu. Ten Filípek se na mě cení a povídá: Pane vachmajstr, s těmi kuželkami už nebude nic, já pakuju. Zejtra sem přijde nová slečna, z Pardubic z pošty.

Aha, na to já. Nějaká disciplinárka, že jo, že tu slečnu přeložili z města na takovou mizernou vesnickou poštu.

Ba ne, povídá ten Filípek a kouká na mě tak nějak zvláště. Ta slečna je sem přeložena na vlastní žádost, pane vachmajstr.

To je divné, říkám; – to přece víte, jaké ty ženské jsou.

Je, povídá ten Filípek a pořád tak na mě kouká, a ještě divnější je, že to anonymní udání, aby se na zdejší poště udělala blesková revize, přišlo taky z Pardubic.

Já jsem si pískl a myslím, že jsem koukal na toho Filípka stejně jako on na mne. A najednou povídá listonoš Uher, který si tam rovnal roznášku: Jo, do Pardubic – on tam dopisuje skoro denně pan adjunk z velkostatku nějaký slečně na poště. To bude jeho láska, že jo.

Poslouvejte, fotr, povídá ten Filípek, nevíte, jak se ta slečna jmenuje?

Nějak jako Julie Touf – Toufar –

Tauferová, řekl Filípek. Tak je to ona, ta, co sem má přijít.

On pan Houdek, jako pan adjunk, povídá pošťák, taky dostává z Pardubic skoro denně psaníčko. Pane adjunk, já mu říkám, tady je zas psaní od nevěsty. On mně, jako pan Houdek, chodí dycky takový kus cesty naproti. A tady má dnes bedničku, ale z Prahy. Hele, to je vrácená zásilka. „Adresát neznám“. To on si pan adjunk zmejlil adresu. Tak mu to donesu zpátky.

Ukažte, povídá ten Filípek. Adresoval to na nějakého Nováka, Praha, Spálená ulice. Dvě kila másla. Razítko čtrnáctého července.

To tu ještě byla slečna Helenka, řekl pošťák.

Ukažte, povídám Filípkovi a čuchnu k té bedničce. Pane Filípek, říkám, to je divné, to máslo bylo deset dní na cestě, a nesmrdí. Fotr, nechte tu bedničku tady a sypte s roznáškou.

Sotva byl pošťák pryč, řekl mně ten Filípek: Pane vachmajstr, ono to nesmí být, ale tady je dláto. A šel pryč, aby to jako neviděl. Pane, já tu bedničku vypáčil; byla v ní dvě kila hlíny. Tak já jdu za tím Filípkem a říkám mu: Človče, teda o téhle věci nikomu ani slovo, rozumíte? To já už si spravím sám.

To se rozumí, sebral jsem se a šel jsem za tím adjunktem Houdkem do velkostatku. Seděl tam na kládách a koukal do země. Pane adjunkte, povídám mu, tady je nějaká konfúze na poště; nevzpomínáte si, na jakou adresu jste posílal před deseti nebo dvanácti dny takovou bedničku?

Ten Houdek trochu jako zbledl a povídá: Na tom nezáleží; to už sám nevím, komu to bylo.

Pane adjunkte, řekl jsem, a jaké to bylo máslo?

Ten Houdek teda vyskočil bílý jako stěna. Co to má znamenat? křičel. Proč mě s tím obtěžujete?

Pane adjunkte, povídám mu. To je tak: vy jste zabil Helenku z pošty. Vy jste tam donesl bedničku s fingovanou adresou, aby ji musela vážit na váze. Zatímco vážila, vy jste se naklonil přes šaltr a ukradl jste ze šuplete dvě stě korun. Pro těch dvě stě korun se Helenka utopila. Tedy tak je to.

Pane, ten Houdek se trásl jako list. To je lež, křičel, proč já bych kradl dvě stovky?

Protože jste chtěl dostat na zdejší poštu slečnu Tauferovou, svou nevěstu. Ta vaše slečna udala anonymním psaním, že Helence chybí v kase peníze. Vy dva jste Helenku vehnali do rybníka. Vy dva jste ji zabili. Máte na svědomí zločin, pane Houdek.

Ten Houdek se vám svalil na ty klády a zakryl si tváře; jakživ jsem neviděl chlapa tak plakat. Ježíšikriste, naříkal, já nemohl vědět, že ona se utopí! Já jenom myslel, že bude propuštěna... vždyť mohla jít domů! Pane strážmistře, já jsem si jenom chtěl vzít Julču; ale jeden z nás by se musel vzdát místa, kdybychom šli k sobě... a pak bychom nestačili s platem... Proto jsem tolik chtěl, aby Julča přišla sem na poštu! Pět let už na to čekáme... Pane strážmistře, to je taková strašná láska! – Pane, já vám to nebudu dál povídat; byla už noc, ten chlap přede mnou klečel, a já, pane, jsem brečel nad tím vším jako stará kurva; nad Helenkou i nad tím ostatním.

Tak dost, řekl jsem mu nakonec, už toho mám po krk. Človče, dejte sem těch dvě stě korun. Tak. A teď tohle: Kdyby vás napadlo jít za slečnou Tauferovou, dřív než to dám do pořádku, udělám na vás udání pro krádež, rozumíte? A kdybyste se zastřelil nebo něco podobného, řeknu, proč jste to udělal. A konec.

Tu noc, pane, jsem proseděl pod hvězdami a soudil jsem ty dva; já jsem se ptal Boha, jak je mám potrestat, a pochopil jsem tu hořkost a radost, která je v spravedlnosti. Kdybych je udal, dostal by ten Houdek pár neděl vězení podmíněně; a ještě by se to stěží dokázalo. Houdek zabil tu holku; ale nebyl to sprostý zloděj. Každý trest mně byl příliš mnoho a příliš málo. Proto jsem je soudil a trestal sám.

Ráno po té noci jdu na poštu. Sedí tam za šaltrem bledá a vysoká slečna s takovýma Palčivýma očima. Slečno Tauferová, povídám, tak tady mám rekomandovaný dopis. Podal jsem jí dopis s adresou ‚Ředitelství pošt a telegrafů v Praze‘. Podívala se na mne a přimázla na dopis nálepku.

Okamžik, slečno, řekl jsem. V tom dopise je udání, kdo ukradl dvě stě korun vaší předchůdkyni. Kolik bude stát to porto?

Pane, v té ženské byla hrozná síla; ale přece jen zbledla do popelava a ztuhla jako kámen. Tři koruny padesát, vydechla.

Odpočítal jsem tři koruny padesát a povídám: Tady jsou, slečno. Ale kdyby se tady ty dvě stovky, říkám a dávám jí na stolek ty dvě ukradené bankovky, kdyby se ty dvě stovky našly tady někde zapadlé nebo založené, rozumíte? – aby bylo vidět, že mrtvá Helenka nekradla, slečno –, pak bych si ten dopis vzal zpátky. Tak co?

Neřekla ani slovo; jen se tak palčivě a strnule dívala já nevím kam.

Za pět minut tu bude pošťák, slečno, povídám. Tak co, mám si ten dopis odnést?

Kývla rychle hlavou. Tak já jsem sebral ten dopis a chodím před poštou. Pane, tak napjatě jsem ještě nikdy nepřešlapoval. Za dvacet minut vyběhne starý pošťák Uher a křičí: Pane vachmajstr, pane vachmajstr, tak už se našly, ty dvě stovky, co scházely slečně Helence! Ta nová slečna je našla založené v jednom sazebníku! To je náhoda!

Fotr, řekl jsem mu, tak běžte a všude říkejte, že se ty dvě stovky našly. Víte, aby každý věděl, že mrtvá Helenka nekradla. Zaplaťpámbu!

Tak to bylo první. Druhé bylo, že jsem šel k starému velkostatkáři. Vy ho asi neznáte; je to hrabě, tak trochu blázen a moc hodný člověk. Pane hrabě, povídám mu, neptejte se mě na nic; ale jde tu o věc, ve které my lidé máme držet za jeden konec. Zavolejte si adjunkta Houdka a řekněte mu, že ještě dnes musí odjet na váš velkostatek na Moravě; kdyby nechtěl, že ho na hodinu propouštíte.

Starý hrabě zvedl obočí a chvíli na mne kouká; pane, já jsem se nemusel nijak nutit, abych vypadal tak vážně, jak si jen kdo může představit. Nu dobrá, řekl hrabě, já se vás tedy nebudu na nic ptát. A dal si zavolat toho Houdka.

Houdek přišel, a když mě viděl u hraběte, zbledl, ale stál jako svíce. Houdku, řekl hrabě, dejte zapřahat a pojedete k vlaku; dnes večer nastoupíte službu na mém statku u Hulína. Budu telegrafovat, aby vás tam čekali. Rozuměl jste?

Ano, řekl tiše Houdek a upřel na mě oči; víte, takové oči jako zatracenec v pekle.

Máte nějaké námitky? ptal se hrabě.

Ne, řekl chraptivě Houdek a nespouštěl ze mne oči. Pane, mně bylo z těch očí ouzko.

Tak můžete jít, skončil hrabě, a bylo to. Za chvíli jsem viděl, jak odvázejí Houdka v kočáře; seděl tam jako dřevěná loutka.

Tak to je všechno. Až půjdete na poštu, všimněte si tam té bledé slečny. Je zlá, zlá na všechny a dostává takové zlé a staré vrásky. Já nevím, sejde-li se někdy s tím svým adjunktem; snad za ním někdy jede, ale pak se vrací zlejší a palčivější. A já se na ni dívám a říkám si: Spravedlnost musí být.

Já jsem jen četník, pane, ale tohle vám povím podle své zkušenosti: Je-li nějaký vševědoucí a všemohoucí Bůh, to já nevím; a kdyby byl, tak nám to není nic platno; ale já vám řeknu, musí být Někdo nejvyšší spravedlivý. To zas jo, pane. My můžeme jenom trestat; ale musí být někdo, kdo by odpouštěl. Já vám řeknu, ta pravá a nejvyšší spravedlnost je něco tak divného jako láska."

Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech

1890

Narozen 9. 1. v Malých Svatoňovicích. Otec MuDr. Antonín Čapek (1855-1929), matka Božena, rozená Novotná (1866-1924). Sourozenci: Helena (1886-1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Josef (1887-1945) ženatý od roku 1919.

1895-1901

V Úpici, kde rodina bydlí, navštěvuje obecnou školu a jednu třídu měšťanské školy.

1901-1909

Středoškolská studia začíná v Hradci Králové, posléze pokračuje v Brně, končí maturitou v Praze.

1907

Rodina se stěhuje z Úpice do Prahy.

1909-1915

Studuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, anglistiku, germanistiku a bohemistiku. (V letech 1910-1911 studuje v Berlíně a v Paříži.) V listopadu 1915 je promován na doktora filozofie.

1917

Působí jako domácí učitel Prokopa Lažanského na zámku v Chyších u Žlutic. V říjnu nastupuje do redakce Národních listů.

1921-1938

Je členem pražské redakce Lidových novin, v letech 1921-1923 pracuje v Městském divadle na Královských Vinohradech jako dramaturg a režisér.

1922

Poprvé představen prezidentu T.G. Masarykovi.

1925

Je zvolen předsedou československé odbočky Penklubu, kterou pomáhá založit. Stěhuje se s bratrem Josefem do nového domu na Vinohradech.

1931

Jmenován členem mezinárodního výboru pro duševní spolupráci Společnosti národů (stálý výbor pro literaturu a umění).

1933

Pracuje ve Výboru pro pomoc německým uprchlíkům, je místopředsedou Penklubu.

1934

Organizuje pomocnou sociální akci Demokracie dětem.

1935

Žení se s Olgou Scheinpflugovou, počátky stavebních úprav domu ve Strži, který novomanželé dostali od Václava Palivce do doživotního užívání.

1937

Účastní se světového kongresu Penklubů v Paříži.

1938

Podílí se na organizaci světového kongresu Penklubů v Praze. Opakovaně je navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Po mnichovské konferenci (29. - 30.9. 1938) čelí nenávistné kampani, bojuje s českým fašismem a prožívá nejtěžší období svého života. Umírá 25.12. na zápal plic. Pohřeb na Vyšehradě se koná 29.12.

První vydání knih Karla Čapka

- 1917 - Boží muka
- 1918 - Pragmatismus čili Filozofie praktického života
 - Krakonošova zahrada
 - Nůše pohádek
- 1920 - Loupežník
 - Kritika slov
 - RUR
- 1921 - Trapné povídky
 - Ze života hmyzu (společně s Josefem Čapkem)
- 1922 - Lásky hra osudná (společně s Josefem Čapkem)
 - Zářivé hlubiny a jiné prózy
 - Továrna na absolutno
 - Věc Makropolus
- 1923 - Italské listy
- 1924 - Krakatit
 - Anglické listy
- 1925 - Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí
 - O nejbližších věcech
- 1927 - Adam stvořitel
 - Skandální aféra Josefa Holouška
- 1928 - Hovory s T.G.M. (1. díl)
- 1929 - Povídky z jedné kapsy
 - Povídky z druhé kapsy
 - Zahradníkův rok
- 1930 - Výlet do Špatněl
- 1931 - Hovory s T.G.M. (2. díl)
 - Marsyas čili na okraji literatury
- 1932 - Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívažek
 - Obrázky z Holandska
 - Apokryfy
 - O věcech obecných čili zoon politikon

- 1933 - Dášenska čili život štěněte
- Hordubal
- 1934 - Povětroň
- Obyčejný život
- 1935 - Hovory s T.G.M. (3. díl)
- Mlčení s T. G. Masarykem
- 1936 - Válka s mloky
- Cesta na sever
- 1937 - Bílá nemoc
- Jak se dělají noviny
- První parta
- 1938 - Matka
- Jak se co dělá
- 1939 - posmrtně - Život a dílo skladatele Foltýna (torzo románu)

Karel Čapek

POVÍDKY Z DRUHÉ KAPSY

Znění tohoto textu vychází z díla Povídky z jedné a z druhé kapsy tak, jak bylo vydáno v Československém spisovateli v roce 1993 (ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné a z druhé kapsy*. 30. vyd. Povídky z jedné kapsy, 24. vyd. Povídky z druhé kapsy. Praha : Československý spisovatel, 1993. 328 s. Spisy, sv. 6.).

Další díla Karla Čapka naleznete online na www stránkách Městské knihovny v Praze: www.mlp.cz/karelcapek.

Elektronické publikování díla Karla Čapka je společným projektem Městské knihovny v Praze, Společnosti bratří Čapků, Památníku Karla Čapka a Českého národního korpusu.

UKRADENÝ KAKTUS

“Tak já vám povím,” pravil pan Kubát, “co se mně letos v létě stalo.

Byl jsem na letním bytě, jak už ty letní byty jsou: bez vody, bez lesa, bez ryb, vůbec beze všeho; ale zato je tam silně zastoupena lidová strana, okrašlovací spolek s čilým jednatelem, perleťářský průmysl a poštovní úřad se starou a nosatou poštmistrovou; zkrátka je to tak jako všude jinde. Tedy když jsem se tam asi čtrnáct dní oddával blahodárným a hygienickým účinkům takové té ničím nerušené nudy, začal jsem věřit, že mne mají místní klepny a vůbec veřejné mínění nějak v prádle. A protože mé dopisy mně docházely nápadně dobře zalepené, až se celá obálka na rubu zrovna leskla arabskou gumou, řekl jsem si: Aha, někdo otvírá mou poštu; hrom do té poštmistrovské báby! To víte, tihle pošťáci prý dovedou rozlepit každou obálku. Počkej, řekl jsem si; a už jsem seděl a začal jsem svým nejúhlednějším písmem psát: Ty strašidlo poštmistrovské, ty nosatá fuchtle, ty kometo, ty treperendo zvědavá, ty zmije, ty rašple, ty ježibabo a tak dále, s úctou veškerou Jan Kubát. Poslouchejte, tahle čeština je bohatá a přesná řeč; jedním dechem jsem na ten papír vysypal čtyřiatřicet výrazů, kterých může přímý a počestný muž užít vůči každé dámě, aniž by se stal osobním nebo dotěrným; pak jsem to spokojeně zalepil, napsal jsem na obálku svou vlastní adresu a jel jsem do nejbližšího města dát to do schránky. Den nato běžím na poštu a strčím s nejlíbeznějším úsměvem hlavu do okénka. Paní poštmistrová, povídám, není tady pro mne nějaký dopis? – Já vás budu žalovat, vy ničemo, zadržela na mne paní poštmistrová s tím nejstrašnějším pohledem, který jsem kdy viděl. – Ale paní poštmistrová, povídám jí soucitně, snad jste nečetla něco nepříjemného? – A pak jsem raději ujel.”

“To nic není,” pravil kriticky pan Holan, vrchní zahradník Holbenovy zahrady. “Tahleta lest byla příliš jednoduchá. Já bych

vám mohl povídat, jak jsem nalíčil na toho zloděje kaktusů. To víte, starý pan Holben je náramný kaktusář, a jeho sbírka kaktusů, já nelžu, může mít cenu tři sta tisíc, když nepočítám unikáty. Na to si starý pán potrpí, aby ta sbírka byla veřejně přístupná. Holane, říká, to je ušlechtilá záliba, to se má v lidech živit. Ale já si zas myslím, když nějaký malý kaktusář vidí, řekněme, takového zlatého Grusona za dvanáct stovek, tak ho jen zbytečně bolí srdce, že ho nemá. Ale když to starý pán chce, nu dobrá. Ale tuhle vloni jsme začali pozorovat, že se nám ztrácejí kaktusy; a to ne nějaké ty na oko, co kdekdo chce mít, ale zrovna takové ty speciality; jednou to byl *Echinocactus Wislizenii*, podruhé *Graessnerii*, pak jedna *Wittia*, import přímo z Kostariky, pak jedna *species nova*, kterou poslal Frič, potom jeden *Melocactus Leopoldii*, unikát, který nikdo v Evropě neviděl už přes padesát let, a nakonec *Pilocereus fimbriatus* ze San Dominga, první kus, který kdy přišel do Evropy. Poslouchejte, ten zloděj musel být nějaký znalec! – To nemáte ponětí, jak starý pán zuřil. Pane Holbene, říkám mu, jednoduše své skleníky zavřete, a bude po ptákách. – A to zas ne, křičel starý pán, taková ušlechtilá záliba je pro všechny; musíte mně chytit toho prašivku zloděje; vyhod'te hlídače, najměte nové, alarmujte policii a takové ty krámy. To je těžká věc; když máme třicet šest tisíc hrníčků, nemůžeme postavit ke každému jednoho hlídače. Tak jsem aspoň najal dva revírní inspektory od policie na penzi, aby dávali pozor; a zrovna tehdy se nám ztratil ten *Pilocereus fimbriatus* a zbyl nám po něm jenom důlek v písku. Teda to jsem se dožral a začal jsem pást sám po tom zloději kaktusů.

Abyste věděli, tihle praví kaktusáři, to je něco jako sekta dervišů; já myslím, že jim místo fousů rostou ostny a glochidy, tak jsou do toho zažraní. U nás máme dvě takové sekty: Spolek kaktusářů a Sdružení kaktusářů; čím se od sebe liší, to nevím, – myslím, že jedni věří, že kaktusy mají nesmrtelnou duši, kdežto druzí jim přinášejí krvavé oběti; ale zkrátka ty dvě sekty se navzájem nenávidí a pronásledují se ohněm a mečem na zemi i v povětří. Teda já jsem si zašel k předsedům těch dvou sekt a ve vši důvěrnosti jsem se jich

zeptal, nemají-li nějaké zdání, kdo by – třeba z té druhé sekty – ty Holbenovy kaktusy mohl ukrást. Když jsem jim řekl, které vzácné kaktusy se nám ztratily, prohlásili s největší určitostí, že teda je nemohl ukrást žádný člen té nepřátelské sekty, protože tam jsou jenom takoví svrabaři, hudlaři a nezasvěcenci, kteří nemají ani ponětí, co je to takový Wislizen nebo Graessner, neřkuli *Pilocereus fimbriatus*; a co se týče jejich vlastních členů, že ručí za jejich poctivost a ušlechtilost; že ti nejsou schopni něco ukrást, ovšem krom nějakého toho kaktusu; ale kdyby někdo z nich takového Wislizeny měl, že by ho jistě ukázal těm ostatním k uctívání a náboženským orgiím, ale o tom jim, předsedům, není nic známo. Načež oba ti ctihodní páni mně řekli, že kromě těchto dvou veřejně uznaných nebo trpěných sekt jsou ještě divocí kaktusáři, a ti prý jsou ze všech nejhorší; to jsou ti, kteří se pro svou náruživost nemohli snést s těmi umírněnými sektami nebo vůbec holdují různým bludům a násilnostem. A tihle divocí kaktusáři prý jsou schopni všeho.

Když jsem tedy u těch dvou pánů nepochodil, vylezl jsem na takový pěkný javor v našem parku a přemýšlel jsem. Já vám říkám, nejlíp se přemýšlí v koruně stromu; tam je člověk tak jaksi odpoután, trochu se to s ním houpe a přitom se díváte na všechno z vyššího stanoviska; já myslím, tihle filozofové by měli žít na stromech jako žluvy. A na tom javoru jsem si vymyslel takový plán. Nejdřív jsem si oběhl své známé zahradníky a povídám: Mládenci, nehnijou vám nějaké kaktusy? Starý pan Holben by je potřeboval na ty své pokusy. – Takhle jsem sehnal pár set marodů a přes noc jsem je nastrkal do Holbenovy sbírky. Dva dny jsem byl zticha, a třetího dne jsem dal do všech novin tuhle zprávu:

Holbenovy světoznámé sbírky ohroženy!

Jak se dovídáme, byla velká část jedinečných Holbenových skleníků zachváćena novou a dosud neznámou chorobou, zavlečenou nejspíše z Bolívie. Nemoc napadá zejména kaktusy, probíhá po nějaký čas latentně a pak se projevuje jako hniloba kořenů, krčku i těla. Jelikož se zdá, že tato choroba je velmi

nakažlivá a rychle se šíří dosud nezjištěnými mikrosporami, byly Holbenovy sbírky zavřeny.

Asi za deset dní – po těch deset dní jsme se museli skrývat, aby nás kaktusáři neroztrhali samými dotazy – jsem poslal novinám druhou zprávu:

Podarí se zachrániti Holbenovy sbírky?

Jak se dovídáme, určil profesor Mackenzie v Kew chorobu, jež vypukla ve světoznámých Holbenových sbírkách, jako zvláštní tropickou plísen (*Malacorrhiza paraguayensis* Wild.) a doporučil postříkovati zachvácené exempláře tinkturou Harvard-Lorsenovou. Dosavadní pokusy s tímto lékem, které se nyní ve velkém měřítku provádějí v Holbenových sbírkách, jsou velmi úspěšné. Harvard-Lotsenův roztok lze dostat i u nás v tom a tom závodě.

Když tohle vyšlo, seděl už jeden tajný v tom závodě a já jsem se uvelebil u telefonu. Za dvě hodiny mně telefonoval ten tajný: Tak pane Holan, už ho tu máme. – Za deset minut jsem držel za límec takového malého človíčka a třepal jsem jím.

Ale pane, protestoval ten človíček, co se mnou třepete? Já sem jdu jenom koupit tu známou Harvard-Lotsenovu tinkturu –

Já vím, povídám mu, jenže ona žádná není, tak jako není žádná nová nemoc; ale vy jste nám chodil krást kaktusy do Holbenovy sbírky, vy čerchmantský taškáři!

Zaplaťpánbůh, vyhrkl ten človíček, tak ona žádná taková nemoc není? A já jsem deset nocí nespal strachem, že ji dostanou mé ostatní kaktusy!

Tak jsem ho za límec vynesl do auta a jel jsem s ním a s tím tajným do jeho kvartýru. Poslouchejte, takovou sbírku jsem ještě neviděl; ten človíček měl jediný kumbálek v podkroví ve Vysočanech, no, asi třikrát čtyři metry, v koutě na zemi deku, stoleček a židli, a to ostatní byly samé kaktusy; ale jaké exempláře a v jakém pořádku, to teda aby člověk pohledal.

Tak kterépak kousky vám ukradl, povídá ten tajný; a já jsem koukal na toho taškáře, jak se třese a polyká slzy. Poslouchejte, řekl jsem tajnému, ono to nemá takovou cenu, jak jsme mysleli; řekněte

na direkci, že ten pán toho odnesl za padesát korun a že si to s ním vyřídím sám.

Když tajný odešel, povídám: Tak, příteličku, nejdřív mně spakujte všechno, co jste si od nás odnesl. – Ten človíček vám mrkal, protože měl slzy na krajíčku, a šeptá: Prosím vás, pane, nemohl bych si to raději odsedět?

Nic, křičím na něj, nejdřív musíte vrátit, co jste nám nakradl. – Tak on vám začal vybírat jeden hrnček po druhém a dával je na stranu; bylo jich asi osmdesát, – my jsme neměli ani ponětí, že nám toho tolik chybělo; ale nejspíš to odnášel už po dlouhá léta. Pro jistotu jsem se na něho rozkřikl: Co, tohle že je všechno?

Tu mu vyhrkly slzy; vybral ještě jeden běloučký De Laitii a jeden corniger, dal je k těm ostatním a vzlykal: Pane, namouduši, víc už jich od vás nemám.

To se ještě ukáže, hromoval jsem, ale teď mně řekněte, jak jste je od nás mohl odnášet.

To bylo tak, breptal a přitom mu takhle skákal rozčilením ohryzek. Já... já jsem si totiž vzal na sebe ty šaty...

Jaké šaty? křičím já. Tu se vám začervenál samými rozpaky a koktal: Prosím ženské šaty.

Človíčku, divím se, a proč zrovna ženské šaty?

Protože, zajíkal se on, prosím, takové obstarožní ženské si nikdo pořádně nevšímne, a pak – dodával skoro vítězně – to přece dá rozum, že nikdo nebude z něčeho takového podezřívát ženskou! Pane, ženské mají všechny možné vášně, ale jakživy si nedělají sbírky! Viděl jste už někdy ženskou, která by měla sbírku známek nebo brouků nebo inkunábulí nebo takových věcí? Nikdy, pane! Ženské nemají tu důkladnost a – a – takovou tu náruživost. Ženské jsou tak děsně střízlivé, pane! Víte, to je ten největší rozdíl mezi námi a jimi: že jen my si děláme sbírky. Já si tak myslím, že vesmír je jenom sbírka hvězd; on je nějaký mužský bůh, a ten si dělá sbírku světů: proto jich je tak strašně mnoho. Hergot, kdybych já měl tolik místa a prostředků jako on! Víte, že si vymýšlím nové kaktusy? A v noci se mi o nich zdá; třeba takový kaktus, který má zlaté vlasy a

hořcově modré květy, – já jsem ho nazval *Cephalocereus nympha aurea* Racek – já se totiž jmenuju Ráček, račte vědět; nebo *Mamillaria colubrina* Racek; nebo *Astrophytum caespitosum* Racek; pane, tady jsou takové zázračné možnosti! Kdybyste věděl–

Počkejte, přerušil jsem ho; a v čem jste ty kaktusy odnášel?

Prosím za nadry, řekl stydlivě. Ono vám to tak krásně píchá.

Poslouchajte, já už jsem neměl to srdce ty kaktusy mu vzít. Víte co, řekl jsem mu, já vás dovezu k starému panu Holbenovi a ten už vám utrhne obě uši. – Lidi, to vám bylo, když ti dva se sčuchli! Celou noc zůstali ve skleníku, než obešli těch šestatřicet tisíc hrnčků. Holane, řekl mně starý pán, to je první člověk, který dovede ocenit kaktusy. A než uběhl měsíc, starý pan Holben s pláčem a žehnáním vypravil toho Ráčka do Mexika, aby tam sbíral kaktusy; oba svatosvatě věřili, že tam někde roste *Cephalocereus nympha aurea* Racek. Do roka jsme pak dostali takovou divnou zvěst, že pan Ráček tam zahynul krásnou a mučednickou smrtí. Přišel tam nějakým Indiánům na jejich posvátný kaktus Čikulí, který je, abyste věděli, vlastní bratr Boha Otce, a buď se mu nepoklonil, nebo jej dokonce ukradl; zkrátka milí Indiáni pana Ráčka svázali a posadili ho na *Echinocactus visnaga* Hooker, který je veliký jako slon a posetý ostny dlouhými jako ruské bajonety, následkem čehož náš krajan, odevzdán ve svůj osud, vypustil duši. Tak to je konec zloděje kaktusů.”

POVÍDKA STARÉHO KRIMINÁLNÍKA

“To nic není,” řekl pan Jandera, spisovatel. “Honit zloděje, to známe; ale zvláštní je, když zloděj hledá, koho vlastně okradl. Abyste věděli, to se stalo mně. Tak tuhle jsem napsal povídku a dal jsem ji do tisku; a když jsem ji četl vytištěnou, obešlo mě takové nepřijemné tušení. Člověče, řekl jsem si, něco podobného jsem už někdy někde četl. Hrom aby do toho, komupak jsem tuhle látku ukradl? – Tři dny jsem chodil jako vrtohlavá ovce, a ne a ne na to

přijít, od koho jsem si tu látku, jak se říká, vypůjčil. Konečně jsem potkal kamaráda a povídám mu: Člověče, tak se mně všechno zdá, že ta má poslední povídka je od někoho kradená. – To jsem přece poznal na první pohled, řekl kamarád, tos ukradl z Čechova. – Tu se mně zrovna ulevilo, a když jsem potom mluvil s jedním kritikem, říkám mu: Pane, to byste nevěřil, někdy člověk udělá plagiát a ani o tom neví; například má poslední povídka byla kradená. – Já vím, povídá ten kritik, ta je z Maupassanta. – Tak jsem si obešel všechny své dobré přátele; poslouvejte, jak se jednou člověk octne na šikmé dráze zločinu, tak neví, kdy přestat; představte si, tu jedinou povídku jsem ukradl ještě z Gottfrieda Kellera, Dickense, d'Annunzia, Tisíce a jedné noci, Charles Louis Philippa, Hamsuna, Storma, Hardyho, Andrejeva, Bandinelliho, Roseggera, Reymonta a celé řady jiných. Z toho je vidět, jak člověk zapadá do zla hloub a hloub."

"To nic není," pravil odchrchlávaje pan Bobek, starý kriminálník. "To mě upomíná na jeden případ, kdy měli vraha, ale nemohli k němu najít žádnou vraždu. Totiž abyste si nemysleli, to se nestalo mně; ale já jsem půl roku bydlel v tom samém kriminále, kde předtím seděl ten vrah. To bylo v Palermu," vysvětloval pan Bobek a skromně dodával: "Já tam byl jenom skrz nějaký kufr, který mně přišel do rukou na lodi, co jezdí z Neapole. Ten případ s tím vrahem mně vypravoval vrchní dozorce z toho domu; já jsem ho totiž učil hrát francéfús, křížový mariáš a boží požehnání, taky zvané gotýsek; on to byl totiž moc pobožný člověk, ten dozorce."

Teda jednou v noci viděli poldové – oni v Itálii vždycky chodí po dvou – jak po via Butera, co vede k tomu smradlavému přístavu, ze vší síly pádí jeden člověk. Tak ho čapli, a porco dio, on má v ruce zkrvavenou dýku. To se rozumí, dovedli ho na policii, a teď, chlape, řekni, kohos to zapích. Ten mládenec se dal do breku a povídá: Zavraždil jsem člověka, ale víc vám neřeknu; kdybych řekl víc, byli by nešťastní ještě jiní lidé. – A taky z něho víc nedostali.

To se ví, hned se začalo pátrat po nějaké mrtvole, ale žádná se nenašla. Tak nařídili prohlídku všech drahých zemřelých, kteří byli

v tu dobu hlášení jako nebožtíci; ale všichni, jak se ukázalo, zemřeli křesťansky na malárii a takové věci. Tu teda se znovu pustili do toho mládence. Udal, že se jmenuje Marco Biagio z Castrogiovanni a je truhlářský tovaryš; dále udal, že zasadil asi dvacet ran křesťanskému člověku a zabil ho; ale komu to udělal, že nepoví, aby nepřivedl do neštěstí ještě jiné lidi. A dost. Jinak jen volal na sebe boží trest a tloukl hlavou do země. Takovou lítost, říkal ten dozorce, jakživ nikdo neviděl.

To víte, tihle poldové nevěří člověku ani slovo; oni si řekli, že ten Marco třeba nikoho nezabil a jen tak lže. Tak poslali tu dýku na univerzitu, a tam řekli, že ta krev na té čepeli je z člověka a že to muselo propíchnout srdce. Prosím vás, já nevím, jak se to tak může poznat. No jo, ale co teď měli dělat: vraha měli, ale vraždu ne; a to přece nejde, postavit člověka na soud pro neznámou vraždu; víte, to musí být corpus delicti. Zatím se ten Marco pořád jenom modlil a brečel a prosil, aby už ho dali na soud, aby odpykal svůj smrtelný hřích. Ty porco, řekli mu, když chceš, aby tě mohla spravedlnost odsoudit, tak se musíš přiznat, koho jsi zabil; my tě nemůžeme jen tak pověsit; aspoň nám, ty zatracený mezku, jmenuj nějaké svědky. – Já sám jsem svědek, křičel ten Marco, a já odpřísáhnou, že jsem zavraždil člověka! – Tedy takhle to bylo.

Ten dozorce mně říkal, že on ten Marco byl takový hezký a hodný člověk; jakživi tam neměli takového hodného vraha. Číst neuměl, ale bibli měl pořád v ruce, třeba obráceně, a brečel do ní. Tak mu poslali takového dobráka pátera, aby ho duchovně posílil a přitom šikovně vyzpovídal, co a jak s tou vraždou. Ten páter vám chodil od toho Marca a otíral si oči; říkal, že jestli si to ten Marco ještě nějak nezkazí, tak jistě dojde veliké milosti; že to je duše žíznící po spravedlnosti. Ale krom těch řečí a slz z něho ten páter taky víc nic nedostal. Ať mě pověsí, a basta, říkal ten Marco, abych už měl odpykanou tu svou těžkou vinu; spravedlnost musí být. – A takhle to trvalo přes půl roku, a pořád nikde se nenašla žádná přiměřená mrtvola.

Teda když už jim to bylo hloupé, povídal policejní prezident: Mordiano, když ten Marco chce mermomocí viset, dejme mu tu vraždu, co se stala tři dny po jeho sbalení tamhle v Arenelle, jak tam našli tu zabitou bábu; vždyť je to ostuda, tady máme vraha bez vraždy a bez mrtvoly, a tam máme takovou pěknou a vyslovenou vraždu bez pachatele. Dejte to nějak dohromady, když ten Marco chce být odsouzen, tak mu to může být jedno zač; a my se mu všelijak odměníme, když se přizná k té bábě. – Tedy tohle nabídli tomu Marcovi a slibovali mu, že za to jistě dostane v nejkratší době provaz a bude mít pokoj. Ten Marco chvilku váhal a pak prohlásil: Ne, když už jsem svou duši ztratil zločinem vraždy, tak ji neobtěžím ještě takovými smrtelnými hříchy, jako je lež, podvod a křivé svědectví. – Takový to byl, pánové, spravedlivý člověk.

Teda takhle to dál nešlo; teď už v tom kriminále mysleli jen na to, jak by se toho zatraceného Marca zbavili. Víte co, řekli tomu žaláříkovi, udělejte to nějak tak, aby mohl utéci; na soud ho poslat nemůžeme, to by bylo jen pro ostudu, a pustit ho na svobodu, když se nám přiznává k vraždě, to taky nejde; koukejte, ať se ten dio cane maledetto nějak nenápadně ztratí. – Teda poslouchejte, od toho dne posílali toho Marca bez průvodu pro pepř a pro nitě; jeho cela byla ve dne v noci dokořán a ten Marco po celý den běhal po kostelích a po všech svatých, ale večer vám to natíral s vyplazeným jazykem, aby mu v osm hodin nezavřeli vrata kriminálu před nosem. Jednou je naschvál zavřeli dřív; a on vám dělal takový randál a tak tloukl na vrata, že mu museli otevřít, aby mohl do své cely.

Tak jednou večer povídá ten dozorce Marcovi: Ty porca madonna, dneska tu spíš naposledy; když se nechceš přiznat, koho jsi zabil, tak my tě, ty bandito jeden, odtud vyhodíme; jdi si k čertu, aby tě potrestal. – Té noci se ten Marco na okně své cely oběsil.

Poslouchejte, on ten páter sic říkal, že když někdo spáchá sebevraždu z výčitek svědomí, může být přes ten těžký hřích spasen, protože umřel ve stavu účinné lítosti. Ale nejspíš to ten páter nevěděl docela jistě, nebo je ta otázka dosud sporná; zkrátka věřte mně, že ten Marco v té cele strašil. Totiž to bylo tak: když někoho do

té cely zavřeli, tak vám v tom člověku procitlo svědomí a on začal litovat svých skutků, dělal pokání a úplně se obrátil. To se ví, nebylo to u každého za stejnou dobu: pro přestupek to bylo za noc, pro přečin za dva nebo tři dny a pro zločin to trvalo třeba tři neděle, než se trestanec obrátil. Nejdýl to vydrželi kasaři, defraudanti a vůbec ti, co dělají velké peníze; já vám říkám, velké peníze nějak zvlášť zatvrzují nebo jaksi ucpávají svědomí. Nejúčinnější to vždycky bývalo ve výroční den smrti Marcovy. Tak oni tam v Palermu z té cely udělali takovou jako korekci, víte?, totiž zavírali tam trestance, aby litovali svých skutků a obrátili se. To víte, někteří mají u policie protekci a některé ty lumpy poldové vůbec potřebují; to se rozumí, že tam každého nezavřeli a sem tam si někoho nechali neobráceného; já myslím, že se někdy od těch velkých gaunerů taky nechali podmazat, aby je nedávali do té divotvorné korekce. Ona už ani v zázracích není žádná poctivost.

Teda tak mně to, páni, povídal ten dozorce v Palermu, a kolegové, co tam byli, mně to dosvědčovali. Byl tam zrovna jeden anglický námořník, skrz výtržnost a rvačku; tak ten Briggs šel rovnou z té cely na Formosu jako misionář, a jak jsem později slyšel, došel tam mučednické smrti. To vám bylo zvláštní, žádný dozorce vám nechtěl do té Marcovy cely strčit ani prst; tak se báli, že by ta milost třeba na ně přišla a oni by litovali svých skutků.

Teda toho vrchního dozorce, jak jsem vám už povídal, jsem učil hrát některé ty pobožnější hry. Ten se vám vztekal, když prohrával! Ale když mu jednou padala už tuze špatná karta, tak se dožral a zavřel mě do té Marcovy cely. Per Bacco, křičel, já tě naučím! No, já jsem si lehl a usnul jsem. Ráno si mne ten dozorce zavolaal a povídá: Tak co, obrátil ses? – Já o ničem nevím, signore comandante, povídám mu; já jsem spal jak dudek. – Tak marš zpátky, křičel na mě. – Ale co vám budu dlouho povídat: tři neděle jsem byl v té cele, a pořád nic; žádná lítost na mě nepřišla. A tu ten dozorce nad tím začal kroutit hlavou a povídá: Vy Češi musíte být strašní neznabozi nebo kacíři, že to na vás nemá žádný účinek! A pak mně hrozně vynadal.

A vidíte, od té doby Marcova cela vůbec přestala účinkovat: ať tam strčili koho chtěli, neobrátil se ani dost málo ani se nepolepšil ani nelitoval, no dočista nic; zkrátka přestalo to fungovat. Prokrindapána, to vám byl z toho kravál; mne hnali na direkci, že jsem jim to tam pokazil a kdesi cosi. Já jsem jenom krčil rameny; copak jsem za to mohl, no ne? Tak mně dali aspoň tři dny temnou komoru, prý za to, že jsem tu celu poškodil."

ZMIZENÍ PANA HIRSCHÉ

"Tohle," řekl pan Taussig, "nebyl špatný případ, ale má moc velkou chybu: že se nestal v Praze. Víte, i v kriminálních věcech má mít člověk ohled na domov. Prosím vás, co nám je po nějakém případě v Palermě nebo kterých čertech? Z toho my nic nemáme. Ale když se takhle podaří nějaký takový lepší zločin v Praze, tak to mně, páni, zrovna jaksi lichotí; říkám si, teď se o nás mluví v celém světě; víte, ono to tak nějak hřeje. A pak, to dá rozum, v takovém místě, kde se vyvede slušná kriminální věc, mohou jít i obchody; ono to svědčí o větších poměrech, že jo, a budí to vůbec důvěru. Ale to se musí ten pachatel chytit.

Já nevím, jestli se pamatujete na ten případ v Dlouhé třídě se starým Hirschem; on tam měl obchod s kůžemi, ale sem tam taky prodával perské koberce a takové ty orientální věci; víte, on měl po mnoho let nějaký kšeft v Cařihradě – však si odtamtud přinesl něco na játrech; proto byl vychrtlý jako chcíplá kočka a hnědý, jako by ho vytáhl z třísla. A tihle tepicháři z Arménie nebo ze Smyrny za ním chodili, protože se s nimi dovedl tak po zlodějsku domluvit. Oni to jsou velcí gauneři, tihle Arméni; na ty si musí dát pozor i žid. Teda ten Hirsch měl v přízemí ty kůže a odtamtud se šlo po takových točitých schůdkách do jeho kontoru; za kontorem byl jeho byt a tam seděla paní Hirschová; ona totiž byla tak tlustá, že nemohla vůbec chodit.

Tak jednou k polednímu šel jeden příručí nahoru do kontoru za panem Hirschem, jestli mají poslat kůži na úvěr nějakému Weilovi do Brna; ale pan Hirsch v kontoru nebyl. Ono to sic bylo divné, že jo, ale ten příručí si řekl, on pan Hirsch šel třeba na skok vedle k paní Hirschové. Ale za chvíli vám přišla shora služka, že pan Hirsch má jít k obědu. Jak to, k obědu, řekl ten příručí, vždyť pan Hirsch přece je v bytě. Ale kdepak by byl v bytě, povídá služka, přece paní Hirschová sedí celý den hned vedle kontoru a neviděla ho od rána. – A my, řekl ten příručí, jsme ho taky neviděli, že, pane Václav? – víte, to byl sluha. V deset hodin jsem mu donesl poštu, povídal ten příručí, a pan Hirsch měl ještě na mě hubu, že jsme měli urgovat toho Lembergra skrz ty telecí usně; od té doby nevystřčil z kontoru nos. – Ježíšmarjá, řekla ta služka, vždyť on v kontoru není; nešel on snad někam do města? – Tady skrz krám nešel, řekl ten příručí, to bychom ho museli vidět, že jo, Václave; to on snad šel skrz byt. – To není možné, povídá služka, to by ho paní Hirschová viděla! – Tak počkejte, řekl ten příručí; když jsem ho viděl, tak měl župan a na nohou trepky; jděte se podívat, jestli si vzal boty, kaloše a zimník, – víte ono to bylo v listopadu a moc pršelo. Jestli se oblékl, povídá ten příručí, tak šel někam do města; jestli ne, tak musí být někde doma, že jo.

Teda ta služka lítla nahoru a za chvíli se vrátí celá bez sebe. Proboha, pane Hugo, povídá tomu příručímu, vždyť on pan Hirsch si nevzal boty a nic; a paní Hirschová říká, že skrz byt nemohl jít, vždyť to by musel jít skrz její pokoj! – Skrz krám taky nešel, řekl ten příručí; on vůbec dnes v krámě nebyl, jen si mě zavolał do kontoru skrz tu poštu. Václave, pojďte ho hledat! – Tak nejdřív běželi do kontoru; tam nebyl žádný nepořádek, jen pár těch srolovaných koberců v koutě, a na stole byl ještě nedopsaný dopis na toho Lembergra; a nad stolem hořelo plynové světlo. – Tak to už je jisté, řekl ten Hugo, že pan Hirsch nikam nešel; kdyby někam šel, tak by přece zhasl lampu, že jo. To on musí být někde v bytě. – Tak vám prohledali celý byt, ale nikde nic. Paní Hirschová začala na tom svém fotelu usedavě plakat; ono to vypadalo, říkal potom ten Hugo,

jako by se tam trásla taková hromada sulcu. Paní Hirschová, řekl ten Hugo – to máte zvláštní, jak takový mladý žid rázem přijde k rozumu, když to musí být –, paní Hirschová, neplačte; on pan Hirsch nikam neutek, vždyť kůže teď jdou a krom toho neinkasoval žádné pohledávky, že jo; on pan šéf někde musí být. Kdyby se nenašel do večera, tak o tom řekneme na policii, ale dřív ne; to víte, paní Hirschová, taková nápadná věc nedělá závodu dobře.

Teda do večera čekali a hledali, ale po panu Hirschovi ani památky. Když teda pan Hugo v patřičnou hodinu zavřel krám, šel na policejní direkci ohlásit, že se pan Hirsch ztratil. Tak tam z policie poslali detektivy; to víte, ti tam všechno prošťárali, ale nenašli ani tu nejmenší stopu; i krev hledali na podlaze, ale nikde nic; tak zatím zapečetili ten kontor. Potom vyslýchali paní Hirschovou a ostatní personál, co se toho rána jako dalo. Ale nikdo nevěděl nic zvláštního; jenom pan Hugo si vzpomněl, že po desáté hodině přišel k panu Hirschovi pan Lebeda, obchodní cestující, a mluvil s panem Hirschem asi deset minut. Tak hledali toho pana Lebedu, a to se rozumí, našli ho v kavárně Bristol, jak hraje ramšla. Tak ten Lebeda honem schovával bank, ale ten detektiv mu povídá: Pane Lebeda, dnes to není skrz ramšla, dnes je to skrz pana Hirsche; on se nám pan Hirsch ztratil, a vy jste byl poslední, kdo ho viděl. No jo, ale on ten Lebeda nevěděl taky nic; byl u pana Hirsche kvůli nějakým řemenům a nic zvláštního nepozoroval; jen se mu pan Hirsch zdál ještě chatrnější než jindy. Vy ale nějak scházíte, pane Hirsch, řekl mu. – Ale pane, řekl mu ten komisař, i kdyby pan Hirsch zhubl ještě víc, tak se nám nemohl ztratit ve vzduchu; aspoň nějaká kost nebo chrup by po něm musely zůstat, že jo. A v aktovce jste ho taky odnést nemohl.

Ale počkejte, teď má ten případ druhý konec. To víte, jak jsou na nádraží ty šatny, co si tam cestující nechávají všelijaké věci a kufrы. Tak to bylo asi dva dny po zmizení pana Hirsche, a ta šatnářka řekla jednomu posluhovi, že tam má takový kufr a ten že se jí nechce líbit. Já ani nevím proč, řekla, ale já se toho kufru zrovna bojím. – Teda ten posluha šel k tomu kufru čuchnout a povídá: Matko, víte co,

řekněte o tom raději nádražní policii. – Tak oni vám přivedli policejního psa, a ten, když k tomu kufru čuchnul, začal vrčet a ježít chlupy. To teda už bylo jaksi nápadné, a proto ten kufr vypáčili: a v něm vám byla vtlačena mrtvola pana Hirsche v županu a trepkách. Protože měl jatrní nemoc, tak ho už taky bylo, chudáka, cítit. A v krku vám měl zaříznutý takový silný špagát; byl uškrcen. Ale nejdivnější bylo, jak se mohl v županu a v trepkách dostat ze svého kontoru do kufru na nádraží.

Tak tenhle případ dostal komisař Mejzlík. On se vám podívá na tu mrtvolu a hned vidí, že má na tváři a na rukou takové zelené, modré a červené fleky; ono to bylo tím nápadnější, že byl ten pan Hirsch takový hnědý. To je divný úkaz rozkladu, řekl si ten pan Mejzlík, a zkusil třít kapesníkem jeden takový flek; a on ten flek pouštěl. Poslouchejte, řekl teda těm druhým, ono to vypadá jako od nějakého anilínu. Já se musím ještě podívat do toho kontoru.

Nejdřív tedy v tom kontoru koukal po nějakých barvách, ale nebylo tam nic; a najednou mu padly do očí ty sbalené perské koberce. Tak jeden z nich rozbalil a třel tam takový modrý mustr nasliněným kapesníkem; a na tom šátku se mu udělal modrý flek. To je zatracený šmejď, tyhle koberce, řekl pan komisař, a hledá dál; na stole pana Hirsche našel na misce kalamáře asi dva nebo tři špačky od tureckých cigaret. To si pamatujte, člověče, řekl jednomu detektivovi, že se při tomhle kšeftu s perskými koberci vždycky kouří jedna cigareta za druhou; to už patří k těm orientálním zvykům. A pak si zavolal pana Huga. Pane Hugo, řekl mu, on tu po tom panu Lebedovi byl ještě někdo, že jo?

Byl, řekl pan Hugo, ale on pan Hirsch nikdy nechtěl, abychom o tom mluvili. Vy si hleďte kůží, říkal nám, ale po kobercích vám nic není; to je má věc. –

To se rozumí, povídá pan Mejzlík, protože to jsou pašované koberce; koukejte se, ani jeden z nich nemá celní plombu. Kdyby pan Hirsch nebyl v pánu, tak by s tím měl zatracené opletačky v Hyberské ulici a platil by pokutu, až by byl modrý. Tak honem, kdo tu byl!

No, řekl pan Hugo, asi o půl jedenácté přijel otevřeným autem nějaký arménský nebo jaký žid, takový obtloustlý a nažloutlý, a ptá se turecky nebo jak po panu Hirschovi. Tak jsem mu ukázal cestu nahoru do kontoru. A za ním šel takový čahoun, sluha, hubený jako šindel a černý jako černá kočka, a nesl na rameni pět velkých srolovaných koberců; ještě jsem se s Václavem divil, jak to unese. Tak ti dva šli do kontoru a byli tam asi patnáct minut; my jsme se o to nestarali, ale ono bylo pořád slyšet, jak ten neppr hovoří s panem Hirschem. Pak teda zas slízel ten sluha dolů a nesl na rameni jenom čtyři srolované koberce; aha, řekl jsem si, to pan Hirsch zas jeden kus koupil. Jo, a ten Armén se ve dveřích kontoru obrátil a ještě něco panu Hirschovi do kontoru povídal, ale co, tomu jsem nerozuměl. No, a pak ten čahoun hodil ty koberce do auta a odjeli. Já jsem to neříkal jen proto, že na tom nebylo nic zvláštního, že jo, řekl pan Hugo. Takových tepichářů u nás bývalo, a všichni jsou stejní zloději.

Víte, pane Hugo, řekl na to ten pan Mejzlík, abyste věděl, něco zvláštního na tom přece jen bylo: on ten čahoun totiž v tom jednom srolovaném koberci odnášel mrtvolu pana Hirsche, rozumíte? Kristapána, člověče, vždyť jste si mohl všimnout, že ten chlap šel dolů tíž než nahoru!

To je pravda, řekl ten Hugo a zbledl, vždyť on šel celý sehnutý! Ale pane komisaři, to není možné; on ten tlustý Armén šel za ním a ještě s panem Hirschem ve dveřích kontoru hovořil!

No jo, povídá doktor Mejzlík, hovořil do prázdného kontoru. A když předtím ten čahoun pana Hirsche škrtil, tak ten pán taky přitom pořád mlel hubou, že jo. Pane Hugo, takový arménský žid je chytřejší než vy. A pak v tom srolovaném koberci odvezli mrtvolu pana Hirsche do svého hotelu; ale protože přšelo, tak ten previtský, anilínem barvený koberec pustil barvu na pana Hirsche. To je jasné jako saldokonto, že jo. A v hotelu dali tělesnou schránku pana Hirsche do kufru a kufr poslali na nádraží; teda tak je to, pane Hugo!

Tak zatímco pan Mejzlík dělal tohle, našli už tajní stopu po tom Arménovi. Ona totiž na tom kufru byla nálepka jednoho berlínského

hotelu – z toho bylo taky vidět, že ten Armén platil pořádně své diškerece; víte, tihle portýři z hotelů si těmi nálepkami dávají po celém světě znamení, co z toho kunčofta kouká na tuzérech. A protože ten Armén dobře platil, tak si ho ten berlínský portýr taky dobře pamatoval: jmenoval se Mazanian a jel nejspíš přes Prahu do Vídně; ale čapli ho až v Bukurešti; tam se taky ve vyšetřovací vazbě oběsil. Proč toho pana Hirsche zavraždil, to žádný neví; nejspíš měli spolu nějaký obchodní spor z té doby, kdy pan Hirsch byl v Cařihradě.

Ale z tohotohle příběhu je vidět,” končil pan Taussig zamyšleně, “že hlavní věc v obchodu je solidnost. Kdyby ten Armén vedl pořádné koberce, co nejsou barvené tím laciným anilínem, nebyli by na to tak hned přišli, jak toho pana Hirsche odklidil, že jo. Ale prodávat póvl, to se jednomu vymstí.”

ČINTAMANI A PTÁCI

“Ehm,” řekl pan doktor Vitásek, “víte, já se tak trochu v perských kobercích vyznám; ale to vám potvrdím, pane Taussig, že dnes už to není, jak to bývalo. Dnes si ti taškáři v Orientě už nedají tu práci, aby barvili vlnu červcem, indigem, šafránem, velbloudí močí, duběnkami a těmi ostatními ušlechtilými organickými barvivy; ani ta vlna už není, jako bývala, a kdybych měl povídat o vzoru, tak bych se dal do breku. To teda je jedno ztracené umění, tyhle perské koberce. Proto jenom ty staré kusy, co byly dělány před rokem osmnáct set sedmdesát, mají nějakou cenu; ale takové se vám podaří koupit, jenom když nějaká stará famílie ,z rodinných příčin’, jak se v lepších rodinách říká dluhům, prodává antikvity po dědečkovi. Poslouchejte, já jsem onehdy na hradě Rožmberku viděl pravý sedmihradák – to jsou takové malé koberečky, modláky, co vyráběli Turci v sedmnáctém století, když seděli v Sedmihradsku; tam na tom hradě po tom šlapou turisti v okovaných botách, a nikdo neví,

jakou to má cenu, – inu, člověk by nad tím zplakal. A jeden z nejvýzračnějších koberců na světě je u nás v Praze, a nikdo o něm neví.

Totíž to je tak: Já se znám se všemi obchodníky s koberci, co u nás jsou, a někdy si je tak obejdu, abych se podíval, co mají na skladě; víte, oni ti agenti v Anatólíi a Persii někdy přec jenom popadnou nějaký starý kus, ukradený z mešity nebo odkud, a přibalí jej k tomu druhému metrovému zboží; ten celý balík, ať je v něm co je, se potom prodává na váhu. A já si tak myslím, jakpak kdyby tam přibalili nějaký ladik nebo bergamo! Proto si někdy zaskočím k tomu nebo onomu tepicháři, sednu si na hromadu koberců, pokušuju a koukám, jak prodávají kavkám takové ty buchary, saruky a tebrizy; a sem tam řeknu, copak to máte tamhle vespod, ten žlutý? A hele, on to je hamadan. Tedy takhle jsem si občas zašel k nějaké paní Severýnové – ona má takový krámeček ve dvoře tamhle na Starém Městě a někdy se u ní najdou pěkné karamany a kelimy. Ona je taková kulatá a veselá paní, má mnoho řeči a čubičku pudla, tak tlustou, že se až člověku dělá špatně. Tihle tlustí psi jsou takoví nevrlí a tak astmaticky a podrážděně štěkají; já to nemám rád. Poslouchejte, viděl už někdo z vás mladého pudla? Já ne; já myslím, že všichni pudlové, podobně jako všichni inspektoři, revidenti a berní správcové, jsou staří; to už nejspíš patří k té rase. Ale protože jsem chtěl udržovat dobrou vůli s paní Severýnovou, sedl jsem si vždycky do kouta, kde chrápala a funěla ta čubička Amina na takovém velkém, do čtverce složeném koberci, a drbal jsem ji na zádech; ona to ta Amina měla moc ráda.

Paní Severýnová, povídám jednou, to jsou špatné obchody; ten koberec, co na něm sedím, už tady máte tři roky.

Ten tu je ještě dýl, řekla paní Severýnová, ten je v tom koutě složen už dobrých deset let; ale to není můj koberec.

Aha, povídám, ten patří Amině.

Kdepak, smála se paní Severýnová, ten patří jedné paní; ona říká, že na něj nemá doma místo, a tak si jej složila tady. Mně tu dost překáží, ale aspoň na něm spí Amina, vid', Amino?

Tak jsem odhrnul cíp toho koberece, třebaže Amina začala vztekle vrčēt. To je nějaký starý koberec, povídám, smím se na něj podívat?

Pročpak ne, řekla paní Severýnová a vzala Aminu do náruče. Pojď, Amino, pán se jenom podívá a pak to zas Amině ustele. Pšt, Amino, nesmíš vrčēt! Ale jdi, ty hloupá!

Já jsem zatím ten koberec rozhodil, a mně vám tak zabouchalo srdce. On to byl bílý anatolák ze sedmnáctého století, místy už naveskrz prochozený, ale abyste věděli, byl to takzvaný ptačí koberec se vzorem Čintamani a s ptáky; to totiž je božský a zapovězený vzor. Já vám říkám, to je nesmírná rarita; a tady ten kus byl aspoň pětkrát šest metrů veliký, krásně bílý, s tyrkysově modrou a třešňově růžovou... Já jsem se postavil k oknu, aby mně paní Severýnová neviděla do obličeje, a povídám: To je hodně starý hadr, paní Severýnová, a tady se vám nadobro přeleží. Víte co, řekněte té paní, že to koupím, když ona na to nemá místo.

To je těžké, řekla paní Severýnová. Ten koberec tu není na prodej, a ona ta paní je pořád v Meranu a v Nizze; já ani nevím, kdy je doma. Ale já zkusím se jí zeptat.

Tak buďte tak hodná, řekl jsem co možná lhostejně a šel jsem po svém. Abyste věděli, to je pro sběratele věc cti, aby nějakou vzácnou věc dostal za babku. Já znám jednoho moc velkého a bohatého pána, který sbírá knihy; jemu je jedno dát za nějakou starou šartěku třeba pár tisíc, ale když se mu podaří u nějakého hadráře koupit první vydání básní Josefa Krasoslava Chmelenského za dvě koruny, tak vám skáče radostí. To už je takový sport, jako honit kamzíky. Tedy já jsem si vzal do hlavy, že musím ten koberec lacino dostat a že jej pak daruju muzeu, protože taková věc jina nepatří. Jenom by na to musela přijít cedulka s nápisem: Dar doktora Vitáska. Prosím vás, každý člověk má svou ctižádost, že? Ale to se vám přiznám, mně z toho hořela hlava.

To mně vám dalo práci, abych se přemohl a neběžel hned druhého dne za tím kusem s Čintamani a ptáky; já jsem na nic jiného ani nemohl myslet. Ještě den to musím vydržet, říkal jsem si každého dne; dělal jsem to sám sobě natruc. Člověk se někdy rád

trýzní. Ale asi za čtrnáct dní mě napadlo, že tam ten ptačí koberec může najít někdo jiný, a letím k paní Severýnové. Tak co? vyhrknu ve dveřích.

Co má být? ptala se mě udiveně ta paní, a já jsem se vzpamatoval. Ale, řekl jsem, jdu zrovna tudyma po ulici a náhodou jsem si vzpomněl na ten bílý koberec; prodá to ta paní?

Paní Severýnová potřásla hlavou. Kdepak, řekla, ona je teď v Biarritzi a nikdo neví, kdy se vrátí. – Tak jsem se podíval, je-li tam ten koberec; to se ví, ležela na něm Amina, tlustší a olezlejší než kdy jindy, a čekala, že ji podrhu na zádech.

Nějaký den nato jsem musel jet do Londýna, a když už jsem tam byl, zašel jsem si k panu Keithovi – víte, ten sir Douglas Keith je dnes největší kapacita na orientální koberce. Pane, povídám mu, prosím vás, jakoupak cenu by takhle mohl mít bílý anatol s Čintamani a ptáky, velikost víc než pětikrát šest metrů.

Ten sir Douglas se na mne podívá přes brejle a utrhne se skoro vztekle: Žádnou!

Jak to, žádnou, povídám zaraženě. Proč by neměl žádnou cenu?

Protože v tom formátu ten koberec vůbec neexistuje, křičel na mne sir Douglas. Pane, to byste mohl vědět, že ten největší koberec s Čintamani a ptáky, co je vůbec znám, měří stěží třikrát pět yardů!

Já jsem vám zrudnul radostí. Ale dejme tomu, pane, řekl jsem mu, že by jeden kus v té velikosti existoval; jakou by mohl mít cenu?

Vždyť vám přece říkám, žádnou, křičel ten Keith. Pane, ten kus by byl unikát, a jakpak chcete určit cenu unikátu? Když je nějaká věc unikát, může mít stejně dobře cenu tisíc liber jako deset tisíc liber; copak já vím? Ostatně takový koberec neexistuje, pane. Dobrý den, pane.

To si dovedete představit, s jakou jsem se vracel. Panenko Maria, ten kus s Čintamani musím dostat! To bude něco pro muzeum! Ale teď si, prosím vás, představte, že jsem nesměl nijak nápadně naléhat, protože to není sběratelské; že paní Severýnová neměla žádný zvláštní zájem na tom, aby se ten starý hadr, co se na něm její Amina válela, prodal; a že ta zlořečená ženská, co jí ten koberec

patřil, jezdila z Meranu do Ostende a z Badenu do Vichy, –ta ženská musela mít doma nějaký lékařský lexikon, že měla tolik nemocí; zkrátka byla bez ustání v nějakých lázních. Tedy já jsem tak jednou za čtrnáct dní chodil k paní Severýnové mrknout si, je-li tam v koutě ještě ten koberec se všemi svými ptáky, podrábíl jsem tu odpornou Aminu, až rozkoší kvičela, a aby to nebylo nápadné, koupil jsem pokaždé nějaký koberec; poslouchajte, já mám doma těch šírazů, širvanů, mosulů, kabristanů a jiného metrového zboží celé hromady – ale mezi tím byl jeden klasický derbent, pane, to se tak hned nevidí; a jeden starý modrý khorasan. Ale co jsem za ty dva roky zkusil, to pochopí jenom sběratel. Kdepak, muka lásky, to nic není proti mukám sběratele; ale přitom je zvláštní, že si snad ještě žádný sběratel nevzal život a naopak obyčejně dosahuje dlouhého věku; nejspíš to je zdravá vášeň.

Jednoho dne mně najednou povídá paní Severýnová: Tak ta paní Zanelliová, co jí patří ten koberec, tady byla; já jsem jí řekla, že bych měla kupce na ten její bílý ležák a že se jí tu beztoho přeleží; ale ona povídala, to prý je rodinný kus, a ona to prý nepotřebuje prodávat a jen ať to prý tady nechám.

Tak jsem se, to se rozumí, rozběhl sám za tou paní Zanelliovou. Myslel jsem, že to je bůhvíjaká mondéna, ale ona vám to byla taková šeredná bába s fialovým nosem, parukou a takovým divným tikem, že jí pořád huba jezdila po levé tváři až k uchu.

Milostivá, povídám, a přitom se pořád musím dívat, jak jí ta huba tancuje po tváři, já bych rád koupil ten váš bílý koberec; on je to sic už chatrný kus, ale mně by se zrovna hodil do... do předsíně, víte? – A jak jsem čekal na její odpověď, cítím, že mně taky začala huba cukat a poskakovat na levou stranu; byl-li ten její tik nakažlivý nebo bylo-li to z rozčilení, to nevím, ale já jsem vám to nemohl potlačit.

Co si to dovoluujete? rozkřikla se na mne ta strašná ženská pisklavě. Hned ať jste pryč, hned, hned, ječela. To je můj rodinný kus po Großpapa! Jestli nepůjdete pryč, já zavolám Polizei! Já neprodávám žádné tepichy, já jsem von Zanelli, pane! Máry, ať jde ten člověk pryč!

Poslouchajte, já jsem z těch schodů jel jako kluk; já bych byl brečel vztekem a lítostí, ale co jsem měl dělat? Po celý rok jsem zase chodil k paní Severýnové; zatím se Amina naučila chrochtat, jak byla tlustá a skoro úplně lysá. Za rok se zase paní Zanelliová vrátila; tentokrát jsem rezignoval a udělal jsem věc, za kterou bych se jako sběratel měl do smrti stydět: poslal jsem na ni svého kamaráda, advokáta Bimbala – on je takový jemný člověk a má vousy, které mu získávají bezmeznou důvěru u ženských –, aby té ctihodné dámě nabídl za ten ptačí koberec jakékoliv rozumné peníze. Zatím jsem čekal dole, rozčilený jako ženich, který má dostat odpověď. Za tři hodiny se potácel ten Bimbal z domu a utíral si pot. Ty holomku, sípal na mne, já tě uškrtím! Jakpak já k tomu přijdu, abych kvůli tobě tři hodiny poslouchal historii rodiny Zanelliů? A abys věděl, rozkřikl se mstivě, ten koberec nedostaneš; sedmnáct Zanelliů by se na Olšanech obracelo v hrobě, kdyby ta rodinná památka měla přijít do muzea! Ježíšmarjá, tys mně dal! – A s tím mě nechal stát.

Teda to víte: když si chlap něco vezme do hlavy, tak hned tak nepovolí; a když je to sběratel, tak půjde třeba vraždit; ono je sběratelství docela heroická činnost. Tedy já jsem se rozhodl, že ten koberec s Čintamani a ptáky jednoduše ukradnu. Nejdřív jsem si očíhnul okolí; ten krám paní Severýnové je ve dvoře, ale průchod se v devět hodin večer zamyká; a já jsem nechtěl nic odemykat pakličem, protože to neumím. Z toho průchodu se jde do sklepa, kde by se člověk mohl schovat, dřív než se barák zamkne. Na dvorku je ještě kůlnička; kdyby se člověk dostal na střechu té kůlničky, mohl by přelézt do sousedního dvorku, který patří k hospodě, a z hospody už se člověk dostane vždýcky. Tedy to bylo dost jednoduché, ale šlo jen o to, jak otevřít okno do krámu. Na tu práci jsem si koupil sklenářský diamant a učil jsem se na svých vlastních oknech, jak se vyřízne tabulka skla.

Poslouchajte, nemyslete si, že krást je tak jednoduché; to je těžší než operovat prostatu nebo vykuchat z člověka ledvinu. Předně je těžké, aby člověka nikdo neviděl. Za druhé je s tím spojena spousta čekání a jiného nepohodlí. A za třetí je při tom taková nejistota;

člověk neví, nač narazí. Já vám říkám, že to je těžké a špatně honorované řemeslo. Kdybych našel lupiče ve svém bytě, vzal bych ho za ruku a řekl mu měkce: Človíčku, že se vám chce tak se obtěžovat; koukejte se, nešlo by to, abyste okrádal lidi jiným, pro vás pohodlnějším způsobem?

Já ovšem nevím, jak kradou jiní; ale mé zkušenosti nejsou příliš příznivé. Kritického večera, jak se říká, jsem se vloudil do toho domu a ukryl jsem se na schodech vedoucích do sklepa. Tak by to popsal policejní raport; ve skutečnosti to vypadalo tak, že jsem se půl hodiny potloukal v dešti před vraty, čímž jsem se stal kdekomu jaksi nápadný. Konečně jsem se zoufale rozhodl, tak jako se člověk rozhoduje dát si vytrhnout zub, a vešel jsem do chodby; a to se rozumí, srazil jsem se s nějakou služkou, která šla do té vedlejší hospody pro pivo. Abych ji uklidnil, zabručel jsem na ni, že je poupátko nebo kotě nebo něco takového; to ji poděsilo tak, že se dala na útěk. Zatím jsem se schoval na těch schodech do sklepa; ti prasáci tam měli stát kýble s popelem a jiné haraburdí, které větším dílem při mém takzvaném vloudění s velkým rachotem spadlo. Potom se vracela ta služka s pivem a rozčileně hlásila domovníkovi, že do baráku vlezl nějaký cizí chlap. Ale ten výtečný muž se nenechal vyrušit a prohlásil, že to byl asi nějaký mazavka, který si spletl cestu do vedlejší hospody. Čtvrt hodiny nato zívaje a chrchlaje zamkl vrata a bylo ticho. Jen někde nahoře hlasitě a osaměle škytla služka – to je zvláštní, jak tyhle služby mocně škytají, nejspíš ze stesku. Mně začalo být zima, a krom toho to tam tak nakysle a plesnivě páchlo; hmatal jsem kolem sebe, ale všechno, nač jsem sáhl, bylo jaksi slizké. Panebože, tam muselo zůstat otisků po prstech doktora Vitáska, našeho vynikajícího odborníka na nemoci cest močových! Když jsem myslel, že už bude půlnoc, bylo teprve deset hodin. Já jsem chtěl se svým vloupáním začít o půlnoci, ale v jedenáct hodin jsem to už nemohl vydržet a šel jsem tedy krást. To byste nevěřili, jaký hluk ztropí člověk, když se chce plížit potmě; ale ten dům měl požehnaný spánek. Konečně jsem byl u toho okna a

začal jsem s děsným skřípáním řezat sklo. Uvnitř to dušeně zaštěklo. Ježíšmarjá, ona tam je Amina!

Amino, šeptal jsem, ty potvoro, buď tiše; já tě jdu podrbat na zádech. – Ale ono je, víte, potmě ukrutně těžké nasadit diamant do téhož vrypu, který jste udělali předtím; tak jsem tím diamantem jezdil po té tabuli sem a tam, až jsem konečně trochu víc přitlačil a celá tabule s řinkotem praskla. Tak, teď se seběhnou lidé, řekl jsem si, a koukám, kde bych se schoval; ale ono nic. Pak už jsem s jakýmsi zvrhlým klidem vymáchl další tabulky a otevřel okno; uvnitř Amina chvílemi jen tak na půl huby a konvenčně zaštěkla, aby předstírala, že plní svou povinnost. Já tedy jsem vlezl oknem a vrhnu se nejdřív k té ohavné čubičce. Aminko, šeptám jí horoucně, kdepak máš záda? Koukej, zlato, pán je tvůj přítel – ty potvoro, to se ti líbí, vid'? – Amina se slastí svíjela, pokud se ovšem žok může svíjet; a já jí přátelsky povídám: Tak, a teď pusť, čokle! a chtěl jsem zpod ní vytáhnout ten drahocenný ptačí koberec. Teď si Amina nejspíš řekla, že jde o její majetek, a začala rvát; to nebylo štekání, to byl řev. Ježíšmarjá, Amino, domlouvám jí honem, buď tiše, ty bestie! Počkej, já ti ustelu něco lepšího! A rup! Strhl jsem ze zdi ohavný lesklý kirman, který paní Severýnová považovala za nejvzácnější kus svého obchodu. Koukej, Amino, šeptám, na tom se ti bude hajat! Amina se na mne se zájmem dívala; ale sotva jsem vztáhl ruku po jejím koberci, spustila nový řev; já myslel, že to musí být slyšet až v Kobylisích. Tu teda jsem tu obludu znovu uvedl do extáze zvláště rozkošným podrbáním a vzal jsem ji do náruče; ale jak jsem sáhl po bílém unikátu s Čintamani a ptáky, zachrčela astmaticky a začala nadávat. Proboha, ty bestie, řekl jsem zničeně, já tě musím zabít!

Teda poslyšte, já tomu sám nerozumím; díval jsem se na toho hnusného, tučného, podlého čokla s tou nejdivočejší nenávisť, jakou jsem kdy v sobě zažil, ale já jsem tu potvoru nemohl zabít. Měl jsem dobrý nůž, měl jsem na gatích řemen; mohl jsem ji podřezat i zaškrtit, ale já neměl to srdce. Seděl jsem vedle ní na tom božském koberci a drbal jsem ji za ušima. Ty zbabělče, šeptal jsem si, stačí jenom jeden nebo dva pohyby, a bude to odbyto; operovals tolik lidí

a viděls je umírat v hrůze a bolesti; proč bys nezabil psa? Já jsem vám skřípal zuby, abych si dodal odvahy, ale nemohl jsem; a tu jsem se vám dal do breku, – já myslím, že to bylo z hanby. A tu ta Amina zakňučela a olízla mně tvář.

Ty mizerná, sviňská, ničemná mrcho, zabručel jsem na ni, poplácal jsem ji po tom olysalém hřbetě a lezl jsem oknem na dvorek; to už byla porážka a ústup. Potom teda jsem chtěl vyskočit na tu kůlničku a dostat se po střeše na druhý dvorek a hospodou ven, ale já vám neměl ani krapet síly, nebo ta střecha byla výš, než jsem ji dřív odhadoval; zkrátka nedostal jsem se na ni. Tak jsem zase slezl na ty schody u sklepa a stál jsem na nich do rána, polomrtev únavou. Já blbec, já jsem mohl spát na těch kobercích, ale to mě nenapadlo. Ráno jsem slyšel, jak domovník otvírá vrata. Chvilku jsem počkal a pak jsem si to namířil rovnou ven. Ve vratech stál ten domovník, a když viděl vycházet z chodby cizího člověka, byl tak překvapen, že zapomněl udělat randál.

Za pár dní jsem šel navštívit paní Severýnovou. V okně jsou přidělány mříže, a na posvátném vzoru Čintamani, to se rozumí, se válí ta mrzká psí ropucha; když mne viděla, zavrtěla potěšeně tím tlustým jelite, kterému se u jiných psů říká ocas. Pane, zářila na mne paní Severýnová, to je naše zlatá Amina, náš poklad, náš drahý pejsek, víte, že se nám sem ondy no vloupal oknem zloděj a že ho naše Amina zahnila? Pane, já bych ji nedala za nic na světě, prohlásila s pýchou. Ale vás má ráda, pane; to ona poctivého člověka pozná, vid', Amine?

Tak to je všechno. Ten unikátní ptačí koberec tam leží podnes, – je to, myslím, jedna z nejvzácnějších tapiserií na světě; a podnes na ní chrochtá blahem šeredná, prašivá, smrdutá Amina. Já myslím, že se jednou sádlem zadusí, a pak to snad zkusím znovu: ale dřív se musím naučit, jak se pilují mříže."

PŘÍBĚH O KASAŘI A ŽHÁŘI

“Copak o to,” pravil pan Jílek, “krást se musí umět. To říkával taky pan Balabán, ten kasař, co naposledy udělal tu kasu u firmy Scholle a spol. Ten Balabán, to byl takový vzdělaný a rozšafný lupič; taky už byl starší, a to dá rozum, ty zkušenosti každý nemá. Mladý člověk má spíš takový hazard; ono se s kuráží ledacos podaří, ale když člověk začne přemýšlet, tak obyčejně ztrácí tu kuráž, a proto jde na věc s rozvahou. To platí v politice a ve všem.

Tak ten Balabán říkal, že každá práce má své pravidlo; a co se týče nedobytných pokladen, že takový kasař má vždycky pracovat sám, protože se nemá na nikoho spoléhat; za druhé, že nemá nikdy pracovat dlouho na jednom místě, protože pak už jeho práci znají; za třetí, že má jít s duchem doby a naučit se všemu, co je v jeho oboru nového; ale přitom se má držet takové té tradice a dobrého průměru, protože čím víc lidí tím způsobem pracuje, tím to má policie těžší. Proto se ten Balabán držel hasáku, třebaže měl elektrickou vrtačku a uměl zacházet i s tím termitem. On říkal, že to je taková zbytečná ješitnost nebo ctižádost, pouštět se do těch moderních pancéřových sejfů; on že raději pracuje u takových starých a solidních firem, které mají staré ocelové kasy a v nich poctivé peníze, a ne tyhle šeky. To on to měl všechno dobře rozváženo a zpečetěno, ten Balabán. On měl kromě toho obchod se starou mosazí, dohazoval reality, kšeftoval v koních a vůbec stál si dost dobře. Teda ten Balabán říkal, že udělá už jenom jednu kasu, ale to že bude čistá práce, to prý bude ta mladá generace mrkat. Ono prý není hlavní věc udělat velké peníze; hlavní je, říkal ten Balabán, nedat se chytit.

Tedy ta poslední kasa, co si ten Balabán vybral, byla u firmy Scholle a spol., víte, co je ta továrna v Bubnech. Ale to vám byla opravdu čistá práce, co tam udělal; mně to vypravoval jeden agent od policie, nějaký Pištora. On tam vlezl oknem ze dvora, tak jako tuhle pan doktor Vitásek, ale musel vypáčit mříže; to vám byla radost se podívat, říkal ten Pištora, jak čistě tu mříž vyndal, ani

žádné svinstvo nenadělal, tak krásně ten člověk pracoval. A na tom místě, kde tu kasu načal, ji taky otevřel; nebyla tam ani jedna zbytečná díra nebo rejha, ani škráb nebo rejpanec, ba ani nátěr na té kase zbytečně neodřel. To bylo vidět, říkal ten Pištora, s jakou láskou to ten člověk dělal. Však ta kasa je teď v policejním muzeu, kvůli té mistrovské práci. Potom vybral peníze, asi šedesát tisíc, snědl kus špeku a chleba, co s sebou přinesl, a zas odešel oknem; on ten Balabán říkal, že vojevůdce a kasař se musí starat hlavně o ústup. Potom donesl ty peníze k své sestřenici, nástroje schoval u nějakého Líznera, šel domů, vyčistil si šaty a boty, umyl se a vlezl do postele jako každý pořádný člověk.

Ono vám ještě nebylo osm hodin ráno, když někdo tluče na dveře a volá: Pane Balabán, otevřte! Ten Balabán se diví, kdopak to může být, ale jde s klidným svědomím otevřít; a do dveří se hrnou dva policajti a s nimi ten agent Pištora. Já nevím, znáte-li ho, – on je takový pomenší člověk a má zuby jako veverka a pořád se směje. On býval dřív u funebráků, ale přišel z chleba, protože se všichni lidé museli smát, když tak šlapal před tou rakví a pořád se tak špásovně zubil. Já jsem pozoroval, že mnoho lidí se šklebí jenom z takových rozpaků, že nevědí, co by dělali s hubou, jako jiní nevědí, co by dělali s rukama. Proto se lidé tak horlivě usmívají, když mluví s nějakým velikým Pánem, příkladně s panovníkem nebo s prezidentem; ono to není ani tak z radosti jako spíš z takových rozpaků. Ale já jsem chtěl mluvit o tom Balabánovi.

Když ten Balabán viděl ty dva strážníky s Pištorou, spustil na ně se spravedlivým hněvem: Čopak mně šem ležete? Já š vámi nechci nič mít. – Přitom se sám zarazil nad tím, jak šišlá.

Ale pane Balabán, smál se ten Pištora, dyť my se vám jdeme jenom podívat na zuby. – A rovnou šel k takovému malovanému hrníčku, do kterého si ten Balabán dával na noc chrup, – on totiž přišel o většinu zubů, když jednou musel skočit z okna. – Že jo, pane Balabán, povídá s gusem ten Pištora, vono to nedrží, tyhle falešný zuby; vono se vám ty zuby Při vrtání hejbaly, a tak jste si je vyndal a položil na psací stůl; jo, ale tam bylo prachu, – pane Balabán, to

byste už taky moh vědět, co v těchhle účtárnách bejvá prachu. To my pak musíme jít za váma, pane Balabán, když tam najdeme takovou tu stopu po zubech; to se na nás ani nezlobte. Ale měl jste ten prach dřív utřít.

Zatracená věc, divil se ten Balabán. Vidíte, Pištoro, ono še říká, že jednu chybu udělá i ten nejchytřejší lump, že jo.

Jenže vy jste udělal dvě, zubil se pan Pištora. Panečku, my jsme tam jen mrkli, a už jsme hádali na vás, a víte proč? Každý pořádný lupič se na místě s odpuštěním vytento, aby ho nechytli; to už je taková pověra. Jenže vy jste takový nevěrec a rozumář a nedáte na tyhle pověry; vy si myslíte, že na všechno stačí rozum. To máte z toho. Jo, pane Balabán, krást se musí umět." -

*

"Někteří ti lidé jsou moc šikovní," pravil na to rozvážně pan Malý, "to se jim musí nechat. Já jsem někde četl o jednom takovém případě, možná, že to někdo z vás nezná. To se stalo někde ve Štýrsku. Tam byl mistr sedlář a řemenář, křestním jménem Anton a vlastním jménem Huber nebo Vogt nebo Meyer, jak už se tihle Němci tak obyčejně jmenují. Tedy ten sedlář měl zrovna svátek a seděl u svátečního oběda - ale ono se ve Štýrsku nejlí dobře ani ve svátek, to není jako u nás. Já jsem aspoň slyšel, že tam jedí i kaštany. Tedy ten sedlář sedí po obědě v kruhu své rodiny, a najednou mu někdo tlouče na okno: Ježíšmarjá, sousede, vždyť vám hoří střecha nad hlavou! Ten sedlář vyletí, a namouduši, krov je v plamenech. To se ví, děti se dají do křiku, žena s pláčem vynáší hodiny - teda já už jsem viděl hromadu požárů a pozoroval jsem, že obyčejně lidé ztratí hlavu a začnou vynášet něco zbytečného, hodiny nebo kafemlejek nebo kanára v kleci; a teprve když už je pozdě, tak si vzpomenu, že tam nechali babičku a šatstvo a hromadu jiných věcí. Zatím se seběhli lidé a začali si navzájem překážet s hašením; potom přišli hasiči - to víte, hasič se musí dřív převléknout, než začne hasit; ale zatím už začalo hořet druhé stavení, a do večera jich lehlo popelem patnáct. Kdo chce vidět pořádný požár, musí jít na vesnici nebo na malé město; ve velkoměstě to už není to, to se díváte spíš na fortele

těch hasičů než na ten požár. Nejlepší je, když můžete sami pomáhat hasit, nebo dokonce když můžete radit těm druhým, jak by měli hasit. Hasit, to je krásná práce, jak to tak syčí a praská; ale nosit vodu z potoka, to dělá člověk nerad. – Ono je v člověku něco divného: když už vidí nějakou pohromu, tak si skoro přeje, aby byla pořádná. Veliký požár nebo veliká zátopa, to tak člověka jaksi rozjařuje; má pocit, abych tak řekl, že přišel v životě na svůj účet. Nebo to je takový pohanský úžas, já nevím.

Tedy to se ví, den nato tam bylo jako – no, jako po vyhoření; oheň je krásná věc, ale to spáleniště pak je strašné; to máte stejné jako s láskou. To člověk jen tak bezmocně kouká a myslí, že už se z toho nikdy nesebere. No, a byl tam jeden mladý četník, aby vyšetřoval příčinu toho požáru. Pane strážmistr, povídá ten sedlář Anton, já bych se vsadil, že to někdo zapálil; pročpak by to zrovna chytlo na můj svátek, když sedím u oběda? Ale to mně nejde na rozum, proč by se někdo na mně chtěl mstít, vždyť já nikomu nic zlého nedělám, neřkuli abych se staral o politiku. Já teda nevím o nikom, kdo by moh mít na mne takový hrozný vztek.

Bylo poledne a páliło slunce; ten četník chodí po tom spáleništi a myslí si, teď aby čert poznal, jak to chytlo. Pane Anton, povídá najednou, copak se vám to tamhle nahoře blejská na tom trámu? – Tam byl vikýř, řekl ten sedlář, snad to je nějaký hřebík. – Na hřebík to nekouká, povídá ten četník, to je spíš jako zrcátko. – Kdepak by se tam vzalo zrcátko, řekl ten sedlář, vždyť tam v tom vikýři byla jenom sláma. – A je to zrcátko, povídá ten četník, a já vám to ukážu.

Pak si postavil hasičský žebřík k tomu ohořelému trámu, vylezl nahoru a povídá: Abyste věděl, pane Anton, není to ani hřebík, ani zrcátko, ale kulaté sklíčko přivrtnané k tomu trámu. Prosím vás, k čemu to je? – To jsem blázen, řekl ten sedlář, to si s tím snad hrály děti. – A najednou ten četník, jak tak koukal na to sklíčko, vám zařval: Au! mordyje, vždyť to pálí! Co to je? A ohmatával si nos. – Hergot! zařval podruhé, teď mně to spálilo ruku! Honem, pane Anton, podejte mně nějaký papír! – Tak mu ten sedlář podal lístek ze svého notesu, a ten četník drží ten papír kousek pod tím

sklíčkem. – Tak, povídá za chvílku, pane Anton, mně se zdá, že to už máme. – To už leze z toho žebříku dolů a drží ten list papíru tomu sedlářovi před očima: byla v něm propálená dírka a ještě se z ní kouřilo. Pane Anton, řekl ten četník, abyste věděl, to sklíčko je sběrná čočka neboli lupa; a teď bych rád věděl, kdo ji přivrtal k tomu trámu zrovna nad hromadu slámy; ale to vám říkám, pane Anton, kdo to udělal, ten půjde odtud v želízkách.

Prokristáčka, řekl ten sedlář, my jsme přece žádnou lupu doma neměli – halt! křikl najednou. Počkejte, já měl na učení kluka, Sepp se jmenoval, a ten si pořád hrál s takovými věcmi! Proto jsem ho vyhodil, že nebyl k rozumné práci, protože měl v hlavě samé takové hlouposti a jiné pokusy! Že by to byl ten zatracený kluk – Ale to nejde, pane strážmistr. Vždyť jsem ho vyhodil, to bylo začátkem února; bůhví, kde teď je, ale tady se od té doby neukázal.

To už se dozvíme, je-li to jeho čočka, řekl ten četník. Pane Anton, telegrafujte do města, aby sem poslali ještě dva četníky; na tu čočku mně nesmí nikdo ani máknout. Nejdřív musíme najít toho kluka.

To se ví, taky ho našli; byl na učení u nějakého brašnáře v docela jiném místě; a sotva ten četník vkročil do dílny, začal se vám ten kluk trást jako list. Seppe, křičí na něj ten četník, kdes byl třináctého června?

Prosím, tady, drkotal ten kluk, já jsem tady od patnáctého února a neodešel jsem ani na půl dne, já mám na to svědky. – To je pravda, řekl ten brašnář, to mu dosvědčím sám, protože bydlí u mne a musí chovat mé nejmenší.

Zatrápená věc, řekl ten četník, tak to už nebude on.

A co jako s ním mělo být? ptal se ten mistr brašnář.

Inu, povídá četník, bylo na něj podezření, že třináctého června tamhle v těch čertech ďáblech zapálil barák sedláře Antona a s ním půl obce.

Třináctého června? řekl ten brašnář zaraženě. Poslouchejte, to je divné; třináctého června se ten kluk ptal: Kolikátého je dnes? Třináctého června? To je svatého Antonína, že? Já vám povídám, že dneska se někde něco stane.

V tu chvíli ten kluk Sepp vyskočil a chtěl vzít roha; ale to už ho četník držel za límec. Cestou se pak ten kluk tomu četníkovi přiznal: že měl vztek na mistra Antona, protože ho ten sedlář kvůli těm jeho pokusům pohlavkoval jako psa; že se mu teda chtěl pomstít, a proto si vypočítal, kde bude třináctého června, na svátek mistra Antona, přesně v poledne stát slunce, a že podle toho nařídil tu čočku, aby zapálila tu slámu, zatímco on bude bůhvíkde; to všechno nachystal už v únoru a pak šel ze služby.

Poslouvejte, na tu čočku pak zavolali nějakého hvězdáře z Vídně, a ten nad tím kroutil hlavou, jak byla přesně nařízena právě na sluneční kulminaci třináctého června. Říkal, že to je zrovna zázračná šikovnost, když ten patnáctiletý kluk k tomu neměl žádné ty astronomické nástroje na měření úhlů. Co s tím Seppem bylo dál, to nevím; ale tak si myslím, jaký by z toho uličníka mohl být hvězdář nebo fyzik. Vždyť to mohl být druhý Newton nebo co, ten zatracený kluk! Ale ono na světě přichází nazmar tolik zvláštního důmyslu a takových těch krásných schopností – Víte, lidé mají tu trpělivost hledat v písku diamanty nebo perly v moři; ale aby hledali v lidech vzácné a podivné dary od pánaboha, aby nepřišly nazmar, to je ani nenapadne. A to je velká chyba.”

UKRADENÁ VRAŽDA

“To mne upomíná na jeden případ,” pravil pan Houdek, “který byl taky tak dobře promyšlen a připraven; ale myslím, že se vám nebude líbit, protože nemá žádný konec a rozuzlení. Kdyby vás to nebavilo, tak řekněte a já přestanu.

Jak snad víte, já bydlím v Krucemburské ulici na Vinohradech. To je jedna z těch krátkých příčných ulic, ve kterých není ani hospoda, ba ani mandl nebo prodej uhlí a kde se chodí v deset hodin spat, kromě těch prostopášníků, kteří poslouchají doma rádio a následkem toho vlezou do postele až v jedenáct hodin. Co se týče obyvatelstva, jsme tam většinou tiší poplatníci nebo úředníci do

sedmé hodnostní třídy, nějací akvaristé, jeden citerista, dva filatelisti, jeden vegetarián, jeden duchař a jeden obchodní cestující, který je ovšem teozof; jinak tam jsou samé paní bytné, u kterých ti dotyční bydlí v čistém, elegantně zařízeném pokoji se snídaněmi, jak se tomu v inzerátech říká. Jednou týdně, vždycky ve čtvrtek, chodil ten teozof domů až o půlnoci, protože míval nějaké duchovní cvičení; v úterý se vraceli kolem půlnoci domů dva z těch akvaristů, protože měli schůzi ve spolku Akvárium, a stojíce pod lucernou, se přešli o živorodkách a závojnatkách. Před třemi lety prošel tou ulicí dokonce jeden opilec; ale soudí se, že byl z Košíř a že si jenom spletl cestu. Zato denně o čtvrt na dvanáct se tudy ubíral domů nějaký Rus, jménem Kovalenko nebo Kopytenko, člověk nevelký, ale zarostlý jakýmsi řídkým druhem vousů, který bydlel u paní Janské v čísle 7. Čím se ten Rus živil, to není známo; ale až do pěti hodin odpoledne se válel doma, pak šel s aktovkou k nejbližší stanici tramvaje a jel dolů do města; přesně ve čtvrt na dvanáct zase na téže stanici vystoupil a zabočil do Krucemburské ulice. Kdosi potom tvrdil, že od pěti hodin odpoledne vysedával ten Rus v jedné kavárně a hádal se s jinými Rusy. Ale jiní zase říkají, že to nemohl být Rus, protože Rusové nikdy nechodí tak brzo domů.

Jednou, to bylo letos v únoru, jsem už dřímал, když najednou zaprasklo pět ran. Nejdřív se mi zdálo, že jsem malý kluk a že doma na dvorku práskám bičem, a měl jsem radost, že to tak práská; ale pak jsem se rázem probudil a pochopil jsem, že to někdo na ulici střílel z revolveru. Tak letím k oknu a otevru, a vidím, že dole na chodníku zrovna před číslem 7 leží tvář k zemi nějaký mužský s aktovkou v ruce. – Ale vtom už také je slyšet dupání a za rohem se vynořil strážník, běží k tomu mužskému a zkouší ho nadzvednout; pak ho zase pustil, řekl Sakra! a zapískal. V tu chvíli se za druhým rohem objevil druhý strážník a běží k tomu prvnímu.

To se rozumí, já jsem si honem navlékl papuče a zimník a letím dolů. Z ostatních domů vyběhl ten vegetarián, citerista, jeden z akvaristů, dva domovníci a jeden filatelista; ostatní se jen dívali z oken, drkotali zuby a říkali si: Čert tomu věř, ještě bych tam mohl k

něčemu přijít. Zatím už ti dva strážníci obrátili toho mužského naznak.

Vždyť je to ten Rus, ten Kopytenko nebo Kovalenko, co bydlí tady u paní Janské, povídám jektaje zuby. Je mrtev?

Já nevím, řekl jeden strážník bezradně. To se musí zavolat doktor!

Copak ho tu necháte ležet? drkotal pohoršeně ten citerista. Měli byste ho odvézt ddo špitálu!

To už se nás tam nahrnulo asi dvanáct a třásli jsme se zimou a hrůzou, zatímco strážníci klečeli u toho zastřeleného a rozepínali mu z jakýchsi příčin límec. V tu chvíli se zastavil na rohu hlavní třídy taxík a šofér se šel k nám podívat, co to tam máme; nejspíš doufal, že je to nějaký nality, kterého odveze domů.

Mládenci, copak to tu máte? ptal se nás přátelsky.

Z-z-zastřelili člověka, jektal zuby ten vegetarián. Člověče, naložte ho ddo vozu a odvezte ho na ochrannou stanici! Třeba je ještě živ!

Safra, řekl ten šofér, takové kunčofty já nemám rád. No, ale počkejte, já sem zajedu. – Pak šel pomalu k svému vozu a zajel až k nám. Tak mně ho tam naložte, řekl.

Ti dva strážníci zvedli toho Rusa a s dost velkou námahou ho vpravili do toho taxíku; on to byl sice spíš drobný člověk, ale s mrtvými se těžko hantýruje.

Tak, pane kolego, řekl ten první strážník tomu druhému, vy s ním jed'te a já si zatím zapíšu svědky. Šofére, jed'te na ochrannou stanici, ale trochu rychleji.

Jo, rychle, zabručel šofér, když mám špatné brzdy. – A odjel.

Ten první strážník tedy vytáhl z náprsní kapsy notes a povídá: Musíte mně říci svá jména, pánové; to je jen kvůli svědectví. A pak si nás tak zoufale pomalu jednoho po druhém zapisoval do toho notesu; snad měl tak zkrehlé prsty, ale my jsme přitom promrzli jako zatracenci. Když jsem se vrátil do svého pokoje, bylo čtvrt na dvanáct a deset minut; tedy ta celá podívaná trvala deset minut.

Já vím, tamhle pan Taussig si myslí, že na tom případu nic extra není; ale pane Taussig, v takové slušné ulici je takový případ velká

událost. Ty nejbližší ulice se ještě na té slávě jaksi přihřívají a říkají, že se to stalo hned za rohem; ty ulice, co jsou trochu dál, se už tváří lhostejně, ale abyste věděli, to je jen ze vzteku a ze závisti, že se to nestalo u nich. Za druhým rohem se už jen tak mávne rukou a říká se: Ale, prý tam někoho připozabili, kdopak ví, co na tom je. To už je taková nízká žehravost.

To si dovedete představit, jak jsme se druhého dne my všichni z té ulice vrhli na večerníky novin; jednak jsme se chtěli dočíst něco nového o naší vraždě, jednak jsme se vůbec těšili, že se tam bude psát o naší ulici a našem případu. To je známá věc, že lidé čtou v novinách nejraději o tom, co sami viděli a čeho byli, jak se říká, očitými svědky; dejme tomu, že se na Újezdě svalil kůň a že následkem toho byla doprava na deset minut přerušena. A když o tom v novinách nic nestojí, tak se na ten žurnál zlobí a mlátí jím o stůl, že tam nic pořádného není. Ono je to skoro uráží, že ty noviny nepovažují za nic důležitého tu příhodu, na které jsou oni jaksi spolujemiteli. Já myslím, že tahle rubrika různých zpráv je v novinách jenom kvůli těm očitým svědkům, aby z té zlosti nepřestali vůbec noviny kupovat.

My jsme vám byli jako polití, když žádný večerník nepřinesl o té naší vraždě ani slovo. Všeljaké takové aféry a tu zatracenou politiku tam mají, bručeli jsme, i to, že se nějaká tramvaj srazila s ručním vozíkem, ale takovou vraždu tam nedají; ty noviny vůbec vypadají, vždyť je to holá korupce! Ale pak ten filatelista přišel na to, že třeba policie požádala noviny, aby v zájmu vyšetřování o té věci zatím nepsaly. Tak to nás uspokojilo a napínalo tím víc; byli jsme hrdi, že bydlíme v tak důležité ulici a že snad i budeme voláni jako svědkové v takové zřejmě tajemné věci. Ale druhý den nebylo v novinách zase nic a nikdo z policie nepřišel nic vyšetřovat; a co nám bylo nejdivnější, nikdo nebyl ani u té paní Janské, aby prohledal nebo aspoň zapečetil pokoj toho Rusa. To nás už skoro začalo děsit; ten citerista říkal, že to třeba chce policie ututlat, kdopak ví, oč tu šlo. A když ani třetího dne nebylo o té naší vraždě ani zmínky, začala se naše ulice bouřit, že to tak nenechá, že ten Rus byl jeden z

nás a že my se už o to postaráme, aby věc vyšla na světlo; že beztoho naše ulice je okatě šikanována, že máme špatnou dlažbu a špatné osvětlení, a to prý by vypadalo jinak, kdyby tu bydlel nějaký poslanec nebo někdo od novin; ale to je to, slušná ulice nemá žádné zastání. Zkrátka vypukla živelná nespokojenost, a sousedé se obrátili na mne, abych jako starší a nezávislý člověk došel na policejní komisařství a upozornil na tu nepřístojnost s tou vraždou.

Já jsem tedy šel ke komisaři Bartoškovi; já ho trochu znám, je to takový zasmušilý člověk, prý se tak pořád trápí pro jakousi nešťastnou lásku; prý jenom z toho zármutku se dal k policii. Pane komisaři, říkám mu, já se k vám jdu jenom zeptat, co je s tou vraždou v Krucemburské ulici; ono to už u nás budí pozornost, že se to tak drží pod pokličkou.

S jakou vraždou? řekl komisař. My tady žádnou nemáme; to je přece náš rajón.

No, jak tam onehdy zastřelili na ulici toho Rusa Kopytenka nebo Kovalenka, vysvětluju mu. Vždyť tam byli dva strážníci, jeden si nás zapsal jako svědky a druhý toho Rusa odvezl na ochrannou stanici.

To není možné, řekl komisař, my tu nemáme nic hlášeno. To teda bude mejlka.

Ale pane komisaři, začínám se rozčilovat, vždyť to vidělo aspoň padesát lidí a všichni to dosvědčíme! Pane, my jsme řádní občané; kdybyste nám řekli, abychom o té vraždě drželi hubu, tak ji zčásti budeme držet, i když nevíme proč. Ale takhle nechat odstřelit člověka, to přece nejde; a my to dáme do novin.

Počkejte, řekl pan Bartošek a začal vypadat tak vážně, že jsem se až lekl. Prosím vás, pane, povězte mně hezky po pořádku, jak to bylo.

Tak jsem mu to po pořádku líčil, a on vám zrovna zfialověl, jak to v něm začalo vařit; ale když jsem došel na to místo, jak ten první strážník řekl tomu druhému: Pane kolego, vy s ním jed'te a já si zatím zapíšu svědky, – když jsem tohle řekl, tak on si zrovna hlasitě oddechl a rozkřikl se: Zaplaťpánbůh, tak to nebyli naši lidé! Ježíšmarjá, pane, proč jste na ty policajty nezavolali policajty? To

přece vám dá rozum, uniformovaní strážníci si nikdy neříkají pane kolego! To si snad říkají tajní v civilu, ale uniformovaní lidé jakživi ne! Vy zatracený civile, vy jeden pane kolego, vy jste měl dát ty chlapy zatknout!

Proč, prosím, koktal jsem zdrceně.

Protože oni toho Rusa zastřelili, vybuchl na mne ten komisař. Nebo aspoň při tom pomáhali! Pane, jak dlouho bydlíte v Krucemburské ulici?

Devět let, řekl jsem.

Tak to byste mohl vědět, pane, že v jedenáct hodin patnáct minut je nejbližší policejní patrola až u tržnice, druhá na rohu Slezské a Perunovy, třetí jde služebním krokem podle popisného čísla 1388 a tak dále. Pane, za tím rohem, odkud ten váš strážník vyběhl, může vyběhnout náš strážník buďto v 10 hodin 48 minut, nebo potom až ve 12 hodin 23 minut, ale jindy ne, protože tam jindy není! Prokristapána, tohle přece ví každý zloděj, a tihle místní obyvatelé to nevědí! Vy si myslíte, že máme policajta za každým rohem, ne? Pane, kdyby v tu minutu, jak říkáte, vyběhl za tím vaším zatraceným rohem náš uniformovaný člověk, tak by to byla strašná věc, předně proto, že v tu dobu má podle rozkazu kráčet u tržnice, a za druhé proto, že by nám tu vraždu nehlásil. To by ovšem byla moc vážná záležitost.

Proboha, řekl jsem, co je tedy s tou vraždou?

Komisař se zřejmě uklidnil a řekl: To je něco jiného, to bude nějaký moc ošklivý případ, pane Houdek; za tím vězí nějaký chytrák a nějaká větší aféra. Zatrápení lidé, ti to měli dobře vymyšleno! Předně věděli, kdy ten Rus chodí domů, za druhé znali maršrútu našich lidí, za třetí potřebovali aspoň dva dny, aby se policie o té vraždě nedozvěděla, – nejspíš se chtěli včas ztratit nebo něco uklidit. Už tomu rozumíte?

Jaksi ne docela, povídám.

Tak se podívejte, vykládal mi to ten komisař trpělivě. Oni oblékli dva své lidi za strážníky a ti čekali za rohem, aby toho Rusa odstřelili nebo až ho zabouchne někdo třetí. Vy jste se ovšem

uspokojili, když jste viděli, že je naše vzorná policie tak brzo na místě. Poslouchejte, vzpomněl si najednou, jak zněla ta píšťalka, když ten první strážník zapískal?

Nějak slabě, řekl jsem; ale já jsem myslel, že má ten strážník tak sevřené hrdlo.

Aha, pravil komisař uspokojeně. Zkrátka oni chtěli docílit, abyste tu vraždu nehlásili na policii; tím získali čas, aby mohli zmizet za hranice, víte? A ten šofér byl s nimi jistě taky sbuntován; nepamatujete se snad na číslo vozu?

My jsme si čísla nevšimli, řekl jsem zahanbeně.

To je jedno, pravil komisař, stejně nebylo pravé; ale takhle se jim podařilo odklidit i mrtvolu toho Rusa. Ostatně to nebyl žádný Rus, ale nějaký Makedonec jménem Protasov. Tak vám děkuju, pane; ale teď bych vás opravdu prosil, abyste o celé věci mlčeli; víte, ono to je v zájmu vyšetřování. To se rozumí, že v tom je asi politika; ale musel být za tím nějaký tuze chytrý člověk, protože obyčejně, pane Houdek, se tyhle politické atentáty dělají prasecky špatně. Politika, to není ani poctivý zločin, to je jenom taková surová rvačka, řekl ten komisař s odporem.

Ono se to pak trochu vyšetřilo; proč se ta vražda stala, to není známo, ale jména těch vrahů mají, jenže ti jsou dávno za hranicemi. A tak se tedy stalo, že naše ulice naprosto přišla o svou vraždu; je to, jako by někdo vytrhl nejslavnější list z jejích dějin. Když tam náhodou přijde nějaký cizinec, takhle obyvatel Fochovy třídy nebo někdo až z Vršovic, tak si myslí: A já, tohle ale je fádňá ulice! A nikdo nám už nevěří, když se honosíme, že se u nás stal takový tajemný zločin. To víte, ty jiné ulice nám to nepřejí.”

PŘÍPAD S DÍTĚTEM

“Když už tu je řeč o tom komisaři Bartoškovi,” pravil pan Kratochvíl, “tak si vzpomínám na jeden případ, který taky nevyšel na veřejnost; to je ten případ s tím dítětem. Tak jednou přiběhla na

komisařství k tomu Bartoškovi taková mladá paní, žena jednoho rady od státních statků, nějakého pana Landy, s ukrutným pláčem, že nemohla ani dechu popadnout. Tomu Bartoškovi jí bylo líto, třebaže měla zpuchlý nos a byla celá flekatá od toho usedavého pláče, a chlácholil ji, pokud to takový starý mládenec a k tomu ještě policajt dovede. Ale ježíšmarjá, mladá paní, říkal jí, tak už toho nechte, vždyť on vám hlavu neutrhne, vyspí se z toho a bude zas dobře; a dělá-li moc velký randál, tak s vámi půjde tamhle Hochman a dá mu nějakou po hubě; ale vy, paničko, nemáte svému muži zavdávat podnět k žárlivosti; no, a je to. – Totiž, abyste věděli, tímhle způsobem na policii srovnávají většinu těchhle rodinných tragédií.

Ale ta paní jen potřásla hlavou a plakala tak, že bylo hrozno se podívat.

Inu, krucinál, zkoušel to pan Bartošek zase jinak, tak on vám utekl, vidíte! Poslouchejte, vždyť on se zase vrátí, ten lump mizerná; ten vám tak stojí za to, holomek, abyste pro něj tak vyváděla!

Pa-pane, zakvílela ta mladá panička, vždyť mně na-na ulici ukradli dítě!

Ale jděte, řekl pan komisař nedůvěřivě, co by dělali s dítětem? Třeba se jenom zaběhlo.

Nezaběhlo, štkala ta nešťastná maminka, vždyť jsou Růžence teprve tři měsíce!

Aha, pravil pan Bartošek, který neměl ani ponětí, kdy takové dítě začíná chodit. A jak vám to, prosím vás, mohli ukrást?

Pomalů to z ní dostal, když předem se zaklel všemi přísahami, že to dítě určitě najde, aby ji upokojil. Tedy to bylo tak: Pan Landa zrovna jezdil úředně po státních statcích a paní Landová chtěla vyšít Růžence pěkný bryndáček; a zatímco v nišařském krámě vybírala hedvábí na ten bryndáček, nechala stát kočárek s Růženkou venku; když vyšla ven, byla Růženka i s kočárkem tatam. To bylo všecko, co za dobrou půlhodinu mohl z té vzlykající maminky vyzvědět.

No tak, paní Landová, řekl konečně komisař Bartošek, ono to nebude tak zlé; koukejte se, kdopak by kradl dítě? To se spíš nějaký

harant sem tam odloží, takový případ jsem už měl. Já myslím, že takové mrně nemá žádnou cenu, ono se to nedá většinou prodat; ale kočárek má cenu, a peřinky – byly tam peřinky, že? – taky mají cenu; taková věc už stojí za ukradení. Já myslím, že někdo ukradl jenom ten kočárek a ty peřinky; řekl bych, že to byla ženská, protože chlap s kočárkem by snad byl trochu nápadný. Tak ona ta ženská to dítě zas někde pohodí, řekl ten Bartošek chlácholivě, prosím vás, co by s ním dělala? Já myslím, že vám to nunátko ještě dnes přineseme, až se někde najde.

Ale když bude mít Růženka takový hlad, bědovala mladá maminka, ona už teď měla pít!

My jí dáme napít, sliboval komisař, jenom už jděte domů – A zavolal jednoho civilního, aby tu chudáka paní dovedl domů.

Odpoledne zazvonil sám komisař u té mladé paní. Tak, paní Landová, hlásil, kočárek bychom už měli; teď nám chybí jen to dítě. Ten vozeček jsme našli prázdný na chodbě jednoho domu, kde ani žádné děti nejsou. Ona tam přišla k domovnici jedna paní, že chce jenom nakojit dítě; no a potom odešla. – Zatrápená věc, povídal kroutě hlavou, tak přece jenom ta osoba chtěla ukrást to škvrně a nic jiného. Já myslím, milá paní, když ta osoba o to děcko tak stála, že je nijak nepoškodí ani nesní; zkrátka můžete být bez starosti, a je to.

Ale já chci dostat svou Růženku zpátky, křičela paní Landová zoufale.

Tak to nám, paní, musíte dát fotografii nebo popis toho dítěte, řekl komisař úředně.

Ale, pane komisaři, plakala ta mladá paní, to víte, děti do jednoho roku se nemají fotografovat! To prý není dobře, prý dítě pak nechce růst –

Hm, řekl komisař, tedy nám aspoň to mrně přesně popište.

To tedy ta maminka udělala velmi obšírně; prý má Růženka takové pěkné vlásky, a nosánek, a taková krásná očička, a váží čtyři tisíce čtyři sta devadesát gramů, a má takový krásný zadeček, a faldíčky na nožičkách –

Jaké faldíčky? ptal se komisař.

Takové k zulíbání, plakala ta maminka, a takové vám sladké prstíčky, a tak se vám na mámu smála –

Ale ježíšmarjá, paničko, lomozil pan Bartošek, podle toho ji přece nemůžeme poznat! Má nějaké zvláštní znamení?

Má růžové pentličky na karkulce, vzlykala mladá paní. Každá holčička má přece růžové pentličky! Pro všechny svaté, pane, najděte mně mou Růženku!

A jaké má zuby? ptal se pan Bartošek.

Žádné, vždyť jsou jí sotva tři měsíce! Kdybyste věděl, jak se na mámu smála! Paní Landová padla na kolena: Pane komisaři, řekněte, že mně ji najdete!

Nu, budeme hledět, bručel pan Bartošek v rozpacích. Prosím vás, vstaňte! Koukněte se, tady je otázka, proč ji ta osoba ukradla. Můžete mně říci, k čemu slouží takový kojenec?

Paní Landová na něho vytřeštila oči. Přece to je to nejkrásnější na světě, vysvětlovala. Pane, copak ve vás nejsou žádné mateřské city?

Pan Bartošek se nechtěl přiznat k tomuto nedostatku a řekl honem: Já myslím, že takového haranta by mohla ukrást jenom matka, která přišla o vlastní mládě a chce mít jiné. Víte, to je, jako když vám někdo v hospodě vezme klobouk: tak vy si vyberete jiný a jdete. Tak to už jsem zařídil: nechal jsem si ohlásit, kde komu v Praze umřel tříměsíční prcek; a naši lidé se tam půjdou podívat, rozumíte? Prosím vás, podle toho vašeho popisu ji nepoznáme.

Ale já ji poznám, vzlykala paní Landová.

Pan komisař pokrčil rameny. Ale přesto, řekl zamyšleně, bych vzal na to jed, že ta ženská toho spratka ukradla kvůli nějakému hmotnému zisku. Milá paní, ono se moc málo krade z lásky; většinou to je pro peníze. Ale hergot, tak už neplačte! My vám uděláme všecko, co můžeme.

Když se pan Bartošek vrátil na komisařství, řekl svým lidem: Poslouchejte, kdopak z vás má tříměsíčního fakana? Pošlete mně to sem. – Tak jedna paní strážníková mu donesla své nejmladší; pan komisař si to nechal rozbalit a povídá: Vždyť je to mokré. Tak vida, chlupy na hlavě to má a faldíčky to taky má – tohle bude nos, ne? – a

zuby to taky nemá - Prosím vás, paničko, podle čeho se pozná takový kojenec?

Paní strážníková přitiskla své nejmladší k řadřům. Vždyť je to má Mánička, řekla pyšně, copak nevidíte, pane komisaři, že je to celý táta?

Pan komisař se podíval nejistě na strážníka Hochmana, který se zježenými vousy a svrastělým rypákem se šklebil na svého potomka a dělal mu tlustým prstem ‚tititi‘ a říkal ‚haf haf hafáček‘. - No, já nevím, bručel komisař, ten nos se mně zdá trochu jiný, ale snad jí ještě naroste. Počkejte, já se jdu podívat do parku, jak vypadají nemluvňata. To je to, všelijakých kapsářů a šupáků si našinec hned všimne, ale tenhle potěr v peřínkách, s tím přece nemáme co dělat.

Za hodinu se ten Bartošek vrátil zdrcen. Poslouchejte, Hochmane, řekl, vždyť je to děsné, všechny tyhle děti jsou stejné! Jakkak mám udělat popis? Hledá se robátko tříměsíční, ženského pohlaví, má vlásky, nosánek, očička a na prdylce faldíčky; zvláštní znamení: váží čtyři tisíce čtyři sta devadesát gramů. Stačí to?

Pane komisaři, řekl ten Hochman vážně, ty gramy bych tam nedával; on takový mrcek váží jednou víc a jednou míň, podle toho, jakou má stoličku.

Ježíšmarjá, bědoval komisař, jakpak já mám tohle všechno vědět? Nemluvňata, to přece není náš referát! Poslyšte, řekl najednou s úlevou, co abychom to pověsili na krk někomu jinému, třeba Ochraně matek a kojenců!

Jenže my to tu máme jako krádež, namítal ten strážník.

To je pravda, bručel komisař. Bože, kdyby to byly ukradené hodinky nebo jiná rozumná věc, tak bych si s tím věděl rady; ale člověče, já nemám ani ponětí, jak se hledají ukradené děti!

V tu chvíli se otevřely dveře a jeden strážník přivádí plačící paní Landovou. Pane komisaři, hlásil, tahle panička chtěla jedné paní na ulici vyrvat z náručí kojence a přitom ztropila velkou výtržnost a brajgl. Tak jsem ji sebral.

Proježíšekrista, paní Landová, spustil komisař, co nám to děláte?

Vždyť to byla má Růženka, kvílela mladá paní.

Žádná Růženka, řekl ten strážník. Ta paní byla paní Roubalová z Budečské ulice a to dítě je její tříměsíční kluk.

Tak to vidíte, vy nešťastná osobo, začal hromovat pan Bartošek. Budete-li se nám do toho ještě jednou plést, tak vám s tím praštíme, rozumíte? – Počkejte, vzpomněl si najednou, na jaké jméno slyší to vaše dítě?

My jí říkáme Růženka, vzlykala ta maminka, Dudenka, Dydydy, bobeček, cáčorka, košiláček, andílek, tátova, mámina, bakaná, pusinka, lulánek, brouček, ptáček, zlato –

A na to všechno ona slyší? ptal se komisař užasle.

Ona všemu rozumí, ujišťovala maminka v pláči. A tak se vám směje, když jí říkáme hafhaf, bububu, tydlimydlí nebo tititi –

To nám bude málo platné, míní pan komisař. Já vám musím bohužel říci, paní Landová, že nám selhalo. V těch rodinách, kde bylo hlášeno dětské úmrtí, vaše Růženka není; to už naši lidé všechno oběhli.

Paní Landová se dívala ustrnule před sebe. Pane komisaři, vyhrkla v náhlém záblesku naděje, já dám deset tisíc tomu, kdo mně Růženku najde! Vypište cenu, že kdo vás uvede na stopu mého dítěte, dostane deset tisíc!

Já bych to nedělal, milá paní, řekl pan Bartošek pochybovačně.

Vy nemáte žádný cit, vybuchla mladá paní. Já bych dala celý svět za svou Růženku!

Nu, jak chcete, bručel pan Bartošek mrzutě. Já to ohlásím, ale jen už se nám do toho propánaboha nijak nepleťte!

To je těžký případ, vzdychl, sotva se za ní zavřely dveře. Počkejte, já vím, co se teď stane.

Ono se to opravdu stalo: den nato mu tři tajní přinesli každý po urvané tříměsíční holčičce, a jeden, to byl ten Pištora, strčil jenom hlavu do dveří a zubil se: Pane komisaři, nemohl by to být chlapeček? Chlapečka bych měl, a lacino!

Tohle máme z té ceny, nadával pan Bartošek. Pomalu tu budeme mít celý nalezinec. Zatracený případ!

Zatracený případ, říkal si dopáleně, když se vracel do svého mládeneckého příbytku. To bych rád věděl, jak to mrně teď najdeme.

Když přišel domů, našel tam svou posluhovačku, takovou princmetálovou bábu hubatou, jak nadšením září. Jen se pojd'te podívat, pane komisaři, povídala místo uvítání, na tu vaši Barynu!

Abyste věděli, ten pan Bartošek měl od pana Justitze čistokrevnou fenu boxerku, Barynu, která se zapomněla s nějakým vlčákem. Víte, já se jen divím, že se tyhle různé druhy psů vůbec navzájem uznávají za psy; já tomu nerozumím, podle čeho takový barzoj pozná, že jezevčík je taky pes. To my lidé se lišíme jenom jazykem nebo vírou, a přitom se můžeme navzájem sežrat. Teda ta Baryna měla s tím vlčákem devět štěňat, a teď u nich ležela, vrtěla ocáskem a blaženě se usmívala.

Jen se podívejte, hlaholila ta posluhovačka, jak ona je na ty štěňata pyšná, jak se s nima chlubí, ta mrcha! Inu, jako každá máma!

Pan Bartošek se zamyslel a povídá: Matko, je to pravda? Dělají to mámy?

No japabyne, prohlásila ta posluhovačka. Jen to zkuste pochválit nějaké mámě její dítě!

To je zajímavé, bručel pan Bartošek. Počkejte, to zkusíme.

Tak den nato vám byly všechny matky ve Velké Praze přímo u vytržení. Jak vyšly ven s dítětem v kočárku nebo v náručí, už byl u nich uniformovaný policajt nebo nějaký pán v buřince, šklebil se na to jejich rozkošné děťátko a dělal mu šmik šmik pod bradou. To máte hezké diťátko, paní, říkali přívětivě, jakpak je staré? – No zkrátka byl to pro všechny maminky den radosti a pychy.

A už v jedenáct ráno přivedl jeden tajný ke komisaři Bartoškovi takovou bledou a třesoucí se ženskou. Tak tady ji máme, pane komisaři, hlásil služebně. Já ji potkal s kočárkem, a když jsem jí řekl, jejej, to máte rozkošné diťátko, jakpak je staré? – tak vám po mně tak zle střelila očima a schovala dítě za záclonky. Tak jsem jí řekl, pojd'te se mnou, paničko, a nedělejte rámus.

Skočte pro paní Landovou, řekl komisař. A vy, osobo, mně prokristapána řekněte, proč jste to dítě ukradla!

Ta osoba ani dlouho nezapírala, hned se spletla. Byla vám to svobodná holka a měla holčičku s jedním pánem. To dítě jí poslední dny trochu stonalo s bříškem a dvě noci křičelo. Třetí noc mu ta ženská dala v posteli prs a přitom usnula; a když se ráno probudila, bylo prý to dítě modré a mrtvé. Já nevím, jak je to možné," pravil pan Kratochvíl s jakousi pochybností.

"Možné to je," vmíchal se mu do řeči doktor Vitásek. "Předně byla ta matka nevyspalá; za druhé to dítě asi mělo katar a pár dní odmítalo prs. Proto byl ten prs příliš těžký, a když ta matka usnula, svezl se dítěti na noseček a dítě se udusilo. To se konečně může stát. Tak dál."

"Snad tedy to tak bylo," pokračoval pan Kratochvíl. "Když ráno ta ženská viděla, že její dítě je mrtvé, šla to hlásit na faru; ale cestou viděla ten kočárek paní Landové, a tu jí napadlo, když bude mít jiné dítě, že jí ten pán bude platit alimenty dál. Krom toho prý," řekl pan Kratochvíl rozpačitě a začervenal se, "ji hrozně tlačilo mlíko."

Doktor Vitásek přikývl. "To taky je pravda," řekl.

"To víte," omlouval se pan Kratochvíl, "v těch věcech se já nevyznám. Tedy proto ukradla to dítě s kočárkem a ten kočárek pak nechala stát v chodbě cizího domu; a tu Růženku si odnesla domů místo své Zdeničky. Ale ona to musela být nějaká bláznivá nebo divná ženská, protože to své mrtvé dítě dala zatím do ledničky; prý je chtěla v noci někde zakopat nebo položit, ale neměla k tomu odvahy.

Zatím přišla ta paní Landová. Tak, mladá maminko, povídá jí pan Bartošek, tady máte to své mrně.

Paní Landovou polily slzy. To přece není má Růženka, vyhrkla, Růženka měla jiný čepeček!

Hrom do toho, křikl komisař, rozbalte to! A když to leželo na jeho psacím stole, pozvedl to za nožičky a řekl: Tak se podívejte, jaké to má na zadečku faldíčky! – Ale to už paní Landová klečela na zemi a líbala tomu škvrněti ručičky a nožičky. Ty má Růženko,

křičela v pláči, ty ptáčku, Dydydy, ty bakaná, ty mámina prcinko, ty mé zlato –

Prosím vás, paní, řekl pan Bartošek mrzutě, přestaňte, nebo se na mou duši ožením. A těch deset tisíc dejte na nemanželské matky, rozumíte?

Pane komisaři, řekla paní Landová slavnostně, pochovejte to dítě a požehňte mu!

Musí to být? bručel pan Bartošek. Jak se to bere? Aha. Ale koukejte, ono to začíná brečet! Nate, vemte si to honem!

A to už je konec toho případu s dítětem.”

GRÓFINKA

“Tyhle bláznivé ženské,” pravil pan Polgár, “ty někdy provádějí věci, to by člověk nevěřil. To bylo v roce devatenáct nebo dvacet, zkrátka v těch letech, kdy všude v téhle požehnané střední Evropě hořela koudel; člověk jenom čekal, na které straně se strhne mela. To se vám tehdy u nás hemžilo špiónů, ani nemáte ponětí. Já jsem v té době měl v referátě kontraband a falešné peníze, ale vojáci si mě občas zavolali, abych jim sem tam opatřil nějaké ty informace. Tak tehdy se stal ten případ s tou grófinkou... řekněme Mihályovou.

Já už nevím jak a kterak, ale tehdy dostali vojáci anonymní dopis, aby si dali pozor na korespondenci, která se posílá na adresu W. Manasses, poste restante Curych. Pak zachytili jeden takový dopis; namouduši, byl šifrovaný podle kódu číslo 11 a byla v něm vojenská sdělení toho druhu, že pěší pluk číslo 28 je posádkou v Praze, že v Milovicích je střelnice a že naše armáda je ozbrojena nejen puškami, nýbrž i bodáky; zkrátka takové volovinky. Ale to víte, tihle vojáci jsou na to strašně přísní; kdybyste vyzradili nějaké cizí mocnosti, že naše pěchota nosí onuce z kalika od firmy Oberländer, tak za to budete stát před divizním soudem a dostanete aspoň rok pro zločin vyzvědačství. Ale to už patří k té vojenské prestiži.

Tedy tenkrát mně ukázali vojáci ten šifrovaný dopis i to anonymní udání. Poslouchejte, já nejsem žádný grafolog; ale na první pohled jsem si řekl, to jsem blázen, vždyť to oboje psaníčko vypadá jako z jedné ruky. To anonymní udání je sice psáno tužkou – většina anonymních dopisů je totiž psána tužkou; ale to se dalo poznat, že ten špión i ten udavač je doslovně jedna ruka. Tak víte co, řekl jsem vojákům, nechte to plavat; ono to nestojí za to, ten vyzvědač je nějaký amatér; ty jeho vojenské tajnosti si může každý přecíst v Političce. Nu dobrá.

Asi za měsíc přišel za mnou jeden kapitán od kontrašpionáže, takový pěkný a štíhlý chlapík. Pane Polgáre, povídá mně, já mám tuhle takovou divnou věc. Onehdy jsem tančil s takovou krásnou hnědou komtesou; česky ona neumí, ale tančí, to vám je jedna radost. A dnes jsem od ní dostal sentimentální dopis. To se přece nedělá.

Tak buďte rád, mládenče, řekl jsem mu. Tomu se říká štěstí u ženských.

Ale, pane Polgáre, řekl mi na to ten kapitán zdrceně, když on ten dopis je psán týměž písmem a inkoustem a na stejném papíře jako ty špiónské zprávy do Curychu! Já teď nevím, co mám dělat; to víte, jak je chlapovi, když má udat ženskou, která... hm, která je k němu... a vůbec, vždyť je to dáma, člověče, vyhrkl rozčileně.

Jo, kapitáne, řekl jsem mu, to jsou ty rytířské city. Tu ženskou musíte dát zatknout a vzhledem k vážnosti případu ji odsoudíme k smrti; a vám se dostane té cti, že budete velet dvanácti vojáčkům „Palte!“ To víte, život už je tak romantický. Ale bohužel, je tady jedna překážka: on žádný W. Manasses v Curychu neexistuje a na jeho jméno leží dosud čtrnáct šifrovaných dopisů poste restante na curyšské poště. Člověče, nechte to být a jděte zas tancovat s tou hnědou komteskou, dokud jste mladý.

Tedy ten kapitán se vám tři dny trápil výčitkami svědomí, až z toho zhubl, a pak to přece jen udal svému šéfovi. To se rozumí, šest vojáků jelo v autě zatknout komtesu Mihály a prošťárat její papíry; našli tam ten kód a všelijaké dopisy od zahraničních politických

agentů obsahu, jak se říká, velezrádného. Přitom ta komtesa odpírala jakoukoliv odpověď a její sestra, šestnáctiletá žába, si sedla na stůl s koleny pod bradou, aby bylo všechno vidět, kouřila cigarety, flirtovala s oficíry a smála se jako blázen.

Když jsem slyšel, že Mihálíčku zatkli, běžel jsem k vojákům a povídám jim: Prokrindapána, pusťte tu hysterku, vždyť z toho bude jen ostuda! Ale oni mně řekli: Pane Polgáre, komtesa Mihály se nám doznala, že byla ve službách zahraniční špionáže; a to je vážná věc. – Vždyť ta ženská lže, křičel jsem na ně. – Pane Polgáre, řekl mně přísně ten plukovník, pamatujte, že mluvíte o dámě; komtesa Mihály mluví pravdu. – Víte, tak ta ženská ty vojáky okouzila. – Hrom do vás, nadával jsem, tak vy ji ze samé galantnosti odsoudíte! Čert vem vaše rytířské city! Copak nevidíte, že vás ta ženská sama a schválně uvedla na stopu své velezrádné činnosti? Vždyť je to neřád, nevěřte jí ani slovo! – Ale vojáci jen krčili rameny s tragickým politováním.

To se rozumí, byly toho plné noviny, i za hranicemi; šlechta celého světa byla na koni a sbírala protestní podpisy, diplomati dělali demarše, veřejné mínění až v Anglii se pobouřilo, ale spravedlnost, to víte, je neoblomná; zkrátka urozená grófinka byla vzhledem k válečnému stavu postavena před divizní soud. Ještě jednou jsem šel k vojákům – to už jsem měl své informace – a říkám jim: Dejte mně ji, já vám ji potrestám – kdepak, nechtěli ani slyšet. Ale ten soud byl moc krásný; já jsem tam seděl a byl jsem vám dojat jako na Dámě s kaméliemi. Grófinka, tenká jako šíp a snědá jako beduín, doznávala svou vinu. – Jsem hrda, řekla, že jsem mohla sloužit nepřátelům této země. Soud se mohl přetrhnout samou zdvořilostí a přísností; ale nic platno, byly tu ty velezrádné dopisy a jiné pitomosti, a tu soud se zřetelem na mimořádně polehčující a mimořádně přitěžující okolnosti nemohl jinak než odsoudit komtesu Mihályovou na rok do vězení. Jak říkám, tak krásný soud jsem jakživ neviděl. Potom komtesa vstala a jasným hlasem prohlásila: Pane předsedo, považuji za svou povinnost konstatovat, že se během vyšetřování a vazby všichni českoslovenští důstojníci ke mně

chovali jako dokonalí džentlmeni. – To už jsem brečel pohnutím skoro nahlas.

Jenže to máte to: když člověk ví pravdu, tak ho svrbí jazyk; prostě musí s tím ven. Já myslím, že lidé neříkají pravdu ze zlomyslnosti nebo hlouposti, nýbrž z jakési potřeby nebo neodolatelného puzení. Tak si představte, ta Mihálíčka se kdesi ve Vídni seznámila s pověstným majorem Westermannem a zamilovala se do něho. Vy přece víte, kdo to ten Westermann je: to je chlap, který provozuje hrdinství jako řemeslo; řády na něm jen řinčí, Marie Terezie, Leopold, Železný kříž, turecké hvězdy s brilanty a já nevím, co všechno si za války nasbíral; tedy ten Westermann je vůdcem všech možných ilegálních organizací, spiknutí a pučů, pokud jde o monarchisty. Tedy do tohohle hrdiny se grófinka zamilovala a nejspíš si chtěla získati rytířské ostruhy, aby ho byla hodna; zkrátka z lásky k němu předstírala špionáž a sama ji na sebe prozradila, aby došla slávy mučednické. Takovou věc dovede jenom ženská.

Tak já jsem šel do vězení, kde seděla, a dám si ji zavolat. Madam, povídám jí, koukněte se, ono to je otrava sedět celý rok v kriminále; ono by šlo podat žádost o nové řízení, kdybyste se nám ráčila přiznat, jak to bylo s tou vaší domnělou špionáží.

Já jsem se už přiznala, pane, řekla mně komteska ledově, a nemám dál co říci.

Ale ježíšmankote, vyhrkl jsem, nechte už těch hlouposti; vždyť major Westermann je patnáct let ženat a má tři děti!

Grófinka vám zesinala jako popel; to jsem ještě neviděl ženskou tak rázem zošklivět. – Co... co je mi po tom? vypravila ze sebe, ale zuby jí cvakaly.

A to taky vás může zajímat, křičel jsem, že ten váš major Westermann se vlastně jmenuje Václav Málek a je pekař z Prostějova, rozumíte? Tadyhle máte jeho starou fotografii; nu, poznáváte ho? Prokristapána, komtesko, pro takového kujóna jste šla do kriminálu?

Mihálíčka seděla jako dřevěná; najednou jsem viděl, že to je vlastně stará panna, které se zhroutil její životní sen. Bylo mně jí líto

a jaksi jsem se styděl. Madam, povídám honem, tak platí; já vám sem pošlu vašeho advokáta a vy mu řeknete –

Mihálička se vztyčila, bledá, ale napjatá jako luk. Ne, vydechla, není třeba; nemám komu co říci. A šla. Ale za dveřmi padla; museli jí páčit prsty, jak je měla křečovitě ztuhlé.

Já jsem se kousal do rtů. Nu, už je to venku, řekl jsem si, pravda je zachráněna. Ale, hergot, copak je tohle celá pravda? Vždyť všechna tahle odhalení a zklamání, ty trpké pravdy, deziluze a hořké zkušenosti, to je jen ždibec pravdy; celá pravda je větší; celá pravda je, že velká a bláznivá věc je láska, pýcha, vášeň a ctižádost, že každá oběť je hrdinská a že lidský tvor ve své lásce je něco krásného a úžasného. To je ta druhá a ta velká půlka pravdy; ale to by člověk musel být básník, aby to dovedl vidět a říci.”

*

“Zcela správně,” pravil policejní strážník Horálek, “ono vždycky záleží na tom, jak se ta pravda řekne. Vloni jsme sebrali jednoho defraudanta a dovedli jsme ho do daktyloskopie, aby mu vzali daktylky; a ten kluk vám šups, skočil z okna v prvním patře na ulici a začal utíkat. Ten náš daktyloskopista sic je starší pán, ale on si na to v tu chvíli nevzpomněl, a šups, skočil rovnou za ním a zlomil si nohu. To teda nás dožralo, jako vždycky, když se něco našemu člověku stane; a když jsme toho kluka dostali, vzali jsme ho drobet mezi sebe.

Když pak byla porota a my jsme byli voláni jako svědci, povídá nám advokát toho kluka: Pánové, já vám nechci klást nepříjemné otázky, a je-li vám to nemilé, nemusíte mi dát odpověď – víte, ten advokát byl hladký jako lahvička s jedem. Ale když se můj klient pokusil o útěk, vy jste ho na policii zbili, že ano?

Kdepak, řekl jsem, my jsme se jenom dívali, jestli si tím skokem neublížil, a když jsme viděli, že ne, tak jsme mu domluvili.

To musila být pořádná domluva, řekl ten advokát se zdvořilým úsměvem. Podle vysvědčení policejního lékaře měl můj klient následkem té domluvy tři žebra zlomená a asi sedm set čtverečních centimetrů krevních podlitin hlavně na zádech.

Já jsem krčil rameny. To on si tu domluvu tak vzal k srdci, řekl jsem, a bylo dobře. Víte, ono je ledacos pravda; ale musí se na ni nalézt to pravé slovo.”

HISTORIE DIRIGENTA KALINY

“Taková krevní podlitina nebo obraženina,” řekl pan Dobeš, “někdy bolí víc než zlomenina; ale to musí být na kosti. Já to znám, já jsem starý fotbalista a měl už jsem zlomené žebro, klíční kost a palec; teď už se nehraje s takovým zápallem jako za mých časů. Tak loni jsem si ještě jednou zahrál; my starí páni jsme chtěli ukázat těm dnešním mládencům, jakou jsme mívali taktiku. Já byl zase bekem, jako před patnácti nebo dvaceti lety; a zrovna když jsem chytal břichem míč, kopl mne můj vlastní brankář do – hm, ono se tomu říká kostrč čili cauda equina. V tom kalupu jsem jenom chvilku nadával a pak jsem na to zapomněl; ale teprve v noci to začalo bolet a ráno jsem se vůbec nemohl hnout. To vám byla taková bolest, že jsem nemohl ani pohnout rukou, ani kechnout, – to je zvláštní, jak v tomhle lidském těle všechno souvisí. Tak jsem ležel na zádech jako mrtvý brouk, ani na bok jsem se nemohl přeložit, ani palcem u nohy zatřepat, nic; jenom jsem sykal a hekal, jak to děsně bolelo.

V tomhle stavu jsem proležel celý den a ještě jednu noc; spát jsem nemohl ani vteřinu. To máte divné, jak je ten čas dlouhý, když se člověk nemůže pohnout; to musí být například moc trapné, když je někdo zasypán. Já jsem počítal a umocňoval, modlil jsem se, ba i na nějaké básně jsem si vzpomněl, aby mně ten čas utekl, ale ona pořád byla noc – Najednou, to mohlo být ke druhé hodině ráno, jsem slyšel, jak někdo ze všech sil utíká dole po ulici; a za tím někým se hnál celý hlouček a bylo slyšet asi šest hlasů: ty dostaneš, já tě vykuchám, ty kluku mizerná, pancharte a takové ty věci. Zrovna asi pod mými okny ho chytli a teď vám to začalo, takové to šoupání nějakých šesti párů nohou, pleskání po hubě, ty dřevěné rány, jako když se tlučé holí po hlavě, supění, kňučení, ale žádný křik.

Poslouchejte, to přece nejde, šest chlapů na jednoho člověka a řezat do něho jako do pytle; já jsem chtěl vstát a říci jim, že se to nepatří, ale zařval jsem bolestí; krucinál, já jsem sebou nemohl pohnout! Taková bezmoc je strašná; já jsem skřípal zuby a mečel vztekem jako zvíře. A najednou vám to ve mně ruplo, já jsem vyskočil z postele, popadnu hůl a letím po schodech dolů. Když jsem vyrazil na ulici, já byl úplně slepý; narazil jsem na jednoho chlapa a začal jsem vám do něho řezat holí; ti ostatní se rozběhli na všechny strany, ale tak jsem ještě nikomu v životě nenamlátil jako tomu mamlasovi. Teprve potom jsem si uvědomil, že mně přitom čůrkem tekly slzy bolesti; pak mně to trvalo hodinu, než jsem se dostal po schodech zase do postele, ale ráno jsem už chodil; to vám byl přímo zázrak. Jen bych rád věděl," dodával pan Dobeš zamyšleně, "do koho jsem to tehdy tak mlátil: jestli to byl někdo z té přesily, nebo ten, do kterého řezali ti druzí. Ale jeden proti jednomu, to je aspoň fér."

*

"Bezmoc je strašná," pravil dirigent a skladatel Kalina kývaje hlavou. "To jsem, páni, jednou zažil takovou příhodu, to bylo v Liverpoolu; mne tam pozvali, abych jim dirigoval nějaký koncert s jejich orchestrem. Víte, já neumím ani slovo anglicky; ale my muzikanti se dorozumíme bez dlouhých řečí, zvlášť když máme v ruce taktovku; to člověk odklepe, něco křičí, kroutí očima a ukazuje rukama, a pak zase začne znova. Tím způsobem se dají vyjádřit i nejjemnější city; když například udělám takhle rukama, tak to přece každý pozná, že to znamená mystický vzlet a vykoupení z takové té tíhy a bolesti života. Když jsem tedy přijel do Liverpoolu, čekali mě ti Angličani na nádraží a odvezli mě do hotelu, abych si odpočal; ale když jsem se vykoupal, tak jsem se šel sám podívat na město, a přitom jsem se ztratil.

Když já někde jsem, tak se jdu nejdřív podívat k řece; u řeky člověk pozná, abych tak řekl, orchestraci toho města. Po jedné straně máte celou tu vřavu ulic, ty bubny a tympány, trubky, horny a plechy, a na druhé straně řeka, to jsou struny, takové to pianissimo housliček a harf; tam člověk slyší celé město najednou. Ale v

Liverpoolu je vám řeka, já nevím, jak se jmenuje, ale je taková žlutá a strašná; a ta řeka vám hučí a duní, řve, bučí a řinčí, rachotí a troubí samými loděmi, remorkéry, pakeboty, sklady, loděnicemi a jeřáby; víte, já mám nesmírně rád lodi, ať je to takový bachratý a černý vlečník, nebo červeně natřená nákladní loď, nebo ty bílé zámořské parníky. Tak jsem si řekl, propána, tady někde za rohem musí být oceán, to se tam musím podívat; a rozběhl jsem se podle řeky dolů. Já běžel dvě hodiny, pořád podle samých skladišť a kůlen a doků; jen místy bylo vidět loď vysokou jako chrám nebo tři tlusté a šikmé komíny; smrdělo to rybinou, zpocenými koni, jutou, rumem, pšenicí, uhlím, železem – poslouchejte, když je velká hromada železa, tak má docela zřetelnou železnou vůni. Já byl jako u vidění; ale pak už spadla noc, a já jsem přišel k takové písčíně, naproti svítil maják a sem tam plulo nějaké světélko, – snad to byl oceán; tam jsem si sedl na hromadu fošen a cítil jsem se tak krásně osamělý a ztracen, poslouchal jsem, jak to šplouchá a široce šumí, a byl bych vyl steskem. Pak tam přišli dva lidé, mužský se ženskou, ale neviděli mne; seděli zády ke mně a tiše hovořili, – kdybych byl rozuměl anglicky, byl bych zakašlal, aby věděli, že je někdo slyší; ale protože jsem neznal ani jedno anglické slovo kromě hotel a šilink, zůstal jsem zticha.

Nejdřív hovořili hodně staccato; potom začal ten mužský pomalu a tiše něco vykládat, jako by to z něho nechtělo ven; a pak to rychle vysypal. Ta ženská vykřikla hrůzou a něco mu rozčileně říkala; ale on jí sevřel ruku, až zaúpěla, a začal jí mezi zuby domlouvat. Poslouchejte, to nebyl milostný hovor, to muzikant pozná; milostné přemlouvání má docela jinou kadenci a nezní tak jaksi sevřeně, – milostný hovor je hluboké cello, ale tohle byla vysoká basa, hraná takovým presto rubato, v jediné poloze, jako kdyby ten člověk pořád opakoval jednu věc. Mne to počalo trochu děsit; ten člověk říkal něco zlého. Ta ženská začala tiše plakat a několikrát vykřikla jako odporem, jako by ho chtěla zadržet; měla trochu klarinetový, dřevěný hlas, který nezněl tuze mladě; ale ten mužský hlas mluvil pořád sykavěji, jako by něco poroučel nebo vyhrožoval. Ženský hlas

začal zoufale prosit a zajíkal se hrůzou, jako se zajímá člověk, když mu dáte ledový obkladek; a bylo slyšet, jak jí drkotají zuby. Tu ten mužský hlas se jal bručet velmi hluboko, čistě basově a skoro zamilovaně; ženský pláč přešel do drobného a pasivního vzlyku; to znamená, že byl odpor zlomen. Ale pak se zamilovaný bas zase zvýšil a přerývaně, rozváženě, neodmluvně kladl větu za větou; ženský hlas do toho jen tak bezmocně zakvílel nebo zavzlykl, ale už to nebyl odpor, jenom šílený strach, ne strach z toho mužského, ale vyjevená, vizionární hrůza z něčeho budoucího. A tu ten mužský hlas zase poklesl do chlácholivého bzučení a tichých vyhrůzek; ženské štkání se změnilo ve zpitomělé a bezbranné vzdechy; a muž položil studeným šepem několik otázek, na které patrně dostal kývnutí hlavy; neboť už nenaléhal.

Pak ti dva vstali a každý odešel jiným směrem.

Poslouchejte, já nevěřím v předtuchy, ale věřím v muziku; když jsem tam v té noci poslouchal, já jsem věděl naprosto jistě, že ta basa přemlouvá ten klarinet k něčemu strašlivému. Věděl jsem, že ten klarinet se vrací domů s ujařmenou vůlí a udělá, co mu ta basa nařizuje. Já jsem to slyšel, a slyšet je víc než rozumět slovům. Já jsem věděl, že se chystá nějaký zločin; a já jsem věděl jaký. Já jsem to poznal podle té hrůzy, která číselá z těch dvou hlasů; bylo to v barvě těch hlasů, v kadenci, tempu, intervalech, césurách, – poslyšte, hudba je přesná, přesnější nežli řeč. Ten klarinet byl příliš jednoduchý, než aby mohl sám něco provést; bude jen pomáhat, vydá nějaký klíč nebo otevře dveře; ale ten hrubý a hluboký bas to vykoná, zatímco klarinet se bude zajíkat úděsem. Já jsem uháněl k městu s tím vědomím, že se musí něco stát, že něco musím udělat, abych tomu zabránil; to je takový děsný pocit, že člověk přijde pozdě.

Konečně vidím na rohu policajta a běžím k němu, zpocený a bez dechu. Pane, vyhrkl jsem, tady ve městě se chystá nějaká vražda!

Strážník pokrčil rameny a něco mně říkal, čemu jsem nerozuměl. Proboha, vzpomněl jsem si, vždyť on mně slovo nerozumí!

Vražda, křičel jsem na něho, jako by byl hluchý, – rozumíte? Nějakou osamělou paní chtějí zabít! Ta služka nebo hospodyně při tom bude pomáhat, – hergot, zařval jsem, tak dělejte něco, člověče!

Ten strážník jen potřásl hlavou a řekl jenom cosi jako ‚jurvej‘.

Pane, vykládal jsem mu roztrpčeně, a přitom jsem se třásl vztekem a hrůzou, ta ubohá ženská tomu svému milenci otevře, na to můžete vzít jed! To nesmíte tak nechat! Hledejte ji! – Přitom jsem si vzpomněl, že ani nevím, jak ta ženská vypadá; ale kdybych to věděl, nemohl bych to stejně říci. Ježíšikriste, vykřikl jsem, vždyť je to nelidské to tak nechat!

Ten anglický strážník se na mne pozorně díval a jaksi mě chlácholil. Já jsem se chytil za hlavu. Ty pitomče, křikl jsem bez sebe zoufalstvím, tak já najdu sám, kde to je!

Já vím, ono to bylo bláznovství, ale koukejte se, člověk něco musí dělat, když jde někomu o život; já jsem vám běhal celou noc po Liverpoolu, kdybych snad viděl, jak se někdo chce vloudit do nějakého domu. To vám je divné město, tak strašně mrtvé v noci... K ránu jsem si sedl na kraj chodníku a brečel jsem únavou; tam mě našel strážník, řekl mně ‚jurvej‘ a dovedl mne do mého hotelu.

Já nevím, jak jsem toho rána na zkoušce dirigoval; ale když jsem nakonec praštil taktovkou o zem a vyběhl na ulici, vykřikovali tam kameloti večerníky. Koupil jsem si jeden, – byl tam veliký nápis MURDER a pod ním fotografie nějaké bělovlasé paní. Já myslím, že murder znamená vražda."

SMRT BARONA GANDARY

"Poslouchejte," děl na to pan Menšík, "to oni toho vraha jistě chytli, ti poldové v Liverpoolu; to byl řemeslný zločin, a na takový se obvykle přijde. V takovém pádě seberou všechny notorické lumpy, co zrovna běhají na svobodě, a teď, chlape, pověz, jaké máš alibi. A když nemá alibi, tak je to on. Ona policie nerada pracuje s neznámými činiteli nebo veličinami; abych tak řekl, hledí je uvést na

známé čili notorické veličiny. Jak jednou někoho dostanou do rukou, tak si ho změří a vezmou mu daktýlky, a pak už je to jejich člověk; od té doby se k němu s důvěrou obracejí, jakmile se něco šustne; jdou k němu ze staré známosti, jako člověk chodí k svému holiči nebo do své trafiky. Horší je, když se nějakého toho zločinu dopustí neodborník nebo nováček, řekněme vy nebo já; to už má policie těžší dostat se mu na kobytku.

Já mám na policejní direkci jednoho příbuzného, jmenuje se rada Pitr a je to strýc mé ženy. Tak ten pan Pitr říká, když je to loupež, tak to udělal nějaký odborník; a když je to vražda, tak to bude nejspíš někdo z rodiny. On má takové ustálené názory, ten pan Pitr; tak třeba on tvrdí, že člověk málokdy zavraždí cizího člověka, protože to není tak snadné; to už mezi známými se najde spíš příležitost, a v domácnosti je to rovnou na dlani. Když mu dají nějakou tu vraždu, tak on se hledí doptat, kdo to mohl udělat s nejmenšími obtížemi, a za tím jde. Víš, Menšíku, říká, já ti nemám žďibec fantazie nebo důvtipu; to ti každý u nás potvrdí, že jsem největší trouba na direkci. Víš, já jsem stejně primitivní jako ten vrah; a co mě napadne, je stejně všední, obyčejné a pitomé jako jeho pohnutky, plán a čin; a já ti řeknu, že právě tím na to většinou přijdu.

Já nevím, pamatuje-li se kdo z vás na zavraždění toho cizokrajného barona Gandary. To byl takový tajemný dobrodruh, vlasy měl jako havran a krásný byl jako Lucifer; on bydlel v jedné té vile u Grébovky, a co tam se časem dalo, to se nedá ani povídat. Tož jednou k ránu bylo slyšet u té vily dvě rány z revolveru, byl nějaký poplach a pak našli toho barona v zahradě vily zastřeleného. Náprsní portfej měl pryč, ale jinak tam nezůstala žádná kloudná stopa; zkrátka záhadný případ prvního řádu. Tedy tu vraždu dostal můj strýc Pitr, protože zrovna nic jiného neměl; ale jeho šéf mu předem tak mimochodem povídá, pane kolego, tenhle případ sic není ve vašem obyčejném stylu, ale hleďte ukázat, že ještě nejste zralý pro penzi. Strýc Pitr tedy zabručel, že bude hledět, a odebral se na místo činu. To se rozumí, nenašel nic, vynadal detektivům a šel si zase sednout k svému stolu, aby si zapálil svou gypsovku. Kdo by

ho viděl v tom smradlavém kouři, myslel by si, že pan Pitř přemýšlí o svém případě, ale to by byla mejlka; strýc Pitř nepřemýšlel, protože zásadně zavrhoval přemýšlení. Vrah taky nepřemýšlí, říkal, toho to buď napadne, nebo nenapadne.

Těm ostatním na direkci bylo strýce Pitra líto; to není případ pro něj, říkali si, škoda tak krásné látky pro Pitra; Pitř je na staré báby, které zabil jejich synovec nebo galán jejich služky. Tož jeden kolega, komisař Mejzlík, zašel jako mimochodem k strýci Pitrovi, sedl si na stůl a povídá: Tak co, pane rado, co je nového s tím Gandarou?

Třeba má nějakého synovce, mýnil strýc Pitř.

Pane rado, řekl ten doktor Mejzlík, aby mu pomohl, tohle asi bude trochu jiný případ. Já vám povím, baron Gandara byl velký mezinárodní špión; kdopak ví, o jaké divné věci tady poběží, – mně nejde z hlavy, že se mu ztratil portfej. Já bych se na vašem místě hleděl informovat –

Strýc Pitř potřásl hlavou. Pane kolego, řekl, každý máme své metody; nejdřív se musí vyšetřit, nejsou-li tady nějakí příbuzní, kteří by po něm mohli dědit.

Za druhé, povídal doktor Mejzlík, je nám známo, že baron Gandara byl těžký hazardní hráč; vy nechodíte do společnosti, pane rado, vy jen hrajete u Menšíků domino a nemáte takové ty známosti; chcete-li, já se přeptám, kdo s ním v posledních dnech hrál, – víte, ono by tu mohlo jít o nějaký takzvaný čestný dluh –

Strýc Pitř se zasmušil. Poslouchejte, řekl, tohle není nic pro mne; já jsem nikdy nepracoval v těchhle vyšších vrstvách, a na stará kolena si s tím už nebudu začínat. Dejte mně pokoj s čestným dluhem, takový případ jsem jakživ neměl. Když to není rodinná vražda, tak to bude loupežná vražda; a tu musel udělat někdo z domácích lidí. To se tak obvykle stává. Možná, že má kuchařka nějakého synovce.

Nebo Gandarův šofér, mýnil ten Mejzlík, aby strýce dopálil.

Strýc Pitř zavrtěl hlavou. Šoféři, řekl, to za mých časů ještě nebylo; já se nepamatuju, že by šofér spáchal loupežnou vraždu. Šoféři chlastají a kradou benzín; ale aby vraždili, to jsem ještě neměl.

Mládenče Mejzlíku, já se držím svých zkušeností. Až budete tak starý jako já –

Doktor Mejzlík byl jako na trní. Pane rado, řekl honem, je tu ještě třetí možnost. Baron Gandara měl poměr s jednou vdanou paní; panečku, nejkrásnější ženská v Praze. Třeba to je vražda ze žárlivosti.

To se stává, souhlasil strýc Pitr. Takovou vraždu jsem už dělal pětkrát. A čím je manžel té paničky?

Velkoobchodník, povídá pan Mejzlík. Moc velká firma.

Strýc Pitr se zamyslel. Tak to zas nikam nevede, řekl. Já jsem ještě neměl případ, že by velkoobchodník někoho zastřelil. Podvody, to oni dělají; ale vraždy ze žárlivosti, to se dělá v jiných vrstvách. Kdepak, pane kolego!

Pane rado, pokračoval doktor Mejzlík, víte, čím se ten baron Gandara živil? Vydíráním. On vám věděl strašné věci o – no, o velké řadě moc bohatých lidí. To je na pováženou, kdo všechno by mohl mít zájem na – hm, na jeho odklizení.

Tak vidíte, řekl na to strýc Pitr, takový případ jsem už jednou měl, ale nemohli jsme to dokázat; byla z toho jen holá ostuda. Co vás nemá, s takovou věcí si už nebudu podruhé pálit prsty. Mně stačí obyčejná loupežná vražda; já nemám rád tyhle senzace a záhadné aféry. Když jsem byl ve vašem věku, tak jsem taky myslel, že jednou udělám nějaký slavný kriminální případ; to už je taková ctižádost. Holenku, s lety to člověka přejde; pak vidí, že se jen stávají obyčejné případy –

Baron Gandara nebyl obyčejný případ, namítal komisař Mejzlík. Pane, já ho znal: hochštapler, černý jako cikán – nejkrásnější lump, jakého jsem kdy viděl. Záhadný chlap. Démon. Falešný hráč. Falešný baron. Poslouchejte, takový člověk neumírá obyčejným způsobem; ani ne obyčejnou vraždou. Tady jde o něco víc. O moc záhadné věci.

Tak mi to nemají dávat, bručel strýc Pitr znechuceně. Já nemám hlavu na záhadné věci. Já se vykašlu na záhadné věci. Já mám rád obyčejné a jasné mordy, jako je vražda trafikantky. Člověče, já už se

nebudu učit nějakým novým metodám. Když to dali mně, tak to udělám po svém a bude z toho obyčejná loupežná vražda. Kdyby to dali vám, tak z toho bude kriminální senzace, milostný román nebo politický zločin – Vy máte romantický vkus, Mejzlíku; vy byste z té látky zpracoval báječný případ. Škoda, že to nedali vám.

Poslouchejte, vyhrkl doktor Mejzlík, neměl byste námitky proti tomu, kdybych... docela privátně... za tou věcí šel? Víte, já mám tolik známých, kteří ledacos o tom Gandaroví vědí – Samozřejmě bych své informace dal k dispozici vám, dodával Mejzlík honem. Zůstal by to váš případ – tak co?

Strýc Pitr podrážděně zafrkal. Děkuju uctivě, řekl, ale to nejde. Pane kolego, vy máte jiný styl než já; vám by z toho vyšlo něco docela jiného nežli mně. To se nedá míchat. Co bych si já počal s vašimi špióny, hráči, paničkami a takovou tou honorací? Kamaráde, to není nic pro mne. Mám-li to zpracovat já, tak z toho vyjde takový ten můj všední a špinavý případ... Každý dělá, co umí.

V tu chvíli zaklepal a vešel jeden detektiv. Pane rado, hlásil, tak jsme zjistili, že domovník z Gandarovy vily má synovce. Je to dvacetiletý kluk, bez zaměstnání, a bydlí ve Vršovcích číslo 1451. On často bejval u toho domovníka. A služka odtamtud má milého vojáka; ale ten je teď na manévrech.

Tak je dobře, řekl strýc Pitr. Běžte se podívat za tím domovníkovým synovcem, udělejte prohlídku a přiveďte ho sem.

Za dvě hodiny měl strýc Pitr v rukou Gandarovu tobolku, kterou našli v posteli toho mládence; v noci kluka chytli na flámu a ráno se přiznal, že Gandaru zastřelil, aby mu uloupil ten portfej; bylo v něm přes padesát tisíc korun.

Tak vidíš, Menšíku, řekl mně pak strýc Pitr, to je zrovna takový případ jako s tou starou bábou z Křemencové ulice; tu také zabil domovníkův synovec. Ale safra, hochu, když si pomyslím, že by ten případ dostal Mejzlík, co ten by z té látky udělal! Ale já na to nemám tu fantazii, to je to."

PŘÍBĚHY SŇATKOVÉHO PODVODNÍKA

“To teda je pravda,” pravil detektiv Holub a skromně odkašlal. “My na policii nemáme rádi nějaké extra a nebývalé případy; my taky nemáme rádi nové lidi. Takový starý, osvědčený zločinec, to je docela jiná práce; předně hnedle víme, že to udělal, protože to je jeho obor; za druhé víme, kde ho najít, a za třetí nám nedělá žádné cavyky a nezapírá, protože už ví, že mu to není nic platno. Páni, s takovým zkušeným člověkem pracovat je jedna radost. A já vám řeknu, že i v kriminále se tihle řemeslní zločinci těší zvláštní oblibě a důvěře; oni ti nováčkové a nahodilí provinilci jsou největší kverulanti a renitenti a nic jim není recht; ale takový starý kriminálník ví, že arest je riziko práce, a tak to zbytečně nezhořčuje sobě ani těm druhým. Ale to už sem vlastně nepatří.

Jednou, tomu je pět let, jsme dostávali ze všech stran a koutů hlášení, že na českém venkově řadí neznámý sňatkový podvodník. Podle popisu to byl letitý pán, takový tlustší, holohlavý, s pěti zlatými zuby tady v hubě; dával si jméno Müller, Procházka, Šimek, Šebek, Šinderka, Bílek, Hromádka, Pivoda, Bergr, Bejček, Stočes a ještě všelijak jinak. Krucinál, ten popis se nám na žádného našeho sňatkového podvodníka nepasoval, to musí být někdo nový. Tak si mě zavolal náš pan rada a povídá: Holube, vy děláte tuhle vlakovou službu – když už někam jedete, dávejte pozor, nepotkáte-li nějakého chlapíka s pěti zlatými zuby. – No dobře, já jsem se začal dívat lidem ve vlaku na zuby a do čtrnácti dnů jsem načapal tři pány s pěti zlatými zuby; museli se mně legitimovat, ale ježíšmarjá, jeden z nich byl školní inspektor a jeden dokonce poslanec, a to se neptejte, páni, jak jsem za to dostal vynadáno od nich i u nás. Teda to mě dožralo, a teď teprv jsem si vzal do hlavy, že toho kujóna musím dostat. On to sic nebyl můj případ, ale já jsem si umanul, že se mu pomstím.

Tak jsem si zajel privátně ke všem těm oklamaným sirotkům a vdovám, ze kterých ten zlatozubý taškář vylákal peníze pod slibem manželství. To byste nevěřili, co řečí a breku mají takové ty utiskované sirotky a vdovy. Všechny byly zajedno aspoň v tom, že to

byl inteligentní a solidní pán a že měl zlaté zuby a že tak pěkně a slušně horoval o rodinném životě; ale žádná si od něho nevzala ani otisk palce – to je vám hrůza, jak jsou tyhle ženské lehkověrné. Jedenáctá oběť – to bylo v Kamenici – mně v slzách povídala, že ten pán byl u ní třikrát; vždycky přijížděl vlakem o půl jedenácté ráno, a když posledně odcházel s jejími penězi v kapse, podíval se na popisné číslo jejího domečku a překvapeně řekl: Helejte, slečno Mařenko, není-li to boží vůle, abychom se vzali; vy máte číslo domu 618 a já za vámi vždycky vyjízdim v 6 hodin 18 minut; není to dobré znamení? – Když jsem tohle slyšel, povídám: Slečno, to je namouduši dobré znamení. A hned jsem vytáhl jízdní řád a hledám, ze kterých stanic vyjíždí vlak v 6 hodin 18 minut a má spojení na vlak, který dojede do Kamenice v 10 hodin 35 minut. Když jsem si to všechno srovnal a seštimoval, viděl jsem, že by to mohl být nejspíš vlak ze stanice Bystřice-Novoves. To víte, vlakový detektiv se musí ve vlcích vyznat.

To se rozumí, když jsem měl první den volno, jel jsem do stanice Bystřice-Novoves a ptám se, nejezdí-li odtamtud nápadně často nějaký tlustý pán se zlatou hubou. To jezdí, povídal mně přednosta stanice, a je to pan Lacina, obchodní cestující, co bydlí tamhle v dolní ulici; zrovna včera večer odněkud přijel. Tak já jdu za tím panem Lacinou; na chodbě natrefím takovou drobnou a čistounkou paní a povídám: Bydlí tu pan Lacina? To je můj muž, řekla, ale on teď po obědě spí. To nevádí, povídám, a jdu dovnitř. Na kanapi leží člověk bez kabátu a povídá: Jejej, to je pan Holub; maminko, podej mu židli.

V tu chvíli ze mne spadla všechna zlost; vždyť on to byl starý losař Plichta, víte, co dělají ty losové podvody; ten Plichta už seděl aspoň desetkrát. Pozdrav bůh, Vincku, povídám, tak ty už neděláš losy?

Ba ne, řekl Plichta a posadil se na kanapi. Pane Holub, ono to dá moc běhání, že jo, a já už nejsem mladík. Dvaapadesát let, to už člověk rád někde posedí; chodit od domu k domu, to už pro našince není.

Proto ses dal na sňatkové podvody, vid', ty partyko, povídám mu.

Plichta jen tak vzdychl. Pane Holub, řekl, něco člověk musí dělat. Víte, když jsem posledně seděl, tak se mně zkazily zuby; já myslím, že to dělá ta čočka. Tak jsem si je musel dát spravit, že jo; a to byste nevěřil, pane Holub, jaký kredit člověk dostane na zlaté zuby. Ono to budí důvěru, a taky člověk začne líp trávit a tloustnout. Co platno, našinec musí pracovat s tím, co má.

A kde máš peníze? povídám mu. Já mám tuhle v notese jedenáct tvých podvodů, to dělá netto dvě stě šestnáct tisíc korun. Kde je máš?

Ale pane Holub, řekl Plichta, to víte, tady všechno patří mé ženě. Obchod je obchod. Já nemám nic, než co mám při sobě: to je šest set padesát korun, zlaté hodinky a zlaté zuby. Maminko, já pojedou s panem Holubem do Prahy. Pane Holub, já ty zuby musím ještě splácet; to dělá tři sta korun, ty tu zrovna nechám.

A sto padesát korun má dostat tvůj krejčí, připomněla maminka.

Máš pravdu, pravil Plichta. Pane Holub, já si potrpím na správnost. Ono není nad to, mít ve všem pořádek, že jo. On je pak ten pořádek vidět člověku na ksichtě. Když nemáš dluhy, můžeš se každému podívat do očí. To už patří ke kšeftu, pane Holub. Maminko, okartáčuj mně trochu ten zimník, abych ti nedělal v Praze ostudu. Tak, můžeme jet, pane Holub.

Tehdy ten Plichta dostal pět měsíců; ty ženské vám většinou před porotou prohlásily, že mu ty peníze daly dobrovolně a že mu to odpouštějí. Jenom jedna bába mu nic neslevila, a to byla bohatá vdova, kterou pumpnul jenom o pět tisíc.

Půl roku nato jsem slyšel, že zas jsou v tahu nějaké dva sňatkové podvody. To bude Plichta, řekl jsem si, ale dál jsem se o to nestaral. V tu dobu jsem měl co dělat v Pardubicích na nádraží, protože tam působil jeden kufrař, víte, co kradou na peróně zavazadla. A protože jsem měl asi hodinku od Pardubic v jedné vesnici svou rodinu na letním bytě, vzal jsem pro ni do kufříku párky a takové ty uzeniny; to víte, na vesnici je to vzácnost. A jak tak jedu, prošel jsem ze zvyku

celý vlak; a v jednom kupé vám sedí Plichta s takovou starší dámou a něco vykládá, jak je ten svět zkažený.

Vincku, povídám, už zase někomu slibuješ manželství?

Plichta se začervenal a honem se té dámě omlouval, že má tady s tím pánem obchodní jednání; a když za mnou vyšel na chodbičku, povídá káravě: Pane Holub, to byste mně nemusel dělat před cizími lidmi; na mne stačí mrknout, a jdu. Skrz co mě hledáte?

Máme tu zas dva případy, Plichto, povídám mu. Ale já mám dnes jinou práci, já tě dám četníkům v Pardubicích.

Ale pane Holub, to mně nedělejte; já už jsem na vás zvyklý, vy mě taky znáte, já půjdu raději s vámi. No tak, pane Holub, ze staré známosti.

To nejde, povídám, já nejdřív jdu za svou rodinou, to je hodinka cesty. Co bych s tebou zatím dělal?

Já vás doprovodím, pane Holub, navrhoval Plichta. Aspoň vám ta cesta líp uteče.

Nu dobrá, tak tedy šel ten Plichta se mnou; a když už jsme byli za městem, povídá: Ukažte, pane Holub, já vám ten kufřík ponesu. Koukněte se, pane Holub, já jsem starší člověk; a když vy mně před lidmi tykáte, tak to dělá takový divný dojem.

Tak jsem ho pak představil své ženě a švagrové jako svého starého přítele pana Plichtu. Poslouchejte, má švagrová je dost hezká holka a je jí pětadvacet let, ale ten Plichta tak pěkně a solidně mluvil a dal dětem bonbóny – zkrátka, když jsme vypili kafe, navrhl pan Plichta, že by jako šel se slečnou a s dětičkami na procházku, a jen tak na mne mrknul, jakože my chlapi si rozumíme a že si mám se svou starou co povídat. Takový to byl ušlechtilý člověk. A když se za hodinu vrátili, děti si vedly pana Plichtu za ruce, švagrová byla jako růžička a při loučení mu moc dlouho tiskla ruku.

Poslouchej, Plichto, povídám mu potom, co tě to napadlo plést naší Mániče hlavu?

To už je takový zvyk, řekl Plichta skoro smutně. Pane Holub, já už za to ani nemůžu, to dělají ty zuby. Já mám z toho jen nepřijemnosti, že jo. Já se ženskými nikdy nemluvím o lásce, to se na

můj věk nepasuje; a vidíte, právě na to berou nejvíc. Tak si někdy říkám, že mě ani nemilují kvůli mně, ale ze zisknosti, protože vypadám na zajištěné postavení.

Když jsme zas byli v Pardubicích na nádraží, povídám mu, Plichto, já tě přece musím dát četníkům, protože mám tady vyšetřit nějakou krádež.

Pane Holub, prosil Plichta, tak mě zatím posad'te tuhle do restaurace; já si dám čaj a přečtu si noviny – tady máte mé peníze, je to čtrnáct tisíc a ještě něco; a bez peněz vám neuteču, vždyť nemám ani čím zaplatit útratu.

Tak jsem ho posadil do nádražní restaurace a šel jsem po svém. Za hodinu jsem nahlédl oknem; seděl na svém místě, na nose zlatý skřípec, a četl noviny. Asi za půl hodiny jsem byl hotov a jdu za ním. Teď už seděl u vedlejšího stolu s nějakou nápadně kyprou blond paní a důstojně káral sklepníka, že jí dal v kafi škraloup. Když mě viděl, poroučel se té paničce a šel ke mně. Pane Holub, povídá, nemohl byste mě sebrat až za týden? Já bych teď měl zrovna nějakou práci.

Moc bohatá? ptám se ho.

Plichta jen mávnul rukou. Pane Holub, šeptal, ona má továrnu; a moc by potřebovala zkušeného člověka, aby jí sem tam poradil. Teď zrovna má platit nějaké nové stroje.

Aha, já řku, tak pojď, já tě představím. A jdu k té paničce. Tě bůh, Lojzičko, povídám, pořád ještě lovíš tyhlety starší pány?

Ta blondýnka se začervenala až po lopatky a řekla: Žišmarjá, pane Holub, já nevěděla, že ten pán je váš přítel!

Tak se hled' ztratit, povídám jí. Pan rada Dundr by chtěl s tebou mluvit; to víš, on tomu říká podvody.

Plichta byl zdrcen. Pane Holub, řekl, to bych jakživ nevěřil, že ta panička je taky podvodnice!

Je, říkám mu, a k tomu lehká ženská; představ si, že láká ze starších pánů peníze pod slibem manželství.

Plichta přímo zbledl. Fuj tajksl, odplivl si, pak má člověk těm ženským věřit! Pane Holub, tohle už přestává všechno!

Tak počkej tady, já na to, a já ti koupím lístek do Prahy. Druhou nebo třetí?

Pane Holub, bránil se Plichta, to je škoda peněz. Jako zatčený mám právo na cestu zdarma, že jo. To už mě svezte za erární peníze. Našinec musí počítat s každým šestákem.

Celou cestu až do Prahy nadával Plichta na tu ženskou; to vám bylo nejhlubší mravní rozhořčení, které jsem kdy viděl. Když jsme vystupovali v Praze, povídá Plichta: Pane Holub, já vím, tentokrát to bude sedm měsíců; a mně ta vězeňská strava nesvědčí. Helejte, já bych se ještě jednou rád slušně najed. Těch čtrnáct tisíc, co jste mně vzal, to je všecko, co mně poslední případ vynes, – tak ať mám z toho aspoň jednu večeři; a já bych se vám rád revanžoval za to kafe.

Tak jsme šli spolu do jedné lepší hospody; Plichta si dal roštěnku a vypil pět piv, a já jsem to zaplatil z jeho tobolky, když on předtím třikrát přepočítal účet, aby nás sklepník neošidil.

Tak, a teď na direkci, povídám.

Moment, pane Holub, řekl Plichta. Já jsem měl s tím posledním případem velikou režii. To byly čtyři cesty tam a zpátky po čtyřiceti osmi korunách, to dělá tři sta osmdesát čtyři koruny. – Přitom si nasadil skřípec a počítal na kusu papíru. – Potom diéty, řekněme třicet korun za den, – já musím být slušně živ, pane Holub, to patří ke kšeftu. Tak to dělá sto dvacet korun. Potom jsem dal té slečně kytici za pětatřicet korun, to víte, to je taková zdvořilost. Snubní prstýnek stál dvě stě čtyřicet, – byl jen pozlacený, pane Holub; kdybych nebyl poctivý člověk, řekl bych, že je zlatý a počítal bych šest stovek, že jo. Potom jsem jí koupil dort za třicet korun; pak máme pět dopisů po koruně, a inzerát, na který jsem se s ní seznámil, stál osmnáct korun. Tak to dělá osm set třicet dvě koruny, pane Holub. Prosím vás, ty peníze mně musíte odpočítat; a já si je zatím nechám u vás. Já mám rád pořádek, pane Holub; aspoň tu režii musím mít krytou. Tak, a teď můžeme jít.

A když už jsme byli na chodbě policejního ředitelství, vzpomněl si ten Plichta najednou: Pane Holub, vždyť já jsem té slečně daroval ještě lahvičku voňavky; tak to mám ještě dvacet korun k dobru.

Pak se pečlivě vysmrkal a nechal se s klidnou myslí odvést.”

BALADA O JURAJI ČUPOVI

“To se, páni, opravdu stává,” pravil na to četnický kapitán Havelka, “totiž to, že se u zločinců někdy vyskytne taková zvláštní svědomitost a řádnost. O tom bych vám mohl povídat všelijaké případy, ale nejdivnější je ten s Jurajem Čupem. To se mně stalo, když jsem byl u žandarmů na Podkarpatsku v Jasině.

Jednou v lednové noci jsme u žida mazali deku; to byl okresní náčelník, nějaký inspektor od dráhy a taková ta exponovaná honorace; a to se rozumí, cikáni. Poslouchejte, tihle cikáni, já nevím, co to je za pronárod; ale já myslím, že to je pokolení Chámovo. Když tak člověku hrají do ouška, pořád blíž a pořád tišeji, krysy mizerné, když mu tak čarují do ucha, tu... tu... tu vám zrovna vytahují duši z těla; já vám říkám, ta jejich hudba, to je nějaká strašná a tajemná neřest. A když se tak přísáli ke mně, já brečel, já řval jako jelen, bajonetem stůl jsem probodal, skleničky rozbíjel, zpíval a hlavou do zdi bil, chtěl někoho zabít nebo někoho milovat – páni, takové věci vyvádí člověk, když mu cikáni učarovali. A když jsem byl v nejlepším, přišel žid šenkýř a povídá, že na mě venku před hospodou čeká nějaký Rusňáček.

Ať čeká nebo ať přijde zítra, křičel jsem; já tady oplakávám svou mladost a pochovávám své sny; já miluju jednu paní, jednu krásnou a velkou paní – hraj mně, ty zloději cikánská, vyhraj mně z duše tu bolest – zkrátka takové řeči jsem vedl; víte, to už patří k té muzice, ta bolest a to strašné pití. Za nějakou hodinu zas přišel šenkýř, že ten Rusňák tam venku na mraze ještě čeká. Jenže já jsem pořád ještě neoplakal svou mladost a neutopil v Aszu tokaji ten svůj žal; jen jsem tak mávnul rukou jako Džingischán, že mně je všechno jedno, jen hrejte, cikáni; a co bylo dál, to už dobře nevím, ale když jsem k ránu vyšel před krčmu, byl takový mráz, že sních skřípal a zvonil jako sklo, a před putykou stál ten Rusňák v bílých láptích, bílých

gatích a bílém ovčím kožuchu. Když mě viděl, poklonil se až po pás a něco chraptěl.

Co chceš, báči, povídám mu; budeš-li mě zdržovat, dám ti po hubě.

Velkomožný pane, povídá Rusňáček, mě sem posílá starosta z Volové Lehoty. Marynu Matejovu zabili.

Trochu jsem vystřízlivěl; Volova Lehota, to bylo takové selo nebo spíš samota třinácti chalup nějakých třicet kilometrů dál v horách; zkrátka v té zimě pěkné nadělení. Prokristapána, křikl jsem, a kdo ji zabil?

Já zabil, pane velkomožný, řekl Rusňák pokorně. Juraj Čup mně říkájí, Dimitra Čupa syn.

A ty se jdeš udat? spustil jsem na něho.

Starosta nařídil, pravil Juraj Čup odevzdaně. Juraji, kázal, ohlas žandárovi, že jsi zabil Marynu Matejovu.

A proč jsi ji zabil? křičím.

Bůh kázal, řekl Juraj, jako by se to rozumělo samo sebou. Hospodin nařídil, zab Marynu Matejovu, svou rodnou sestru, zlým duchem posedlou.

Hrom do tebe, řekl jsem, ale jak jsi se sem z té Volovy Lehoty dostal?

S pomocí boží, povídá Juraj Čup pobožně. Hospodin mě chránil, abych nezahynul ve sněhu. Bud' jeho jméno pochváleno.

Poslouchejte, kdybyste znali, co je to sněhová bouře v Karpatech; kdybyste věděli, co to je, když leží na dva metry sněhu; kdybyste viděli toho drobného a slabého božího človíčka Juraje Čupa, jak šest hodin čeká v tom strašném mrazu před krčmou, aby se udal, že zavraždil nehodnou služebnici boží Marynu Matejovu, já nevím, co byste udělali; ale já jsem se pokřižoval, a pokřižoval se i Juraj Čup, a pak jsem ho zatknul; pak jsem si umyl tvář sněhem a připnul si lyže a s jedním četníkem, Kroupa se jmenoval, jsme si to hnali nahoru do Volovy Lehoty. A kdyby mě byl zastavil sám četnický generál a řekl: Havelko, ty troubo, nikam nepojedeš, vždyť v tomhle sněhu jde o život, byl bych mu zasalutoval a řekl: Poslušně hlásím, pane

generále, Hospodin nařídil. A jel bych. A Kroupa by jel taky, protože byl Žižkovák; a já jsem ještě neviděl Žižkováka, který by pro fór nechtěl být při tom, když jde o nějakou tu bravuru nebo volovinu. Tož jsme jeli.

Já vám tu naši cestu nebudu líčit; jenom vám povím, že nakonec Kroupa vzlykal strachem a únavou jako malé dítě a že jsme si dvacetkrát řekli, že je s námi amen a že na tom fleku zůstaneme; a že jsme těch třicet kilometrů jeli jedenáct hodin, od noci do noci; to jen tak, abyste věděli, co to bylo. Páni, takový četník má koňskou náturu; ale když už padne do sněhu a brečí, že nemůže dál, tak to už musí být, že se to vyličít nedá. Ale já jsem šel jako ve snách a jenom jsem si říkal, tuhle cestu udělal Juraj Čup, človíček jako kudla, a ještě šest hodin čekal na mraze, protože mu to starosta nařídil; Juraj Čup v mokrých láptích, Juraj Čup v bouři sněhové, Juraj Čup s pomocí boží. Poslouchejte, kdybyste viděli, že kámen padá nahoru místo dolů, řekli byste tomu zázrak; ale nikdo nepojmenuje zázrakem to putování Juraje Čupa, který se šel udat; a přece to byl větší úkaz a strašnější síla nežli kámen, který padá nahoru. Počkejte, nechte mě mluvit; já říkám, chce-li kdo vidět zázraky, musí se koukat po lidech, a ne po kamenech.

Teda když jsme dojeli do Volovy Lehoty, motali jsme se jako stíny, víc mrtví než živí. Boucháme u starosty, všechno spí; pak vylezl starosta s puškou, takový bradatý obr, a když nás viděl, klekl a odepnul nám lyže, ale nepromluvil ani slovo. Když tak na to vzpomínám, je to, jako bych viděl jakési divné obrazy slavnostně zjednodušené: jak nás ten starosta beze slova vedl do jedné z chalup; v sednici hořely dvě svíce, před ikonou klečela černá ženská, na posteli v bílé košili mrtvola Maryny Matejové, krk rozříznut až po obratle; byla to strašlivá a přitom tak podivně čistá rána, jako když řezník rozpoltí sele; a ta tvář byla tak nelidsky bílá, jako jsou bílí jen ti, kdo vykrváceli do poslední kapky.

Pak zase tak beze slova nás uvedl starosta k sobě; ale to už v jeho izbě čekalo jedenáct chlapů v kožuchách – já nevím, znáte-li, jak smrdí tyhle ovčí kožichy: tak nějak svěřavě a starozákonně. Starosta

nás posadil za stůl, odchrchlal, poklonil se a řekl: Ve jménu božím žalujeme vám smrt služebnice boží Maryny Matejové. Buď jí Hospodin milostiv!

Amen, řeklo jedenáct gazdů a pokřižovalo se.

A starosta začal: Před dvěma dny v noci slyší někoho škrabat, tichounce škrabat zvenčí na dveře. Myslel, že je to liška; i vzal pušku a šel otevřít. Na prahu leží žena. Zvedl ji, a tu jí padla hlava nazad. Byla to Maryna Matejová s hrdlem proříznutým. Protože měla přeřatý hrtan, byla němá.

Starosta donesl Marynu do izby a Položil ji na postel; pak kázal pastýři, aby troubil a svolal všechny gazdy z Volové Lehoty k němu. Když byli pohromadě, obrátil se k Maryně a řekl: Maryno Matejová, nežli zemřeš, podej svědectví, kdo tě zabil. Maryno Matejová, zabil jsem tě já?

Maryna nemohla zavrtět hlavou; ale jen zavřela oči.

Maryno, byl to tento zde, tvůj soused Vlaho, syn Vasylův?

Maryna zavřela své žalující oči.

Maryno Matejová, byl to tento přítomný gazda Kohut, řečený Vaňka? Byl to tento zde, který je Martin Dudáš, tvůj soused? – Maryno, byl to ten zde, Baran, zvaný Šandor? – Maryno, byl to ten, který tady stojí, Andrej Vorobec? – Maryno Matejová, byl to Klimko Bezuchý, který stojí před tebou? – Maryno, byl to tento muž, Štěpán Bobot? – Maryno, byl ten, který tě zabil, Tatka, horár, syn Myhala Tatky? Maryno –

V tu chvíli se otevřely dveře a vešel Juraj Čup, bratr Maryny Matejové. Maryna se zachvěla a vytřeštila oči.

Maryno, pokračoval starosta, kdo tě zabil? Byl to tento zde, Fodor, jménem Terentík?

Ale Maryna už neodpovídala. Modlete se, řekl Juraj Čup a všichni gazdové padli na kolena. Konečně starosta vstal a řekl: Pusťte sem ženy!

Ještě ne, řekl starý Dudáš. Zesnulá služebnice boží, Maryno Matejová, ve jménu božím dej znamení: zabil tě Ďuro, pastýř?

Bylo ticho.

Maryno Matejová, duše před Hospodinem, zabil tě Tóth Ivan, Ivanův syn?

Nikdo ani nedýchal.

Maryno Matejová, ve jménu božím, tedy tě zabil tvůj rodný bratr, Juraj Čup?

Zabil jsem, řekl Juraj Čup. Hospodin kázal, zab Marynu, zlým duchem posedlou.

Zatlačte jí oči, přikázal starosta. Juraji, teď půjdeš do Jasiny a postavíš se četníkům. Zabil jsem, řekneš, Marynu Matejovu. Do té doby neusedneš a ničeho nepojíš. Jdi, Juraji! – Načež otevřel dveře a pustil do izby ženy, aby hořekovaly nad mrtvou.

Poslyšte, já nevím, bylo-li to z těch ovčích kožichů nebo z únavy nebo proto, že v tom, co jsem viděl a slyšel, byla taková divná krása nebo důstojnost: ale musel jsem jít ven, do mrazu, protože se mně točila hlava; namouduši, ve mně něco stoupalo, jako bych měl povstat a říci: Boží lidé, boží lidé! My budeme soudit Juraje Čupa po světském řádu; ale ve vás je zákon boží. – A byl bych se jim poklonil po pás; ale to se na četníka nesluší, a proto jsem šel ven a tak dlouho jsem sám pro sebe sakroval, až jsem zase našel svou četnickou duši.

Víte, tohle četnictví je hrubé řemeslo. Ráno jsem vyšťáral v chalupě Juraje Čupa dolarové bankovky, které nebožka Maryna dostávala od svého muže z Ameriky. To se rozumí, musel jsem to hlásit, a tihle právníci z toho udělali loupežnou vraždu. Juraj Čup dostal provaz; ale nikdo mně nenamluví, že tu cestu ušel lidskou silou. Já vím dobře, co je lidská síla. A myslím, že i tak drobet vím, co je boží soud."

POVÍDKA O ZTRACENÉ NOZE

"To by leckdo ani nevěřil," děl na to pan Tymich, "co člověk někdy vydrží. Počkejte, to bylo za války, když jsem sloužil u pětatřicátých; měli jsme tam jednoho vojáčka, jakpak on se jmenoval, nějak jako Dynda nebo Otáhal nebo Peterka, ale my jsme

mu říkali Pepku; jinak moc hodný člověk, ale jelimánek, že bys nad ním brečel. No, dokud nás honili po execiráku, dělal, co mohl, a trpěl jako beránek; ale když nás dovezli na frontu, to bylo tenkrát za Krakovem, vybrali pro nás nějaké nešikovné místo, do kterého se zrovna strefovala ruská artilerie. Pepek nic, jenom mrkal; ale když přišel k jednomu koni s roztrženým břichem a ten kůň ještě frkal a pokoušel se vstát, tu vám ten Pepek zbledl, praštil čepicí o zem, dopustil se urážky Veličenstva, položil na zem kvér a ruksak a ubíral se zpátky.

Jak se dostal domů těch pět set nebo kolik kilometrů, to si namouduši neumím představit; ale jednou v noci zaklepal u své chalupy a povídá své ženě, mámo, to jsem já, já už tam nazpátek nepudu; ale jestli mě tu najdou, tak je se mnou amen; já jsem dezentér. Když tak spolu poplakali, povídá žena, Pepku, já tě nedám, já tě schovám do hnoje, tam tě nikdo hledat nebude. Tak ho zahrabala do hnojiště a zakryla prkny, a v té sengrubně seděl Pepek pět měsíců; páni, to by nevydržel ani žádný mučedník pro víru. Potom to udala jejich sousedka skrz nějakou slepici, a přišli četníci vyndat Pepka z hnoje; poslouchajte, oni si museli přikoupit deset metrů provazu, aby k němu nemuseli čuchat, když ho vedli svázaného do města.

Když teda ten Pepek trochu vyčíchl, postavili ho před vojenský soud. Tehdá byl auditorem nějaký Dillinger; někteří říkají, že to byl pes, a jiní, že to byl pašák; ale jak ten uměl nadávat – poslouchajte, to se musí nechat: za Rakouska se umělo nadávat! V tom bylo vidět tu starou tradici. Dneska neumí nikdo poctivě vynadat; ale urážet, to dovedou. Teda ten auditor Dillinger nechal postavit Pepka na dvůr a soudil ho z okna; blíž k sobě ho nechtěl pustit. To víte, s Pepkem to stálo špatně; dezerce za války, na to je smrt zastřelením, a ani pámbu ti nepomůže; a ten Dillinger velké cavyky s nikým nedělal – on to byl přece jenom pes. Ale když už to koukalo na rozsudek, křičí ten Dillinger z okna:

A co, Pepku, kdyžs tam byl zahrabán, – nešel ses někdy v noci k té své staré vyspat?

Pepek rozpačitě přešlapoval a pak celý rudý vyhrkl: Poslušně hlásím, pane auditor, někdy jo; to jináč nejde.

Tu vám ten auditor zavřel okno a řekl: Jezusmankote! Potom chvíli kroutil hlavou a běhal po cimře, a když se uklidnil, povídá: Ať mě dají na penzi, ale já toho chlapa na smrt nepošlu; už kvůli té ženské ne; fuj tajksl, to je manželská láska! A nějak to usmlouval na tři leta pevnosti.

V té pevnosti dostal Pepek jako trestanec na starost zahradu komandýrovu; byl to nějaký plukovník Babka. A ten Babka potom říkal, že jakživ neměl tak krásnou a velikou zeleninu, jako když mu ji pěstoval Pepek. To ví sám čert, říkal ten komandýr, po čem mu to tak roste.”

*

“Za války,” pravil pan Král, “se dály všelijaké zvláštní případy; a kdyby se sebralo, co všechno lidé dělali, aby nemuseli bojovat za Rakousko, tak by to dalo víc foliantů nežli tahle Acta sanctorum, co vydávají páteři bollandisté. Já mám synovce, Lojzík se jmenuje, on má tamhle v Radlicích pekařství; a když ho za války odvedli, tak mně říkal, strejčku, to vám povídám, na frontu mě nedostanou, to si spíš nohu useknu, než bych jim šel pomáhat, těm kryšám německým.

Ten Lojzík byl šikovný hoch; dokud ty nováčky cvičili v kvérgrifech, mohl se přetrhnout samou horlivostí, takže nadřízení v něm viděli příštího hrdinu, nebo dokonce budoucího kaprála; ale když dostal vítr, že za pár dní je povezou na frontu, udělal si horečku, chytal se za pravou půlku břicha a žalostně hekal. Tak ho odvezli do špitálu a vykuchali mu slepé střevo; to on už si Lojzík tak zařídil, aby se mu ta rána pomalu hojila. Ale za nějakých šest neděl mu to jakžtakž srostlo, ať dělal co dělal, a pořád ještě nebyl konec války. Tehdy jsem ho ve špitále navštívil. Strejčku, povídá Lojzík, teď už mně nepomůže ani pan felvébl; já čekám každou chvíli, že mě odtud vymustrují.

Tehdy byl u nás vrchním štábním lékařem ten pověstný Oberhuber. Později se ukázalo, že ten chlap byl vlastně dočista

blázen, ale to víte, vojna je vojna, a kdybyste dali divoké svini zlatý límec, bude komandýrem. To se rozumí, před tím Oberhuberem se všechno tráslo; on jenom běhal po špitálech a řval na každého Marš na frontu, aťs měl otevřenou Tbc nebo průstřel míchy; a nikdo mu nesměl odporovat. Ani se nepodíval, co má ten marod napsáno na tabulce nad postelí, jenom se z dálky kouk a už řval Frontdiensttauglich! Sofort einrücken! A pak už ti nepomohli všichni svatí.

Teda ten Oberhuber přišel inšpicírovat špitál, kde čekal Lojzík na svůj osud. Jakmile bylo slyšet burácení už dole ve vratech, museli se všichni marodi krom nebožtíků postavit do pozoru vedle svých postelí, aby přijali vysokého pána, jak se patří. Ono to čekání trvalo trochu dlouho, a tak Lojzík pro větší pohodlí skrčil jednu nohu, opřel se kolenem o kavalec a stál na druhé noze. V tu chvíli tam vrazil Oberhuber, fialový vztekem, a křičel už ve dveřích Marš na frontu! Ten chlap rukovat! Tauglich! – Pak se podíval na Lojzíka, jak stojí na jedné noze, a zrudl ještě víc. Einbeinig, zařval. Sofort poslat domů! Himl, proč tady držíte toho jednonohého chlapa? Copak je tady chlív pro mrzáky? Pryč s ním! Darebáci, za tohle vás všechny pošlu na frontu! šarže, zsinale hrůzou, koktaly, že to bude ihned zařízeno; ale to už Oberhuber křičel u další postele, že musí sofort na frontu vojáček včera operovaný.

V tu hodinu tedy byl Lojzík s vlastnoručním podpisem Oberhuberovým propuštěn ze špitálu domů jako jednonohý invalida. On byl ten Lojzík tuze rozumný hoch; hned si podal žádost, aby byl jako trvalý mrzák vyškrtnut ze seznamu mužů vojenskou službou povinných a aby mu byla vyměřena invalidní renta, že jako pekař potřebuje obě nohy, třeba, jak se o pekařích říká, křivé, takže s jednou úředně potvrzenou nohou nemůže vykonávat své povolání. S náležitým úředním průtahem dostal vyřízení, že se mu povoluje pětačtyřicetiprocentní invalidita, následkem čehož mu přísluší pobírat tolik a tolik korun invalidní renty měsíčně. Dobrá, tedy tím se vlastně teprve začíná ta historie o ztracené noze.

Od té doby pobíral Lojzík invalidní rentu, pomáhal tátovi v pekárně, a dokonce se i oženil; jenom někdy pozoroval, že na tu nohu, co mu ji Oberhuber upřel, jakoby drobet kulhá nebo napadá; ale i tomu byl rád, že to aspoň vypadá, jako by měl protézu. Potom byl konec války a přišla republika; ale ten Lojzík z takové té pořádnosti a svědomitosti bral tu invalidní rentu dál.

Jednou ke mně přišel a bylo vidět, že má nějaké starosti. Strejčku, vyhrkl po chvíli, mně se zdá, že se mně ta noha nějak krátí nebo usychá. A hned si vysoukal nohavici a ukazoval mně tu nohu; byla tenká jako hůlka. Já mám strach, strejčku, povídá Lojzík, že o tu nohu přece jenom přijdu.

Tak s tím jdi k doktorovi, ty trumbero, radím mu.

Strejčku, vzdychl Lojzík, já si myslím, že to není nemoc; ono to je snad proto, že tu nohu nemám mít. Vždyť já to mám černé na bílém, že mám pravou nohu až po koleno pryč, – nemyslíte, že mně od toho tak usychá?

Po nějaké době přišel ke mně znovu – to už se musel opírat o hůl. Strejčku, řekl pln úzkosti, já jsem mrzák; už se na tu nohu nemůžu ani postavit. Doktor říká, že to je atrofie svalů a že to je nejspíš od nervů. On mě s tím posílá do lázní, ale tak se mně zdá, že tomu sám nevěří. Strejčku, sáhněte, jak mám tu nohu studenou, jako by mrtvá byla. On doktor říká, že to je špatný oběh krve, – nemyslíte, že mně ta noha uhnije?

Tak poslouvej, Lojzo, řekl jsem mu, já ti dám jenom jednu radu: Přihlas tu nohu úředně a požádej, aby ti škrtli, že jsi jednonohý. Já myslím, že se ti ta noha potom spraví.

Ale strejčku, namítal Lojzík, to oni pak řeknou, že jsem bral tu invalidní rentu neprávem a že jsem ošidil erár o fůru peněz. Dyť já jim ty peníze budu muset vrátit!

Tak si nech ty peníze, ty lakoto pekařská, povídám mu, ale přijdeš o nohu; mně pak sem brečet nechod'.

Za týden byl u mne zas. Strejčku, drmolil hned ve dveřích, oni mně na úřadě nechťejí tu nohu uznat; říkají, že je beztoho uschlá a k nepotřebě, – co mám s nimi dělat?

To byste nevěřili, co to dalo běhání, než Lojzíkovi úředně přiznali, že má obě nohy; ale to se ví, potom měl Lojzík potahování, že ošidil erár o invalidní rentu ba měl být žalován i proto, že se vyhnul konání vojenské povinnosti; chudák Lojzík se naběhal od úřadu k úřadu, ale ta noha mu začala sílit. Snad mu zesílila od toho, že musel tolik běhat; ale já myslím, že to bylo spíš proto, že mu ji úředně přiznali; on takový úřední dekret má přece jenom velikou moc. Nebo si myslím, že mu ta noha usychala proto, že ji měl vlastně neprávem; nebylo to s ní v pořádku, a to se člověku vymstí. Já vám řeknu, čisté svědomí, to je ta nejlepší hygiena; a kdyby lidé byli spravedliví, snad by ani nemuseli umřít.”

ZÁVRAŤ

“Svědomí,” pravil pan Lacina, “tomu se už tak neříká; teď se to jmenuje potlačené představy, ale to máte prašť jak uhoď. Já nevím, zná-li někdo z vás případ s tím fabrikantem Gierkem. To byl moc bohatý a takový nóbl člověk, veliký a silný jako sloup; říkalo se, že je vdovec, ale jinak o něm nikdo nic nevěděl, taková to byla uzavřená povaha. Tedy když už mu bylo hodně přes čtyřicet, zamiloval se do takové hezoučké malé panenky, sedmnáct let jí bylo a byla tak krásná, že se až člověku dech tajil; tahle skutečná krása, to ti tak nějak sevře srdce takovou lítostí nebo něhou nebo čím. A to děvčátko si Gierke vzal, protože to byl velký a bohatý Gierke.

Na svatební cestu jeli do Itálie, a tam se stalo tohle: V Benátkách vylezli na tu slavnou kampanilu; a když se ten Gierke podíval dolů – prý je to moc krásný pohled –, zbledl, obrátil se k své mladé paní a svalil se jako podřatý. Od té doby se jaksi ještě víc uzavřel do sebe; strašně se přemáhal, aby to vypadalo, že mu jako nic není, ale měl takové neklidné a zoufalé oči. To víte, jeho panička se hrozně polekala a odvezla si ho domů; oni měli krásný dům do městských sadů, a tam propuklo Gierkovo podivínství: pořád chodil od okna k oknu přesvědčit se, je-li dobře uzavřeno; a sotva si sedl, zas vyskočil

a šel k nějakému oknu, aby je zavřel. I v noci vstával a strašil po celém domě – na všechny otázky jenom brumlal, že má zatracenou závrať a že chce zavřít okna, aby z nich nevypadl. Tu teda jeho paní dala zamřížovat všechna okna, aby ho zbavila té ustavičné úzkosti. Několik dní to pomáhalo, Gierke se drobet uklidnil, ale pak zase pobíhal od okna k oknu a lomcoval těmi mřížemi, aby se přesvědčil, že pevně drží. Pak dali udělat ocelové okenice a žili za nimi jako zabeďněni. Gierke se tím jaksi utišil; ale zas se ukázalo, že dostává závrať, když má jít po schodišti; museli ho na schodech vodit a podpírat jako chromého, a přitom se třásl jako list, celý zalit potem; ba někdy si musel uprostřed schodů sednout a škytavě vzlykal – tak strašně se bál.

To se rozumí, začali k němu volat všechny možné doktory, a jak už to chodí, jeden lazebník říkal, že ty závratě jsou od přepracování, druhý, že je to nějaká nemoc labyrintu, třetí, že to pochází od zácpy, a čtvrtý, že to způsobuje nedokrevnost mozku; poslouvejte, já jsem pozoroval, že jakmile se někdo stane vynikajícím odborníkem, tak v něm jakýmsi vnitřním procesem vznikne především stanovisko. Takový specialista potom říká: Pane kolego, z mého stanoviska je to ovšem tak a tak. A druhý mu namítne: Ano, pane kolego, ale z mého stanoviska se věc má diametrálně jinak. Já myslím, že by se měla stanoviska odkládat v předsíni jako klobouky a hole; jakmile někam pustíte člověka se stanoviskem, tak tam jistě natropí nějakou škodu nebo se aspoň nepohodne s těmi ostatními. Ale abych se držel toho Gierke, tedy každý měsíc ho trápil a kurýroval nějaký jiný vynikající odborník podle docela jiné metody; ten Gierke byl chlap jako hora a vydržel to; ale už ani nemohl vstát ze své lenošky, protože dostával závrať, jakmile se podíval na zem, a tož jen vejřil do tmy, němý a nehybný, a někdy se jen tak celý zatřásl: to bylo, když plakal.

Tehdy začal dělat zázraky nějaký nový doktor, neurolog, docent Spitz se jmenoval; ten doktor Spitz se zařídil na to, že kurýroval tyhle potlačené představy. On totiž říkal, že skoro každý člověk má v podvědomí všelijaké hrozné představy nebo vzpomínky nebo choutky, které potlačuje, protože se jich bojí; a ty potlačené

představy v něm dělají rutinku a nepořádek a takové ty nervové poruchy. A když šikovný doktor jaksi namákne a vytáhne tu potlačenou představu na světlo boží, pacientovi se uleví a je zas dobře. Takový psychoanalytický felčar si musí získat naprostou důvěru dotyčného pacienta a tahá z něho rozumy o všem možném: co se mu v noci zdálo, co si pamatuje ze svého dětství a takové věci. A pak mu nakonec řekne: Tak, člověče drahá, vy jste před lety udělal tu a tu zkušenost, obyčejně nějakou hrozně hanebnou, a ta vás v podvědomí tlačila – my tomu říkáme psychické trauma; teď je to venku, enyky benyky, čáry máry fuk, a jste zdrav. Tedy takové je to kouzelnictví.

Já vám řeknu, ten doktor Spitz opravdu zrovna čaroval. To byste nevěřili, co bohatých lidí má potlačené představy; chudí lidé na to obyčejně tak netrpí. Zkrátka klientelu měl ten Spitz báječnou. Teda když už se u toho Gierkeho vystřídalý všechny medicínské kapacity, zavolali k němu docenta Spitze; a doktor Spitz prohlásil, ty závratě že jsou jenom nervového původu, a on, Hugo Spitz, že za to ručí, že jich pacienta zbaví. No dobrá. Jenže Gierke, panečku, nenadělal mnoho řečí; ať se docent Spitz ptal, nač chtěl, odpovídal mu stěží na půl huby, potom vůbec mlčel a nakonec Spitze vyhodil. Doktor Spitz byl zoufalý; prosím vás, takový velký pacient, to je otázka prestiže. Krom toho to byl zvlášť krásný a těžký případ nervové poruchy. Mimoto paní Irma byla moc hezká a nešťastná. A tak se docent Spitz do toho případu zažral. Já tu Gierkovu potlačenou představu musím najít, bručel, nebo nechám medicíny a budu prodávat u Löbla hedvábí.

Tak na to šel novou psychoanalytickou metodou. Nejdřív zjistil, které tety, sestřenice, švagrové a jiné obstarožné příbuzné všech stupňů a kolen ten Gierke na světě má; potom si hleděl získat jejich důvěru – takový doktor musí hlavně umět trpělivě poslouchat. Ty příbuzné byly nadšeny, jaký je ten doktor Spitz roztomilý a pozorný pán; ale doktor Spitz nakonec začal vypadat strašlivě vážně a obrátil se k jedné důvěryhodné kanceláři, která poslala dva spolehlivé lidi kamsi na cesty. Když se ti dva vrátili, zaplatil jim doktor Spitz za

jejich námahu a šel rovnou k panu Gierkemu. Gierke seděl v polotmě v lenošce, skoro už neschopen pohybu.

Pane, řekl mu doktor Spitz, já vás nebudu obtěžovat; nemusíte mi odpovídat ani slovem. Nebudu se vás na nic ptát. Mně jde jen o to, abych vybavil příčinu, která způsobuje vaše závratě. Vy jste ji zatlačil do podvědomí; ale ta potlačená představa je tak silná, že vyvolává těžké poruchy –

Já jsem vás nevolal, doktore, přerušil ho Gierke chraptivě a vztáhl ruku ke zvonku.

Já vím, řekl doktor Spitz, ale ještě okamžik počkejte. Když na vás poprvé přišel ten záchvat závratí na kampanile v Benátkách, vzpomeňte si, pane, jen si vzpomeňte, co jste přitom cítil.

Gierke seděl strnule s prstem na zvonku.

Cítil jste, pokračoval doktor Spitz, cítil jste strašnou, šílenou chuť svrhnout svou krásnou mladou paní z té zvonice dolů. Ale protože jste ji bezmezně miloval, nastal ve vás konflikt a vybil se psychickým otřesem; vy jste se zhroutil závratí –

Bylo ticho, jen ta ruka vztažená ke zvonku najednou klesla.

Od té chvíle, mluvil doktor Spitz, utkvěla ve vás ta závrať, ta hrůza z propasti; od té chvíle jste zavíral okna a nemohl se podívat do hloubky, protože ve vás byla pořád ta děsná představa, že snad srazíte paní Irmu tam dolů –

Gierke ve své lenošce nelidsky zasténal.

Ano, pokračoval doktor Spitz, ale pane, teď je otázka, odkud se ta nutková představa vzala. Pane Gierke, vy jste byl ženat před osmnácti lety. Pane Gierke, vaše první paní zahynula na túře v Alpách. Zřítěla se při výstupu na Hohe Wand, a vy jste po ní dědil.

Bylo jen slyšet, jak Gierke rychle a chrčivě oddechuje.

Gierke, zvolal doktor Spitz, vy jste svou první ženu zavraždil. Vy jste ji srazil do propasti; a proto, slyšíte, proto se vám zdá, že musíte stejně zabít i tu druhou: tu, kterou milujete; proto se bojíte hloubky; proto trpíte závratí –

Doktore, zavyl ten člověk v lenošce, doktore, co mám dělat? Co mám proti tomu dělat?

Docent Spitz hrozně zesmutněl. Pane, řekl, kdybych byl člověk věřící, poradil bych vám: podstupte trest, aby vám Bůh odpustil. Ale my doktoři obvykle nevěříme v Boha. To, co máte udělat, si vyřídíte sám se sebou, ale lékařsky jste patrně zachráněn. Vstaňte, pane Gierke!

Gierke vstal, bledý jako vápno.

Tak co, povídá doktor Spitz, točí se vám hlava?

Gierke zavrtěl hlavou.

Tak vidíte, oddychl si docent Spitz. Teď přejdou i ostatní následky. Ta zavrať byla jen z potlačené představy; teď, když jsme ji vybavili, bude dobře. Můžete se podívat z okna? Výborně! Jako by z vás všechno spadlo, že? Ani památka po závratí, co? Pane Gierke, vy jste nejkrásnější případ, jaký jsem kdy měl! – Doktor Spitz spráskl nadšením ruce: Dokonale uzdraven! Smím zavolat paní Irmu? Ne? Aha, vy ji chcete sám překvapit – bože, ta bude mít radost, když vás uvidí chodit! Tak vidíte, pane, jaké zázraky dělá věda! – Byl by samou radostí nad tím úspěchem žvanil dvě hodiny, ale viděl, že Gierke potřebuje klid; tož mu předepsal nějaký bróm a poroučel se.

Doprovodím vás, pane doktore, řekl Gierke zdvořile a vedl doktora až ke schodům. To je zvláštní, ani stopa po nějaké závratí, ani stopa –

Tak sláva, křikl docent Spitz nadšeně; tedy se cítíte zdrav, že?

Naprosto zdrav, řekl Gierke tiše a díval se dolů za doktorem. A když za docentem Spitzem zabouchla domovní vrata, bylo slyšet ještě jedno těžké žuchnutí. Za chvíli našli dole pod schodištěm tělo Gierkovo. Byl mrtev, několikrát přelámán, jak narážel při pádu na zábradlí schodiště.

Když to ohlásili doktoru Spitzovi, hvízdal a díval se moc divně před sebe. Potom vzal knihu, do které si zapisoval své pacienty, a ke Gierkovu jménu připsal jen datum a jedno slovo: Suicidium. Abyste věděl, pane Taussig, to znamená sebevražda.”

UŠNÍ ZPOVĚĎ

“Potlačené představy,” mínil páter Voves, farář od Sv. Matěje, “poslouchejte, kurýrovat tyhle potlačené představy, to je jedna z nejstarších lidských zkušeností: jenže naše svatá církev té medicíně říká sacramentum sanctae confessionis. Když tě něco v duši tlačí, když se za něco hanbíš, jdi, kujóne, k svaté zpovědi a vyznej se z toho neřádu, co v sobě nosíš! Jenže my tomu neříkáme léčení nervových poruch; my tomu říkáme lítost, pokání a odpuštění hříchů.

Počkejte, tomu už je řada let; byl ukrutně horký letní den, a tak jsem si zašel do svého kostelíčka – víte, já si myslím, že tihle evandělíci mohli vzniknout jenom v severních krajinách, kde není ani v létě člověku horko. V takovém našem, katolickém kostele máš po celý boží den něco, mše, modlení, nešpory nebo aspoň ty obrazy a sochy; můžeš si tam kdykoliv zaskočit, ochladíš se a porozjímáš – k tomu ale pasuje, když je venku jako v peci. Proto máte berany v těch chladných a nehostinných zemích a nás katolíky v končinách teplejších; to asi dělá ten stín a chládek ve chrámech Páně. Tedy tenkrát byl takový palčivý den; když jsem vešel do kostela, tak to na člověka tak krásně a smířlivě dýchlo; a tam ke mně přijde kostelník, že tu už přes hodinu čeká jeden člověk, aby se někomu vyzpovídal.

Dobrá, to se stává dost často; tož jsem si vzal v sakristii stólu a šel jsem si sednout do zpovědnice. Kostelník přivedl toho kajícího – byl to nemladý, slušně oblečený člověk, vypadal jako obchodní zástupce nebo agent s realitami, ve tváři bledý a jaksi naduřelý; klekl u zpovědnice a mlčel.

No tak, pomáhal jsem mu, říkejte po mně: Já bídny hříšník, zpovídám a vyznávám se Bohu Všemohoucímu –

Ne, vypravil ze sebe ten člověk, já to říkám jinak. Nechte mne. Já musím jinak. – Najednou se mu začala třást brada a na čele se mu vyvalil pot; a já měl zčistajasna pocit takové divné a strašné ošklivosti – Stejný otřes jsem předtím zažil jenom jednou, když jsem

byl při exhumaci nebožtíka, který byl... který už byl v rozkladu; já vám, páni, nebudu líčit, jak to vypadá.

Proboha, co je vám? křikl jsem na něho polekán.

Hned – hned, jekal ten člověk, hluboce vzdychl, hlasitě se vysmrkal a řekl: Už je po tom. Tak já začnu, velebný pane. Je tomu dvanáct let –

Já vám neřeknu, co jsem od něho slyšel. Předně to je, to se rozumí, zpovědní tajemství; a za druhé to byl skutek tak strašlivý, tak odporný a bestiální, že – zkrátka, to se vůbec nedá povídat; a ten člověk to ze sebe chrlil v takových děsných podrobnostech – a nic, nic nevynechal! Já myslel, že z té zpovědnice uteču, že si zacpu uši nebo já nevím co; nacpal jsem si štólu do úst, abych nevykřikl hrůzou.

Tak už je to venku, řekl ten člověk spokojeně a ulehčeně se vysmrkal. Tak vám děkuju, velebný pane.

Počkejte, křikl jsem, a co pokání?

Co vás nemá, řekl ten člověk a mrkal na mne skrz to okénko skoro důvěrně. Pane páter, vždyť já na nic nevěřím; já jsem si šel jenom ulehčit. Víte, když já o... o té věci nějaký čas nemluví... tak já to pak vidím před sebou... všechno... a nemůžu spát, nemůžu oka zamhouřit – – A když to tak na mne přijde, tak to musí ven, musím to někomu povědít; a vy tu jste na to, je to vaše řemeslo a nesmíte to jít udat, na to je zpovědní tajemství. Ale rozhřešení, na to já nic nedám; to je těžká věc, když člověk nemá víru. Mnohokrát děkuju, velebný pane. Uctívá poklona. – A než jsem se vzpamatoval, plaval pružným krokem z kostela.

Asi za rok se vyskytl zas; nachytl mne před kostelem, bledý a nesmírně pokorný. Velebný pane, koktal, mohl bych se u vás vyzpovídat?

Človče, řekl jsem mu, bez pokání to nejde, a basta. Když se nechcete kát, tak spolu nemáme žádný kšeft.

Ježíšmarjá, vzdychl ten člověk zdrceně, tohle mně teď říká každý páter! Žádný mě už nechce vyzpovídat, a já bych tak hrozně

potřeboval – Koukejte, velebný pane, co vám to udělá, kdybych – kdybych ještě jednou –

Vtom se mu začaly trást rty jako tehdy. Nic, rozkřikl jsem se na něho, nebo mně to povídejte před nějakou světskou osobou!

Já vím, zaúpěl ten člověk, aby mne ta světská osoba pak udala! Aby vás čert vzal, zařval poraněně a běžel pryč; a je to divné, i na těch jeho zádech bylo vidět takové vám zoufalství –

Od té doby jsem ho neviděl.”

*

“Důstojnosti,” děl na to advokát dr. Baum, “ta vaše historka není ještě celá. Jednou – taky už před lety – ke mně přišel do kanceláře človíček s bledou a naduřelou tváří – abych řekl pravdu, moc se mi nelíbil; a když jsem ho posadil a řekl mu, tak, příteli, co vás sem vede, začal ten člověk: Pane doktore, když se na vás váš klient s důvěrou obrátí a svěří se vám, že se dejme tomu něčeho dopustil, tak –

– tak samozřejmě, povídám, toho nesmím užít proti němu; pane, z toho bych měl pěknou disciplinárku, ne-li něco horšího.

To je dobře, oddechl si ten chlapík. Pane doktore, já vám něco musím říci. Já jsem před čtrnácti lety – A pak, velebnosti, jsem slyšel nejspíš to samé jako tenkrát vy.”

“Neříkejte to,” přerušil ho páter Voves.

“Ani mě nenapadne,” bručel dr. Baum. “Víte, to byla příliš šeredná věc; a ten chlapík to ze sebe chrlil, jako by se zalykal: zpocený, zsinalý, s očima zavřenýma... Ono to vypadalo, jako by psychicky zvracel. Potom si oddechl a otřel si kapesníkem rty.

Pro živého boha, člověče, řekl jsem mu, s tímhle přec nemohu nic dělat! Ale chcete-li ode mne upřímnou radu –

Ne, vyhrkl ten divný tvor, já žádnou radu nechci. Já jsem vám jenom přišel říci, co jsem tehdy udělal; ale pamatujte si, dodával skoro divoce, že toho nesmíte užít proti mně! – Potom vstal a docela klidně řekl: Tak co jsem vám dlužen, pane doktore?

Padesát korun, řekl jsem zdrceně; a on vyndal padesátku, uctívá poklona, pane doktore, a šel.

Rád bych věděl, kolik pražských advokátů takhle obešel, ale podruhé už u mne nebyl.”

*

“To ještě není konec té historie,” ozval se dr. Vitásek. “Před několika lety, když jsem byl ve špitále sekundářem, tam přivezli člověka s takovým bledým a naduřelým kontrfejmem; nohy zpuchlé jako škopky, křeče, potíže s dechem, no zkrátka, krásný zánět ledvin, jak stojí v knize psáno; to se rozumí, pomoc mu už nebyla. Jednou mě zavolala ošetřovatelka, že ten nefritik na sedmičce se zas chystá mít křeče. Tak jdu k němu a vidím, chudák lapá po dechu, zpocený jako myš, oči hrůzou vytřeštěné – tyhle stavy úzkosti při N jsou strašné.

Fotr, povídám mu, já vám dám injekci a bude zas dobře.

Pacient zavrtěl hlavou. Doktore, vypravil ze sebe, já... já vám musím něco říct... Ať jde ta ženská pryč!

Já bych mu byl raději vpíchnul EmO, ale když jsem viděl ty jeho oči, poslal jsem ošetřovatelku po svých. Tak ven s tím, přítelíčku, povídám, ale potom půjdete spat.

Doktore, úpěl ten člověk, a přitom byl v jeho očích takový vám šílený strach, doktore, já už nemohu – já pořád vidím tu – já nemohu spát, já vám to musím říci –

A pak to přišlo uprostřed křečí a záduchy. Lidi, něco takového jsem dosud neslyšel.”

“Hum, hum,” zakašlal advokát Baum.

“Nebojte se,” děl dr. Vitásek, “já to nebudu povídat; to už je lékařské tajemství. Potom ležel jako mokrý hadr, naprosto vyčerpán. Víte, já jsem mu nemohl dát rozhřešení, velebníčku, ani nějakou moudrou radu; ale já mu dal, lidi, dvě dávky morfia, a když se probudil, zas, a pak znovu, až už se neprobudil. Abyste věděli, já jsem mu pořádně pomohl.”

“Amen,” pravil páter Voves a drobet se zamyslel. “To jste byl hodný,” dodal měkce, “aspoň se už netrápil.”

O LYRICKÉM ZLODĚJI

“Ono to někdy vypadá jinak,” ozval se po náležitém mlčení pan Zach, redaktor. “Kolikrát člověk opravdu neví, je-li to špatné svědomí nebo spíš taková chlubitost a okázalost; hlavně tihle zločinci z povolání by snad praskli, kdyby se nemohli sem tam holedbat tím, co provedli. Já myslím, že by mnoho zločinců vymřelo, kdyby je společnost ignorovala; takového odborného pachatele zrovna hřeje ta výjimečná veřejná pozornost, které se těší. Já neříkám, že lidé kradou a loupí jen pro tu slávu; dělají to pro peníze nebo z lehkomyšlnosti nebo vlivem špatných přátel, ale jak jednou čuchnou k té aura popularis, probudí se v nich takové jakési velikašství – to máte stejné jako u těch politikářů a vůbec veřejně činných osob.

Počkejte, tomu už je řada let, co jsem redigoval náš výborný krajský týdeník Posla východu. Já jsem se sice narodil na západě, ale to byste nevěřili, s jakým zápalem jsem bojoval za regionální zájmy východních Čech. Ona to je taková mírná pahorkatina, jako by ji vymaloval, se švestkovými alejemi a tichými potůčky; ale já jsem týdně burcoval „náš drsný horácký lid, tvrdě zápasící o skývu chleba s nehostinnou přírodou a nepřízní vlády“, – páni, to se vám tak krásně a od srdce psalo; jenom dvě léta jsem tam působil, ale za ta dvě léta jsem vštípil tamnímu lidu přesvědčení, že jsou drsní horalové, že jejich život je hrdinný a krušný, že jejich kraj je chudobný sice, ale melancholicky krásný a hornatý, – já myslím, víc novinář nemůže udělat než vykouzlit na Čáslavsku jakýsi druh Norska. Z toho je tak vidět, jakých velikých úkolů jsou noviny schopny.

To víte, takový krajský redaktor musí hlavně dbát o lokální události. Jednou mě tedy zastavil tamní policejní komisař a povídá: Tak dneska v noci vyloupil nějaký všivák krám pana Vašaty, co je obchod se smíšeným zbožím; a co byste tomu řek, pane redaktore, ten ničema tam napsal a nechal ležet na pultě báseň; to přece je drzost, no ne?

Ukažte mně tu báseň, řekl jsem honem, to bude něco pro Posla; uvidíte, že pomocí tisku toho taškáře chytíme. Mimoto, pane, jen si považte, co taková senzace bude pro naše město a pro celý kraj!

Zkrátka tu báseň jsem po mnoha řečích dostal a otiskl jsem ji v Poslu východu. Já vám ji povím, pokud si ji ještě pamatuju; bylo to nějak takhle:

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, šest,
sedm, osm, devět, deset,
jedenáct a dvanáct bije,
to je hodina pro zloděje.
Když jsem ty dveře páčil,
někdo po ulici kráčel,
to bych nebyl zloděj, kdybych se bál,
ty kroky šly pořád dál a dál,
když člověk v takový tmě poslouchá,
slyší, jak mu srdce bouchá,
to srdce je sirotek jako já,
maminka by nade mnou plakala,
někdo má na světě neštěstí,
já jsem tu tak sám, to jen myš šelestí,
myš a já, zloději voba,
proto jsem jí nadrobil kus chleba,
vona se nechce ukázat, kde je,
zloděj se musí bát i zloděje.

A tak to šlo ještě dál, až na konec bylo:

Moh bych toho napsat ještě více,
ale vona mně už dohořívá svíce.

Teda tu báseň jsem otiskl s obšírným rozbořem dušezpytným a krasovědným; vyzvedl jsem její baladické rysy a výmluvně poukázal na jemné struny v duši zločincově. Byla to svým způsobem senzace; tisk jiných stran a jiných krajinských měst tvrdil, že je to pustý a umělý podvrh; jiní odpůrci východních Čech zase prohlašovali, že to je plagiát, nejapný překlad z angličtiny a kdesi cosi. Ale když jsem byl v nejlepší polemice za našeho krajinského

zloděje-básníka, přišel ke mně ten policejní komisař a povídá: Tak, pane redaktore, už by s tím mohl být konec, s tím vaším zatraceným zlodějem; považte si, tohohle týdne už zas vykradl dva byty a jeden krám, a pokaždé nechal na místě činu dlouhou báseň!

To jsem rád, já řku, otiskneme to!

To by tak hrálo, bručel komisař. Pane, to je nadřžování zločincům! Vždyť ten chlap teď krade jen z takové probuzené literární ctižádosti! Nyčko mu to musíte nějak zarazit, víte? Napište, že ty básně nestojí za nic, že jim chybí forma nebo nálada nebo co chcete; já myslím, že ten holomek pak přestane krást.

Hm, povídám, tohle my napsat nemůžeme, když už jsme ho jednou chválili; ale víte co, nebudeme mu víc ty básně otiskovat, a je to.

Dobrá; za dalších čtrnáct dní se událo pět nových krádeží i s příslušnými básněmi, ale Posel východu o nich mlčel jako zařezaný. Jenom jsem měl strach, aby se náš zloděj z uražené autorské ješitnosti neodstěhoval na Turnovsko nebo Tábořsko a nestal se materiálem tamního krajinského tisku; považte si, jak by se tam ti paprikové vypínali! – Tím mlčením byl náš zloděj jaksi zmaten; asi po tři neděle byl pokoj, ale pak se začaly ty krádeže znova, jenom s tím rozdílem, že příslušné básně byly posílány poštou přímo do redakce Posla východu. Ale Posel východu se zatvrdil; jednak si to nechtěl rozházet s místními úřady, jednak ty básně byly slabší a slabší; autor se začal opakovat a vymýšlet si takové romantické hejble a ciráty; zkrátka počal se chovat jako skutečný spisovatel.

Jednou v noci jsem přišel z hospody domů; pískal jsem si jako špaček a rozškrtl sirku, abych si zapálil petrolejku. V tom okamžiku někdo za mými zády foukl do té sirky a zhasil ji.

Nerozsvěcet, řekl temny hlas. To jsem já.

Aha, řekl jsem, a co byste chtěl?

Já se vás jdu zeptat, řekl temny hlas, co je s těmi básněmi.

Človíčku, povídám – to jsem ještě pořád nevěděl, oč jde –, teď přece nejsou redakční hodiny. Přijďte si zítra v jedenáct.

A vy mě dáte sebrat, řekl hlas trpce. To nejde. Proč už netisknete mé básně?

Ted' teprve jsem se dovtípil, že to je náš zloděj. To by byla dlouhá kapitola, řekl jsem mu. Sedněte si, mládenče. A když to chcete vědět, já ty vaše básně netisknu, protože za nic nestojí. Tak.

Já myslel, řekl hlas bolestně, že... že nejsou horší nežli ta první.

Ta první ušla, pravil jsem přísně. Byl v ní upřímný cit, rozumíte? Mělo to intuitivní svěžest, mělo to takovou bezprostřednost a sílu prožití, mělo to náladu, mělo to všechno; ale ty další, člověče, byly pro kočku.

Ale dyť, zaúpěl hlas, dyť já je psal stejně jako tu první!

To je právě to, řekl jsem tvrdě. Vy jste se v nich jenom opakoval. Zase v nich bylo, že venku slyšíte kroky -

Dyť já je slyšel, bránil se hlas. Pane redaktore, když jeden krade, tak musí špicovat uši, kdo to venku šlape!

A zase v nich bylo o té myši, pokračoval jsem.

Vo tej myši, pravil hlas malomyslně. Když tam ta myš dycky je! Ale já vo ní psal jenom ve třech -

Zkrátka, přerušil jsem ho, z vašich veršů se stala pustá literární rutina. Bez originality, bez inspirace, bez citové obnovy. Přítelíčku, to nejde. Básník se nesmí opakovat.

Hlas chvilku mlčel. Pane redaktore, řekl po chvíli, když vono to je pořád stejný! Zkuste to krást, vona je jedna krádež jako druhá. To je těžká věc.

Je, řekl jsem. Měl byste začít z jiného soudku.

Snad abych vykradl kostel, navrhoval hlas. Nebo krchov.

Potrásl jsem energicky hlavou. To nikam nevede, povídám. Člověče, na látce tak nezáleží jako na prožití. Ve vašich verších mně chybí nějaký konflikt. Je to pořád jen takový vnějškový popis obyčejné krádeže - Vy byste měl objevit nějaký niternější motiv. Například svědomí.

Hlas chvilku přemýšlel. To jako myslíte výčitky svědomí? řekl váhavě. Myslíte, že ty básně pak budou lepší?

To se rozumí, zvolal jsem. Kamaráde, to jim teprve dá tu psychologickou hloubku a zjitřenost!

Já to zkusím, pravil hlas zamyšleně. Já jenom nevím, esli s tím budu moct krást. Člověk ztratí tu jistotu, víte? A když nemá tu jistotu, tak ho spíš čapnou.

A kdyby! křikl jsem. Člověče zlatá, co na tom, kdyby vás chytli! Copak si nedovedete představit, jaké básně byste psal in carcere et catenis? Já bych vám ukázal jednu báseň z vězení, to byste mrkal!

A byla v novinách? ptal se hlas dychtivě.

Holenku, povídám, to je jedna z nejslavnějších básní na světě. Rozsvěťte, já vám ji přečtu.

Můj host rozškrtl sírku a rozsvítil lampu. Ukázalo se, že je to bledý, trochu uhrovitý mládenec, jak už zloději a básníci bývají. Tak počkejte, já řku, hned vám to najdu. A vyhrabal jsem překlad Wildovy Balady ze žaláře v Readingu. Víte, tehdy to bylo v módě.

Jakživ jsem nepřednášel nic s takovým citem jako tehdy tu baladu, víte, ty verše: Tak každý zabíjí, jak dovede – Můj návštěvník ze mne nespouštěl oka; a když tam bylo o tom muži, jak jde na šibenici, zakryl si tváře a vzlykal.

Když jsem dočetl, bylo ticho. Nechtěl jsem kazit jistou velikost té chvíle. Otevřel jsem okno a řekl jsem: Nejkratší cestu máte tamhle přes plot. Dobrou noc. – A zhasil jsem lampu.

Dobrou noc, děl rozechvělý hlas potmě, tak já to tak nějak zkusím. Děkuju uctivě. – Potom zmizel tiše, jako netopýr; byl to přece jenom šikovný zloděj.

Za dva dny ho chytli v jednom krámě, do kterého se vloupal. Seděl tam u pultu nad kusem papíru a kousal koneček tužky. Na tom papíře bylo jen napsáno:

Každej krade jak dovede –

a dál nic; nejspíš to měla být variace na Baladu ze žaláře v Readingu.

Tehdy ten zloděj dostal půldruhého roku kriminálu za řadu vloupání. Za nějaký měsíc mně od něho doručili celý sešit básní. Bylo to strašné: samá vlhká podzemní kobka, kasematy, mříže,

řinčící okovy na nohou, ztuchlý chléb, cesta k šibenici a kdesi cosi; já jsem se až zhrozil, jaké děsné poměry musí panovat v dotyčném kriminále. Prosím vás, takový novinář vleze všude; tak jsem si vymohl, že mě ředitel té trestnice pozval na prohlídku svého ústavu. On vám to byl docela slušný, humánní a zánovní kriminál; a toho svého zloděje jsem zastihl, zrovna když vyjídal z plecháče čočku.

Tak co, povídám mu, kdepak máte ty řinčící okovy, co jste o nich psal?

Náš zloděj se začervenal a koukl bezradně na ředitele. Pane redaktore, koktal, dyť vo tom, co tu je, se nedají psát žádný básně! To je těžká věc, že jo.

A jste spokojen? ptám se ho.

Jináč bych byl, bručel rozpačitě. Ale není tu vo čem psát.

Od té doby jsem se s ním nesešel. Ani v rubrice Ze soudní síně, ani v poezii."

Soud pana Havleny

"Když už tady pan redaktor začal o novinách," pravil pan Beran, "tak já vám něco povím: Nejvíc čtenářů hledá v novinách zrovna tu soudní síň. To nikdo neví, čtou-li ji tak pilně z utajené zločinnosti nebo pro své mravní a právní uspokojení; jisté jenom je, že ji čtou náruživě. Proto musí nějaký ten soud denně v novinách být. Ale teď si vemte, že máte například soudní prázdniny; soudy jsou zavřeny, ale rubrika Ze soudní síně v novinách chybět nesmí. Nebo často není u žádného soudu ani jeden zajímavý případ; a soudní referent musí mít zajímavý případ, ber kde ber. V takových pádech si teda musejí soudní referenti nějaký ten zajímavý trestní případ jednoduše vycucat z prstu. Na takové vymyšlené případy pak mají mezi sebou burzu a kupují je, prodávají, půjčují a vyměňují za dvacet cigaret nebo tak. Já to znám, protože u mé bytné bydlel jeden takový soudní referent; mazavka, to on byl, a lajdák, to on taky byl, ale jinak to byl nadaný a špatně placený mládenec.

Tedy jednoho času se vyskytl v kavárně, kam ti soudní referenti obyčejně chodili, takový divný, sešlý, špinavý a napuchlý chlapík; on se jmenoval Havlena, byl to nedoštudovaný právník a nadobro ztracená existence; nikdo, ba ani on sám nevěděl, z čeho je vlastně živ. Tedy ten Havlena, ten flákač, měl takový zvláštní zločinecký nebo právnický talent; když mu některý ten novinář dal viržinku a pivo, zavřel oči, udělal několik bafů a začal mu povídat ten nejkrásnější a nejpodivnější kriminální případ, jaký si kdo může vymyslet; potom uvedl hlavní body obhajoby a vhodnou repliku státního zástupce, načež pronesl jménem republiky rozsudek. Pak otevřel oči, jako by se probudil ze sna, a bručel: Půjčte mi pět korun. Oni s ním jednou udělali takový pokus: Na jedno posedění vymyslel jedenadvacet trestních případů, jeden lepší nežli druhý; teprve při jedenadvacátém se zarazil a řekl: Počkejte, tenhle případ není pro samosoudce ani pro senát, ten by musel přijít před porotu; a porotu já nedělám. On totiž byl zásadně proti porotám. Ale to se mu musí nechat, jeho rozsudky byly sic přísné, ale právnicky vzorné; na to on si zvlášť potrpěl.

Když ti novináři objevili tohohle Havlenu a viděli, že případy, co on dodává, nejsou tak všední a smutné jako ty, co se opravdicky odehrávají na Karláku, udělali takový kartel; Havlena dostával za každý vymyšlený případ takzvanou soudní taxu, totiž deset korun a viržinku, a krom toho za každý měsíc trestu, co uvalil, dvě koruny; to víte, čím větší trest, tím těžší případ. Jakživi si čtenáři novin tak nepočítali na soudní síni, jako když tam dodával Havlena ty své fiktivní soudní případy. Kdepak, teď už ty noviny nejsou dávno tak dobré jako za jeho časů; teď je to samá politika a samé tiskové procesy – já nevím, kdo to má číst.

Tedy jednou si ten Havlena vymyslel tenhle případ – on míval daleko lepší, ale z žádného nic nikdy nepošlo, až tenkrát to prasklo. Případ byl ve vši krátkosti ten: Nějaký starý mládenec se pohádal s počestnou vdovou, co bydlí na protější pavlači; nato si pořídil papouška a naučil ho, kdykoliv se ta sousedka na pavlači ukáže, křičet na ni z plna hrdla: Ty couro! Vdova podá na dotyčného pána

žalobu pro urážku na cti. Okresní soud uzná, že žalovaný uváděl soukromou žalobkyni prostřednictvím svého papouška u veřejný posměch, a odsoudil ho jménem republiky k čtrnácti dnům vězení podmíněně a k náhradě útrat. – Dostanu jedenáct korun a viržinku, skončil Havlena přelíčení.

Tenhle Havlenův případ vyšel asi v šesti novinách, ovšem v různém literárním zpracování. V jedněch novinách to mělo titul: V tichém domě. V druhém listě se to jmenovalo: Domácí pán a chudá vdova. Třetí žurnál to nazval: Žalovaný papoušek. A tak dále. Ale najednou vám do těch všech novin došel přípis od ministerstva spravedlnosti: že podepsané ministerstvo žádá o sdělení, před kterým okresním soudem se onen proces pro urážku na cti, uvedený v tom a tom čísle vašeho váženého listu, konal; že uvedený nález o vině žalovaného, jakož i rozsudek jest zmateční a nezákonný, jelikož inkriminovaného výroku se nedopustil žalovaný, nýbrž papoušek; že nelze míti za prokázáno, že by se výrok řečeného papouška nepochybně vztahoval na soukromou žalobkyni; že tedy nelze řečený výrok považovat za urážku na cti, nýbrž nanejvýš za hrubou nepřístojnost nebo veřejné pohoršení, které by bylo lze stíhati toliko policejním napomenutím, pořádkovou pokutou nebo příkazem odstraniti řečeného ptáka. Ministerstvo spravedlnosti si přeje tudíž zjistiti, který okresní soud se onou pří zabýval, aby zavedlo příslušné šetření a tak dále; zkrátka taková úřední aféra.

Ježíšmarjá, pane Havleno, vy jste nám dal, spustili potom soudní referenti na toho svého dodavatele. Koukněte se, vždyť ten váš rozsudek stran toho papouška je zmateční a nezákonný!

Ten Havlena vám zbledl jako stěna. Cože, křikl, můj rozsudek že je nezákonný? Krucinál, tohle si mně troufá ministerstvo tvrdit? Mně, Havlenovi? – Jakživi prý ti novináři neviděli tak uraženého a rozhořčeného člověka. – Já jim proženu perka, křičel ten Havlena bez sebe. Já jim ukážu, je-li můj rozsudek nezákonný, nebo ne! Tohle já si nemůžu nechat líbit! – Z lítosti a rozčilení se na tom místě ožral pod obraz bůží; načež vzal arch papíru a napsal ministerstvu spravedlnosti obšírný právníký rozklad, kterým hájil onen

rozsudek: že když ten pán učil svého papouška nadávat té sousedce, dal najevo zřejmý úmysl ji urazit a zlehčit; že tedy je tu patrný dolus; že ten papoušek není subjektem, nýbrž jen instrumentem uvedeného deliktu a tak dále; zkrátka prý to byl nejskvělejší a nejsubtilnější právnícký rozbor, jaký kdy ti novináři viděli. Načež se podepsal JUC. Václav Havlena m. p. a poslal to ministerstvu spravedlnosti. Tak, řekl, a dokud to nebude vyřízeno, nebudu soudit; já musím dřív dostat satisfakci.

To se rozumí, ministerstvo spravedlnosti na Havlenův přípis nijak nereagovalo; zatím Havlena chodil otrávený a roztrpčený, zchátral ještě víc, a dokonce se zhubl. Když viděl, že se od ministerstva odpovědi nedočká, zasmušil se, mlčky plival nebo vedl pobuřující řeči, a nakonec prohlásil: Počkejte, já jim to ještě ukážu, kdo je v právu!

Dva měsíce ho nikdo neviděl; pak přišel zářící a naculený a hlásal: Tak už je na mne ta žaloba podána! Uf, zatracená baba, to dalo práce, než jsem ji k tomu přemluvil! Člověk by nevěřil, že může být stará ženská tak mírumilovná; musel jsem jí podepsat lejstra, že jí v každém případě útraty zaplatím: – Tak, mládenci, teď se to projedná soudně.

Co totiž? ptali se ti novináři.

No přece ta věc s tím papouškem, povídá ten Havlena. Vždyť jsem vám řekl, že to tak nenechám. Víte, já jsem si koupil papouška, abych ho naučil říkat: Ty couro! Ty babo hambatá! Lidi, to dalo práce! Šest neděl jsem nevytáhl z domova paty a nepromluvil ani neslyšel lidského slova než Ty couro! Teď už to ten papoušek vyslovuje docela krásně; jenomže, vůl jeden, to křičí od rána do večera; ne a ne si zvyknout, aby to křičel jen na mou sousedku přes dvorek. Ona to je taková babička, učitelka hudby, z lepší rodiny, moc hodná osoba; ale protože u nás v domě jiná ženská není, musel jsem si na tu urážku vybrat ji. Poslouchejte, on se takový delikt lehko vymyslí, ale provést jej, kruci, to je jiná. Já toho rošťáka papouška nemohl naučit, aby nadával jenom jí. Nadává jednoduše každému. Já myslím, že to dělá ze zlomyslnosti.

Potom se ten Havlena zhluboka napil a pokračoval: Tak jsem na to vyzrál jinak; kdykoliv se ta stará paní ukázala u okna nebo na dvorku, otevřel jsem honem okno, aby jako ten papoušek na ni křičel Ty couro! Ty babo hambatá! – A co byste tomu řekli: ta babička se začala smát a volá na mne: Jejej, pane Havlena, to máte milého ptáčka! Hrom do baby, bručel pan Havlena. Já do ní musel hučet čtrnáct dní, aby na mne podala žalobu; ale svědky mám z celého baráku. Tak, teď se to projedná soudně, mnul si ruce Havlena. To by v tom musel být čert, abych nebyl odsouzen pro urážku na cti! Já jim to nedaruju, těm vašnostům z ministerstva!

Až do dne přelíčení pil pan Havlena jako holendr, rozechvěný a nedočkavý. Před soudem se choval strašně důstojně; pronesl sám proti sobě břitkou právnickou řeč, dovolával se všech obyvatel domu, že ta urážka byla pohoršlivá a veřejná a navrhoval nejprísrnější potrestání. Soudce, takový rozšafný starý rada, se podrbl ve vousech a prohlásil, že by chtěl toho papouška slyšet, a odročil jednání s příkazem, aby pan žalovaný donesl příště řečeného ptáka jako předmět doličný, případně jako svědka.

K příštímu roku přišel pan Havlena s klecí a papouškem. Ten papoušek vykulil oči na polekanou slečnu zapisovatelku a začal na celé kolo křičet: Ty couro! Ty babo hambatá!

Tak to stačí, povídá pan rada. Z výpovědi papouška Lory je zřejmo, že se jeho výrok nevztahoval přímým a nepochybným způsobem na soukromou žalobkyni.

Papoušek se na něho podíval a zařval: Ty couro!

Nýbrž je zřejmo, pokračoval pan sudí, že dotyčného výroku užívá vůči všem osobám bez rozdílu pohlaví. Tady chybí urážlivý úmysl, pane Havleno.

Havlena vyletěl jako píchnutý. Pane rado, protestoval rozčileně, ten urážlivý dolus byl v tom, že jsem otvíral okno na paní soukromou žalobkyni za tím účelem, aby ji papoušek pohaněl!

To je těžká věc, řekl pan rada. V tom otvírání okna je snad jakýsi dolus, ale sám o sobě to není urážlivý skutek. Já vás nemůžu

odsoudit proto, že jste občas otvíral okno. Vy nemůžete dokázat, že váš papoušek mýnil soukromou žalobkyni, pane Havleno.

Ale já jsem ji mýnil, bránil se Havlena.

Na to tu nemáme žádné svědectví, namítal pan soudce. Od vás nikdo inkriminovaný výrok neslyšel. Nic naplat, pane Havleno, já vás musím osvobodit. – Načež si nasadil baret a vynesl osvobozující rozsudek.

A já hlásím zmateční stížnost a odvolání proti osvobozujícímu rozsudku, vybuchl Havlena, popadl klec s ptákem a uháněl od soudu, rozlícený, že div neplakal.

Potom ho sem tam zahlédli, nalitého a desperátního. Řekněte, pane, vzlykal, je tohle nějaká spravedlnost? Je ještě na světě nějaké právo? Ale já to tak nenechám! Já to poženu k nejvyšší instanci! Pane, mně se musí dostat rehabilitace za tohle příkoří! I kdybych se měl do konce života soudit... Já nebojuju za svou věc, ale za spravedlnost!

Jak to vypadalo u odvolací instance, to mně není blíž známo; vím jenom, že příslušný soudní dvůr odvolání pana Havleny do osvobozujícího rozsudku prostě zamítl. Od té doby Havlena zmizel, jako by se nad ním zem slehla; prý ho někteří viděli, jak bloumá po ulicích jako stín a něco si pro sebe brumlá; taky jsem slyšel, že podnes dochází několikrát za rok na ministerstvo spravedlnosti obsáhlá a plamenná stížnost in re: urážka spáchaná papouškem. Ale případy soudním referentům přestal pan Havlena dodávat nadobro; nejspíš proto, že byla otřesena jeho víra ve spravedlnost a právní řád."

JEHLA

"Já jsem sic neměl nikdy co dělat se soudy," pravil pan Kostelecký, "ale já vám řeknu, mně se na nich zrovna líbí ta náramná akurátnost a ty orace a okolky, co soudy leckdy dělají, třeba by šlo jen o kozí chlup. Ono to budí takovou důvěru ve

spravedlnost. Má-li justice v rukou vážky, tak ať jsou hapatykářské, a když už drží meč, tak ať je ostrý jako břitva. To mně připomíná jeden případ, který se stal v naší ulici.

Jedna domovnice, nějaká paní Mašková, si koupila u hokynáře žemličky, a jak tu housku žmolá, najednou ji něco píchlo do patra; tak si sáhla do huby a vyndá jehlu, která se jí zarazila do ponebí. Teprve za chvíli se lekla, kristepane, dyť já jsem tu jehlu mohla spolknout a ona by mně propíchla žaludek! Tady šlo o život, a to já tak nemůžu nechat! To se musí vyšetřit, který mizera tu jehlu do té žemle nastrojil. – Nu tak tedy šla a donesla tu jehlu a tu nedojedenou housku na policii.

Policie vyslechla hokynáře, vyslechla i pekaře, který ty housky pekl, ale to se rozumí, žádný se k té jehle nehlásil. Pak to policie odevzdala soudu, protože tady šlo, abyste věděli, o lehké ublížení na těle. Vyšetřující soudce, takový svědomitý a důkladný ouřada, znovu vyslýchal toho hokynáře i toho pekaře; oba se dušovali a zaklínali, že u nich se ta jehla do housky dostat nemohla. Ten vyšetřující soudce se šel podívat k hokynáři a zjistil, že žádné jehly v krámě nemá. Potom se šel podívat k pekaři, jak se pečou housky; seděl v pekárně celou noc a díval se, jak se zadělává těsto, jak se nechává vykynout, jak se vytápí pec a pletou žemličky a dají se do pece, až se vypečou dozlatova. Tím způsobem zjistil, že se při pečení housek opravdu neužívá jehel. To byste nevěřili, jaká pěkná práce je tohle pečení housek, a zvlášť pečení chleba. Můj nebožtík dědeček měl pekařství, tak já to znám. Totiž abyste věděli, při dělání chleba máte dvě nebo tři větší a skoro posvátná tajemství. První tajemství je, když se zadělá kvásek; ono se to nechá stát v díži, a teď se tam pod víkem děje taková skrytá přeměna: musíš čekat, až se z mouky a vody stane živý kvas. Pak se zadělá těsto a mísí se kopistem; to zas vypadá jako náboženský tanec nebo co. Potom se to zakryje plachtou a nechá se těsto vykynout; to je druhá tajemná přeměna, jak se to těsto velebně zvedá a kyne, a ty nesmíš zvednout plachtu, abys zvědavě nakoukl, – já vám řeknu, to je tak krásné a divné jako těhotenství. Já měl vždycky dojem, že ta díže je něco ženského. A

třetí tajemství je samo pečení, to, co se z toho měkkého a bledého těsta stane v peci; ježíšmarjá, když pak vyndáte takový zlatý a brunátný pecen, a on voní, že ani malé dítě nemůže skvostněji vonět, to je takový div – já myslím, že by se při těch třech proměnách mělo v pekárnách zvonit, tak jako se zvoní v kostele při pozdvihování.

Ale co jsem chtěl říci, ten vyšetřující soudce tedy byl v koncích; ale aby nechal věc padnout, to on zas ne. Tak on vzal tu jehlu a poslal ji do Chemického ústavu, aby zjistili, byla-li ta jehla v té housce před pečením, nebo až po něm; on totiž si ten soudce zvlášť potrpěl na vědecká dobrozdání. Tehdy byl v Chemickém ústavě nějaký profesor Uher, moc učený a takový fousatý pán. Když tu jehlu dostal, začal ukrutně nadávat, co všechno tyhle soudy na něm chtějí; že ondyno mu poslali vnitřnosti tak zkažené, že ani prosektoř to nemohl vydržet; a co má Chemický ústav co dělat s nějakou jehlou? Ale pak si to nějak rozmyslil a začalo ho to zajímat, rozumíte, z vědecké stránky. Jakpak, řekl si, ony se třeba s tou jehlou stanou opravdu nějaké změny, když se dostane do těsta nebo když se v něm peče; při kvašení se dělají v těstě nějaké ty kyseliny či co, a při pečení zas, a ono to může tu jehlu drobet na povrchu rozrušit neboli korodovat; to by se pak dalo pod mikroskopem zjistit. Tak se do toho pustil.

Nejdřív nakoupil několik set jehel, a to docela čistých, jakož i víceméně rezavých, a začal v Chemickém ústavě péci housky. Při prvním experimentu dal ty jehly hned do kvasu, aby zjistil, jak na ně působí proces kvašení. Při druhém pokusu je dal do čerstvě zadělaného těsta. Při třetím do těsta kynoucího. Při čtvrtém do vykynutého. Potom je tam vpravil těsně před pečením. Potom během pečení. Nato je strkal do housek ještě teplých; a nakonec do housek už hotových. Pak tu celou sérii pokusů provedl ještě jednou, pro kontrolu. Zkrátka čtrnáct dní nedělali v Chemickém ústavě nic jiného, nežli že pekli housky s jehlami; profesor, docent, čtyři asistenti a sluha den co den zadělávali, pletli a vypékali žemličky, načež mikroskopicky zkoumali a srovnávali příslušné jehly. To stálo

ještě týden práce; ale nakonec bylo přesně zjištěno, že dotyčná jehla byla zapíchnuta do housky už vypečené, protože mikroskopicky navlas odpovídala pokusným jehlám, které byly nastrkány do hotových housek.

Na základě toho dobrozdání rozhodl vyšetřující soudce, že ta jehla se dostala do té housky buď u hokynáře, nebo cestou od pekaře k hokynáři. Teď si pekař vzpomněl, hrome, zrovna toho dne jsem vyhodil ze služby kluka učedníka, který roznášel v koši housky! Tedy předvolali kluka, a ten se přiznal, že tu jehlu do housky strčil, protože se chtěl pomstít panu mistrovi. Kluk, že byl nedospělý, dostal jen napomenutí, ale mistr pekař byl odsouzen k padesáti korunám pokuty podmíněně, protože ručí za svůj personál. To tedy máte ten příklad, jak je spravedlnost přesná a důkladná.

Ale ta věc měla ještě jednu stránku. Já nevím, v nás mužských je taková zvláštní ctižádost nebo umíněnost nebo co: zkrátka, když už v tom Chemickém ústavě začali péci ty pokusné housky, vzali si ti chemikové do hlavy, že je musejí péci dobré. Ze začátku byly všelijaké, málo vykynulé a takové nevzhledné: ale čím dále pekli, tím vám byly lepší. Potom už na ně sypali mák, sůl a kmín, a tak vám je pěkně pletli, radost se podívat. Nakonec se ti učenci chlubili, že tak znamenité, křoupavé a krásně vypečené housky jako v Chemickém ústavě se nepečou nikde v celé Praze."

*

"Vy tomu říkáte umíněnost, pane Kostelecký," pravil pan Lelek, "ale já bych řekl, že je to něco jako šport: víte, taková záliba ve stoprocentním výkonu. Pořádný chlap to nedělá kvůli tomu výsledku, ten třeba ani nestojí za to; ale kvůli tomu, že to je taková hra, takové dobrovolné napětí – Já bych vám to vyložil na jednom příkladu; ale vy řeknete, že je to hloupost a že to sem nepatří.

Zkrátka, když jsem ještě býval u nás v účtárně a dělal tyhle pololetní účetní uzávěrky, stávalo se někdy, že mně ty cifry neštimovaly: tak například jednou nám chyběly v kase zrovna tři halíře. To se rozumí, já bych mohl ty tři halíře do kasy přidat jakoby nic, ale to by nebyla čistá hra; víte, z účetního hlediska by to bylo

nešportovní; to se musí nalézt, ve které položce z nějakých čtrnácti tisíc položek je chyba. A já vám řeknu, já už jsem se vždycky před uzávěrkou těšil, že tam bude nějaká taková chyba.

V takovém pádě jsem zůstal v účtárně třeba přes celou noc, narovnal jsem před sebe hromadu účetních knih a teď jsem se do toho pustil. To vám je zvláštní, já jsem ty kolony číslic nevnímal jako numera, ale jako věci. Někdy jsem si představoval, že lezu po těch číslicích nahoru, jako by to byla příkrá skála; nebo že se po nich spouštím jako po žebříku do šachty. Někdy jsem se cítil jako lovec, který se prodírá mlázím číslic, aby dopadl vzácné a plaché zvíře; to byly ty tři halíře. Nebo jsem měl pocit, že jsem detektiv a číhám ve tmě za rohem; tisíce figur mě mívají, ale já čekám, až popadnu za límec toho taškáře, toho pachatele, tu účetní chybičku. Jindy se mi zdálo, že sedím na břehu řeky s prutem a mám políčeno na rybu; najednou trhnu prutem, a už tě mám, ty neřáde! Ale nejvíce to bylo, jako bych byl lovec a brouzдал se zroseným borůvkám nahoru a dolů; takovou radost z pohybu a síly jsem cítil, takovou zvláštní svobodu a napětí, jako bych prožíval nějaké dobrodružství. Já vám vydržel po celé noci honit ty tři halíře; a když jsem je dopadl, ani jsem nemyslel, že to jsou jenom mizerné tři halíře; byla to trofej, a já šel spat, vítězný a nadšený, divže jsem nevlezl do postele v botách. A to je všechno."

TELEGRAM

"Ono se řekne maličkosti," usoudil pan Doležal. "Já jsem pozoroval, že lidé se obvykle chovají přirozeně a upřímně, jen pokud jde o ty maličké a všední věci; ale jakmile se octnou ve výjimečné a patetické situaci, tu vám jako by do nich vjel nějaký nový člověk; začnou mluvit jiným, abych tak řekl, dramatickým hlasem a užívají jiných slov, jiných argumentů, ba i jiných citů než normálně; především propuká v nich statečnost, prestiž, obětavost a jiné takové hrdinné a charakterní vlastnosti. Ono to je, jako by se nadýchali nějakého ozónu, takže musejí dělat veliká gesta; nebo v

tom je jakési tajné uspokojení, že se octli v mimořádné a katastrofální situaci, a jaksi se tím vypínají a kochají; zkrátka, začnou se chovat jako hrdinové na jevišti. Když pak se ta dramatická situace přežene, vrátí se i oni do svých normálních rozměrů; ale to potom cítí drobet trapné jako zklamání a vystřízlivění.

Já mám jednoho bratrance, Kalous se jmenuje, takový řádný a důstojný ouřada, občan a otec rodiny, trochu bačkora a trochu pedant, jak už my zralí mužští býváme. Paní Kalousová je hodná a domácká panička, vzorná rodinná kvočna, pokorná manželka, takzvaný domácí ošlapek a tak dále. Potom dcera, hezká holka jménem Věra, která zrovna tehdy byla ve Francii, aby se naučila francouzsky a složila zkoušky pro ten případ, kdyby se nevdala. Konečně syn, klacek a gymnazista, řečený Tonda, dobrý forward v kopané, ale tuze slabý v učení. Zkrátka typická a normální dobrá rodina takzvané lepší střední třídy.

Jednou tedy seděli Kalousovi u oběda, když někdo zazvonil; ve dveřích se objeví paní Kalousová, utírá si ruce do zástěry a povídá zrudlá rozčilením: Ježíšmarjá, tati, přišel nějaký telegram. – To přece víte, jak se ženské poděsí, když přijde telegram; nejspíš to už patří k jejich vnitřním funkcím, že pořád čekají nějakou ránu osudu.

Nono, maminko, bručel pan Kalous, snaže se zachovat důstojný klid, kdopak to asi tento. – Ale ruka se mu třásla, když ten telegram otvíral. Všichni, i služka ve dveřích, bez dechu zírali na hlavu rodiny.

To je od Věry, řekl konečně Kalous jakýmsi nesvým hlasem. Ale ať mě čert, rozumím-li z toho jedinému slovu.

Ukaž, vyhrkla paní Kalousová.

Počkej, pravil přísně Kalous. Ono to je nějak zkomolené. Tady je Gadete un ucjarc peuige bellevue grenoble vera.

Co to má být? vydechla paní Kalousová.

Tak se na to podívej, děl jízlivě Kalous, když si myslíš, že tomu budeš rozumět líp než já! No tak, už víš, co tam je?

Paní Kalousově se zalily oči slzami nad neblahým telegramem. Něco se Věře stalo, zašeptala. Jináč by nám jistě netelegrafovala!

To také vím, křikl Kalous a oblékal si kabát; patrně se nehodilo, aby v tak vážné situaci zůstal bez kabátu. Jděte do kuchyně, Andulo, kázal služce; načež řekl tragicky: Telegram je z Grenoblu. Já myslím, že Věra s někým utekla.

S kým, zhrozila se paní Kalousová.

Copak já vím? burácel pan Kalous. Jistě s nějakým ničemou nebo umělcem! Tohle máš tu ženskou samostatnost! Já něco takového čekal! Já ji tam nerad pouštěl, do té zatracené Paříže! Ale ty, ty ses pořád přimlouvala –

Já že jsem to chtěla? vzkypěla paní Kalousová. To tys jí pořád kázal, že se musí něčemu naučit, že se musí sama žít! Vtom zavzlykala a zhroutila se na židli: Kristeježíši, nešťastná Věra! Snad se jí něco stalo – Třeba tam leží nemocná –

Pan Kalous začal přecházet rozčileně po pokoji. Nemocná, volal, proč by byla nemocná? Jen aby to nebyl nějaký pokus o sebevraždu! Ten chlap ji třeba unesl – a pak ji opustil –

Paní Kalousová si počala odvozovat zástěru. Já pro ni pojedu, prohlásila štkajíc. Já ji tam nenechám – já –

Nikam nepojedeš, rozkřikl se Kalous.

Paní Kalousová se vztyčila; ještě nikdy ji neviděli tak důstojnou. Já jsem matka, Kalousi, řekla. Já vím, co je má povinnost. – Načež se vzdálila s jakousi velebností.

Oba muži, totiž otec Kalous a Tonda kluk, osaměli. – Musíme být připraveni na nejhorší, řekl Kalous temně. Třeba byla Věra někam zavlčena – Neříkej před matkou nic. Já pojedu sám do toho Grenoblu.

Otče, pravil Tonda nejhlubším hlasem – jindy říkal tati –, nech to mně; já tam pojedu; já umím trochu francouzsky –

Takového kluka by se tam lekli, uryl otec Kalous. Já své dítě zachráním! Pojedu nejbližším vlakem – Jen aby už nebylo příliš pozdě!

Vlakem, posmíval se Tonda. Ještě že tam nechceš běžet pěšky! Kdybych já jel, tak bych letěl aeroplánem do Štrasburka –

A myslíš, že já bych neletěl? křikl otec Kalous. Abys věděl, poletím! Ale toho ničemu, děl bojovně, mávaje pěstmi, toho já rrozdrťm! Nešťastné dítě!

Tonda mu položil ruku na rameno; to vám byl zázrak, jak ten klacek v tu ránu zmužněl. Otče, řekl konejšivě, to není pro tebe; ty jsi na to starý. Spolehni se na mne; to víš, že udělám pro sestru, co je v lidské moci. – Do té chvíle ovšem, jako mladší bratři vůbec, choval k sestře jen upřímné a chlapské opovržení.

Otec Kalous potřásl hlavou. Ne, pravil pochmurně, to je má věc. Na nikoho se nemůže dítě tak spolehnout jako na otce. Já tam jedu, Tondo. Ty zatím musíš být oporou matce. To víš, ty ženské –

V tu chvíli vešla paní Kalousová, oblečená ven; kupodivu naprosto nevypadala jako někdo, kdo potřebuje opory.

Prosím tě, kam jdeš? vyhrkl Kalous.

Do banky, řekla cize statečná žena. Pro své peníze. Abych jela za svou dcerou do ciziny.

Nesmysl, vybuchl Kalous.

Žádný nesmysl, pravila chladně paní Kalousová. Já vím, co dělám. A vím, proč to dělám.

Ženo, řekl Kalous odhodlaně, abys tedy věděla, já jedu za Věrou sám.

Ty? pravila paní Kalousová s jakýmsi opovržením. Co ty bys tam byl platen? Nač by ses tak vyrušoval ze svého pohodlí, dodala drtivě.

Otec Kalous se vypnula zrudl. Jen se nestarej, řekl ostře, co tam budu platen. Já už mám dobře zváženo, co se musí stát. Jsem připraven na všechno. Řekni služebné, ať mně uchystá kufřík, ano?

Já tě znám, pravila paní Kalousová. Když ti tvůj šéf nedá dovolení, nepojedeš nikam.

Já kašlu na šéfa! rozkřikl se Kalous. Já kašlu na úrad! Ať mě vyhodí! Já už se nějak užívím! Já jsem se po celý život obětoval rodině a budu obětovat i to poslední, rozumíš?

Paní Kalousová se snesla na kraj židle. Muži, děla sevřeně, pochop přece, oč jde! Vždyť já ji jedu ošetřovat! Já mám tušení, že se Věra potácí mezi životem a smrtí! Já musím být u ní –

A já mám tušení, kázal Kalous, že je ve spárech nějakého padoucha. Kdybychom aspoň věděli, co ten telegram znamená, abychom se mohli připravit –

– na to nejhorší, zakvílela paní Kalousová.

Možná, řekl ponuře Kalous. Já už se bojím na to myslet, co v tom telegramu vlastně je.

Poslyš, ozvala se nejistě paní Kalousová, snad bychom se na to mohli zeptat pana Horváta.

Nač vlastně? zarazil se Kalous.

Na to, co v tom telegramu je. Pan Horvát přece luští tyhle šifry –

To je pravda, oddechl si Kalous. Ten by to mohl rozluštit! Andulo, zařval, skočte do pátého patra k panu Horvátovi, že ho moc prosíme, aby k nám přišel!

Abyste věděli, ten pan Horvát je něčím v naší výzvědné službě a má hlavně na práci dešifrování těchhle tajných abeced. To prý je geniální člověk, ten Horvát; když se mu na to nechá pokdy, tak rozřeší každou šifru; ale ona to je hrozná páračka a každý, kdo to dělá, je z toho tak trochu blázen.

Tedy ten pan Horvát přišel za chvíli ke Kalousovům; on to je takový titěrný a nervózní človíček a strašně je z něho cítit pfeřmínc.

Pane Horvát, pravil Kalous, já jsem tuhle dostal takový nerozřešitelný telegram; tak jsme mysleli, kdybyste snad byl tak laskav –

Ukažte, řekl pan Horvát, přečetl si ten telegram a zůstal sedět s polozavřenýma očima. Bylo hrobové ticho.

No ja, ozval se ten Horvát za chvíli, a od koho ten telegram je?

Od naší dcery Věry, vysvětloval Kalous. Ona studuje ve Francii.

Aha, řekl pan Horvát a vstal. Tak jí pošlete telegraficky asi dvě stě franků do hotelu Bellevue v Grenoblu, a je to.

Vy jste ten telegram rozluštil? vyhrkl Kalous.

Kdepak, bručel pan Horvát. To přece není žádná šifra, to je jen zkomolený text. Ale prosím vás, co by mohla taková mladá holka telegrafovat? Nejspíš ztratila taštičku s penězi, a je to. To se totiž stává.

A nemohlo... nemohlo by snad v tom telegramu být něco horšího? ptal se nejistě Kalous.

Proč by v něm zrovna bylo něco horšího? namítal pan Horvát s podivem. Poslouchejte, ono se vždycky spíš stane něco obyčejného. Tyhle ženské taštičky nejsou k ničemu.

Tak vám děkujeme, pane, řekl Kalous mrazivě.

Není zač, bručel pan Horvát a šel.

U Kalousů bylo chvílku ticho. Poslyš, ozval se Kalous rozpačitě, mně se ten Horvát moc nelíbí; je to... hm, takový hrubec.

Paní Kalousová si počala rozepínat své vycházkové šaty. Protiva, řekla. Ty, pošleš Věře ty peníze?

Ale pošlu, bručel Kalous podrážděně. Husa pitomá, musí ztratit taštičku! Copak já peníze kradu? Zasloužila by si pár –

Já šetrím jako blázen, dodávala paní Kalousová trpce, a ona, frajlinka, si nedá pozor! Je to s těmi dětmi –

A ty tu neokouněj a jdi se učit, kluku líná, utrl se Kalous na Tondu a loudal se na poštu. Jakživ prý nebyl tak dožrán jako tehdy. A toho Horváta považoval od té doby za člověka jaksi nedelikátního, cynického a téměř neslušného, jako by ho nějak urazil."

MUŽ, KTERÝ NEMOHL SPÁT

"Když už tady pan Doležal začal o tom dešifrování," děl na to pan Kavka, "tak jsem si vzpomněl na věc, kterou jsem jednou provedl kolegovi Musilovi. On ten Musil je neobyčejně vzdělaný a subtilní člověk, ale takový typ intelektuála: ve všem vidí problém a hledá k němu své stanovisko. Například on má stanovisko i k své vlastní ženě a nežije v manželství, nýbrž v problému manželství;

krom toho uznává sociální problém, pohlavní otázku, problém podvědomí, problém výchovy, krizi dnešní kultury a celou řadu jiných problémů. Tihle lidé, co všude nalézají problémy, jsou stejně nesnesitelní jako ti, co mají zásady. Já nemám rád problémy; pro mne vejce je vejce, a kdyby mně někdo začal mluvit o problému vejce, tak se leknu, že to vejce je zkažené. To jen abyste věděli, jaký ten Musil je.

Jednou před vánocemi si zamluvil, že pojedje na Krkonoše lyžovat; a protože si ještě musel koupit to a ono, ohlásil, že se staví rozloučit se s kolegy později. Najednou ho přijde hledat doktor Mandel, víte, ten známý publicista, taky takový zvláštní pavouk, a že musí nutně mluvit s panem Musilem. Musil tu není, povídám, ale snad si sem ještě zaskočí před odjezdem; počkejte na něj. – Doktor Mandel se zasmušil. Čekat nemohu, řekl, ale napíšu mu na lístek, co jsem s ním chtěl vyřídit. – Nato sedl ke stolu a psal.

Já nevím, viděl-li někdo z vás nečitelnější písmo, než má ten doktor Mandel. Ono to vypadá jako záznam seizmografu – taková dlouhá a trhaná vodorovná čára, která se místy zachvěje nebo tak špičatě poskočí. Já to písmo dobře znal, a tož jsem jen koukal, jak mu jede ruka po papíře. Vtom se doktor Mandel zamračil, zmačkal netrpělivě ten list papíru, hodil jej do koše a vyskočil. Ono by to bylo příliš dlouhé, zabručel, a už byl tentam.

To víte, den před vánocemi se člověku nechce do vážné práce; tak jsem si sedl ke stolu a začal jsem dělat po papíře seizmografické čáry: takové dlouhé třesavé tahy, tu a tam poskakující nahoru a dolů, jak mě napadlo. Chvilí jsem se tím bavil, a pak jsem ten počmáraný papír položil na Musilův stůl. V tu chvíli se vhrnul do dveří Musil, vystrojen na hory, s lyžemi a holemi na rameni. Tak už jedu, hlaholil ve dveřích radostně.

Byl tu nějaký pán a hledal vás, řekl jsem odměřeně. Nechal vám tady dopis, prý je to důležité.

Ukažte, povídá Musil chutě. A hele, zarazil se trochu nad tím mým výrobkem. To je od doktora Mandela; copak mně chce?

To nevím, bručel jsem nevlídně, měl moc naspěch; ale víte, to jeho písmo bych nechtěl luštit.

Já jeho klikyháky dovedu číst, prohlásil Musil lehkomyšlně, postavil lyže a hole a sedl si ke stolu. Hm, udělal za chvíli a nesmírně zvažněl. Byla půlhodina hrobového ticha. – Tak první dvě slova bych měl, oddechl si konečně Musil vstávaje, je to „Milý pane“. Ale teď už musím letět na dráhu. Já ten dopis vezmu s sebou, a to by v tom musel být čert, abych to cestou ve vlaku nerozluštil! –

Po Novém roce se vrátil ze své horské výpravy. Tak jak jste se měl? povídám mu. Člověče Musile, to je teď na horách krása, že?

Musil jen mávl rukou. Ani nevím, řekl. Abych se vám přiznal, já jsem byl po celou tu dobu v hotelovém pokoji, ani nos jsem nevystřčil ven; ale lidi říkali, že tam bylo nádherně.

Copak, řekl jsem účastně, vy jste stonal?

To ne, povídal Musil s dělanou skromností, ale já jsem po celou tu dobu luštil ten Mandelův dopis; a abyste věděl, taky jsem jej rozluštil, prohlásil triumfálně. Jenom dvě nebo tři slova dosud nemohu přechíst. Celé noci jsem nad tím proseděl – ale já jsem si vzal do hlavy, že to rozluštím, a udělal jsem to.

Já vám neměl tu kuráž říci mu, že ten dopis byly jen mé číryčáry. A bylo to psaní tak důležité? ptal jsem se s účastí. Stálo to aspoň za tu práci?

Na tom nezáleží, odpověděl Musil hrdě. Mne to zajímalo víc jako grafologický problém. Doktor Mandel mne tam žádá, abych mu do čtrnácti dnů napsal do jeho revue článek, – o čem, to právě nemohu přechíst; a pak mi přeje veselé svátky a pěkný pobyt na horách. Dohromady to nic není; ale to řešení, pane, to byl dokonalý metodický oříšek – ničím si tak člověk nepocvičí ducha. To už stojí za těch pár dní a nocí.”

*

“To jste mu neměl dělat,” mínil káravě pan Paulus; “vem čert pár dní, ale těch nocí beze spánku je škoda. Spánek, pane, to není jen odpočinek těla; spánek je něco jako očista a odpuštění minulého

dne. Spánek je zvláštní milost; a prvních pár minut po dobrém spánku je každá duše čistá a nevinná jako dítě.

Já to znám, protože jednoho času jsem ztratil spánek. Snad to byly následky nezřízeného života nebo nebylo ve mně něco v pořádku, já nevím; ale sotva jsem lehnul do postele a pocítil v očích první zasvrbění ospalosti, něco ve mně jakoby cuklo, a já pak ležel hodiny a hodiny a vejřil do tmy, až začalo svítat. A to mně trvalo po celý rok, rok beze spánku.

Když tak člověk nemůže usnout, hledí nejdřív nemyslet na nic; proto počítá nebo se modlí. Najednou mu vytane, kristepane, já včera zapomněl udělat to a to! A pak ho napadne, že ho snad napálili v tom krámě, když platil. Potom si vzpomene, že mu jeho žena nebo jeho přítel ondyňo tak divně odpověděli. Pak zapraská nějaký kus nábytku, a člověk si myslí, že to je zloděj, a začne mu být horko strachem i hanbou. A když už je v tom strachu, začne pozorovat svůj tělesný stav a zpocen hrůzou uvažuje o tom, co ví o nefritidě nebo o rakovině. Z ničeho nic se mu vynoří, jakou trapnou volovinu provedl před dvaceti lety, že i teď se zapotí studem. Krok za krokem se konfrontuje s takovým divným, neodbytným a nevykoupeným já; se svou slabostí, se svými vlastními hrubostmi a ohavnostmi, neduhy a ústrky, blbostmi, blamážemi a utrpením dávno přežitým. Vrací se mu všechno trapné a bolestné a ponižující, co kdy zažil; nic není ušetřeno tomu, kdo nemůže spát. Celý tvůj svět se pokřivuje a nabývá trýznivé perspektivy; věci, které jsi už zapomněl, se na tebe šklebí, jako by ti říkaly: Ty vole, ty ses tehdy pěkně zachoval; a pamatuješ, jak tvá první láska, když ti bylo čtrnáct let, nepřišla na rande? Abys věděl, tehdy se líbala s někým jiným, s tvým přítelem Vojtou, a tobě se posmívali! Ty troubo, troubo, troubo! – A člověk se svíjí v té palčivé posteli a chce si namluvit, krucinál, vždyť už mně po tom nic není! Co bylo, bylo, a basta! – Abyste věděli, není to pravda. Všechno, co bylo, je. Trvá i to, o čem už nevíš. A já soudím, že paměť trvá i po smrti.

Páni kamarádi, vy mne tak trochu znáte; vy víte, že nejsem kakabus ani hypochondr ani nějaký morous, škarohlíd, kverulant,

netýkavka, bolestín, skuhral, protiva nebo pesimista. Mám rád život i lidi i sebe sama, hrnu se do všeho jako blázen, rád se s něčím peru; zkrátka jsem tak sprostá kůže, jak se na chlapa sluší a patří. I tehdy, když jsem ztratil spánek, jsem se ve dne oháněl a čile jsem sebou mrskal a drandil si to od úkolu k úkolu; to víte, že se těším pověsti pozhnaně činného člověka. Ale sotva jsem večer vlezl do postele a zahájil svou bezesnou noc, můj život se rozdvojil. Tam byl život činného, úspěšného, samolibého a zdravého chlapíka, kterému se všechno daří díky jeho energii, důmyslu a nestydatému štěstí. Tady v posteli ležel člověk uštváný, který si s hrůzou uvědomoval neúspěchy, hanbu, špinavost a ponížení celého svého života. Já jsem prožíval dva životy, které se sebe skoro nedotýkaly a byly si strašně nepodobny: jeden denní, složený z úspěchů, činnosti, lidských styků a důvěry, zábavných překážek a takových těch normálních hejblů; život, ve kterém jsem byl svým způsobem šťasten a spokojen sám se sebou. Ale v noci se rozvíjel ten druhý život, utkaný z bolesti a rozpaků; život člověka, kterému se nic nezdařilo; člověka, který byl všemi zrazen a sám se ke všem špatně, malodušně a hloupě zachoval; člověka o všechno ošizeného, tragického vrtáka, kterého každý nenávidí a klame, slabocha, který to prohrál a který se potácí od ostudy k ostudě. Každý ten život byl sám v sobě důsledný, souvislý a celý; když jsem byl v jednom z nich, zdálo se mi, že ten druhý patří někomu jinému, že se mne netýká nebo že je jenom zdánlivý; že to je sebeklam a chorobná iluze. Ve dne jsem miloval; v noci jsem podezíral a nenáviděl. Ve dne jsem prožíval svět nás lidí; v noci jsem prožíval sama sebe. Kdo myslí na sebe, ztrácí svět.

A tak se mi zdá, že spánek je jako temná a hluboká voda. V ní odplývá všechno, o čem nevíme a nemáme vědět. Ten divný rmut, který se v nás usazuje, se vyplaví a odtéká v tom bezvědomí, které nemá břehů. Naše špatnosti a zbabělosti, všechny ty naše všední a trapné hříchy, naše ponižující voloviny a nezdary, ta vteřina lži a nelásky v očích těch, které milujeme, to, čím jsme se provinili my, i to, čím se jiní provinili na nás, to všechno tichounce odplývá někam

za dosah vědomí. Spánek je nesmírně milosrdný; odpouští nám i našim viníkům.

A já vám něco povím: To, čemu říkáme náš život, to není všechno, co jsme prožili; to je jen výběr. Toho, co prožíváme, je příliš mnoho, víc, než nač stačí náš rozum. Proto si jen vybíráme to a ono, co se nám hodí, a jaksí z toho upleteme takový zjednodušený děj; a tomu výrobku říkáme náš život. Ale co odpadků přitom necháváme, co divných a strašných věcí pomíjíme, kristepane, kdyby to si člověk uvědomil! Ale my můžeme žít jen jeden jednoduchý život. Bylo by nad naši sílu prožít víc. Neměli bychom sílu nést život, kdybychom nepoztráceli cestou většinu života.”

SBÍRKA ZNÁMEK

“To teda je svatá pravda,” řekl starý pan Karas. “Kdyby se člověk hrabal ve své minulosti, našel by, že v ní je dost látky na docela jiné životy. Jednou... buď omylem, nebo z náklonnosti... si vybral jenom jeden z nich a dožívá jej až do konce; ale nejhorší je, že ty druhé, ty možné životy nejsou tak docela mrtvé. A někdy se stane, že v nich pocítíš bolest jako v uříznuté noze.

Když jsem byl asi desetiletý kluk, začal jsem si dělat sbírku známek; tatínek to nerad viděl, myslel si, že se budu pro to špatně učit, ale já měl kamaráda, Lojzíka Čepelku, a s tím jsem holdoval té filatelistické vášni. Ten Lojzík byl syn flašinetáře, takový střapatý a pihovatý kluk, rozdrbaný jako brabec, a já ho miloval, jak dovedou jen děti milovat kamaráda. Poslouchejte, já jsem starý člověk; měl jsem ženu a děti, ale já vám řeknu, že žádný lidský cit není tak krásný jako přátelství. Ale toho je člověk schopen, jen dokud je mladý; pak tak nějak okorá a zesobečtí. Takové přátelství, to prýští čistočistě z nadšení a obdivu, z přebytku života, z hojnosti a přemíry citu; máš ho tolik, že jej musíš někomu darovat. Můj tatík byl notář, hlava místní honorace, strašně důstojný a přísný pán; a já pojal do svého srdce Lojzíka, co jeho otec byl ožralý flašinetář a matka

zedřená pradlena, a já toho Lojzu ctil a zbožňoval, protože byl šikovnější než já, že byl takový samostatný a udatný jako krysa a že měl na nose pihy a že házel kameny levičkou, – já už ani nevím, co všechno jsem na něm tak miloval; ale jistě to byla největší láska mého života.

Teda ten Lojzík byl mým důvěrníkem, když jsem si začal dělat sbírku známek. Tady někdo řekl, že jenom mužští mají smysl pro sbírky; je to pravda; já myslím, že to je pozůstatek nebo pud z těch dob, kdy si každý mužský dělal sbírku hlav svých nepřátel, uloupených zbraní, medvědích koží, jeleních parohů a vůbec všeho, co mohl ukořistit. Ale taková sbírka známek, to není jenom vlastnictví, to je věčné dobrodružství; člověk jaksi s chvěním se dotýká kousku té daleké země, řekněme Bhútánu, Bolívie nebo mysu Dobré naděje; prostě má s těmi cizokrajnými zeměmi něco jako osobní a důvěrný styk. Teda on je v tom sbírání známek takový motiv cestování a mořeplavectví a vůbec té mužské světové dobrodružnosti. To máte jako v těch křížových výpravách.

Jak jsem říkal, můj otec to neviděl rád; otcové obyčejně neradi vidí, dělají-li jejich synové něco jiného než oni sami; páni, já byl k svým synům také takový. Ono je otectví vůbec jaksi smíšený cit; je v něm veliká láska, ale taky nějaké zaujetí, nedůvěra, nepřátelství nebo jak bych to řekl; čím víc člověk své děti miluje, tím víc je v něm toho druhého citu. Teda já jsem se musel s tou mou sbírkou známek schovávat na půdě, aby mně na to tatík nekápl; na půdě byla stará truhla, takzvaná moučnice, a do té jsme zalezli jako dvě myši a ukazovali si známky: Koukej, tohle je Nizozemsko, tohle je Egypt, tohle je Sverige neboli Švédsko. A že jsme se s těmi poklady tak museli schovávat, v tom bylo něco až hříšně krásného. Jak jsem si ty známky opatroval, to bylo jiné dobrodružství; já chodil po známých i neznámých rodinách a škemral, abych si směl odlepit marky z jejich starých dopisů. Tu a tam měli někde na půdě nebo v sekretáři plná šuplata starých papírů; to byly mé nejblaženější hodiny, když jsem, sedě na zemi, probíral ty zaprášené kupy lejster a hledal na nich nějakou známku, kterou jsem dosud neměl, – já osel jsem totiž

duplikáty nesbíral; a když se stalo, že jsem našel starou Lombardii nebo já nevím který z německých státeků nebo svobodných měst, já cítil radost přímo mučivou – ono každé nesmírné štěstí tak sladce bolí. A zatím na mne venku čekal Lojzík, a když jsem konečně vylezl, šeptal jsem hned ve dveřích: Lojzo, Lojzíku, byl tam jeden Hannover! – Máš ho? – Mám! – A už jsme upalovali s tou kořistí domů, do naší truhly.

Tam u nás byly textilní fabriky na všelijaké šmízo, na jutu, kaliko, kartoun a bavlněný šmejd; tenhle povel se totiž extra u nás vyrábí pro barevná plemena celé zeměkoule. Tak tam mně dovolili, abych hledal známky v koších na papír; to bylo mé nejbohatší loviště; tam se vám našel Siam a Jižní Afrika, Čína, Libérie, Afganistan, Borneo, Brazílie, Nový Zéland, Indie, Kongo – já nevím, zní-li vám už ta pouhá jména tak tajemně a jakoby toužebně. Bože, ta radost, ta ukrutná radost, když jsem našel třeba známku se Straits Settlements – Nebo Korea! Nepál! Nová Guinea! Sierra Leone! Madagaskar! Poslyšte, to uchvácení může pochopit jenom lovec nebo hledač pokladů nebo archeolog, který dělá tyhle vykopávky. Hledat a najít, to je to největší napětí a uspokojení, které může člověku život poskytnout. Každý člověk by měl něco hledat; když ne známky, tedy pravdu nebo zlaté kapradí nebo aspoň kamenné šípy a popelnice.

Teda to byla ta nejkrásnější léta mého života, to přátelství s Lojzíkem a sbírání známek. Potom jsem dostal spálu, a Lojzika ke mně nepustili, třeba stával u nás na chodbě a pískal, abych ho slyšel. Jednou na mne nedali pozor nebo co; zkrátka utekl jsem z postele a šups na půdu podívat se na své známky. Já byl tak zesláblý, že jsem stěží uzvedl víko té truhly. Ale truhla byla prázdná; krabice se známkami byla pryč.

Já vám tu svou bolest a hrůzu nemůžu vyličit. Myslím, že jsem tam stál jako zkamenělý a že jsem nemohl ani plakat, jak mně to sevřelo hrdlo. Předně hrozné bylo, že mé známky, má největší radost, jsou pryč; ale ještě hroznější bylo, že mně je jistě ukradl Lojzík, můj jediný přítel, zatímco jsem stonal. Byl to úděs, zklamání,

zoufalství, lítost – poslyšte, to je úžasné, co takové dítě dovede prožít. Jak jsem se z té půdy dostal, to už nevím; ale pak jsem zas ležel ve vysokých horečkách a v jasnějších chvílích jsem zoufale přemýšlel. Otcí ani tetě jsem o tom neřekl – maminku jsem už neměl; věděl jsem, že mi vůbec nerozumějí, a tím jsem se jim jaksi odcizil; od té doby jsem k nim už neměl žádný bližší dětský vztah. Lojzíkova zrada, to byla pro mne skoro smrtelná rána; bylo to mé první a největší zklamání v člověku. Žebrák, říkal jsem si, Lojzík je žebrák, a proto krade; to mám z toho, že jsem kamarádil se žebřákem. A to mě zatvrdilo; od té doby jsem začal dělat rozdíl mezi lidmi – ztratil jsem stav sociální nevinnosti; ale tehdy jsem ještě nevěděl, jak to mnou hluboko otrásl a co všechno se ve mně sesulo.

Když jsem se vystonal z horeček, vystonal jsem se i z té bolesti nad ztrátou sbírky známek. Jen mě ještě bodlo u srdce, když jsem viděl, že Lojzík má zatím nové kamarády; ale když ke mně přiběhl, trochu rozpačitý po tak dlouhé době, řekl jsem mu suše a dospěle: Táhni, já s tebou nemluvíím. Lojzík zrudl a po chvíli řekl: Taky dobře. A od té doby mě tak zarytě a proletářsky nenáviděl.

Teda to byla ta událost, která měla vliv na můj celý život, na můj výběr života, jak by řekl tady pan Paulus. Abych tak řekl, můj svět byl znesvěcen; ztratil jsem důvěru k lidem; naučil jsem se nenávidět a pohrdat. Už jsem nikdy neměl druhá; a když jsem dospíval, začal jsem si i zakládat na tom, že jsem sám, že nikoho nepotřebuju a nikomu nic nedaruju. Potom jsem shledával, že mě nikdo nemá rád; to jsem si vykládal tak, že já sám pohrdám láskou a kašlu na všechnu sentimentalitu. A tak se ze mne stal pyšný a ctíbažný, sebedbalý, pedantický a vůbec korektní člověk; byl jsem zlý a tvrdý na podřízené; ženil jsem se bez lásky, děti jsem vychovával v kázni a strachu a získal jsem si svou pílí a svědomitostí nemalých zásluh. To byl můj život, můj celý život; já se nedíval na nic než na to, co je má povinnost. Až v Pánu dokonám, ono to bude i v novinách, jaký jsem byl zasloužilý pracovník a vzorný charakter. Ale kdyby lidé věděli, co je v tom samoty, nedůvěry a zatvrzelosti –

Před třemi roky mně zemřela žena. Já to nepřiznal sobě ani jiným, ale bylo mně hrozně smutno; a z takového stesku jsem vyhrabal všelijaké rodinné památky, co zůstaly po otci a matce: fotografie, dopisy, mé staré školní sešity – to mě až škrtilo v krku, když jsem viděl, jak pečlivě je můj přísný tatík ukládal a schovával; myslím, že mě přece měl rád. Byla toho na půdě plná skříň; a na dně jedné zásuvky byla škatule, zapečetěná pečetěmi mého otce; když jsem ji otevřel, našel jsem v ní tu sbírku známek, kterou jsem si dělal před padesáti lety.

Já vám nebudu nic zapírat; mně proudem vyhrkly slzy, a tu krabici jsem si odnesl do pokoje jako poklad. Tedy tak to tehdy bylo, pochopil jsem v tu ránu; když jsem tenkrát stonal, někdo tu mou sbírku našel a otec ji zkonfiskoval, abych kvůli ní nezanedbával učení! Neměl to dělat; ale i v tom byla taková jeho přísná péče a láska; já nevím, ale mně začalo být líto i jeho, i sebe –

A pak jsem si vzpomněl: Tedy Lojzík mně ty známky neukradl! Kristepane, jak já mu křivdil! – Zas jsem viděl před sebou toho pihovatého a rozdrbaného uličníka – Bůhví, co se z něho stalo a je-li ještě živ! Mně vám bylo tak trapno a stydno, když jsem si to všechno vybavoval. Pro to jediné křivé podezření jsem ztratil jediného kamaráda; pro to jsem ztratil dětství. Pro to jsem začal pohrdat chudou verbeží; pro to jsem se choval nadutě; pro to jsem už k nikomu nepřilnul. Pro to jsem se po celý život nemohl podívat na poštovní známku bez nechuti a odporu. Pro to jsem nikdy nepsal své nevěstě a ženě a maskoval jsem to tím, že jsem povýšen nad citové výlevy; a má žena tím trpěla. Pro to jsem byl tak tvrdý a osamělý. Pro to, jen pro to jsem udělal takovou kariéru a plnil tak vzorně své povinnosti –

Já viděl znovu celý svůj život; najednou se mi zdál pustý a nesmyslný. Vždyť já mohl žít docela jinak, napadlo mě. Kdyby se to nebylo stalo – bylo ve mně tolik nadšení a dobrodružnosti, lásky, rytířství, fantazu a důvěry, takových věcí divných a nezkrotných – bože, vždyť já mohl být čímkoliv jiným, cestovatelem nebo hercem nebo vojákem! Vždyť jsem mohl milovat lidi, pít s nimi, rozumět

jím, já nevím co všechno! Mně bylo, jako by ve mně roztával nějaký led. Probíral jsem známku po známce; byly tam všechny, Lombardie, Kuba, Siam, Hannover, Nicaragua, Filipíny, všechny ty země, do kterých jsem tehdy chtěl jet a které teď už neuvidím. Na každé té známce bylo kus něčeho, co se mohlo stát a co se nestalo. Já nad nimi proseděl celou noc a soudil jsem svůj život. Viděl jsem, že to byl nějaký cizí, umělý a neosobní život, a že můj skutečný život se vůbec nestal skutkem." – Pan Karas mávl rukou. – "Když si tak pomyslím, čím vším jsem mohl být – a jak jsem tomu Lojzíkovi křivdil –"

Páter Voves, naslouchaje této řeči, se velmi zasmušil a rozlítostnil; nejspíš si vzpomněl na něco ve svém vlastním životě. "Pane Karas," řekl dojatě, "ani na to nemyslete; co je to platno, teď už se to nedá napravit, nedá se začít znova –"

"Nedá," vzdychl pan Karas a drobet se zarděl. "Ale víte, aspoň – aspoň tu sbírku jsem začal znovu dělat!"

OBYČEJNÁ VRAŽDA

"Často jsem přemýšlel," řekl na to pan Hanák, "proč se nám zdá být křivda něčím horším než já nevím co zlého, co může člověka potkat. Tak příkladně kdybychom viděli, že jediný člověk byl nevinně odsouzen do vězení, znepokojí a trápí nás to víc, než když tisíce lidí žije v bídě a bolesti. Já viděl takovou bídu, že každý kriminál je proti ní zrovna blahobyť; a přece nás ta nejhorší bída tak neurazí jako křivda. Já bych řekl, že v nás je nějaký justiční instinkt; a že vina a nevina, právo a spravedlnost jsou stejně prvotní, strašné a hluboké city jako láska a hlad.

Vemte si tenhle případ: Já byl čtyři léta ve válce jako leckdo z vás; my si nebudeme říkat, co jsme tam viděli, ale to mně dosvědčíte, že si tam našinec zvykl na ledacos: například na mrtvé. Já viděl sta a sta mrtvých mladých lidí, a někdy moc šeredně mrtvých, to mně můžete věřit; a já se vám přiznám, že už mně to bylo tak jedno, jako

by to byly staré hadry, jen když nesmrděli. Jenom jsem si říkal, člověče, vyjdeš-li z té hovadské mely živý a celý, tak už tě nic v životě nerozhází.

Asi půl roku po válce jsem byl doma ve Slatině; jednou ráno mně někdo tlučel na okno a volá, pane Hanák, pojdte se podívat, paní Turková je zabitá! – Paní Turková totiž měla takový maličký obchod s papírem a nitěmi; nikdo se o ni jakživ nestaral, jen sem tam někdo přišel do toho jejího krámku pro špulku nití nebo vánoční pohlednici. Z krámu vedly skleněné dveře do takové kuchyňky, kde spala; na těch dveřích visely záclonky, a když v krámě cinkl zvonek, podívala se paní Turková těmi záclonkami z kuchyně, kdo to přišel, utřela si ruce zástěrou a vsunula se do krámu. Co byste rád? řekla nedůvěřivě; člověk měl pocit, že se do toho krámu jen vetřel, a hleděl být co možná brzo zas venku. Ono to bylo, jako když nadzvednete kámen, a teď tam v té vlhké jamce pobíhá osamělý a poplašený brouk; tak ten kámen zas přiklopíte, aby se ten protivný brouk uklidnil.

Když tedy jsem slyšel tu novinu, běžel jsem se podívat, myslím, z docela sprosté zvědavosti. Před krámkem paní Turkové bylo lidí jako včel u česna; ale mne místní strážník pustil dovnitř, protože si mě vážil jako vzdělaného člověka. Zvonek cinknul do ticha jako kdykoliv jindy, ale mne v tu chvíli to jasné a horlivé zazvonění až zamrazilo; napadlo mě, že se to sem nehodí. Na prahu do kuchyňky ležela paní Turková tváří k zemi, pod hlavou skoro černou kaluž krve; na týle bílé vlasy byly krvavě a do černa slepeny. A v tu chvíli jsem najednou pocítil, co jsem na vojně nepoznal: hrůzu nad mrtvým člověkem.

Je to divné, na válku jsem už skoro zapomněl; i lidstvo na ni pomalu zapomíná, a snad proto zas bude muset jednou být nová válka. Ale na tu zavražděnou stařenu, která tu celkem k ničemu nebyla, na tu malou kramářku, která nedovedla ani pohlednici pořádně prodat, na tu nezapomenu nikdy. Zavražděný člověk je něco jiného než mrtvý člověk; je na něm takové strašlivé tajemství. Já vám nemohl pochopit, proč byla zavražděna zrovna paní

Turková, taková obyčejná a šedivá osoba, o kterou se nikdo nikdy nestaral; jak to přijde, že tady tak pateticky leží a že se nad ní sklání četník a že venku se tlačí tolik lidí, aby zahlédli aspoň kousek paní Turkové. Abych tak řekl, ta chudák ženská se nikdy netěšila tak ohromné pozornosti jako teď, když tu ležela tváří v černé krvi. Bylo to, jako by najednou nabyla podivného a děsného významu. Jakživ jsem si nevšiml, jak je oblečena a jak vlastně vypadá; ale teď to bylo, jako bych se na ni díval sklem nesmírně a obludně zvětšujícím. Na jedné noze měla papuči; druhá papuče byla sezuta a bylo vidět punčochu na patě spravovanou – já vidím každý steh, a zdálo se mně to jaksi strašné, jako by i ta ubohá punčocha byla zavražděna. Jedna ruka se zarývala do podlahy; vypadala tak suše a bezmocně jako ptačí pařátek; ale nejhroznější byl drdůlek šedivých vlasů v týle zavražděné, protože byl tak pečlivě upleten a třpytil se mezi čůrky té sražené krve jako starý cín. Já měl pocit, že jsem neviděl nikdy nic žalostnějšího než ten potřísněný ženský cůpek. Jeden proužek krve zaschl za uchem; nad ním svítila stříbrná náušnička s modrým kamínkem. Já už to nemohl vydržet, trásl se mně nohy. Ježíšikriste, povídám.

Četník, který byl v kuchyňce a hledal něco na zemi, se vztyčil a díval se na mne; byl bledý, jako by chtěl omdlít.

Človče, jekal jsem, byl jste na vojně?

Byl, chraptěl četník. Ale tohle – tohle je něco jiného. Koukněte se, dodal najednou a ukazoval na záclonky na dveřích; byly zmačkané a poskvrněné; patrně si o ně vrah utřel ruce. Kristepane, vydechl jsem; já nevím, co na tom bylo tak nesnesitelně hrozného – buď ta představa rukou lepkavých krví, nebo to, že i ty záclonky, ty čisťounké záclonky se staly obětí zločinu – Já teda nevím; ale v tu chvíli začirikal v kuchyňce kanár a spustil dlouhý trylek. Poslyšte, tohle už jsem nevydržel; já z toho krámu utekl hrůzou – myslím, že jsem byl bledší než ten četník.

Pak jsem seděl u nás na dvoře na oji žebřiňáku a hleděl jsem sebrat své myšlenky. Ty troubo, říkal jsem si, ty zbabělče, vždyť je to obyčejná vražda! Copak jsi ještě neviděl krev? Nebyl jsi zalepen

svou vlastní krví jako prase blátem? Nekřičel jsi na své vojáky, aby kopali rychleji jámu pro sto třicet mrtvých? Sto třicet mrtvých vedle sebe, to už je slušná řada, i když je narovnáš jako šindele – Podle té řady jsi chodil, kouřil cigarety a řval na mančaft, tak dělejte, dělejte, ať už je to pryč! Copak jsi neviděl tolik mrtvých, tolik mrtvých –

Ano, to je to, řekl jsem si, viděl jsem tolik mrtvých, ale neviděl jsem jednoho jediného Mrtvého; neklekl jsem k němu, abych se mu podíval do tváře a dotkl se jeho vlasů. Mrtvý je strašně tichý; musíš být s ním sám... a ani nedýchat... abys mu rozuměl. Jeden každý z těch sto třiceti by se namáhal, aby ti řekl: Pane lajtnant, oni mě zabili; podívejte se na mé ruce, vždyť jsou to ruce člověka! – Ale my všichni jsme se odvraceli od těch mrtvých; když jsme měli dělat válku, nemohli jsme poslouchat padlé. Proboha, ono by bylo třeba, aby se kolem každého padlého tlačili lidé jako včely u česna – chlapi, ženské i děti –, aby ho trnouce viděli aspoň kousek; aspoň tu nohu v baganči nebo potřísněné vlasy – Pak by to snad nemuselo být; pak by to ani nemohlo být.

A já jsem pochoval maminku; vypadala tak slavně, tak smířeně a slušně v té pěkné rakvi. Divná byla, ale nebyla strašná. Ale tohle, tohle je něco jiného nežli smrt; zavražděný není mrtev; zavražděný žaluje, tak jako by řval nejvyšší a nesnesitelnou bolestí. My to víme, já a ten četník; my víme, že v tom krámku strašilo. A tak ve mně začalo svítat. Já nevím, třeba nemáme duši; ale jsou v nás věci nesmrtelné, jako je pud po spravedlnosti. Nejsem o nic lepší než kterýkoliv jiný chlap; ale je ve mně něco, co nepatří jenom mně, – takové tušení nějakého přísného a velkého řádu. Já vím, že to říkám špatně; ale v tu chvíli jsem věděl, co je to zločin a co je to urážka Boha. Abyste věděli, zavražděný člověk je jako pohaněný a zpustošený chrám.”

*

“A co,” ozval se pan Dobeš, “chytli toho, co tu babu zabil?”

“Chytli,” pokračoval pan Hanák. “A já ho sám viděl, když ho dva dny nato četníci vedli z toho krámku, kde ho, jak se říká, vyslýchali na místě činu. Viděl jsem ho snad jenom pět vteřin, ale bylo to zase

jako pod nějakou nestvůrně zvětšující lupou. Byl to mladý chasník, na rukou měl řetízky a tak divně pospíchal, že mu četníci stěží stačili. Nos se mu potil, a ty vypoulené oči tak poplašeně mžikaly – Bylo vidět, že má děsný strach, tak jako králík při vivisekci. Jakživ na ten obličej nezapomenu. Mně bylo po tom setkání moc trapně a nanic. Teď ho budou soudit, myslel jsem, budou se s ním pár měsíců tahat, aby ho odsoudili na smrt. Nakonec jsem viděl, že mně ho je vlastně líto a že by se mi skoro ulevilo, kdyby z toho nějak vyvázl. Ne že by měl sympatický obličej, spíš naopak; ale viděl jsem ho příliš zblízka – viděl jsem ho úzkostí mžikat. U čerchmanta, já nejsem žádná citlivka, ale tak zblízka, to nebyl vrah, to byl prostě člověk. Abych vám řekl, já tomu sám nerozumím; nevím, co bych udělal, kdybych byl jeho soudcem; ale bylo mně z toho všeho tak smutno, jako bych sám potřeboval vykoupení.”

POROTCE

“Teda já jsem jednou musel soudit,” řekl pan Firbas odkašlávaje, “protože jsem byl vylosován za porotce. Tehdy zrovna přišel před porotu ten případ Lujzy Kadaníkové, co zavraždila svého manžela. Nás bylo v porotě osm mužských a čtyři ženské. Tě bůh, řekli jsme si my mužští předem víceméně mlčky, ty čtyři baby budou hledět tu ženskou osvobodit! A tak jsme se už předem proti té Lujze zatvrdili.

On to byl vcelku dost obyčejný případ nešťastného manželství. Ten Kadaník byl civilní geometr a vzal si ženu o dvacet let mladší; Lujza byla děvčátko, když se vdávala, a našel se svědek, který vypověděl, že už den po svatbě mladá paní plakala, bledá jako křída, a otrásala se odporem, když se jí novomanžel chtěl dotknout. Kolikrát si myslím, jaká to někdy musí být hrozná zkušenost, co takové nevinné a nezkušené děvče udělá po svatbě; vemte si, že její muž je třeba zvyklý na holky a chová se podle toho. Inu, to si žádný chlap ani nemůže představit. – Ale státní návladní zase vyšťáral jiné svědectví, že prý ta Lujzička měla už před svatbou techtle mechtle s

nějakým studentem a že si s ním dopisovala i po sňatku. Zkrátka už po svatbě se ukázalo, že to manželství neštимуje; paní Lujza dávala najevo fyzický odpor k svému muži; po roce potratila a od té doby měla nějaké ty ženské nemoce. Pan geometr si to hleděl nahradit jinde a doma dělal kravály pro každý krejcar. Onoho nešťastného dne měli zase výstup kvůli krepdešínovým košilím nebo čemu a pan geometr se začal obouvat, že se doma otravovat nebude. V tu chvíli se k němu Lujzička přiblížila odzadu a střelila ho z browningu do týlu. Potom vyběhla na chodbu a bouchala u sousedů na dveře, aby šli k jejímu muži, že ho zabila a že se jde udat; ale na schodech se svalila v křečích. To byl ten celý případ.

Ted' nás sedělo dvanáct, abychom posoudili její vinu. Prý ta Lujzička bývala pěkné děvče, ale to víte, vyšetřovací vazba ženským krásy nepřidá; byla jako naduřelá, a jen jí z těch bledých tváří žhnuly takové zlé a nenávistné oči. Nahoře trůnil předseda soudu, vtělená spravedlnost, strašně důstojný a skoro kněžský v tom černém taláru. Státní zástupce byl ten nejkrásnější návladní, kterého jsem kdy viděl: silný jako býk, napjatý a bojovný jako dobře živený tygr; bylo vidět, s jakou rozkoší síly a převahy se vrhá na tu svou kořist, která ho tam dole tak šíleně nenáviděla těma palčivýma očima. Advokát obžalované každou chvíli podrážděně vyskočil a hádal se se státním zástupcem; nám porotcům to bylo trapné, protože chvílemi to bylo, jako by nešlo o soud nad ženou vražednicí, nýbrž o jakýsi spor mezi obhájcem a návladním. Pak jsme tam byli my soudcové z lidu; přišli jsme soudit podle svého lidského svědomí, ale při nejlepším vůli jsme se většinou zoufale nudili při těch advokátských cavykách a soudních formalitách. Vzadu se tlačilo auditorium a páslo se na případu Lujzy Kadaníkové; když někdy byla v ouzkých a uštvaně mlčela, bylo ty lidi slyšet, jak zrovna chrochtají libostí." Pan Firbas si přetřel čelo, jako by se potil. "Mně vám chvílemi bylo, jako bych nebyl vylosovaný soudce, ale člověk na skřipci; jako bych já sám měl vyskočit a říci, přiznávám se ke všemu, dělejte si se mnou, co chcete.

Pak jsme tu měli svědky; každý důležitě vypovídal, jaksi se nadýmaje, že něco ví; a z těch výpovědí jste cítili celé to maloměsto, tu hromadu záští, klepů, protekce, šuškaní, závisti, pletich, politiky a nudy. Podle těch svědků byl nebožtík čestný a přímý muž a řádný občan, těšící se nejlepší pověsti; dále děvkař a lakomec, brutální povaha, nemrava a hrubec; zkrátka můžete si vybrat. Paní Lujza dopadla hůř: prý je to zálezná a marnotratná panička, nosila hedvábné prádlo, o domácnost se nestarala, dluhy dělala –

Státní zástupce se naklonil s ledovým úsměvem: Obžalovaná, měla jste už za svobodna důvěrné styky s některým mužem?

Obžalovaná mlčela, jen jí lícemi kmitl šedivý ruměnec.

Advokát vyskočil: Prosím, aby byla slyšena ta a ta, které Kadaník zneužil, když u něho sloužila. Měl s ní děcko –

Předseda soudu se zachmuřil; bylo vidět, že si myslí, proboha, vždyť se nám líčení protáhne! – Zatím se bez konce rozvlékaly ty trapné domácí záležitosti: kdo z těch dvou zavdával podnět k manželským rozbrojům, kolik dostávala paní Lujza na domácnost, měl-li její muž důvod žárlit. Někdy se mně po celé hodiny zdálo, že se nemluví o mrtvém Kadaníkovi a jeho manželství, ale o mně nebo o kterémkoliv druhém porotci, nebo já nevím o kom z nás všech; bože, co tady říkají o tom mrtvém, to já dělal taky, takové věci se snad dějí všude, proč o tom mluvit. Bylo mně, jako by tam kus po kuse svlékali nás všechny, nás muže a ženy; jako by vypírali naše vlastní hádky, provětrávali naše špinavé intimity, vytahovali tajnosti našich postelí a zvyků. Ono to bylo, jako by se tam líčil náš vlastní život, ale tak nějak zle a krutě, že se podobal peklu. Ten Kadaník nebyl vlastně nejhorší chlap; byl trochu drsný, na ženu se utrhoval a ponižoval ji; byl tvrdý a lakomý, protože těžce a málo vydělával; byl korouhevník, sváděl služky a udržoval poměr s nějakou vdovou, ale snad to bylo z trucu a uražené mužské ješitnosti, protože ho paní Lujza nenáviděla, jako by byl odporný hmyz. A to vám bylo zvláštní, když některý svědek advokátův vypovídal proti zavražděnému, jaký to byl svárlivý a malicherný, brutální, pohlavně hrubý a pašovský člověk, v nás mužských porotcích se pohnulo

něco jako nelibost a solidarita: halt! cítili jsme, kdybychom pro tohle měli býti odstřelováni – A když zase jiný svědek přitěžoval paní Lujze, že byla lehkovážná, parádivá a kdesi cosi, cítili jsme my mužští v lavici porotců spíš cosi jako blahovůli, něco takového, co ji bralo do ochrany, zatímco ty čtyři ženské mezi námi sevřely rty a dostaly takové nesmiřitelné oči.

Po hodiny a dny se rozvlékalo to manželské peklo, viděné očima služek a lékařů, sousedů a klepen: sváry a dluhy, nemoce, domácí výstupy, všechno to zlé, hysterické a trýznivé, co snáší lidský pár; jako by před námi rozvěšovali lidské vnitřnosti v celé jejich ubohé ošklivosti. Poslyšte, já mám hodnou a slušnou ženu; ale chvílemi jsem tam dole neviděl Lujzu Kadaníkovou, ale svou vlastní ženu, svou Lídu, žalovanou za to, že ranou do týlu zastřelila svého muže Firbase; já cítil v záhlaví strašnou a třeskutou bolest té rány; já viděl, jak Lída, bledá a nehezky odulá, svírá rty a žaluje mne očima šílenýma hrůzou, odporem a ponížením. To byla Lída, koho tady svlékali a kuchali; to byla má žena, moje ložnice, moje tajnosti, mé hoře, mé hrubosti; byl bych málem zaplakal a řekl: Tak vidíš, Lído, kam jsi nás to přivedla! Já jsem zavíral oči, abych se zbavil té strašné vidiny; ale potmě byly ty výpovědi svědků ještě mučivější; a když jsem vytřeštil na Lujzu oči, sevřelo se mi srdce: Bože, Lído, jak jsi se změnila!

A když jsem se z té poroty vracel domů, čekala mě Lída s dychtivou otázkou: Tak co, bude odsouzena? – On to byl svým způsobem senzační proces, který zajímal hlavně paničky. – Já, hlásala má žena, planoucí zájmem a vzrušená, já bych ji odsoudila!

Po tom ti nic není, rozkřikl jsem se na ni; mně bylo hrozno mluvit s ní o tom. Poslední večer před verdiktem mě svíral takový neklid; běhal jsem po pokoji a uvažoval: Snad Lujzu pustíme; k čemu by byly v porotě ty čtyři ženské? Ještě jeden hlas proti vině, a bude osvobozena; tak co, člověče, bude to hlas můj? – Na to jsem odpověď nenašel; z ničeho nic mě obešla taková nepříjemná myšlenka: Vždyť i já mám v nočním stolku nabitý revolver – to je takový zvyk z vojny; jak snadno by se mohlo stát, že by se někdy

šiknul mé ženě Lídě! Vzal jsem ten revolver do ruky: Neměl bych tě ukrýt nebo se tě vůbec zbavit? Ještě ne, zašklebil jsem se, až jak to dopadne s Lujzou! – A pak jsem se začal mučit znova: Ano, jak to dopadne – a co já, proboha, jak budu, jak mám hlasovat já?

Poslední den mluvil státní zástupce; mluvil dobře a tvrdě; nevím, kde k tomu vzal právo, ale chopil se slova jménem lidských rodinných vztahů. Já slyšel jako z dálky, jak klade takový veliký a divný důraz na slova rodina, domácí život, manželství, muž a žena, úkol a povinnosti ženy; říkalo se, že to byla jedna z nejskvělejších řečí před soudem. Potom se ujal slova advokát paní Lujzy a provedl strašnou věc: založil svou obhajobu na sexuálně patologické analýze. Dokazoval, jaký odpor musí cítit pohlavně chladná, nebo jak se říká, frigidní žena k brutálnímu muži samci; jak její fyzický odpor roste v nenávist; jakou tragickou obětí je taková žena, vydaná vůli a chtíčům bezohledného pohlavního tyрана. –V tu chvíli bylo cítit, jak se celá porota obrací a mrazivě zatvrzuje proti paní Lujze, jak v té porotě propuká podvědomý odpor proti čemusi abnormálnímu, co nějak rozvrací a ohrožuje lidský řád nebo co. Ty čtyři ženy v porotě byly bledé a číselo z nich nepřátelství k té ženě, která porušila cosi jako závazek. A pitomec advokát horlivě rozšlapával svou sexuální tezi.

Předseda soudu brejlil shovívavě na pohoršený výraz poroty a ve svém resumé hleděl zachránit situaci; nemluvil o rodině ani o pohlavním nevolnictví, ale o zavraždění člověka. Nám porotcům se ulevilo; upřímně řečeno, z té stránky nám byl ten případ jaksí víc požitelný, prostý a skoro snesitelný.

Do poslední chvíle jsem nevěděl, jak odpovím na otázku viny. Ale když nám tu otázku položili: Je Lujza Kadaníková vinna, že s úmyslem zavraždit ho zastřelila svého manžela Jana Kadaníka? – já, který byl první na řadě, jsem bez rozmyšlení řekl ano, protože opravdu měla úmysl zavraždit ho a učinila to. A stalo se, že všech dvanáct porotců odpovědělo ano.

Pak bylo zaražené ticho; já jsem se podíval na ty čtyři ženy v porotě. Měly výraz tvrdý a skoro slavnostní, jako by právě byly svedly jakýsi boj v zájmu lidské rodiny.

Když jsem se vrátil domů, vyhrkla na mne má žena Lída, bledá vzrušením: Tak jak to dopadlo?

S Lujzou? řekl jsem mechanicky. Dvanácti hlasy vinna. Odsouzena k smrti provazem.

To je strašné, vydechla Lída s naivní krutostí, ale patřilo jí to!

V tu chvíli to ve mně prasklo, to napětí či co. Ano, rozkřikl jsem se na Lídu s podrážděností, kterou jsem sám nechápal, patřilo jí to, protože udělala hloupost! Pamatuj si, Lído, kdyby ho byla střelila do spánku místo do tylu, mohla tvrdit, že spáchal sebevraždu, rozumíš, Lído? Pak by mohla být osvobozena – Pamatuj si, do spánku!

Práskl jsem za sebou dveřmi; potřeboval jsem být sám. Abyste věděli, ten můj revolver je podnes v té otevřené zásuvce; já jej neodklidil."

POSLEDNÍ VĚCI ČLOVĚKA

"Být odsouzen k smrti je hrozná zkušenost," děl na to pan Kukla. "Já to znám, protože jsem kdysi prožil poslední chvíle před svou vlastní popravou. To se rozumí, že to bylo ve snu; ale sen patří stejně k životu člověka jako co jiného, třebaže jen tak na okraj. Na tom okraji už nezbývá mnoho z tvé znamenitosti, člověče, nic z toho, čím se naparuješ v životě; ještě tam zbývá pohlaví, strach, samolibost a několik jiných věcí, za které se většinou stydíš; snad to jsou poslední věci člověka.

Jednou odpoledne jsem se vrátil domů, uštvaný jako zvíře, tolik práce jsem měl za sebou; tak jsem si lehl na zem a usnul jsem jako kus dřeva. Z ničeho nic se mi zdálo, že se otevřely dveře a v nich stojí naprosto neznámý pán a za ním dva vojáci s nasazenými bajonety; já nevím proč, ale ti vojáci měli kozácké uniformy. Vstaňte,

řekl neznámy hrubě, připravte se, zítra ráno bude na vás vykonán rozsudek smrti. Rozuměl jste?

Rozuměl, povídám; ale já nevím, proč vlastně –

Po tom nám nic není, utrl se na mne ten pán. Tady máme rozkaz vykonat popravu. – A bouchl za sebou dveřmi.

Potom jsem zůstal sám a přemýšlel jsem. Totiž já nevím: když člověk přemýšlí ve snu, přemýšlí opravdu, nebo se mu jenom zdá, že přemýšlí? Byly to mé myšlenky, nebo se mně ty myšlenky jenom zdály, tak jako se nám zdají tváře? Já jenom vím, že jsem úsilovně přemýšlel a přitom současně se těm myšlenkám divil. První, čím jsem se obíral, bylo jakési škodolibé uspokojení, že to je omyl; že zítra budu popraven nedopatřením a oni že z toho budou mít ostudu. Ale zároveň s tím ve mně rostl takový nepokoj: že budu opravdu popraven a nechám tu ženu a dítě; co s nimi bude, co si proboha počnou – To vám byla skutečná bolest, tak jako by mně krvácelo srdce, ale současně přitom mě příjemně uspokojovalo, že myslím tak starostlivě na ženu a dítě. Tak vida, říkal jsem si, co je poslední myšlenka muže, který jde na smrt! Mne vám jaksí těšilo, že se oddávám tak velikému oteckému žalu; připadalo mně to skoro povznášející. To musím říci své ženě, liboval jsem si.

Ale tu mnou projelo leknutí: vzpomněl jsem si, že se popravy obvykle konají tuze časně, za úsvitu, ve čtyři nebo v pět hodin ráno, a že tedy budu muset tak brzo vstávat, abych byl popraven. Já totiž nerad vstávám; a teď ta představa, že mne ti vojáci už za svítání zburlují, zatlačila všechno ostatní; mně kleslo srdce a já skoro plakal lítostí nad svým osudem. To byla taková hrůza, že jsem se probudil a s úlevou si oddechl; ale své ženě jsem ten sen nevypravoval.”

*

“Poslední věci člověka,” řekl pan Skřivánek a začervenal se rozpaky. “Já bych vám něco vypravoval, ale třeba se vám to bude zdát hloupé.”

“Nebude,” ubezpečoval ho pan Taussig. “Jen spusťte!”

“Já nevím,” mínil pan Skřivánek nejistě. “Já jsem se totiž jednou chtěl zastřelit, a tak – když tady pan Kukla mluvil o tom okraji života – To je také takový okraj života, když se chce člověk zabít.”

“Jděte,” řekl pan Karas, “a proč jste to chtěl udělat?”

“Z rozmazlenosti,” pravil Skřivánek, červenaje se ještě víc. “Já totiž jsem... já vám neumím snášet bolest. A tehdy jsem dostal zánět trojklaného nervu – Doktoři říkají, že to bývá jedna z nejhorších bolestí, co kdy člověk – Já nevím.”

“To je pravda,” bručel doktor Vitásek. “Člověče, tak to vás lituju. Vrací se vám to?”

“Vrací,” zapálil se Skřivánek, “ale teď už nechci... To bych vám totiž musel povídat –”

“Tak to povězte,” povzbudil ho pan Doležal.

“To se dá těžko vyjádřit,” bránil se plaše Skřivánek. “Vůbec... už ta bolest...”

“To by člověk řval jako zvíře,” podotkl doktor Vitásek.

“Ano. A když mně bylo nejhůř... třetí noci... dal jsem si browning na noční stolek. Ještě hodinu, myslel jsem si, a déle to nevydržím. Proč já, proč zrovna já musím tolik zkoušet? Já měl pořád pocit, že se tím na mně děje strašné bezpráví. Proč já, proč zrovna já –”

“Měl jste si vzít prášky,” zavrčel doktor Vitásek. “Trigemin nebo veramon, adalin, algokratin, migradon –”

“Já je bral,” protestoval Skřivánek. “Pane, já jich spolkl tolik, že... že už vůbec přestaly účinkovat. Totiž... ty prášky uspaly mne, ale bolest neuspaly, rozumíte? Bolest zůstala, ale už to nebyla má bolest, protože já byl... tak omámen, že jsem se sám sobě ztrácel. Já jsem nevěděl o sobě, ale věděl jsem o té bolesti; a tak se mně začalo zdát, že to je bolest někoho jiného. Já toho jiného slyšel... on tak tiše vyl a bědoval; a mně ho bylo tak strašně líto... mně tekly slzy lítostí. Já cítil, jak ta bolest roste – kristepane, říkal jsem si, jak to ten člověk vydrží! Snad... snad bych ho měl zastřelit, aby se tak netrápil! Ale v ten okamžik jsem se zhrozil... to přece nejde! Já nevím; já najednou

cítil takovou divnou úctu k jeho životu, právě proto, že tak nesmírně trpí –”

Pan Skřivánek si mnul v rozpacích čelo. “Já nevím, jak bych vám to vylíčil. Snad to bylo takové obluzení po těch práškách, ale přitom to bylo tak nesmírně jasné... zrovna oslňující. Já měl vidinu, že ten, kdo trpí a sténá, je lidstvo... že je to sám Člověk. A já jsem jenom svědek té trýzně... takový noční hlídač u lože bolesti. Kdybych při tom nebyl, myslel jsem, tak by ta bolest byla nadarmo; byla by jako nějaký velký čin, o kterém nikdo neví. Totiž předtím... dokud to byla má bolest... jsem si připadal tak bídný jako červ... takový nepatrný. Ale teď... když mne ta bolest přerostla... já cítil až s hrůzou, jak je život veliký. Cítil jsem, že...” Pan Skřivánek se zapotil rozpaky. “Nesmíte se mně smát. Cítil jsem, že ta bolest je... nějaká oběť. A proto, rozumíte, proto každé náboženství... kladlo bolest na oltář boží. Proto byly krvavé oběti... a mučedníci... a Bůh na kříži. Já jsem pochopil, že... že... že z bolesti Člověka plyne nějaké tajemné požehnání. Proto musíme trpět, aby se život posvětil. Žádná radost není dost silná a veliká... A já jsem cítil, že vyjdu-li z toho, ponesu v sobě něco jako svátost.”

“A nesete ji?” zeptal se páter Voves se zájmem.

Pan Skřivánek se prudce zarděl. “Ale ne,” řekl honem, “o tom přec člověk neví. Ale od té doby... je ve mně taková úcta; všechno mně připadá důležitější... každá maličkost i každý člověk, víte? Všechno má ohromnou cenu. Když se dívám na západ slunce, říkám si, že to stojí za tu nesmírnou bolest. Anebo lidi, jejich práce, jejich obyčejný život... všechno má cenu bolesti. A já vím, že to je strašná a nevýslovná cena – A já věřím, že není žádné zlo ani žádný trest; je jenom bolest, která slouží tomu, aby... aby život měl tu velikou cenu –” Pan Skřivánek se zarazil, nevěda jak dál. “Vy jste ke mně tak hodní,” vyhrkl a dojatě se vysmrkal, aby si zakryl planoucí tvář.

Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech

1890

Narozen 9. 1. v Malých Svatoňovicích. Otec MuDr. Antonín Čapek (1855-1929), matka Božena, rozená Novotná (1866-1924). Sourozenci: Helena (1886-1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Josef (1887-1945) ženatý od roku 1919.

1895-1901

V Úpici, kde rodina bydlí, navštěvuje obecnou školu a jednu třídu měšťanské školy.

1901-1909

Středoškolská studia začíná v Hradci Králové, posléze pokračuje v Brně, končí maturitou v Praze.

1907

Rodina se stěhuje z Úpice do Prahy.

1909-1915

Studuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, anglistiku, germanistiku a bohemistiku. (V letech 1910-1911 studuje v Berlíně a v Paříži.) V listopadu 1915 je promován na doktora filozofie.

1917

Působí jako domácí učitel Prokopa Lažanského na zámku v Chyších u Žlutic. V říjnu nastupuje do redakce Národních listů.

1921-1938

Je členem pražské redakce Lidových novin, v letech 1921-1923 pracuje v Městském divadle na Královských Vinohradech jako dramaturg a režisér.

1922

Poprvé představen prezidentu T.G. Masarykovi.

1925

Je zvolen předsedou československé odbočky Penklubu, kterou pomáhá založit. Stěhuje se s bratrem Josefem do nového domu na Vinohradech.

1931

Jmenován členem mezinárodního výboru pro duševní spolupráci Společnosti národů (stálý výbor pro literaturu a umění).

1933

Pracuje ve Výboru pro pomoc německým uprchlíkům, je místopředsedou Penklubu.

1934

Organizuje pomocnou sociální akci Demokracie dětem.

1935

Žení se s Olgou Scheinpflugovou, počátky stavebních úprav domu ve Strži, který novomanželé dostali od Václava Palivce do doživotního užívání.

1937

Účastní se světového kongresu Penklubů v Paříži.

1938

Podílí se na organizaci světového kongresu Penklubů v Praze. Opakovaně je navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Po mnichovské konferenci (29. - 30.9. 1938) čelí nenávislné kampani, bojuje s českým fašismem a prožívá nejtěžší období svého života. Umírá 25.12. na zápal plic. Pohřeb na Vyšehradě se koná 29.12.

První vydání knih Karla Čapka

- 1917 - Boží muka
- 1918 - Pragmatismus čili Filozofie praktického života
 - Krakonošova zahrada
 - Nůše pohádek
- 1920 - Loupežník
 - Kritika slov
 - RUR
- 1921 - Trapné povídky
 - Ze života hmyzu (společně s Josefem Čapkem)
- 1922 - Lásky hra osudná (společně s Josefem Čapkem)
 - Zářivé hlubiny a jiné prózy
 - Továrna na absolutno
 - Věc Makropolus
- 1923 - Italské listy
- 1924 - Krakatit
 - Anglické listy
- 1925 - Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí
 - O nejbližších věcech
- 1927 - Adam stvořitel
 - Skandální aféra Josefa Holouška
- 1928 - Hovory s T.G.M. (1. díl)
- 1929 - Povídky z jedné kapsy
 - Povídky z druhé kapsy
 - Zahradníkův rok
- 1930 - Výlet do Špatněl
- 1931 - Hovory s T.G.M. (2. díl)
 - Marsyas čili na okraji literatury
- 1932 - Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívažek
 - Obrázky z Holandska
 - Apokryfy
 - O věcech obecných čili zoon politikon

- 1933 - Dášenska čili život štěněte
- Hordubal
- 1934 - Povětroň
- Obyčejný život
- 1935 - Hovory s T.G.M. (3. díl)
- Mlčení s T. G. Masarykem
- 1936 - Válka s mloky
- Cesta na sever
- 1937 - Bílá nemoc
- Jak se dělají noviny
- První parta
- 1938 - Matka
- Jak se co dělá
- 1939 - posmrtně - Život a dílo skladatele Foltýna (torzo románu)